

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ

RUS DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ROSSOTRUDNİÇESTVO TÜRKİYE CUMHURİYETİ TEMSİLCİLİĞİ

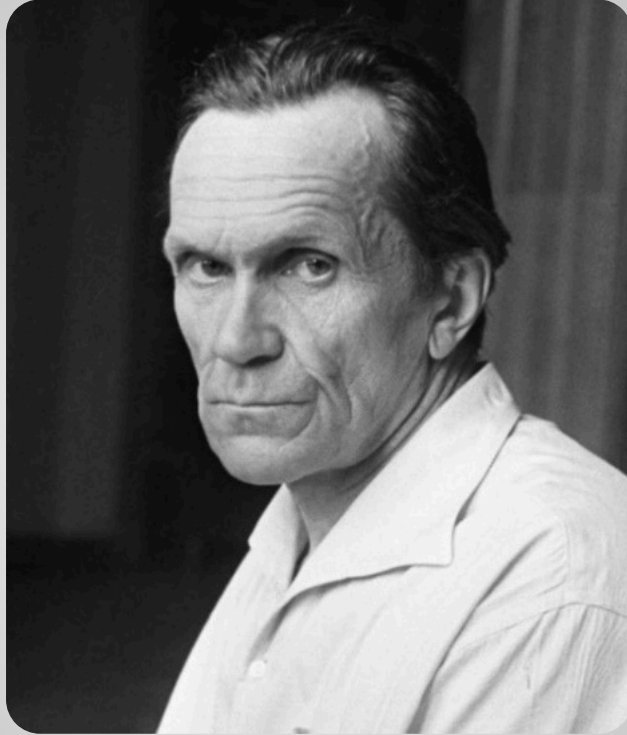
III. ULUSLARARASI BİLİMSEL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU

“GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE RUS DİLİ, EDEBİYATI VE KÜLTÜRÜ”

(Varlam ŞALAMOV’un kaleminden GULAG gerçekleri)

25-26 Nisan 2024 ESKİŞEHİR

(BİLDİRİ KİTABI)

АНАТОЛИЙСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

ГУМАНИТАРНЫЙ ФАКУЛЬТЕТ

ОТДЕЛЕНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО РОССОТРУДНИЧЕСТВА В ТУРЕЦКОЙ

РЕСПУБЛИКЕ

III МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ СТУДЕНЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

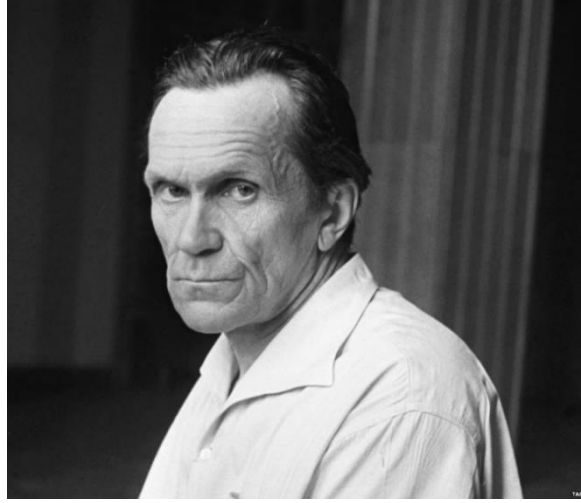
«РУССКИЙ ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, КУЛЬТУРА: ОТ ПРОШЛОГО К

НАСТОЯЩЕМУ», посвящённая творчеству Варлама Шаламова

25-26 апреля 2024 г. г. ЭСКИШЕХИР, Турция

(СБОРНИК СТАТЕЙ)

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
ROSSOTRUDNİÇESTVO TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TEMSİLCİLİĞİ
III. ULUSLARARASI BİLİMSEL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU
“GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE RUS DİLİ, EDEBİYATI VE
KÜLTÜRÜ”
(Varlam ŞALAMOV’un kaleminden GULAG gerçekleri)
25-26 Nisan 2024 ESKİŞEHİR
(BİLDİRİ KİTABI)**

**АНАТОЛИЙСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ГУМАНИТАРНЫЙ ФАКУЛЬТЕТ
ОТДЕЛЕНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ
ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО РОССОТРУДНИЧЕСТВА В
ТУРЕЦКОЙ РЕСПУБЛИКЕ
III МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ СТУДЕНЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ
«РУССКИЙ ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, КУЛЬТУРА: ОТ
ПРОШЛОГО К НАСТОЯЩЕМУ», посвящённая творчеству
Варлама Шаламова
25-26 апреля 2024 г. г. ЭСКИШЕХИР, Турция
(СБОРНИК СТАТЕЙ)**

III. Uluslararası Bilimsel Öğrenci Sempozyumu: Geçmişten Günümüze Rus Dili, Edebiyatı ve Kültürü. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 4442, Edebiyat Fakültesi Yayın No: 39, ISBN: 978-975-06-4606-5

CIP - Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

Uluslararası Bilimsel Öğrenci Sempozyumu (3. : 2024 : Eskişehir)

Geçmişten Günümüze Rus dili, Edebiyatı ve Kültürü : geçmişten günümüze Rus dili, edebiyatı ve kültürü

1. Rus dili -- Kongreler 2. Rus edebiyatı -- Kongreler I. Anadolu Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi II. Sabziyeva, Makbule III. E. a. IV. Dizi: Anadolu Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi Yayınları; no: 39

PG2021 .U484 2024

ISBN: 978-975-06-4606-5

2024-13

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Fuat ERDAL (Anadolu Üniversitesi Rektörü)

Sempozyum Onursal Başkanı

Doç. Dr. Aleksandr SOTNİÇENKO (Rossotrudniçestvo Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği Başkanı)

Sempozyum Düzenleme ve Yürütme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Makbule SABZİYEVA (Anadolu Üniversitesi)

Sempozyum Sekreterleri

Öğr. Gör. Dr. Şekip AKTAY

Öğr. Gör. Dr. Sevinç NASİBOVA

Arş. Gör. Dr. Cihan KARA

Sempozyum Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Zinaida SABİTOVA (New York Üniversitesi, ABD)

Prof. Dr. Marina Scherbakova (Bilimler Akademisi, Rusya)

Prof. Dr. Asif HACIYEV (Azerbaycan Üniversitesi, Azerbaycan)

Prof. Dr. Aleksandr KATSEV (Kırgız Rusya Slav Üniversitesi, Kırgızistan)

Prof. Dr. Svetlana ANANYEVA (Auezov Edebiyat Enstitüsü, Kazakistan)

Prof. Dr. Bartosz GOLOMBEK (Jagielloń Üniversitesi, Polonya)

Prof. Dr. Makbule SABZİYEVA (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Leyla ŞENER (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Nilüfer DENİSSOVA (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Kevser TETİK (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Onur AYDIN (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARAÇ (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Sonnur AKTAY (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Öğr. Gör. Dr. Şekip AKTAY (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Öğr. Gör. Dr. Sevinç NASİBOVA (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Arş. Gör. Dr. Cihan KARA (Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Sempozyum Düzenleme ve Yürütme Kurulu

Prof. Dr. Makbule SABZİYEVA

Prof. Dr. Leyla ŞENER

Doç. Dr. Nilüfer DENİSSOVA

Doç. Dr. Kevser TETİK

Dr. Öğr. Üyesi Onur AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARAÇ

Dr. Öğr. Üyesi Sonnur AKTAY

Öğr. Gör. Dr. Şekip AKTAY

Öğr. Gör. Dr. Sevinç NASİBOVA

Arş. Gör. Dr. Cihan KARA

Nilüfer BAHAR

Başta Anadolu Üniversitesi yönetimi olmak üzere bu kitabın basılmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz.

Kitabın yayın hakkı Anadolu Üniversitesi'ne aittir ve tüm yayın hakları saklıdır. Bildirilerin bilimsel içerikleri ile ilgili sorumluluk yazarlarına aittir. Bu eserin herhangi bir bölümünün kopyalanması, başka dillere tercüme edilmesi, basılması ve çoğaltılması Anadolu Üniversitesi'nin iznine bağlıdır. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Kasım, 2024

Editörler:

Prof.Dr. Makbule SABZİYEVA
Öğr. Gör. Dr. Şekip AKTAY
Öğr. Gör. Dr. Sevinç NASİBOVA
Arş. Gör. Dr. Cihan KARA

İletişim Adresi:

Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü
Edebiyat Fakültesi
Anadolu Üniversitesi
Yunus Emre Kampüsü
26470 Tepebaşı/Eskişehir
Tel: (0222) 335 05 80 / 43-02
E-posta: anadolurusdili@gmail.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	1
Prof. Dr. Makbule SABZİYEVA:.....	1
AÇILIŞ KONUŞMALARI.....	3
Prof. Dr. Bedia Yelda UÇKAN:.....	3
Doç. Dr. Aleksandr SOTNİÇENKO	4
Сергей СОЛОВЬЁВ:.....	6
Ольга КЛЮЧАРЁВА:.....	11
TARİHSEL DÖNEMLERLE GULAG	
Cemal ÖZTÜRK.....	14
ТВОРЧЕСТВО ВАРЛАМА ШАЛАМОВА В МИРОВОМ ЛИТЕРАТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ	
Алёна Р. ТЕМИРОВА	18
РАССУЖДЕНИЯ О СМЕРТИ В РАССКАЗАХ ШАЛАМОВА	
Bengisu MACİT	21
THE SOVIET IMPACT ON BIOLOGICAL SCIENCE: NIKOLAI VAVILOV'S STORY AND THE GULAG EXPERIENCE	
Mustafa Kemal SAVCI.....	28
VARLAM ŞALAMOV'UN KOLIMA ÖYKÜLERİ'NİN KAMP NESRİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	
Sena Su ODABAŞ	34
VARLAM ŞALAMOV'UN TİYATRO SANATI	
İrem Sü Zeynep AKMANOĞLU.....	40
ÖYKÜLERİNİN GÖLGESİNDE KALAN BİR ŞAİR: VARLAM ŞALAMOV	
Buse KUYUN.....	44
«СНЕГОВОЙ ПЕРСТЕНЬ» СУДЬБЫ ПОЭТА ШАЛАМОВА	
Аделина ФАЙЗУЛЛИНА	50
ТУРЦИЯ В ЛИРИКЕ И.А. БУНИНА	
Анастасия НИКОЛАЕВА.....	54
СТАМБУЛ В ЛИРИКЕ РУССКИХ ПОЭТОВ	
Ануша ТУРАЕВА.....	57

ARKADİ AVERÇENKO'NUN BİR SAFDİLİN HATIRA DEFTERİ ADLI ESERİNDE İSTANBUL İMGESİ VE TÜRK KÜLTÜRÜ Nart Kaan EROKTAY	60
ДИАЛОГ «БОЛЬНИЧНО-ЛАГЕРНЫХ» РАССКАЗОВ «ГОСПИТАЛЬ» М.Ю. ЕЛИЗАРОВА И «ТИФОЗНЫЙ САНАТОРИЙ» В.Т. ШАЛАМОВА Антон ФЕОКТИСТОВ	68
ИНДИВИДУАЛЬНО-АВТОРСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОВТОРА В ЛИРИКЕ В.Т. ШАЛАМОВА Елизавета ТУМАНОВА	71
ИНДИВИДУАЛЬНО-АВТОРСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РАЗВЕРНУТОЙ АНТИТЕЗЫ В ПОЭЗИИ А.А. БЛОКА Мария ЛИСИЦКАЯ	75
KARŞILAŞTIRMALI AÇIDAN RUS DİLİ VE TÜRK DİLİ Mervenur URAL	78
КОРОТКАЯ ЖИЗНЬ «ПУШКИНА ВОСТОКА»... (О ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВЕ УСМАНА НАСЫРА) Зиёда КУРБОНАЛИЕВА	82
RUS HALK DESTANLARINDA BİLGE ANA VE TOPRAK ANA İMGESİ Vusala AGHAYEVA	86
ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПОЭТИЧЕСКОГО ТЕКСТА Анна ПОТАЕНКО	91
EMOTIONAL-EVALUATIVE COMPONENT OF MYTHOLOGEM – DEMONONYM JINN IN KAZAKH AND ENGLISH LANGUAGES Ayim MYRKASYMOVA	93
ОБРАЗЫ МАТЕРЕЙ В РАССКАЗАХ Н.ТЭФФИ Гузалхон СОБИРОВА	98
РУССКАЯ КУЛЬТУРА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ Алина ЦЫРЕТАРОВА	104
ПОЕЗДКА А.С. ПУШКИНА В ЭРЗУРУМ Ксения БАЛАЕВА	106
A.S. PUŞKİN'İN ERZURUM YOLCULUĞU ADLI ESERİNDE DOĞU VE DOĞULU İMGESİ Eylül Melina DEMİREL	109

УЧЕТ ОСОБЕННОСТЕЙ РОДНОГО ЯЗЫКА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО	
Дениз КЫР	112
РОЛЬ УЧЕБНЫХ ПОСОБИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: НА ПРИМЕРЕ АНАТОЛИЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА	
Аиша ВАГИФ.....	115
РУССКИЕ СИНОНИМИЧНЫЕ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ ОБЯТЕЛЬНОЙ И ХАРИЗМАТИЧНОЙ (ФУНКЦИОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ И ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ)	
Елизавета МАМАЕВА	121
RUSÇA DEYİMLERDE KUŞ İMGESİ: KÜLTÜRDİLBİLİMSEL İNCELEME	
Özge KURAY	125
RUS-TÜRK İŞ DÜNYASINDAKİ İLETİŞİMİN LİNGVO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ: (HİTAPLAR ÖRNEĞİNDE)	
Bedirhan ÜÇGÜL	130
TÜRK VE RUS ATASÖZLERİNDE AHLAKİ DEĞERLER	
Yusuf KÖKKAYA	136
СЕМАНТИКА СЛАВЯНСКИХ ГИДРОНИМОВ (НА ПРИМЕРЕ ТВЕРСКОЙ ОБЛАСТИ)	
Евгения ГУКОВА	142
ANADİL VE CİNSİYET ALGISINA ETKİSİ	
Yasemen Nur KARAUŁ	145
RUSYA'NIN AVRUPA'YA AÇILAN PENCERESİ – PETERSBURG: YERADBİLİMSEL İNCELEME	
Şebnem KESDİ.....	150
РУССКАЯ КУЛЬТУРА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	
Бадма УБУШАЕВ.....	156
К ПРОБЛЕМЕ ЭМОТИВНОЙ ЛЕКСИКИ В СОВРЕМЕННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ	
Максим АКУЛОВ, Дарья ШМЫГАРЕВА.....	160
NEDENLERİ VE SONUÇLARIYLA IV. İVAN'IN KORKU İMPARATORLUĞU	
Aybuke İŞİKGÜL.....	164
AN ANALYSIS OF INDIVIDUALISM IN LITERARY WORKS OF NAZİM HİKMET AND VLADİMİR MAYAKOVSKY	
Eylül TÜFEKÇİ.....	169

КУЛЬТУРА РУССКОГО ЗАСТОЛЬЯ ОТ ПРОШЛОГО К НАСТОЯЩЕМУ	
Селена ЭРГЕЧМЕН	172
ДУХОВНЫЕ УРОКИ Л.Н. ТОЛСТОГО В РАССКАЗЕ «БОГ ПРАВДУ ВИДИТ, ДА НЕ СКОРО СКАЖЕТ»: АДАПТАЦИЯ НА ХИНДИ	
Кумар АНУРАГ	178
ÇERNİŞEVSKİY'İN “NASIL YAPMALI?” ROMANINDA FEMİNİZMİN TOHUMLARI	
Güzide Zeren DEMİRKARA.....	182
SLAV MİTOLOJİSİNDE İYİLİĞİN VE KÖTÜLÜĞÜN TEMSİLCİLERİ: “BELBOG” VE “ÇERNOBOG”	
Belinay VAĞÇİÇEK	188
ÇENOV'UN VANYA DAYI OYUNU ÜZERİNE GÖSTERGE BİLİMSEL BİR İNCELEME	
Zehra FİŞNE.....	193
РУССКИЙ МИР В РОМАНЕ И.С. ТУРГЕНЕВА «ДВОРЯНСКОЕ ГНЕЗДО»	
Виктория ОСТАПЕНКО	203
СТИХОТВОРЕНИЕ И.А. БУНИНА «МАГОМЕТ И САФИЯ»: К ВОПРОСУ О ЕДИНСТВЕ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА	
Прагья МИШРА.....	207
TRANSLATION IN THE DIGITAL WORLD	
Luka KNOKHASHVİLİ	210
МЕЖДУСЛАВЯНСКИЙ ЯЗЫК: ОБЩИЕ ЧЕРТЫ И ЗНАЧЕНИЕ	
Эльвин ВАЛИЕВ.....	216
РУССКИЙ ЯЗЫК: СИНХРОНИЧЕСКИЙ И ДИАХРОНИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	
Эъзоза ИСОМИДДИНОВА.....	220
TİCARİ VE HUKUKİ ÇEVİRİLERDE TERİMCE SORUNU	
Elif Dila ÇOBAN	223
АФФИКСАЛЬНЫЕ НОВООБРАЗОВАНИЯ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ	
Римма БИКСАЛИЕВА, Окила АБДИРАХМОНОВА	226
ОБРАЗ САДА В РОМАНЕ И.С. ТУРГЕНЕВА «ДВОРЯНСКОЕ ГНЕЗДО»	
Екатерина НОВИКОВА.....	229
RUS EDEBİYATINDA TAŞRA PORTRESİ: POŞEHONYE	
İnci MAHMUTOĞLU	233

COLORONYMS IN THAI, KAZAKH AND RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF THE NATIONAL LINGUISTIC CULTURE Prantawan ANANKARNKĪT, Chayanan SUJAREE.....	239
NUMERONYMS IN THAI, KAZAKH, RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF THE NATIONAL LINGUISTIC CULTURE Pawaritsara TEHAWĪWATKUN, Nutchaya KANPOOM	242
GASTRONONYMS IN THAI, KAZAKH, RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF NATIONAL LINGUO CULTURE Nattawat JETĪYANUN	246
ZOONYMS IN THAI, KAZAKH, RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF THE NATIONAL LINGUISTIC CULTURE Wanghamklang MARUAI, Saentamyae TAĪPHOP.....	249
EKLER.....	255

SUNUŞ

Prof. Dr. Makbule SABZİYEVA:¹

Sayın Rektör Yardımcım, Sayın Dekanım, Sayın Rusya'nın Ankara Temsilciliği Başkanı, Değerli Konuklar, Sevgili Öğrenciler;

Rus Dili ve Edebiyatı Öğrencilerinin 3. Uluslararası Bilimsel Sempozyumu'nun açılışında sizleri saygıyla selamlıyorum. Bu anlamlı günde bizimle birlikte olduğunuz için sizlere teşekkür ediyorum.

Sayın katılımcılar!

Gençlerimizi bilime teşvik etmek ve onları bu alanda cesaretlendirmek amacıyla 6 yıl önce 2018 yılında bugünkü başlık altında sempozyumumuzun ilkinin yaptık. Sempozyum 3 ülkeden 25 öğrencinin katılımıyla gerçekleşti ve bu durum bizi sonsuz derecede mutlu etti. Her öğrenciye eğitim sürecinde en az bir kez katılma olanağını sağlamak için sempozyumun 2.sini 3 yıl sonra 2021 yılında düzenledik ve bu kez 5 ülkeden 50 öğrenci sempozyuma katıldı. 3 yıl sonra ise yani bugün 3.sünü gerçekleştirme heyecanını yaşıyoruz. 2 gün sürecek sempozyumda 9 ülkeden katılım sağlayan öğrenciler tarafından 72 sunum yapılacaktır. Başta Üniversitemizin yönetimi olmak kaydıyla, bu sempozyumun gerçekleştirilmesine destek olan öğrencilere, onların hocalarına, emek veren herkese derin teşekkürlerimi bildiriyorum.

Sempozyumun Varlam Şalamov isminin çatısı altında geçmesi bir rastlantı değildir. Varlam Şalamov'un eserleri, sadece birer edebiyat eseri olmanın ötesindedir. Onlar insanlık tarihinin en karanlık sayfalarından biri olan Stalin rejiminin tanıklığını yapmaktadır. Şalamov'un eserleri, zor şartlarda insan ruhunun direncini ve umudun gücünü anlatmaktadır. Şalamov'un cesareti ve azmi; tüm zorluklara rağmen hayatta kalma ve gerçeği anlatma mücadelesini veren herkese ilham verecek güce sahiptir. Varlam Şalamov'un eserlerini okumak ve hayatını anlamak, geçmişin hatalarından ders alarak daha adil bir dünya inşa etmemiz gerektiğini bize öğretmektedir.

Bu vesileyle, sempozyumun Şalamov anısına düzenlememiz konusunda fikir sunan shalamov.ru internet sitesinin kurucularına ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

¹ Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı / Магбуля САБЗИЕВА, проф., доктор наук, Заведующая отделением Русского языка и литературы Анатолийского университета.

Sempozyumumuzun başarıyla tamamlanmasını diliyor, tüm katılımcılara keyifli ve öğretici bir program diliyorum.

Дорогой проректор, дорогой декан! Уважаемый Глава представительства России в Анкаре, уважаемые гости, уважаемые студенты!

Я приветствую вас на открытии III Международного научного симпозиума студентов-русистов, и благодарю за то, что вы с нами в этот знаменательный для нас день.

Уважаемые участники! Чтобы побудить нашу молодежь к науке и поощрить её, 6 лет назад, в 2018 году мы провели свой первый симпозиум. На первом симпозиуме участвовало всего 25 студентов из 3 стран, но мы были чрезвычайно рады этому. Чтобы каждый студент имел возможность в процессе обучения в высшем учебном заведении хотя бы один раз принять участие в симпозиуме, мы организовали 2-й симпозиум спустя 3 года, в 2021 году, и на этот раз мы провели наш симпозиум с участием 50 студентов из 5 стран. Сегодня, 3 года спустя, мы испытываем волнение по поводу проведения третьего симпозиума. В ходе двухдневного симпозиума будут представлены 72 презентации из 9 стран.

Я хотела бы выразить огромную благодарность студентам, их преподавателям и особенно руководству нашего университета за предоставленную нам такую возможность.

Симпозиум не случайно посвящён памяти Варлама Шаламова. Произведения Варлама Шаламова – это больше, чем просто произведения литературы, они являются свидетельствами одной из самых мрачных страниц человеческой истории и рассказывают нам о стойкости человеческого духа и силе надежды в самых трудных условиях. Произведения Варлама Шаламова и его жизнь показывают, что нам нужно учиться на ошибках прошлого и строить более справедливый мир.

В связи с этим Я хочу поблагодарить представителя сайта шаламов.ру Ольгу Ключарову, которая подала идею провести симпозиум, посвящённый памяти Шаламова, и всех тех, кто внёс свой вклад. Надеюсь, что наш симпозиум пройдёт успешно, и желаю всем участникам приятного и познавательного времяпровождения.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Bedia Yelda UÇKAN:²

Sayın Rektör Yardımcım, Rus Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı, değerli öğretim üyeleri, sevgili öğrenciler ve katılımcılar; hepiniz öncelikle bu güzel etkinliğe hoş geldiniz.

Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, kuruluş bakımından genç bir bölüm olmasına rağmen, bu kısa süre içinde önemli bir birikim kazanmış ve aynı zamanda kendi geleneklerini oluşturmayı başarmıştır. Bu nedenle, bölüm başkanımız Makbule Hocanın şahsında bölümün tüm öğretim elemanlarını öncelikle kutlamak istiyorum

Bu sene, burada üçüncü kez uluslararası kapsamda gerçekleştirilen öğrenci sempozyumunu geleneksel bir etkinlik haline getirdikleri için kendilerine teşekkür etmek gerekiyor.

Muhteşem bir açılış oldu; gençler her zaman bizim enerji kaynağımız, bugün de aynı şekilde hissettim. Kendilerine ve emeği geçen herkese çok teşekkür ediyoruz.

Tiyatro oyunu ve sinevizyon gösterisiyle birçok entelektüelin yaşadığı hayatı gözler önüne serdiler. Varlam Şalamov da birçok değer gibi, ancak ölümünden sonra kıymeti anlaşılan bir yazar olarak karşımıza çıkıyor. Samimi olmak gerekirse, henüz okumadım ama araştırdım. 2018 yılında ilk kez Türkçeye çevrilmiş. Ancak, ilk fırsatta edininip okumak listemin başında olacak.

Tekrar çok teşekkür ediyorum, sempozyumun başarılı geçmesini diliyorum. Hepinize saygılarımı sunuyorum.

² Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı / Бедиа Елда Учкан, проф., доктор наук, Заместитель декана гуманитарного факультета Анатолийского университета.

Doç. Dr. Aleksandr SOTNİÇENKO³

Sayın Rektör Yardımcısı, Sayın Dekan Yardımcısı ve Sayın Rus Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı, davetiniz için çok teşekkür ederim.

Приветствую помощника ректора, заместителя декана и главу отделения русского языка и литературы, Макбулю ханум.

Anadolu Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün önceki etkinliğine katıldım ve harika geçmişti. 2021 yılında F. M. Dostoyevski'nin 200. doğum yılı anısına büyük bir etkinlik düzenlenmişti. Ben de çok şaşırmıştım; 500'den fazla insan katılım göstermişti.

Я несколько лет назад присутствовал здесь, в Анатолийском университете, на мероприятиях, посвящённых 200-летию Достоевского, и был поражён тем, сколько много людей приняло участие в этих событиях.

Всё, что организует Анатолийский университет и кафедра русского языка и литературы, прекрасно.

Ve şu anda bu konferans için Anadolu Üniversitesi'ne çok teşekkür ederim.

И хотел бы поблагодарить Анатолийский университет за это.

Varlam Şalamov'un baş kahraman olarak tercih edilmesi çok önemlidir. Rusya'da bile o kadar ünlü değildir. Türkiye'de bu ismin tercih edilmesi bence çok değerlidir. Çünkü Puşkin, Dostoyevski, Çehov ve Gorki gibi isimler oldukça meşhurdur ve hem Rus Dili ve Edebiyatı uzmanları hem de Türk okuyucular tarafından tanınmaktadır. Ancak bence, yeni isimleri de tanıtmamız gerekiyor.

В Турции широко известны такие авторы, как Толстой, Пушкин, Достоевский, Чехов и Горкий — их знают все. С моей точки зрения, очень важно открывать новые имена в русской литературе в Турции, такие как, например, Варлам Шаламов.

Ve özellikle Türkiye için, Türk okuyucular açısından çok ilginç olacaktır. Çünkü Türk edebiyatında benzer yazarlar ve konular işlenmiştir. Örneğin, Orhan Kemal, Nazım Hikmet ve Ahmet Arif gibi yazarlar da hapisanedeydi. Belki Orhan Kemal'i okuduktan sonra Varlam Şalamov'un öykülerini de beğeneceksiniz.

³ “Rossotrudniçestvo” Federal Ajansı Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği Başkanı / Александр СОТНИЧЕНКО, к.ист.наук, Руководитель представительства Федерального агентства «Россотрудничество» в Турецкой республике.

Если турецкая публика читала своих авторов, которые тоже находились в тюрьмах и посвятили часть своего творчества этому периоду, то, вероятно, творчество Шаламова тоже будет им интересно.

Ve özellikle öğrencilere çok teşekkür etmek istiyorum. Ben de akademisyenim ve üniversitede 15 yıl doçent olarak çalıştım. Bu tür etkinlikleri organize etmenin, yabancı dilde tiyatro yapmanın ve şarkı söylemenin ne kadar zor olduğunu çok iyi biliyorum. Size çok teşekkür ediyorum ve Ankara'ya gelerseniz Rus Evi Ankara'yı mutlaka ziyaret ediniz. Rus Evi Ankara'da burs programımız bulunuyor. Eğer hayatınıza Rus dili ve edebiyatıyla devam etmek isterseniz, sizi Rusya'ya burslu olarak gönderebiliriz. Örneğin, yüksek lisans yapmayı düşünebilirsiniz. 4. sınıftayken başvuru yapabilirsiniz. Puşkin Enstitüsü'nün veya başka bir üniversitenin Rus Dili ve Edebiyatı bölümüne gönderebiliriz.

И я благодарю студентов отделения русского языка и литературы за их творчество, представленное здесь на сцене, и обещаю, что если они захотят связать свою судьбу с русским языком и литературой, мы можем отправить их учиться в Россию на магистратуру со стипендией.

Davetiniz için çok teşekkür ederim. Rus Evi Ankara'ya bekliyorum.

Сергей СОЛОВЬЁВ⁴:

Актуальность Шаламова в России и Турции

Уважаемые участники Конференции!

Очень важно, что конференция по русистике проходит в Турции, и очень важно, что здесь присутствует тема биографии и творчества Варлама Тихоновича Шаламова.

Шаламов сегодня всемирно известный писатель. Его произведения переводятся на огромное количество языков, в том числе на турецкий, и очень радостно здесь приветствовать переводчиков Шаламова на турецкий язык.

В своем кратком выступлении я хочу обратить внимание на несколько моментов, которые мне кажутся важными в контексте восприятия Шаламова в других странах, за границами России, в том числе в Турции.

Прежде всего, необходимо сказать, что источник шаламовских «Колымских рассказов» – не только его трагический колымский опыт. В.Т. Шаламов – человек и писатель 1920-х годов XX века. Его личность и – в значительной степени – творческий подход сформировались в 1920-е годы – в то время, когда в Советской России происходила настоящая культурная революция, в ходе которой возникало большое количество разных направлений в искусстве, в частности в литературе.

В политике двадцатых годов Шаламов тоже принимал активное участие: он был сторонником антисталинской оппозиции, и был арестован в первый раз в 1929 году за распространение так называемого «Завещания Ленина» – письма Владимира Ленина к съезду партии, в котором Ленин давал резко отрицательную характеристику Сталину.

Всю свою жизнь Шаламов очень высоко ставил тех, кто выступил против Сталина первыми. Это были участники левой оппозиции, которую часто отождествляют с «троцкистами». Сами себя они троцкистами не называли, а называли себя большевиками-ленинцами, требуя возвращения к внутрипартийной демократии, борьбы с бюрократизацией партии и государства. И хотя Шаламов не был ни членом партии, ни членом комсомола, – тем не менее, он сознательно принял участие в этой оппозиции, по идейным соображениям, выступая против надвигающейся сталинской диктатуры. Позднее он писал, что относился «к рядам тех, кто пытался самими

⁴ Rusya Bilimler Akademisi Rusya Tarihi Enstitüsü Kıdemli Araştırmacısı, Rusya Devlet Sosyo-Politik Tarihi Arşivi uzmanı 'shalamov.ru' internet sitesinin genel yayın yönetmeni. / Старший научный сотрудник Института российской истории РАН, главный специалист Российского государственного архива социально-политической истории, главный редактор сайта Shalamov.ru

первыми, самоотверженно отдав жизнь, сдержать тот кровавый потоп, который вошел в историю под названием культа Сталина. Оппозиционеры – единственные в России люди, которые пытались организовать активное сопротивление этому носорогу»⁵

За участие в оппозиции в 1929 г. Шаламов и получил свой первый срок – три года – которые провел в Вишерских лагерях, на севере Урала (был освобожден несколько раньше, чем истек этот срок). Как все те люди, кто принимал участие в антисталинской оппозиции в двадцатые годы, Шаламов был вновь арестован в 1937 году и после этого попал на Колыму, где выжил чудом.

Вернемся к его художественному творчеству. Шаламов написал несколько манифестов, посвященных его творческому методу, который он назвал «новой прозой». Шаламов не просто писал манифесты, но в своих «Колымских рассказах» следовал этой новой теории прозы, которая утверждала: художественная проза должна быть неотличима от свидетельства, от документа. Шаламов писал в своем манифесте «О прозе»: «Нужно и можно написать рассказ, который неотличим от документа. Только автор должен исследовать свой материал собственной шкурой – не только умом, не только сердцем, а каждой порой кожи, каждым нервом своим»⁶. И заканчивается этот манифест Шаламова фразой: «Не проза документа, а проза, выстраданная как документ».

Шаламов сформировал свою концепцию «новой прозы» именно на основе литературных споров 1920-х годов, дискуссий вокруг концепций А.К. Воронского и «литературы факта» – последнего крупного течения литературного авангарда. Это важно подчеркнуть, и очень важно исследовать эту генеалогию шаламовского творчества именно исходя из литературной и политической ситуации в Советской России в 1920-е годы.

Шаламов писал в своих воспоминаниях «Москва 20-х – 30-х годов», что был участником «штурма неба»: «Я был участником огромной проигранной битвы за действительное обновление жизни» и подчеркивал, что «Октябрьская революция была, конечно, мировой революцией»⁷. И мы знаем, что она повлияла определенным образом и на турецкую историю.

⁵ Шаламов В.Т. Воскрешение лиственницы. Paris, YMKA-PRESS, 1985. С. 11-16. (<https://shalamov.ru/library/35/>)

⁶ Шаламов В.Т. О прозе // Шаламов В.Т. Собр. соч. в 6 т. + т.7, доп. Т.5. М.: Книжный клуб Книгобек, 2013. – С. 148.

⁷ Шаламов В.Т. Москва 20-х – 30-х годов // Шаламов В.Т. Собр. соч. в 6 т. + т.7, доп. Т.4. М.: Книжный клуб Книгобек, 2013. – С. 432

В связи со всем вышесказанным я очень надеюсь, что воспоминания Шаламова о двадцатых годах будут переведены на турецкий язык, это очень стоит сделать.

Второй момент, на который я хочу обратить ваше внимание, – что «Колымские рассказы» – это, как вытекает из сказанного мною ранее, – не воспоминания. Вообще не воспоминания. И не просто свидетельства. Прежде всего, это – художественная литература, художественное творчество. Это доказывается самим Шаламовым в поэтическом предисловии к «Колымским рассказам». В первом очерке, фактически, стихотворении в прозе, которое открывает первый цикл «Колымских рассказов» – «По снегу» Шаламов прямо заявляет о художественной природе «Колымских рассказов». Шаламов заканчивает этот очерк – его уже можно прочитать в турецком переводе – фразой «А на тракторах и лошадях ездят не писатели, а читатели»⁸, подчеркивая трудность писательской работы.

Следующий текст в первом цикле «Колымских рассказов» – рассказ «На представку». Он начинается с фразы, отсылающей к известному произведению русской классической литературы – «Пиковой даме» А.С. Пушкина, где первая строчка – «Однажды играли в карты у конногвардейца Нарумова». У Шаламова в рассказе «На представку» читаем: «Играли в карты у коногона Наумова». Эта реминисценция не случайна. Шаламов берет сюжет карточной игры из классического произведения, и погружает этот сюжет в атмосферу лагерной жизни, показывая, что все масштабы известной человеческой жизни за пределами лагеря, в самом лагере, смещены.

Это очень важная шаламовская формула: «Масштабы смещены». Жизнь человека в лагерном мире теряет свое привычное значение, она теперь не стоит практически ничего. Героя рассказа «На представку» убивают только потому, что его свитер стал ставкой в карточной игре двух профессиональных уголовников (или **блатарей** – русский термин, обозначающий профессиональных уголовников, профессиональных представителей преступного мира, а не просто заключенных), а он, этот заключенный, не пожелал отдавать этот свой свитер, возможно, последнюю память о вольной жизни.

Другой шаламовский рассказ – «Прокуратор Иудеи» – в котором описывается, как в магаданский порт пришел пароход, где заключенных залили водой на морозе, за то, что они подняли бунт. Они получили тяжелейшие обморожения. И сталкивается с этими обморожениями, со страшной ситуацией, только что прибывший с фронта Второй мировой войны хирург, ставший начальником хирургического отделения. Он растерялся в этой ситуации, и его замещает врач из заключенных. Рассказ кончается

⁸ Шаламов В.Т. По снегу // Шаламов В.Т. Собр. соч. в 6 т. + т.7, доп. Т.1. М.: Книжный клуб Книговек, 2013. – С. 47.

так: «Через семнадцать лет Кубанцев вспоминал имя, отчество каждого фельдшера из заключенных, каждую медсестру, вспоминал, кто с кем из заключенных «жил», имея в виду лагерные романы. Вспомнил подробный чин каждого начальника из тех, что поподлее. Одного только не вспомнил Кубанцев – парохода “КИМ” с тремя тысячами обмороженных заключенных. У Анатоля Франса есть рассказ “Прокуратор Иудей”. Там Понтий Пилат не может через семнадцать лет вспомнить Христа»⁹.

Это рассказ о шокирующем травматическом опыте, и о том, как происходит вытеснение травматического опыта. Это притча, и, конечно, это художественный текст.

Очень важно, говоря о «Колымских рассказах», о каждом шаламовском рассказе, анализировать его поэтику. Как этот рассказ построен. Какие ассоциации и реминисценции использует автор.

Для литературоведа и для переводчика это важная, хотя и сложная работа. Нам предстоит еще очень много открытий, которые только начинают делать. В целом, то, что Шаламов сделал в русской и, возможно, в мировой литературе, известная исследовательница поэтики «Колымских рассказов» Елена Михайлик назвала «незамеченной революцией»¹⁰. И очень важно, чтобы эта революция в прозе была замечена, это стирание граней между документом, между свидетельством и художественной литературой было бы нами проанализировано во всей полноте.

В русской «лагерной» литературе есть несколько имен, которые заслуживают внимания. Это самый известный представитель русской «лагерной» литературы Александр Исаевич Солженицын, но его именем «лагерная литература» отнюдь не исчерпывается. Это Варлам Тихонович Шаламов, о котором мы сегодня говорим. Это Юрий Осипович Домбровский, который гораздо менее известен, но который заслуживает не меньшего внимания, чем Варлам Тихонович Шаламов. Это Георгий Георгиевич Демидов, который известен еще меньше, чем Домбровский и которого только сейчас открывают российскому читателю.

Еще одно важное направление исследований, которое можно рекомендовать вашему вниманию – это сравнительный анализ представителей русской лагерной литературы, в которой, как писал Шаламов, «поместится пять таких писателей как Лев Толстой, сто таких писателей, как Солженицын, и никому не будет тесно».

⁹ Шаламов В.Т. Прокуратор Иудей // Шаламов В.Т. Собр. соч. в 6 т. + т.7, доп. Т.1. М.: Книжный клуб Книговек, 2013. – С. 225.

¹⁰ Михайлик Е.В. Незамеченная революция // Антропология революции / Сб. статей. Сост. и ред. И.Прохорова, А.Дмитриев, И.Кукулин, М.Майофис. – М.: Новое литературное обозрение, 2009. – С.178-204.

Шаламов после лагеря писал «Колымские рассказы», выйдя из заключения в 1953 году и сразу стал писать «Колымские рассказы». Он был реабилитирован в 1956 году и почти сразу начал публиковаться в советских журналах. Конечно, «Колымские рассказы» не могли быть опубликованы в СССР до «перестройки». Эти рассказы стали его, как он сам писал об этом, «пощечиной сталинизму». Шаламов понимал, что он сделал в русской литературе. И он отчаянно нуждался в читателе.

Шаламов публиковался. Он считал себя, в первую очередь, поэтом, и в начале 60-х годов вышел его первый поэтический сборник «Огниво». А всего в Советском Союзе вышло пять поэтических сборников Шаламова, правда, подвергнутым цензурным и вкусовым правкам, которые больно задевали автора. Его рассказы распространялись в самиздате, выходили за рубежом. Но он очень хотел иметь своего читателя. И, что очень важно понимать, он гордился своими стихами. Его поэзия – это не менее сложная вещь, чем его проза, и здесь Шаламов тоже был новатором, несмотря на использование классических размеров. То, что Шаламов не был прочитан при жизни, не обрел в полной мере своего читателя – это еще одна трагедия этого великого писателя.

Также я хотел бы обратить ваше внимание на то, что Шаламов после лагеря все-таки не выглядел побежденным. Шаламов любил жизнь, ценил общение, был, как писала о нем его наследница Ирина Павловна Сиротинская, настоящим викингом, большим и сильным человеком. Эту силу Шаламова, непобежденного лагерным отчуждением, непобежденного сталинской диктатурой, тоже нужно иметь в виду. Шаламов не только жертва. И вообще, сам себя он только жертвой не считал. Это очень важно.

Шаламов в своем литературном творчестве – победитель сталинизма. И победитель любой античеловеческой диктатуры. Главное, чему посвящены его рассказы – тому, как государство может, с помощью диктатуры, с помощью лагеря выдавить из человека человечность. Но при этом его рассказы показывают, как эту человечность можно сохранить.

Современная ситуация показывает, что время Шаламова только наступает. И в художественном творчестве, и в отношении восприятия Шаламова в целом в культурной традиции – как в российской, так и в зарубежной.

Надеюсь, что вы будете заниматься темой шаламовского творчества, и мы с вами встретимся на конференциях и мероприятиях в Турции или в России, куда я вас приглашаю, на новых шаламовских научных мероприятиях. Я желаю вам успехов на сегодняшней конференции и очень надеюсь, что наши контакты продолжатся. Всех, кого интересует шаламовское творчество, я адресую на сайт Shalamov.ru, где собраны все произведения Шаламова. Есть на сайте и англоязычный раздел, куда могут

обратиться те, кому сложно читать на русском. И если вас какие-то вещи интересуют, то пишите нам на сайт Shalamov.ru, мы обязательно вам ответим.

Ольга КЛЮЧАРЁВА¹¹:

Продвижение шаламовских тем в России и Турции, дела и действия

Дорогие друзья!

Я очень рада приветствовать гостей и участников Конференции. Большой фрагмент моей жизни, более пятнадцати лет, связан с Турцией и ближайшими моими людьми в вашей стране. Это и работа, и путешествия, и, самое главное, общение.

В разных странах мира с каждым годом Шаламова узнают все больше. Осуществляются новые переводы, проходят встречи и вот такие конференции, как у нас с вами. Мне приятно отметить, что в Турции в этом направлении делаются серьезные шаги.

В апреле 2023 года, во время большого путешествия по стране, я встретила с переводчиком «Колымских рассказов», профессором Университета Хаджы Байрам Вели, госпожой Гамзе Оксюз. Мы записали очень хорошее интервью и поговорили о других направлениях работы с русскими текстами, о программах Университета в Анкаре. Сейчас госпожа Оксюз работает над продолжением переводов. Насколько мне известно, уже завершён и передан в печать корпус рассказов Шаламова «Воскрешение лиственницы». Гамзе Оксюз – первый переводчик такого серьезного и большого объема текстов В.Т. Шаламова. Она же является автором монографии «От лагеря к литературе», посвященной истории создания «Колымских рассказов» и вопросам лагерной литературы в целом.

Та моя поездка вообще оказалась счастливой. Я впервые приехала в замечательный город Эскишехир и посетила ваш Университет, где встретила и пообщалась в течение нескольких дней с заведующей кафедрой русского языка и литературы госпожой Макбуле Сабзиевой и доцентом, преподавателем русского языка и литературы, специалистом по русскому модернизму госпожой Кевсер Тэтик. Как это часто случается в Турции, первые встречи и беседы почти мгновенно переросли в крепкую дружбу. Сразу же возникли новые идеи, которые немедленно стали осуществляться. Мы провели семинар по темам театра 20-х годов XX века, и я очень благодарна всем слушателям и участникам за внимание и интересные вопросы. Самое же главное заключалось в том,

¹¹ Gazeteci, sanat eleştirmeni, tiyatro uzmanı, 'shalamov.ru' sitesi üyesi. / Журналист, искусствовед, театровед, участник сайта 'shalamov.ru'.

что, обсудив возможные решения, вы приняли идею провести очередную студенческую конференцию в Университете, центральными темами которой были бы темы и тексты В.Т. Шаламова. Благодарю вас, дорогие Макбуле Ханым и Кевсер Ханым, за то, что дали такой мощный импульс предложению о проведении конференции, на которой мы сегодня с вами и увиделись!

Тогда же, в апреле 2023 года, госпожа Кевсер Тэтик поделилась со мной своими профессиональными идеями и планами. Основная же моя задача заключалась в том, чтобы обсудить ее текст, посвященный рассказу Шаламова «По снегу», открывающему цикл «Колымских рассказов». В работе отлично выявлена и показана поэтическая составляющая прозаического текста, и это первая работа в Турции, посвященная важнейшей теме среди проблем шаламоведения. В России и в мире поэтика прозы Шаламова – предмет исследований самого высокого уровня.

Турецкие исследователи обращаются к Шаламову все чаще, что внушает безусловный оптимизм. И мы были бы очень рады, если бы в вашем Университете был создан целевой курс по изучению творческого и документального наследия Шаламова.

В России Шаламов как поэт, прозаик, человек, в жизненном арсенале которого заключено столько, что хватило бы на несколько жизней, изучается разносторонне. За последние годы издано большое количество книг и монографий. Собрание сочинений в семи томах – на сегодняшний день наиболее полное издание наследия писателя. Монография Валерия Васильевича Есипова «Шаламов» в известной серии издательства «Молодая гвардия»- «Жизнь замечательных людей», не так давно переизданная в третий раз – это далеко не только биография, но попытка понять и оценить Шаламова как человека и личность в разные периоды его жизни. Вышел в свет двухтомник поэзии Шаламова – результат огромного труда В.В. Есипова и коллег, с большим и подробным предисловием. Издана в новой редакции, на основе архивных изысканий автобиографические вещи В.Т. Шаламова: повесть «Четвертая Вологда» и «Вишера. Антироман».

В октябре 2023 года вышел в свет шестой по счету «Шаламовский сборник». Очень заметные и яркие научные работы и тексты недавнего времени принадлежат моим друзьям Дарье Кротовой (монография «Поэзия В. Шаламова: идейно-образные константы и художественная генеалогия (модернистский аспект)»), Сергею Соловьеву (тексты и лекции о Шаламове и его становлении как личности в 20-е годы XX века). Мощным событием и прорывом в шаламоведении стала книга Елены Михайлик «Незаконная комета. Варлам Шаламов: опыт медленного чтения». Книга Ксении Филимоновой «Эволюция эстетических взглядов Варлама Шаламова и русский

литературный процесс 1950-1970-х годов» продолжила попытки поставить творчество Шаламова в контекст русской литературы послевоенного периода. Много важных тем предлагают молодые шаламоведы. Среди них хочу назвать Константина Тимашова, Олега Миннулина, Дарью Грицаенко. Одно из моих собственных направлений работы – драматургия В.Т. Шаламова и его соприкосновения с театральным искусством вообще.

У нас в России основной площадкой, где проходят встречи, связанные с В.Т. Шаламовым, сегодня является Шаламовский дом в городе Вологда, где прошло детство Варлама Тихоновича. Здесь же располагается подробная музейная экспозиция. Значительное число мероприятий по шаламовским темам проходит в городе Клин Московской области, что вблизи от поселка Туркмен, где в 50-е годы, после освобождения из заключения, но еще в ссылке, жил и работал Шаламов. Именно здесь он начал писать «Колымские рассказы». Сейчас идет работа по выбору площадки и в Москве для регулярных встреч в связи с Шаламовым.

Сергей Соловьёв, который сегодня с нами на этой конференции – главный редактор сайта **Shalamov.ru**, историк и архивист. Сайт, который начал работу в 2008 году и действует уже более пятнадцати лет, пополняется новыми сведениями, событиями, новостями. Сегодня это самый обширный ресурс в интернет-сети на русском языке, посвященный Шаламову. Среди направлений работы Сергея – Шаламов в 1920-е годы XX века. Это и ситуация, и события истории, и литература, и люди – всё, что, так или иначе, влияло на личностное становление Шаламова в тот период.

Я не устаю поражаться многоплановости и многовекторности тем в связи с Шаламовым. Векторы эти определяют исследователи-шаламоведы и у нас в России, и в некоторых других странах. Однако работы еще очень много. Значительная часть архива Шаламова не разобрана, не изучена. Не расшифрована часть его рукописей. Многие сведения на сегодняшний день невосстановимы, так как, например, рукописи 1930-х годов утрачены навсегда – они были уничтожены родственниками после ареста Шаламова.

Нам бы очень хотелось, чтобы вы продолжали читать Шаламова. Как уже было сказано, эта дорога намечена переводчиками. И останавливаться на достигнутом нельзя.

Желаю участникам конференции и делу развития исследования творчества и биографии В.Т. Шаламова в Турции перспектив и успехов.

Большое спасибо за оказанное доверие и внимание.

TARİHSEL DÖNEMLERLE GULAG

Cemal ÖZTÜRK¹²

ИСТОРИЧЕСКИЕ ПЕРИОДЫ ГУЛАГА

Аннотация: Это исследование направлено на изучение исторического процесса ГУЛАГ-лагерей в эпоху Советского Союза. ГУЛАГ является явлением, которое имеет значительное значение в политической, экономической, социальной и общественной структурах Советского Союза и ассоциируется с нарушениями прав человека. Происхождение, процесс развития и последствия лагерей будут составлять основные фокусы этого исследования. Лагеря ГУЛАГ претерпели эволюцию в периоды от Ленина до Сталина в Советском Союзе. Изначально они появились как места изгнания для политических диссидентов и маргинализированных сегментов общества, но постепенно стали использоваться как источник рабочей силы. Система ГУЛАГа известна своими жесткими условиями труда, плохим обращением и бесчеловечными практиками. Кроме того, лагеря ГУЛАГ оказали влияние и сформировали политическую, экономическую и социальную структуру советского общества.

Ключевые слова: ГУЛАГ, Советский Союз, Принудительный труд, Политическое преследование, Варлам Шаламов.

GULAG WITH HISTORICAL PERIODS

Abstract: This study aims to examine the historical process of GULAG camps during the Soviet Union era. GULAG is a phenomenon that holds significant importance within the political, economic, social, and societal structures of the Soviet Union and is associated with human rights violations. The origins, growth process, and effects of the camps will constitute the main focal points of this study. GULAG camps underwent evolution in the periods spanning from Lenin to Stalin in the Soviet Union. Initially emerging as places of exile for political dissidents and marginalized segments of society, they gradually came to be utilized as sources of labor. The GULAG system is renowned for its harsh working conditions, mistreatment, and inhumane practices. Furthermore, GULAG camps have influenced and shaped the political, economic, and social structure of Soviet society.

Keywords: GULAG, Soviet Union, Forced Labor, Political Repression, Varlam Shalamov.

¹² 4. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, ztrk52cemal@gmail.com, Danışman: Doç. Dr. Leyla ŞENER

Giriş

GULAG kamplarını daha detaylı ve sistematik bir biçimde incelemek istiyorsak, öncelikle Rusya Çarlığı'ndaki sürgün sistemi, bunun nedenleri ve tarihçesine bakmamız gerekir.

Çarlık Rusyası'nda sürgün sisteminin ilk kez ortaya çıkışı Sibirya'nın ele geçirilmesi ile görülmektedir. Bu sürgün sisteminin ortaya çıkmasının pek çok sebebi vardır. Tarihsel süreçte Rusların sürgüne gönderme politikası siyasi, stratejik ve ekonomik olmak üzere birçok neden ile açıklanabilir. Fakat bunlardan en önemlisi ve her devirde geçerliliğini sürdürmüş olan ekonomik nedendir.

Rusya 14. yüzyılda güçlenmeye ve Sibir Hanlığı'ndan toprak almaya başladı. Rus ordusu başta kalelerini daha doğuya kurdu. Tara, Yeniseysk ve Tobolsk kasabalarını inşa etti. 15. ve 16. yüzyıllarda kontrol alanını Pasifik Okyanus'una kadar genişletti. Ancak bu kasabaların dışında Sibirya'nın çoğu seyrek nüfuslu ve bölgeye yalnızca tüccarlar ve kaşifler geliyordu. Bundan dolayı bölge sürgün için elverişli bir hale geldi. Buna önyak olan olay ise, Rus Devleti'nde sürgün cezası ilk defa Çar Aleksey Mihayloviç (1629- 1676) zamanında 1649 senesinde kanunlaşmasıdır ve cinayet, falcılık gibi suçlar bile sürgün ile cezalandırılmak için yeterli sebep olmasıdır (Gözütok 2022: 3). Bu dönemden 19. yüzyıla kadar geçen 130 yılda toplam 1,2 milyon mahkûm Sibirya'ya gönderilmiştir (Kara, 2023). 19. yüzyılda Rus İmparatorluğu ve onun çeşitli bölgelerinden Sibirya'ya gönderilen tutukluların sayısında artış başladı. Sibirya'da bulunan zengin yer altı kaynakları Rusya ekonomisine çok büyük katkı sağlamıştır ve bu bahsi geçen sürgün cezalarıyla mahkûmlar bir nevi, ekonomiye kazandırılmış ve iş gücü olarak kullanılmıştır. Bunun en önemli örnekleri, 1891'den itibaren bazı mahkûmlar, Sibirya'yı Rusya'nın geri kalanına bağlayacak olan Trans-Sibirya Demiryolu'nun inşasında kullanılması ve kömür madenlerinin işlenmesidir. Bunu takip eden süreçlerde, 1900'lerin başından ortasına kadar süren doğal kaynak arama işlemi, Sibirya bölgesinin ana ekonomik kaynağı haline geldiğinden nüfus büyümeye devam etti. Sovyetler Birliği döneminde Sibirya'da daha önce Rus İmparatorluğu tarafından oluşturulan örneklere benzer hapisane çalışma kampları kuruldu. 1929'dan 1953'e kadar 14 milyondan fazla insanın çalıştığı bu kamplara Gulag adı verildi (Kara, 2023).

GULAG Kamplarının Kuruluşu

1920 yılında yani Sovyetlerin fiili kuruluşundan önce, Beyaz Deniz'de gelecekteki GULAG'ın ilk kampı kurulur. Bu kamp, Solovetsk Adaları üzerinde bulunan eski bir Ortodoks manastırının topraklarında şekillenmeye başlar. Buraya devrimin başından beri Bolşevizm karşıtları, entelektüeller ve Beyaz Ordu mensupları gönderilmektedir. Artık kamplar sayesinde yeni cezaevi yapımına eskisi kadar bütçe ayrılmasına gerek kalınmayacak, yaşamın zor olduğu kuzeyde bulunan kaynaklar mahkûmlar sayesinde devlet ekonomisine kazandırılacak ve

böylece karşı devrimci olarak adlandırılacak olan siyasi suçluların etkisiz hâle getirilmesi için önemli bir yer haline gelecektir.

1923 yılında Solovetsk Adaları, ülkenin kuzeyindeki kamp sisteminin merkezi konumuna gelir. Kampın adı Solovetsk Özel Maksat Kampı (СЛОИ) olur. Bu kamp, o sıralarda Siyasi İdare Başkanlığı'na (ГПИУ) bağlı tek kamptır (Bostancı 2023: 11).

1929 yılında İosif Stalin (1878-1953) sanayileşme ve tarımın kolektifleştirilmesi programını hayata geçirmeye başlar. Politbüro, kampların siyasi suçlu ve adi suçlu kampları olarak ayrılmasına karşı çıkar ve tüm kampları tek bir çatı altında birleştirir. Tüm kampların yönetimini de Olağanüstü Komisyon'a (ЧК) verir (<http://gulag.online>).

GULAG, 1930'dan itibaren kullanılan bir kısaltmadır. Bu, Cezaevi İşçi Kampı Ana İdaresi'nin (Главное управление лагерей) kısaltmasıdır ve OGPU ve NKVD'nin özel bir bölümü olarak, kampların kontrolünü ve mahkumların emeğinin kullanımını sağlayan birimdir. Toparlamak gerekirse, GULAG sistemi resmi olarak 1930 yılında kuruldu. Josef Stalin'in iktidarda olduğu dönemde, Sovyet rejimi muhalifleri, yabancı ajanlar ve rejimin hedeflediği diğer kişileri tutmak için bu kampları kullandı. 1920'ler ve 1930'lar boyunca, tarım reformları ve sanayileşme projeleri gibi büyük projeler için zorunlu çalışma kampları oluşturuldu. Bu kamplarda tutulan insanlar ağır işlerde çalıştırıldılar ve kötü koşullara maruz kaldılar. Politik tutukluların yanı sıra, GULAG sistemi suçluları, din adamlarını, etnik azınlıkları ve çeşitli "tehdit olarak görülen diğer sosyal unsurları (Yabancı ajanlar, yazarlar, entelektüeller vb.)" da içeriyordu.

Tarihsel Dönemlerle GULAG Kampları

Resmi kuruluşundan bir süre sonra GULAG kampları önemli olaylara şahitlik etmiştir. Bu olayları dört döneme ayırmak daha doğru olacaktır.

1. 1937-1938 yılları Büyük Temizlik (Большая чистка) dönemi olarak anılır. Stalin'in liderliğindeki Büyük Temizlik döneminde, muhalifler, potansiyel düşmanlar ve Stalin'in kendisine yönelik tehdit olarak gördüğü kişiler toplu olarak tutuklandı. Birçok yazar, muhalif, politikacı, kızıl ordu mensubu ve devrim karşıtı kişiler Moskova Duruşmalarında yargılandılar, kimisi kurşuna dizilerek idam edildi, kimisi ise GULAG kamplarına gönderildi. Bu dönemde 600.000- 1.600.000 kişi hayatını kaybetmiştir.
2. 1939-1940 yıllarında İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Sovyetler Birliği'nin işgal ettiği Doğu Polonya, Baltık ülkeleri ve Besarabiya'dan mahkûm akını başlar. Aynı zamanda belirli kategorilerdeki (siyasi ve sıradan suçlardan yargılanan mahkumlar) mahkûmlar da Kızıl Ordu saflarında görevlendirilmek üzere kamplardan serbest bırakılır (<http://gulag.online>).

3. 1953 yılında Stalin'in ölümünden sonra, GULAG sistemi varlığını sürdürdü. Soğuk Savaş döneminde, Sovyetler Birliği hala muhalifleri ve rejim karşıtlarını susturmak için GULAG'ı kullandı. Ancak, Stalin'in ölümünden sonra kampların sayısında bir azalma görüldü ve koşullar nispeten hafifledi. Stalin'den sonra hükümetin başına kısa süreliğine NKVD Başkanı Lavrenti Beriya (1899-1953) geçti. Bu kısa sürede genel af ilan edildi, ancak bu af sadece adi suçluları kapsar, siyasi gerekçelerle tutuklu bulunan mahkûmlar bu aftan yararlanamadı. Daha sonraları 1954-1964 yılları arasında Nikita Kruşçev (1894-1971) SSCB'nin başına geçti. Nikita Kruşçev döneminde (1953-1964), GULAG sistemi üzerinde bazı reform girişimleri oldu.
4. 1957 yılından itibaren mahkûmların ücretsiz iş gücünün Sovyet ekonomisindeki yeri bariz bir şekilde azalmaya başladı. GULAG'ın tasfiye işlemlerine başlandı, bir dizi kamp lağvedildi. 1956 ve 1959 yıllarında iki kez daha yeniden yapılanma geçiren GULAG teşkilatının varlığı ve faaliyetleri 1960 yılında tamamen sonlandırıldı. SSCB İçişleri Bakanlığı'nın 25 Ocak 1960 gün ve 20 sayılı emriyle GULAG teşkilatı resmen kapatıldı (Bostancı 2023: 17).

Kamplarda Kalan Yazarlar ve Eserleri

GULAG kamplarına sadece siyasi suçlular, entelektüeller, bilim adamları ve kızıl ordu mensupları gönderilmedi. Bu kamplara rejimi eleştiren, halkın sesini duyurmaya ve sansür havasını yok etmeye çalışan yazarlar da gönderildi.

1. Varlam Şalamov (1907-1982), GULAG kamplarında geçirdiği yılları anlatan "Kolima Öyküleri" adlı eseriyle tanınır. 1937'den 1951'e kadar Kolima'daki zorunlu çalışma kamplarında geçirdiği süreyi ve bu deneyimlerinden esinlenerek bu öyküleri kaleme almıştır. Bu öyküler, insanlık dışı koşulları, dayanma ve hayatta kalma mücadelesini anlatır.
2. Aleksandr Soljenitsın (1918-2008), Gulag Takımadaları adlı eserinde kendi deneyimlerine dayanarak GULAG kamplarını anlatır. Bu eser, GULAG sisteminin korkunç gerçekliğini detaylı bir şekilde aktarır.
3. Yevgeniya Ginzburg (1904-1977), Stalin döneminde siyasi baskılar ve GULAG kamplarında yaşadığı deneyimleri anlatan "Söylemeye Cesaret Edemediklerim" ve "Gerçekle Yüzleşme" gibi eserler yazmıştır.
4. Vasili Grossman (1905-1964), "Yaşam ve Kader" adlı romanında II. Dünya Savaşı sırasında Nazi işgali altındaki Sovyetler Birliği'ni ve GULAG kamplarını ele alır. Roman, savaşın ve baskının insanlar üzerindeki etkisini derinlemesine inceler.
5. Yevgeni Yevtuşenko (1933-2017), GULAG kamplarında yaşanan insanlık dışı koşulları şiirlerinde ve yazılarında ele aldı. "Bir Daha Hiç" adlı eseri, GULAG'ın insanlık üzerindeki yıkıcı etkilerini konu alır.

Bahsedilen yazarlardan başka daha birçok gölgelerde kalmış yazarlar vardır. Bu yazarlar, kötü barınma koşullarında yaşadılar, kötü beslenme ve sağlık sorunları vb. sorunlarla uğraştılar.

Sonuç

Çalışma kapsamında tarihsel süreçte GULAG (ГУЛАГ) kampları incelenmiştir. GULAG kampları 1919 yılında Vladimir Lenin ve Lev Trotski önderliğinde kurulmuş çalışma kamplarıdır. Daha sonra İosif Stalin döneminde bu kamplar daha kurumsal bir yapı halini almış ve büyük acılara sahne olmuştur. GULAG kamplarının incelenmesi, Sovyetler Birliği'nin tarihindeki önemli bir dönemi anlamamıza yardımcı olmuştur. Bu kampların etkileri ve insan hakları ihlalleri, toplumun genel tarihine ve insanlık tarihine dair derinlemesine bir anlayış sağlamıştır. GULAG'ın incelenmesi, insan hakları savunuculuğu ve toplumsal adalet çalışmaları için önemli bir perspektif sunmuştur.

KAYNAKÇA

Bostancı, E. (2023) *Sovyet Edebiyatında Yeni Gerçekçilik: Kamp Edebiyatı Ve Zamanın Bellek Mekâmı Kolıma Üzerine Yazılan Öyküler*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gözütok, F. (2022) *Stalin Dönemi GULAG Kampları*. Yüksek Lisans Tezi. Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bandırma.

<https://gulag.online/articles/historie-gulagu?locale=ru> (Erişim Tarihi 15.03.2024)

Kara, B. (2023) *Sibirya: Tarihi, Halkları, İklimi, Ekonomisi ve Coğrafyası* (evrenatlası.com) (Erişim tarihi: 12/01/2024)

ТВОРЧЕСТВО ВАРЛАМА ШАЛАМОВА В МИРОВОМ ЛИТЕРАТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Алёна ТЕМИРОВА¹³

VARLAM ŞALAMOV'UN DÜNYA EDEBİYAT ALANINDAKİ ÇALIŞMALARI

Özet: Bu yazıda, Varlam Tihonoviç Şalamov'un "Kolıma Hikayeleri" adlı eserindeki kompozisyonun özelliklerini ele alacağız. Ayrıca dünya edebiyatına katkılarını ve «Şalamov

¹³ Студентка 3 курса, Навоийского государственного педагогического института (г. Навои, Узбекистан), E-mail: alkatemirova988@gmail.com

hikayelerinin» sadece BDT ülkelerinin değil, tüm dünyanın okuyucuları üzerindeki etkisini de ele alacağız.

Anahtar kelimeler: V. Şalamov, Kolıma hikayeleri, özgüllük, yaratıcılık.

THE WORK OF VARLAM SHALAMOV IN THE WORLD LITERARY SPACE

Abstract: In this article, we will consider the specifics of the composition in the work "Kolıma Stories" by Varlam Tikhonovich Shalamov. And also consider his contribution to world literature and the influence of the "Shalamov stories" on readers not only of the CIS countries, but also of the whole world.

Keywords: V. Shalamov, Kolıma stories, specificity, creativity.

XX век выделяется как один из наиболее трагических периодов в истории человечества, потрясенный разрушением устоявшихся убеждений в добре, морали и гуманности. Он раскрыл темные стороны человеческой природы, демонстрируя бессилие перед злом, воплощенным в государственных структурах. Нравственные принципы человеческой души оказались хрупкими и подверженными разрушению под влиянием тоталитаризма. Но несмотря на это, появился такой писатель как Варлам Тихонович Шаламов. Говоря о Шаламове - мы говорим о человеке, который наперекор убеждениям советского общества смог в своих произведениях показать суровую сторону мира, придать ему особую специфику, смог создать «новую прозу».[1] Шаламов - это не только историческое свидетельство о преступлениях, Шаламов - это стиль, уникальная ритмика прозы, новаторская новеллистичность, всепроникающая парадоксальность, амбивалентная символика, блестящее владение словом в его смысловом, звуковом облике и даже в начертательной конфигурации, композиционная точность в сочетании с вариативностью, тонкая стратегия мастера и спонтанность ловящего «стремительную тень воображенья» поэта. [2] Все это дает возможность говорить о своеобразной эстетике Шаламова.

Одна из ведущих особенностей писателя - «метод очевидца». Данный метод Варлама Шаламова заключается в бесстрастном отображении событий как очевидец. Его произведения, особенно "Колымские рассказы", имеют важное историческое значение как свидетельства ужасов. Шаламов сам пережил те страдания, о которых пишет, его проза передает живую память художника. Русский художник Федор Сучков назвал его работы "показаниями", а сам Шаламов считал их документом.

Шаламов не анализирует события, не раскрывает подоплеку и не предоставляет общей картины, оставаясь верным своему методу простого описания. Работу над своим

главным сборником «Колымские рассказы», который состоял из шести циклов, В. Шаламов начал вскоре после возвращения с Колымы, где после освобождения писатель вынужден был провести ещё три года.[2] Эти рассказы вызывают крайне тяжелые впечатления от ужаса, пережитого людьми в реальности. Основные темы произведений - жизнь в лагере и разрушение личности заключенных. Герои, лишённые надежды, без борьбы ожидают смерти, сталкиваясь с голодом, измученными телами, унижением и моральным упадком.[3] Простой, лишённый украшений язык создает ощущение правдивого рассказа о страданиях обычных людей. Шаламов умел говорить с читателями прямо, повествуя о самом чудовищном, без каких-либо смягчений, отвергая напрочь анестезию и избирательность. Для читателей часто бывает непросто читать Шаламова. Это требует глубокой эмоциональной работы. Но в то же время, читая его произведения, легко понять, что такое лапидарность - ясность, простота, высеченная в камне. Так же особую популярность его творчество имеет среди молодежи.

Шаламов - фигура, которая вдохновляет молодежь. Его устойчивый и мужественный характер, взгляды и мировоззрение стали редким примером в нашей культуре. Его работы ярко показывают, что человеческая натура несовершенна, особенно под воздействием экстремальных условий, что заставляет читателей задуматься о своих собственных поступках. Радует, что именно эта сторона его творчества привлекает молодежь, способствуя их духовному росту и размышлениям.

В заключении, хотелось бы ещё раз отметить невероятное умение В. Шаламова общаться через свои произведения с читателями. Именно благодаря своему выдающемуся литературному таланту и произведениям, в которых он описывал свой опыт жизни и страдания в сталинских лагерях. Эти произведения принесли Шаламову международное признание и помогли пролить свет на ужасы и бесчеловечность репрессий в Советском Союзе.

ЛИТЕРАТУРА

Творчество Варлама Шаламова как художественная система, (2018). Москва.

Судьба и творчество Варлама Шаламова в контексте мировой литературы и советской истории.

Шаламовский сборник. (2011) Вып. 4. / Сб. статей. Сост. и ред.: В.В. Есипов, С.М. Соловьёв. 256 с., ил. Москва: Литера

Шаламов. В.Т. *Колымские рассказы* 1954—1962 гг.

РАССУЖДЕНИЯ О СМЕРТИ В РАССКАЗАХ ШАЛАМОВА

Bengisu MACİT¹⁴

VARLAM ŞALAMOV'UN ÖYKÜLERİNDE ÖLÜM DÜŞÜNCESİ

Özet: Sovyetler Birliği'nin ceza kurumu olan GULAG toplama kampları, Bolşevik düşüncelerinin gerçekleştirildiği bir sistem olarak görülmektedir. Asıl amacı toplumun potansiyel tehditlerini ortadan kaldırmak olan GULAG ceza sistemi zamanla ekonominin kalkınmasını sağlayan büyük bir bedava iş gücüne dönüşür. İş gücünün bulunmadığı yerlerde kurulan GULAG kamplarında soğuk hava koşulları altında ve yetersiz gıda karşılığında ağır işlerde çalıştırılan mahkûmlar kamp şartlarına dayanamayarak ölür. Bu kamplarda ölüm sıradan bir şeydir. GULAG mahkûmu yazar Varlam Şalamov kamplarda yaşananları öykülerinde konu olarak işlemiştir. Yaşayan ölüleri anlatan yazar, ölüme terk edilen mahkûmların gözüyle ölümün bir kurtuluş olarak görülmesini, kabullenilmesini, sıradanlaşmasını ve gerçekleşmesini anlatmaktadır. Çalışmada yazar Şalamov'un öykülerinde ölüme dair düşünceler ele alınacak, zor şartlarda ölüme bakışı ve her şeye rağmen hayatta kalma arzusu arasındaki ikilemler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Varlam Şalamov, öyküler, ölüm

THE THOUGHT OF DEATH IN SHALAMOV'S STORIES

Abstract: The GULAG labor camps, the penal institution of the Soviet Union, are seen as a system where Bolshevik ideas are realized. Initially meant to eliminate potential threats to society, the GULAG punishment system eventually transformed into a formidable free labor force that enabled the development of the economy over time. Within GULAG camps established in regions devoid of sufficient labor, prisoners forced to work in harsh conditions of cold and inadequate food often succumbing to the rigors of camp life. In these camps, death was a commonplace occurrence. The writer and former prisoner Varlam Shalamov depicted life in the camps through his stories. Narrating about the living dead, he portrays how prisoners, left to the whims of fate, see death as salvation, how they come to accept it, how death becomes part of everyday life, and how it is realized. In the study, the thoughts on death portrayed in Shalamov's stories will be discussed and the dilemma between the perspective on death in difficult conditions and the desire to survive against all odds will be emphasized.

Keywords: Varlam Shalamov, stories, death

¹⁴ 4. Sınıf Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, macitbengisu@gmail.com, Danışman: Prof. Dr. Makbule SABZİYEVA.

Введение

Одной из наиболее ярких тем в "Колымских рассказах" Варлама Шаламова является тема смерти, которая пронизывает почти все истории в рассказах писателя. Для доклада выбраны рассказы, где тема смерти выражена наиболее ярко, показаны пути подхода писателя к теме смерти в условиях лагерной жизни, даны краткие комментарии к рассказам.

На представку (1956)

В рассказе «На представку» описывается вечер в бараке. В тускло освещённой комнате двое заключённых Наумов и Севочка в окружении других заключённых играют в карты, сделанные руками самих заключённых. *«Уменье собственной рукой изготовить карты входит в программу «рыцарского» воспитания молодого блатаря»* (Шаламов, 1978: 19). - пишет Варлам Шаламов. Эта ночь заканчивается трагически. Когда заключённый Наумов проигрывает все свои вещи заключённому Севочке, он приказывает заключённому, следящим за “спектаклем” отнять свитер у Горкунова. Горкунов отказывается отдавать ему свой свитер, начинается драка, в результате которой Горкунова убивают.

Как в этом рассказе рассматривается смерть? Смерть Горкунова ни у кого не вызвала никаких чувств. С него сняли свитер и положили в чемодан Севочки, выигравшего партию. Игра окончена, и заключенные ложатся в свои кровати. После смерти заключенного Горкунова, с которым писатель рубил дрова, он подумывает о том, чтобы найти другого заключенного, с кем вместе он мог бы рубить дрова.

Ночью (1954)

В рассказе «Ночью», Глебов и Багрцов, два заключённых, продвигаются по узкой тропе, скрываясь от охранников. На дороге они находят мёртвое тело другого заключённого. Видя на теле чистую одежду, заключённые радуются и раздевают его, так как планируют продать одежду или обменять её на хлеб или табак. Смерть в этом рассказе воспринимается как обыденное явление в той атмосфере, в которой находился и сам писатель. Единственное, о чём думают заключённые, — это о том, как продать одежду из-под трупа, чтобы получить немного провианта и табака.

Дождь (1958)

В рассказе «Дождь», как и в некоторых других рассказах, писатель сравнивает заключённых с лошадьми. Оба подвергаются тяжёлым работам в природных условиях Севера и страдают от недостатка пищи. Однако лошади умирают быстрее, чем люди.

“Я видел, как изнемогали и умирали наши лошади. — я не могу выразиться иначе, воспользоваться другими глаголами. Лошади ничем не отличались от людей. Они умирали от севера, от непосильной работы, плохой пищи, побоев — и хоть всего этого было дано им в тысячу раз меньше, чем людям, — они умирали раньше людей. И я понял самое главное, что человек стал человеком не потому, что он божье создание, и не потому, что у него был удивительный большой палец на каждой руке. А потому, что он был ФИЗИЧЕСКИ крепче, выносливее всех животных, а позднее потому, что заставил свое духовное начало успешно служить началу физическому.” (Шаламов, 1978: 43).

Автор считает, что в отличие от животных, люди способны приспособливать своё духовное существование к физическим условиям и должны, обязаны выжить.

Сухим пайком (1959)

В рассказе «Сухим пайком», автору вместе с тремя другими заключёнными было поручено принести дрова из леса. По мнению автора, спиленные деревья напоминают падение умирающих людей. Для автора и многих других заключённых между жизнью и смертью уже не осталось различий. Они относятся к своей жизни с глубоким равнодушием. Хотя они и обладают волей к самоубийству в любой момент, но они всё же ищут причины для продолжения жизни, даже если эти причины невелики. Мотивы, позволяющие им продолжать жить, это просто ежедневная порция пищи, хлеб и возможность поделиться табаком с другими заключёнными.

“Мы научились смирению, мы разучились удивляться. У нас не было гордости, себялюбия, самолюбия, а ревность и страсть казались нам марсианскими понятиями и притом пустяками. Гораздо важнее было наловчиться зимой на морозе застегивать штаны — взрослые мужчины плакали, не умея подчас этого сделать. Мы понимали, что смерть несколько не хуже, чем жизнь, и не боялись ни той, ни другой. Великое равнодушие владело нами. Мы знали, что в нашей воле прекратить эту жизнь хоть завтра же, и иногда решались сделать это, и всякий раз нам мешали какие-нибудь мелочи, из которых состоит жизнь. То сегодня будут выдавать «ларек» — премиальный килограмм хлеба, — просто глупо было кончать самоубийством в такой день. То дневальный из соседнего барака обещал дать закурить вечером — отдать давнишний долг.” (Шаламов, 1978: 56).

Смерть – очень частое явление в лагерной жизни. Поэтому она не затрагивает заключённых так сильно, как тех, кто не испытал лагерных условий. Однако в лагерной жизни, где притупились эмоции и смерть стала обычным явлением, пугающее и печальное чувство смерти еще не угасло у заключенных, только начавших эту жизнь или еще не потерявших свою невинность. Смерть Ивана Ивановича настолько сильно повлияла на молодого заключённого Савельева, что он даже принял решение причинить себе вред.

“Мертвое тело всегда и везде «на воле» вызывает какой-то смутный интерес, притягивает, как магнит. Этого не бывает в лагере: обыденность смертей, притупленность чувств снимают интерес к мертвому телу. Но у Савельева смерть Ивана Ивановича затронула, осветила, потревожила какие-то темные уголки души, толкнула его на какие-то решения.” (Шаламов, 1978: 68).

Cherry Brandy (Шерри-Бренди) 1958

В рассказе «Шерри-Бренди», автор показывает заключённого – поэта, который находится на смертном одре. На пороге смерти у него есть время подумать о жизни и о смерти. Иногда ему кажется, что его хлеб украли, и он сожалеет об этом, но вскоре снова начинает размышлять о смерти.

“Всю жизнь он куда-то спешил. Было прекрасно, что торопиться не надо, что думать можно медленно. И он, не спеша, думал о великом однообразии предсмертных движений – о том, что поняли и описали врачи – раньше, чем художники и поэты. Гиппократово лицо – предсмертная маска человека известна всякому студенту медицинского факультета. Это загадочное однообразие предсмертных движений послужило Фрейдю поводом для самых смелых гипотез. Однообразие, повторение – вот обязательная почва науки. То, что в смерти неповторимо, – искали не врачи, а поэты.” (Шаламов, 1978: 87-88).

Поэт, находясь на закате своей жизни, мог долго размышлять о смерти, которая является довольно обыденной для заключённых. Он глубоко осознаёт истинную ценность жизни, и вдохновение радует его, несмотря на то, что оно приходит именно в этот период.

“Сейчас было так наглядно, так осязаемо ясно, что вдохновение и было жизнью: перед смертью ему дано было узнать, что жизнь была вдохновением, именно вдохновением. И он радовался, что ему дано было узнать эту последнюю правду.” (Шаламов, 1978: 89).

Поэт умирает. Для голодных заключенных, которые борются с испытаниями жизни и, которые еще не столкнулись буквально лицом к лицу со смертью или ещё не достигли осознания ценности жизни, смерть по-прежнему является обычным явлением. Поэтому, решив скрыть смерть поэта, заключенные воспользовались пайком поэта, пока стражи не поняли, что заключенный-поэт умер.

“Но «списали» его на два дня позднее — изобретательным соседям его удавалось при раздаче хлеба двое суток получать хлеб на мертвеца; мертвец поднимал руку, как кукла-марионетка.” (Шаламов, 1978: 92-93).

Сгущенное молоко (1956)

В лагерной жизни, где уничтожались духовные ценности, приобретали значение материальные ценности. Поскольку у заключенных не было иных причин для выживания, пайки, которые выдавались им ежедневно, и небольшое количество еды, которую они могли приобрести в обмен на проданные товары, стали причиной их выживания. Смысл жизни, существования узников заключался в выживании, и они были неспособны представить себе завтрашний день.

“Только что-нибудь внешнее могло вывести нас из безразличия, отвести от медленно приближающейся смерти. Внешняя, а не внутренняя сила. Внутри все было выжжено, опустошено, нам было все равно, и дальше завтрашнего дня мы не строили планов.” (Шаламов, 1978: 98).

Тифозный карантин (1959)

Заключённые болеют и умирают от голода, тяжелой работы и холода. Смерть, вызванная эмоциями, маловероятна в лагерной жизни.

“Умерло много товарищей. Но что-то сильнее смерти не давало ему умереть. Любовь? Злоба? Нет. Человек живет в силу тех же самых причин, почему живет дерево, камень, собака.” (Шаламов, 1978: 248).

Последний бой майора Пугачева (1959)

Лагерная жизнь означает смерть. Хотя заключенные и не мертвы в буквальном смысле, но они ничем не отличаются от мертвецов. Человеческие чувства и ценности, которые занимали важное место в их жизни до прибытия в лагерь, были разрушены холодом, тяжелым трудом и голодом. Это осознал заключенный по имени майор Пугачев, когда впервые прибыл в лагерь.

“Майор Пугачев понимал кое-что и другое. Ему было ясно, что их привезли на смерть — сменить вот этих живых мертвецов. Привезли их осенью; глядя на зиму, никуда не побежишь; но летом, если и не убежать вовсе, то умереть — свободным.” (Шаламов, 1978: 835).

Для заключенных, как и для каждого живого существа в неволе, главное — свобода. Они готовы пожертвовать жизнью ради свободы, нежели выполнять лагерную работу, который не приносит им ничего, кроме боли и пыток.

“С Хрусталевым с первым несколько месяцев тому назад заговорил о побеге майор Пугачев. О том, что лучше смерть, чем арестантская жизнь, что лучше умереть с оружием в руках, чем уставать от голода и работы под прикладами, под сапогами конвойных.” (Шаламов, 1978: 841).

Сентенция (1965)

В лагерной жизни, где уничтожаются все эмоции и человеческие ценности, нет разницы между жизнью и смертью. Каждый день превращается в мучительное существование, когда заключенные живут лишь для того, чтобы выжить.

“Что оставалось со мной до конца? Злоба. И, храня эту злобу, я рассчитывая умереть. Но смерть, такая близкая совсем недавно, стала понемногу отодвигаться. Не жизнью была замещена смерть, а полусознанием, существованием, которому нет формул и которое не может называться жизнью. Каждый день, каждый восход солнца приносил опасность нового, смертельного толчка. Но толчка не было” (Шаламов, 1978: 885).

Плотники (1954)

Смерть — очень частое явление в лагерной жизни. Не стала исключением и смерть заключенного, соседа Поташникова по палате. Он умер тихо, и никто из заключенных в камере не обратил на его смерть никакого внимания.

“Сосед его умер вчера, просто умер, и никто не поинтересовался, от чего он умер, как будто причина смерти была лишь одна, хорошо известная всем. Дневальный радовался, что умер он не вечером, а утром — суточное довольствие умершего оставалось дневальному.” (Шаламов, 1978: 29).

Смерть находится в руках заключенных, как и все живое. Но поскольку жизнь заключенных ничем не отличается от жизни мертвецов, жизнь и смерть для них ничем не отличаются. Обращение с заключенными не такое, как с людьми. По этой причине у заключенного по имени Поташников возникает желание умереть скорее по-

человечески в больнице, где его смерть воспринимается как реальная смерть, а не обычное событие.

“Надо было на что-то решаться, что-то выдумать своим ослабевшим мозгом. Или — умереть. Смерти Поташиников не боялся. Но было страстное тайное желание, какое-то последнее упрямство — желание умереть где-нибудь в больнице, на койке, на постели при внимании других людей, но не на улице, не на морозе, под сапогами конвоя, в бараке среди брани, грязи и полном равнодушии всех.” (Шаламов, 1978: 29).

Заключение

Как видно из рассказов Варлама Шаламова, в лагере жизнь и смерть утратили свой смысл. Возникает вопрос: почему заключённые не положили конец этому циклу? Многие заключённые пытались или даже совершили самоубийство. Однако те, кто продолжал этот цикл, искали причины остаться в живых, чтобы увидеть завтрашний день или просто продолжали жить ради жизни. Особых причин, чтобы продолжать жизнь у заключённых не было. Табак от других заключённых, какие-то льготы, которые они могли получить при помощи лжи (в рассказе «Плотники» Поташиников и другой заключённый лгали, что они разбираются в плотничестве, что позволило им поработать несколько дней в более тёплом месте), посылки от семьи, продажа ненужных вещей в лагерном магазине для покупки еды или желание, чтобы их смерть не была никому безразлична – вот причины, по которым они продолжали жить. Желание продолжать жить было абсолютным контрастом с безнадёжной жизнью в лагерях ГУЛАГа.

Экзистенциализм — философский подход, основанный на убеждении, что человек развивается, совершая действия по своей собственной воле, и продолжает своё существование в качестве личности, ответственной за свои действия. Жизнь в лагере, стирающая тонкую границу между жизнью и смертью, уничтожила восприятие экзистенциализма. Продолжение жизни заключённых в лагере можно интерпретировать через философию абсурда, основанную на убеждении, что жизнь бессмысленна и иррациональна. Несмотря на то, что заключённые не могли уйти от тяжёлой работы, которую выполняли в течение дня и получали за это мало пайка, они не завершили этот цикл смертью и продолжали жить. Независимо от условий, они старались сохранить своё существование.

«Колымские рассказы» Варлама Шаламова заставляют задуматься о борьбе человека за существование даже в самые тяжёлые моменты жизни. Жестокие условия лагерей ГУЛАГа размыли границу между жизнью и смертью. Но даже в этом тёмном мире заключённые отчаянно боролись, чтобы остаться в живых. Самые мелкие и обыденные

причины связывали их с жизнью. Это подчеркивает, как человеческая воля к свободе, стойкость и способность выдерживать испытания сохраняются даже в самых невыносимых условиях, когда жизнь кажется абсолютно бессмысленной.

ЛИТЕРАТУРА

Шаламов, В. (1978), *Колымские Рассказы*, Предисловие Михаила Геллера, London: Overseas Publications Interchange Ltd.

Şalamov, V. (2019), *Kolma Öyküleri*, çev. Gamze Öksüz, İstanbul: Jaguar Yayınları

<https://shalamov.ru/manuscripts/#index>

THE SOVIET IMPACT ON BIOLOGICAL SCIENCE: NIKOLAI VAVILOV'S STORY AND THE GULAG EXPERIENCE

Mustafa Kemal SAVCI¹⁵

BİYOLOJİ BİLİMİ ÜZERİNDEKİ SOVYET ETKİSİ: NİKOLAY VAVİLOV'UN HİKAYESİ VE GULAG DENEYİMİ

Özet: XX. yüzyılın ilk yarısında, Sovyetler Birliği'nde Stalin'in ideolojik baskıları nedeniyle biyoloji bilimine yönelik ciddi bir darbe yaşanır. Bu süreç, dünya çapında tanınmış bilim insanı olan Nikolay Vavilov'un dramatik hikâyesiyle belirgin hâle gelir. Nikolay Vavilov'un hikâyesi, Sovyetler Birliği döneminde bilim insanlarına yönelik baskıların vahametini ve bilimsel ilerlemenin bu tür ideolojik müdahalelerden nasıl etkilendiğini gözler önüne serilmesi açısından da önemlidir. Üstelik Vavilov'un bilimsel katkıları ve trajik kaderi, 1960'lı ve 1990'lı yılları kapsayan dönemde görülen edebî türlerden biri olan bilim nesrinin vazgeçilmez konularından biridir. Örneğin; bilim nesri yazarı Mark Popovski, ünlü biyoloğun Sovyet yetkililerince yargılanmasını konu alan *Akademisyen Nikolay Vavilov'un Davası* (Дело академика Николая Вавилова, 1983) adlı bir biyografi eseri kaleme alır. Vladimir Amlinski ise *Her Saat Doğrulanacak* (Оправдан будет каждый час..., 1986) adlı uzun öyküsünde Nikolay Vavilov ile onun GULAG kamplarına gönderilmesine neden olan Sovyet yanlısı sözde bilim insanı Trofim Lisenko'yu karşılaştırır. Dolayısıyla bu çalışmada, alanyazın taraması yapılarak Nikolay Vavilov'un hayatı araştırılmış, yorumsamacı yaklaşımla bilim nesri örneklerinde Nikolay Vavilov'un bilimsel katkılarının ve yaşadığı baskıların yazarlar tarafından nasıl değerlendirildiği analiz edilmiştir. Sonuç olarak, Vavilov'un Sovyet biyoloji

¹⁵3. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, mustafa.kemal.savci.01@gmail.com, Danışman: Doç. Dr. Kevser TETİK

bilime önemli katkılarda bulunan gerçek bir bilim insanı olduğu, bilimsel gerçekleri savunurken Sovyet ideolojisinin yoğun baskılarına maruz kaldığı, bilim için büyük özverilerde bulunduğu, hatta bilimsel doğruların bedelini hayatıyla ödediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Nikolay Vavilov, bilim nesri, biyoloji, bilimsel özgürlük, ideolojik baskılar, GULAG.

СОВЕТСКОЕ ВЛИЯНИЕ НА БИОЛОГИЮ: ИСТОРИЯ НИКОЛАЯ ВАВИЛОВА И ОПЫТ ГУЛАГА

Аннотация: В первой половине XX века в результате сталинских идеологических репрессий в Советском Союзе был нанесен серьезный удар по науке биология. Этот процесс характеризуется драматической историей Николая Вавилова, всемирно известного ученого. История Николая Вавилова важна еще и тем, что показывает, насколько суровыми были репрессии против ученых в Советском Союзе и как идеологические интервенции повлияли на научный прогресс. Кроме того, научный вклад Вавилова и его трагическая судьба – одна из неотъемлемых тем научной прозы, литературного жанра периода между 1960-ми и 1990-ми годами. Например, научный прозаик Марк Поповский написал роман «Дело академика Николая Вавилова» (1983), рассказывающий о суде над знаменитым биологом со стороны советских властей. В повести «Оправдан будет каждый час...» (1986) Владимир Амлинский сравнивает Николая Вавилова с просоветским псевдоученым Трофимом Лысенко, по вине которого Вавилов и был отправлен в лагерь ГУЛАГа. В данном исследовании жизнь Николая Вавилова была изучена с помощью обзора литературы, а то, как научный вклад Николая Вавилова и пережитые им притеснения оценивались авторами в примерах научной прозы, было проанализировано с помощью интерпретативистского подхода. В результате было установлено, что Вавилов был ученым, который внес значительный вклад в советскую биологию, подвергался сильному давлению советской идеологии, отстаивая научные истины, шел на большие жертвы ради науки и даже заплатил за научные истины своей жизнью.

Ключевые слова: Николай Вавилов, научная проза, биология, научная свобода, идеологические репрессии, ГУЛАГ.

Nikolai Ivanovich Vavilov was born on November 25, 1887, in Serpukhov, within the Moscow Governorate, Russia. His father, Ivan Vavilov, a prosperous merchant, was determined to provide his son with an education that would make him excel both in commerce and science. Nikolai's innate fascination with plants became apparent during his childhood, prompting him to focus his education accordingly. Nikolai Ivanovich Vavilov, a distinguished Russian botanist, plant breeder, geneticist, geographer and science organizer, graduated from the

Moscow Commercial School in 1906 and from the Moscow Agricultural Institute (formerly Petrovskaya Academy) in 1910. Immediately afterwards, he started working in the Special Agricultural Department headed by Dmitri Pryanishnikov (Levin 2003: 73). At the beginning of the 20th century, there were many gaps in the biology of cultivated plants. Academician Nikolai Vavilov aimed to fill these gaps (Aksyonova 2010: 68). His expeditions spanned vast territories worldwide, aimed at studying plant variation. His objective was to identify the genetic resources of plants and to enhance agricultural productivity by collecting genetic material from different plant species. One of Vavilov's most notable contributions was his extensive travels to determine the distribution of plant species. These journeys enabled him to identify centers of diversity and to collect various plant species to improve agricultural productivity. In 1916, Vavilov established the Vavilov Institute of Plant Industry, an international center for plant research, which circulated the globe collecting genetic material. However, Vavilov's life was overshadowed by political pressures. In the Soviet Union, the prevailing ideology of Lysenkoism, propagated by Trofim Lysenko, clashed with Vavilov's scientific views. Vavilov's opposition to this ideology made him a target of the Stalinist regime. He was arrested in 1940 and imprisoned. In 1943, he died in a Leningrad prison. Nikolai Vavilov's legacy persists through his significant contributions to genetics and plant breeding. He is regarded as a pioneering figure in preserving plant genetic resources and enhancing agricultural diversity. His name is commemorated with deep respect and admiration in the scientific community.

Nikolai Ivanovich Vavilov's pioneering contributions to plant genetics and agricultural development continue to inspire ongoing research and conservation efforts worldwide. Nikolai Ivanovich Vavilov (1887-1943) was a pioneering figure in the fields of plant genetics, biodiversity research, and agricultural development. One of Vavilov's most significant contributions was his extensive exploration of plant genetic diversity on a global scale. During these expeditions, he identified plant genetic resources, delineated centers of diversity, and collected various plant races. The Vavilov Institute of Plant Industry, established by him in 1916, played a central role in the preservation and conservation of this genetic material. Furthermore, Vavilov's research contributed to the advancement of agricultural modernization. His studies illuminated strategies for increasing agricultural productivity through the identification of genetically diverse and resilient crop varieties. Vavilov also played a crucial role in combating plant diseases and pests. The identification of disease-resistant plant varieties and understanding of plant defense mechanisms strengthened agricultural protection and management efforts. Lastly, Vavilov's research contributed to the development of genetic principles and methodologies. His systematic approaches to the analysis and evaluation of plant genetic resources laid the foundation for modern genetic research and breeding programs. Nikolai Vavilov's multidisciplinary contributions continue to inspire

ongoing research in genetics, agriculture, and biodiversity conservation. His legacy informs ongoing efforts in global food security, agricultural sustainability, and the preservation of plant genetic resources.

Nikolai Vavilov, despite achieving significant success in the scientific community, faced political pressures and intrigues during the Soviet era. Vavilov's scientific research conflicted with the ideological views of Trofim Lysenko, known as Lysenkoism. Lysenko advocated for a Lamarckian approach instead of Mendelian genetic theory, promoting agricultural practices that deviated from scientific reality. The Stalinist regime embraced Lysenko's views, diverging from genetic truths, and bolstering support for Lysenko. During this period, Vavilov's scientific work and research came under criticism. Supporters of Lysenko levied accusations and attempted to hinder Vavilov's work through slander and interference. In 1940, Vavilov was targeted and arrested by Lysenko and his supporters. He was arrested due to allegations of opposing Lysenko's ideological views and challenging his scientific ideas. Vavilov's imprisonment undermined scientific freedom and eroded confidence in genuine scientific inquiry. Vavilov died in prison in 1943. However, in subsequent years, the scientific community and historians came to appreciate Vavilov's scientific legacy and his efforts thwarted by Lysenkoism. Remembering Vavilov's memory and his scientific contributions helps us understand this challenging period in the history of science and emphasizes the importance of scientific freedom. Nikolai Vavilov, while facing political and ideological pressures during the Stalin era, remained steadfast in his scientific principles and research. His struggles underscore the importance of ideological interventions in scientific history and the significance of scientific freedom.

Despite the focus on Russian literature's scientific prose genre during the latter half of the 20th century, exemplified by renowned figures like Daniil Granin and Veniamin Kaverin, the struggles of Nikolai Vavilov amid political and ideological pressures during the Stalin era highlight broader themes of ideological interventions in scientific history and the crucial role of scientific freedom. In Russian literature, scientific prose (научная проза) is one of the literary genres of the second half of the XX century. Its most famous representatives are Daniil Granin and Veniamin Kaverin. In addition to these authors, there are also Vladimir Dudintsev, Irina Grekova, Alexander Kron, Daniil Danin, Mark Popovsky. In their works, these authors depict the daily lives of scientists, their scientific discoveries, moral choices, professional difficulties and political pressures. This genre should not be confused with science fiction. As a matter of fact, representatives of science prose mostly write about facts based on documents and one-on-one interviews. These people are either themselves, their relatives or their friends are scientists. Therefore, science prose serves the genre of biography. (Tetik 2023: 7)

The main subjects of Vavilov's science prose works are the lives, scientific discoveries, professional difficulties, moral choices, inner conflicts, psychology, love and clothing styles of scientists who were constantly subject to the political repression of the Soviet regime. The disciplines he particularly deals with are biology, genetics, physics and medicine. While the works in question use academic language full of scientific terms, at the same time, the dialogues of the scientists are characterized by colloquial language full of jargon. The artistic method used in the works is neorealism. As in other prose genres of the 1970s-1990s (rural, urban, camp, war), the main conflict in science prose is moral degeneration and the preservation of the Russian national character. The focus in these works is on the issue of the morality of science.

Despite facing imprisonment, Vavilov's legacy endured, inspiring admirers like Ilya Amlinsky. His death in 1943 marked a setback, but biology experienced a revival in the late 1950s and early 1960s. Nikolay Vavilov is a name that Ilya Amlinsky admires: "Vavilov was a name I had heard since childhood. My father, who was stingy with adjectives, called him great. Ilya Mechnikov called him a great scientist in Louis Pasteur's vein." Vavilov died in prison on January 26, 1943. In 1948, at the August meeting of the V. I. Lenin Academy of Agricultural Sciences, Lysenko's doctrine was adopted, dealing a blow to genetics. In the late 1950s and early 1960s the party reviewed the situation in biology. Thus, in the mid-1950s, the science that Vavilov had worked so hard for, which was vital for the Soviet economy, began to revive and recover. (Tetik 2023: 90)

Popovsky wrote documentary works and biographies about the history of science. He expresses the depth of his respect for scientists in the following words:

"...Nevertheless, I was lucky: I spent many years among extraordinary people, and science, as I understood it, had become a refuge for the best that mankind had created. I fell in love with my scientists, and they were worth loving: Vladimir Havkin (1860-1930), the victor of plague and cholera, the savior of millions; Nikolay Vavilov (1887-1943), who fought against hunger, who traveled the planet in search of cultivated plants. The living heroes were equally valuable as the dead classics" (Popovski 1978: 9).

In their works, representatives of science prose such as Daniil Granin, Veniamin Kaverin, Vladimir Dudintsev, Irina Grekova, Aleksandr Kron, Daniil Danin, Mark Popovski criticized science under the totalitarian regime of Stalin. As a matter of fact, scientists experienced the most persecution during this period. The world of science is polarized into selfless real scientists and career-minded pseudo-scientists, in other words, anti-Soviet and pro-Soviet scientists, truth and fabricated/pseudo-doctrines. In the Stalin Era, the anti-Soviet real scientists were represented by the biologist Nikolai Vavilov and the pro-Soviet pseudo-

scientists by Trofim Lysenko. Both biologists are the most frequently mentioned scientists by the authors and are discussed in contrast to each other. (Tetik 2023: 183)

In conclusion, Nikolai Ivanovich Vavilov's contributions to the fields of plant genetics, biodiversity research, and agricultural development remain and continue despite the political persecution he endured during the Soviet era. Vavilov's pioneering efforts in exploring global plant genetic diversity, identifying genetic resources, and establishing the Vavilov Institute of Plant Industry have significantly influenced agricultural modernization and conservation efforts. His research not only advanced scientific understanding but also contributed to practical strategies for increasing agricultural productivity and combating plant diseases. Despite facing opposition from the prevailing ideology of Lysenkoism and subsequent arrest and imprisonment, Vavilov's scientific principles and dedication to his research exemplify the importance of scientific freedom and independent inquiry.

Furthermore, Vavilov's life and struggles have been extensively explored in Russian science prose, highlighting the moral conflicts and professional challenges faced by scientists under Soviet repression. Representations of Vavilov in literature often contrast his dedication to genuine scientific inquiry with the ideological manipulations of figures like Trofim Lysenko. Through works like Vladimir Dudintsev's biographical writings and Mark Popovsky's documentary accounts, Vavilov's legacy is depicted as a beacon of scientific integrity amidst political turbulence. Despite being targeted by the Stalinist regime, Vavilov's unwavering commitment to scientific truth continues to inspire admiration and serves as a reminder of the importance of upholding scientific principles in the face of ideological pressure.

REFERENCES

- Aksyonova S. V. (2010). *100 velikih russkih izobreteniy*, Moskva: Veçe.
- Levin V. İ. (2003), *Russkiye uçonnye XX veka*, Moskva: Rosmen.
- Popovski M. A. (1978). *Upravlyayemaya Nauka*, London, Overseas Publications Interchange Ltd.
- Tetik K. (2023). *Bilimsel Keşiflerden Edebî Eserlere Uzanan Yol: Rus Edebiyatında Bilim Nesri*, Ankara: Günce Yayınları.

VARLAM ŞALAMOV'UN KOLIMA ÖYKÜLERİ'NİN KAMP NESRİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

*Sena Su ODABAŞ*¹⁶

АНАЛИЗ КОЛЫМСКИХ РАССКАЗОВ ВАРЛАМА ШАЛАМОВА В КОНТЕКСТЕ ЛАГЕРНОЙ ПРОЗЫ

Аннотация: Лагерная проза, зародившаяся в 1960-е годы, основана на реальных историях людей, живших в тяжелых условиях в советских лагерях принудительного труда. Варлам Шаламов, один из самых выдающихся писателей этого жанра, прожил в лагерях ГУЛАГа более двадцати лет и писал свои произведения с жестоким реализмом, основанном на собственном опыте. В основе *Колымских рассказов* лежат переживания Шаламова и события, которые он видел на протяжении лет, проведенных в лагерях ГУЛАГа. Это произведение, отражающее всю действительность того времени, является важным источником советской истории и литературы, так как представляют собой настоящий исторический документ. Поэтому в данном исследовании *Колымские рассказы* Варлама Шаламова анализируются в контексте лагерной прозы с помощью исторического, социологического анализа и критики, а также герменевтического метода. В ходе анализа было установлено, как и что автор упоминает о повседневной рутине и жестоких условиях лагерной жизни, обращая внимание на заключенных, находящихся на грани смерти, которые вынуждены приспосабливаться к лагерному режиму, чтобы не подвергнуться пыткам или даже умереть. В итоге данное исследование иллюстрирует, что *Колымские рассказы* Шаламова представляют собой не только литературную ценность, но и являются историческим документом и важным источником для понимания реалий жизни в советских лагерях.

Ключевые слова: Варлам Шаламов, Колымские рассказы, лагерная проза, ГУЛАГ.

ANALYZING VARLAM SHALAMOV'S KOLYMA STORIES IN THE CONTEXT OF CAMP PROSE

Abstract: Camp prose, which began in the 1960s, tells the true stories of people that lived under difficult conditions in the Soviet labor camps. Varlam Shalamov, one of the most important writers of this genre, lived in the GULAG camps for more than twenty years and wrote his works with brutal realism based on his own experiences. *Kolyma Stories* is based on Shalamov's experiences and the events he witnessed during his years in the GULAG camps. This work, which reflects the whole reality of the period, is an important source on the Soviet

¹⁶ 4. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, senasuodabas@anadolu.edu.tr, Danışman: Doç. Dr. Kevser TETİK

history and literature, serving as a historical document. In this study, Varlam Shalamov's *Kolyma Stories* is analyzed in the context of camp prose by using historical and, sociological analysis as well as critic and hermeneutic methods. The analysis showed that the author describes the daily routine and cruel conditions of camp life by drawing attention to the prisoners on the verge of death who must adapt to the camp regime in order not to be subjected to torture or even die. The results of this study reveal that Shalamov's *Kolyma Stories* is not only of literary value, but also a historical document and an important source for understanding the reality of life in Soviet camps.

Keywords: Varlam Shalamov, Kolyma Stories, camp prose, GULAG.

Stalin, yönetime geldiği andan itibaren kendine ve rejime yapılan hiçbir eleştiriye kabul etmeyen bir liderdi. Yerini sağlamlaştırmak adına yaptığı bir dizi eylemle, karşı olanları rejim düşmanı ilan ederek “GULAG” sistemine mahkûm etti. GULAG (*Главное управление исправительно- трудных лагерной и колоний*, Türkçe: *Çalışma Kampları ve Yönetimi Baş İdaresi*) olarak bilinen devlet kurumu, Stalin’in totaliter rejimi sırasında gerçekleşen sanayi devriminin de önemli bir parçasıydı. Totaliter rejimlerin çoğunda olduğu gibi, Sovyetler Birliğinde de akla hizmet politikası hâkimdi. Temellerinin Çarlık Rusya’da atıldığı, Stalin döneminde zirveye ulaşmış olan bu sistem, karşıtları cezalandırmak ve toplumdaki soyutlamanın yanı sıra bedava iş gücü de oluşturuyordu, yani ekonomik kalkınmayı büyük ölçüde destekliyordu. Sovyetler Birliği’nin her yerinde bulunan bu kamplar; farklı faaliyetlere göre ayrılıyor, kampların koşulları ise mahkûmların siyasi konumlarına göre değişiyordu.

GULAG kamplarına gönderilen mahkûmlar, sosyalist rejim karşıtları yani siyasi suçlulardı. Mahkûmlar; din adamları, sanatçılar, aydınlar, yazarlar bazen de sıradan vatandaşlardan oluşuyordu. Çoğunlukla 58. Maddeye dayalı olarak karşı *devrimci suçlar*¹⁷ ile kimi zaman uydurma, kimi zaman gerçek sebeplerden dolayı kamplara yollanan mahkûmlar en az 5 ila 8 yıl arası ceza alıyorlardı. Ağır şartlarda çalıştırılıyor ve yetersiz besleniyorlardı, şiddete, işkenceye maruz kalıyorlardı. Varlam Şalamov, yapılan işkencelere dair şu cümleyi kurdu: “Bir aydın için sıradan bir tokat bile çok etkili bir argüman olabilir” (Şalamov 2004: 277). Şalamov, yazılarında “kampın insanın ruhunu çürüten bir yer” olduğunu her fırsatta belirtiyordu. Ona göre kampta her şey mümkündü. İnsanlar hayatta kalmak adına her şeyi yapabiliyorlardı ve insan ruhu kamp koşulları altında en karanlık ve korkunç yönlerini ortaya çıkarabiliyordu.

GULAG kamplarına dair gerçekler, kampların aktif olduğu dönemlerde büyük bir sır olarak saklanıyordu. GULAG kamplarını, dönemin koşullarını, yaşanan trajik olayları tümüyle anlatmak ve anlamak mümkün olmasa da günümüzde yapılan araştırmalar yaşanan büyük

¹⁷ Silahlı isyan, casusluk, yabancı bir devletle ilişki kurmak, Sovyet karşıtı kampanya ve propaganda vb. düzenlemek karşı devrimci suçlar arasındadır.

zulümü bir bakıma da olsa gözler önüne sermektedir. Ortaya çıkan kaynakların büyük bir çoğunluğu GULAG kamplarına gönderilen yazarların eserleridir ve 1980’li yıllardan beri Rus edebiyat bilimcileri, bugün “kamp nesri” olarak adlandırılan türe ait eserleri kapsamlı olarak incelemektedir.

GULAG kamplarına yollanan yazarların tanıklıkları eserlerine yansımıştır. Bu nedenle, yaşanan felaketlerin anlatıldığı eserler; otobiyografik, psikolojik ve oldukça dürüsttür. Kamp hayatını anlatan eserler belirli bir türe bağlı olmamakla beraber şiir, düzyazı, günlük, anı gibi edebî türler ile karşımıza çıkar ve bu bağlamda değerlendirebileceğimiz eserler arasında çeşitlilik de oldukça fazladır.

Hapishane ve kamp cehenneminin mekânı; kendine özgü işaretleri, karakteristik özellikleri, durumları, çatışmaları ve özel bir dil ile yeniden yaratılır. Bu durum, “kamp edebiyatı” gibi bir filoloji dışı konuya odaklı bir kavramın ortaya çıkması için yeterli olmuştur. Eserler, eski mahkûmların dünyaya acı gerçeği anlatma gibi temel göreviyle birleşmiştir. Sorun, edebiyat araçlarıyla çözülmüştür. Bazı durumlarda, metnin yalnızca bir anı veya gazetecilik eseri olarak değil, tam olarak sanatsal bir eser olarak oluşturulduğu vurgulanır (Voyko 2015: 66-67).

Kamp nesrinin en bilinen örnekleri arasında Aleksandr Soljenitsin’in *İvan Denisoviç’in Bir Günü* (Один день Ивана Денисовича, 1962) ile Nobel Edebiyat Ödüllü GULAG Takımadaları (Архипелаг ГУЛАГ, 1973) adlı eseri ve Varlam Şalamov’un *Kolıma Öyküleri* (Колымские рассказы, 1978) eseri yer almaktadır. Yazarlar kamplarda gördükleri olayları, yaşadıkları tüm acıları, çeşitli teknikler kullanarak okuyucuya aktarmayı amaçlar. Kampları tüm gerçekliğiyle ele alma amacı güderler. Duygu yoğunluğu oldukça üst seviyede olan bu türde, yazar; travma, acı, kayıp, dehşet, umutsuzluk, hüznün, özlem vb. hislere oldukça sık yer verir ve uyandırdığı bu duygular sayesinde okuyucuda ahlâkî bir sorgulama elde etmeyi amaçlar. Bu sorgulama, kamp hayatından bağımsız değildir, ana konuları zulüm ve totalitarizmdir. Kamp nesri türünde eserler veren yazarlara baktığımızda, kamp hayatını farklı bakış açıları ile ele aldıklarını görmek mümkündür.

Araştırmacı Olga Vasilyeva’nın 1996 tarihli makalesi, kamp edebiyatında tematik evrimi incelemektedir. Makale, A. Soljenitsin’in *İvan Denisoviç’in Bir Günü* adlı öyküsünü bu temanın başlangıç noktası olarak kabul eder. Aynı zamanda Soljenitsin’in eserini, “kasıtlı olarak ondan uzaklaşan” Varlam Şalamov’un eserleriyle karşılaştırır. Araştırmacı, her iki yazarın anlatılarını da oldukça benzer bulur, ancak kamp deneyimine bakış açılarındaki farkı vurgular: Şalamov aşırı ve sınırdaki durumları ele alırken, Soljenitsin “ortalama” siyasi mahkûm kampına odaklanır (Vasilyeva: 1996, akt. Starikova: 2015).

Kamp nesri türünde eser veren yazarlar arasında oldukça özel bir yere sahip olan Varlam Şalamov, yıllar içerisinde çeşitli sebepler ile tutuklanarak çalışma kamplarına yollanır. 20 yılı aşkın süre kamplarda yaşayan ve oldukça üretken bir yazar olan Şalamov, belki de bir yazar ya da iyi bir okuyucu için en acı deneyimlerden biri olan okuyamama, yazamama sorununu “1937’den 1956’ya kadar hapsedildim. Kuzey’in koşulları, “yazılı” olsalar dahi, öykü ve şiir yazma ve saklama olasılığını tamamen dışlar. Dört yıl boyunca elimde kitap ya da gazete tutmadım” (Şalamov 2004: 21) sözleriyle ifade eder.

Şalamov, 1951 yılında çalışma kampından çıkar, 1954 yılında Kolıma Öyküleri üzerinde çalışmaya başlar. Kamplarda yaşadıklarını yazmak, Şalamov için kaçınılmaz bir zorunluluktur. Yaşananları insanlıkla paylaşmak, onun için en önemli görevdir. Kolıma Öyküleri serisini 1973 yılında tamamlar. Bu seri; Sol Kıyı (Левый берег), Kürek Sanatçısı (Артист лопаты), Yeraltı Dünyasının Denemeleri (Очерки преступного мира), Karaçamın Dirilişi (Воскрешение лиственницы), Eldiven (Перчатка) ya da KR-2 (КР-2) adlı altı kitaptan oluşur. Toplam 145 öyküden oluşan seri, parça parça olmak üzere yıllar içerisinde Londra, Almanya ve Fransa’da yayımlanırken, bir bütün olarak ilk kez 1978’de Londra’da basılır. Öykülerin tam hâlleriyle Sovyet topraklarında yayımlanması ise yazarın ölümünden yedi yıl sonra, 1989’da gerçekleşir. Bu öyküler çalışma kamplarının koşullarını tüm gerçekliğiyle gözler önüne sermektedir.

Kolıma Öyküleri serisi, Şalamov’un neredeyse 20 yıl boyunca üzerinde çalıştığı ana eseridir. Dili oldukça basit ve anlaşılır olan bu eser, o dönemde hapsedilen insanların hangi koşullar altında yaşadığını gözler önüne sererken okuyucuda yüksek bir korku ve dehşet izlenimi bırakır. Dilin, anlatım araçlarından uzak oluşu ve sadeliği; gerçekliği yansıtmada, insanın sıradanlığını gözler önüne sermede oldukça kuvvetli bir yöntemdir. Eserin ana teması ve Şalamov’un asıl ilgi odağı, kamp hayatı ve mahkûmların karakterlerinin, umutlarının sistem tarafından kırılmasıdır. Mahkûmlar ölümü beklerken, açlık, hastalık, ahlaki çöküş ve aşağılanmaya maruz kalırlar. Sisteminin acımasızlığı da tüm bunların birleştiği noktada ortaya çıkar. Seri ile aynı adı taşıyan ve serinin ilk kitabı olan *Kolıma Öyküleri* toplam 33 öyküden oluşmaktadır.

Her şeyden önce, Şalamov’un öykülerinin 33’ünün hepsinin tamamen doğru olduğu, Kolıma yaşamını, geleneklerini abartmadan ve renkleri yoğunlaştırmadan olduğu gibi anlattıkları söylenmelidir. Bunlar hayatta kalan bir görgü tanığı tarafından sunulan belgelerdir. Bu belgeler sadece hayatta kalanlar için değil, aynı zamanda düşünenler ve düşünmeye devam edenler, gördüklerini anlamak isteyenler, kamp rejiminin insan ilişkileri, insan ruhu ve davranışları üzerindeki etkisini takip etmek isteyenler için üretilmiştir (Volkov 2015).

Yazar, yaşadıklarını, yaşatılanları acımasız bir gerçeklik ile tasarlarlarken yaşanan vahşeti tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer. Bu korkunç sistemin insanları nasıl yaraladığını, ruhlarını nasıl çürüttüğünü, rejimin korkusu ve yaşanan yoksunlukla insanların direnme olasılığının

nasıl yok edildiğini açık ve net olarak aktarır. Kampların mahkûmları ruhlarını da insanlıklarını da kaybeder. Kamp yetkililerine verilen sınırsız güç, onları bu durumdan zevk alan insanlık dışı birer varlığa dönüştürür. Kamplarda öğrendiklerini *Kampta Ne Gördüm ve Ne Öğrendim?* (Что я видел и понял в лагере) başlığı altında 46 madde olarak sıralayan Şalamov, 32. Maddede bunu, “Tüm kampın olumsuz bir okul olduğuna inanıyorum; orada bir saat bile geçiremezsiniz, bu bir saatlik tacizdir. Kamp, kimseye olumlu bir şey vermedi ve veremedi. Kampın, herkesin, mahkûmlar ve siviller üzerinde yozlaştırıcı bir etkisi bulunur” (Şalamov 2004: 278) sözleriyle ifade eder.

Eserdeki ana temalar arasında mahkûmların yaşama umudunu, iradesini kaybetmemesi de vardır. Kimi mahkûmlar, insanlıklarını kaybedip yozlaşırken kimileri ise her türlü işkenceye rağmen insanlıklarını kaybetmezler. Şalamov, yozlaşan mahkûmlardan her türlü kötülüğü bekleyeceğini dile getirir, onları korkak olarak nitelendirir: “Dünyanın sadece iyiler ve kötüler olarak değil, korkaklar ve korkak olmayanlar olarak da bölünmesi gerektiğini öğrendim. Zayıf bir tehdit karşısında korkakların %95’i her türlü kötülüğü, ölümcül kötülüğü yapabilir” (Şalamov 2004: 278). Oysa ruhlarının kırılmasına izin vermeyen mahkûmlar arasında dayanışma duygusu en az korkaklık kadar güçlüdür. Şalamov, yokluktan ve acıdan doğan bu dostluğu şöyle tanımlar:

Dostluk, ihtiyaç ya da sıkıntı durumlarında doğmaz. Kitaplardaki masallar dostluğun oluşmasında temel bir unsur olan “zor” yaşam koşullarından bahseder, ancak bu tür koşullar yeterince zor değildir. Eğer trajedi ve ihtiyaç insanları bir araya getirip dostluk doğuruyorsa, demek ki ihtiyaç aşırı değildir ve trajedi de büyük değildir. Keder, eğer arkadaşlar arasında paylaşılabilirse, yeterince acı ve derin değil demektir. Sadece gerçek ihtiyaç durumunda kişinin ruhsal ve fiziksel gücü anlaşılabilir ve kişinin fiziksel dayanıklılığının, yapabileceklerinin ve ahlâkî cesaretinin sınırları belirlenebilir (Şalamov 2019: 64).

Araştırmacı Francesco Varlaro’ya göre dirençlerini kaybetmeyen mahkûmların sembolü olarak karaçam kullanılmıştır: “Şalamov’un *Kolıma Öyküleri* eserinde sıklıkla kullanılan metafor “karaçam”dır. Bu bitki, sert koşullara dayanıklılığı, hayatta kalma yeteneği ile bilinir. Şalamov, bu bitkiyi kamptaki mahkûmların direncini ve azmini simgelemek için kullanır” (Varlaro 2021: 319). “Yine de bu taşlı ve don tutmuş zeminde bile, üç adamın kollarıyla ancak sarabileceği kadar geniş gövdeleri olan karaçam ağaçları sık yetişiyordu. Ağaçların bu yaşama gücü, doğanın bize verdiği muhteşem bir dersti” (Şalamov 2019: 57). Eser boyunca, farklı öykülerde sıklıkla yinelenen karaçam detaylı bir şekilde tekrar tekrar tasvir edilir. Ağacın olgunlaşmasının 300 yıl sürmesi ve ömrünün 600 yıla yakın olması, gövdesinin genişliği, soğukta yaşamak için verdikleri mücadeleler sonucu gövdelerinin biçimsizliği vb. detaylar ile verilmek istenen anlam güçlendirilir: “Fırtınanın devirdiği koca bir karaçam ağacının üzerinde oturuyorduk. Sonu gelmez ayaza maruz kalan ağaçlar çetin kış şartlarında zar zor ayakta

kalıyor, fırtına onları kolaylıkla köklerinden söküp yere seriyordu” (Şalamov 2019: 117). Karaçam direnci ve azmi simgeliyor olsa da aynı mahkûmları gibi o da soğuğa, fırtınaya, dona karşı bir hayli güçsüzdür. “Kuzey’deki ağaçlar tıpkı insanlar gibi yatarak ölür” (Şalamov 2019: 59).

Eserde, mahkûmlar sistem tarafından tümüyle kırılmışlığı temsil ederken, gardiyanlar insanlık dışı ve her türlü ahlâktan yoksun olmayı temsil eder. Kamp ise korkunun, dehşetin, yokluğun ve daha birçok olumsuz duygunun hâkim olduğu izole bir dünyadır. Bu izole dünyadan doğan açlık, hastalık gibi fiziksel zorluklar da mahkûmların kırılmasında önemli rol oynar:

Bizi hayata karşı duyduğumuz ilgisizlikten, yavaş yavaş yaklaşan ölümden sadece herhangi bir dış etken kurtarabilirdi. Bu, içsel değil dışsal bir güç olmak zorundaydı. İçimizdeki her şey yanıp kavrulmuş, yok olmuştu. Bizim için hiçbir şey fark etmiyordu. Yarından sonrasını asla gözümüzde canlandıramıyorduk (Şalamov 2019: 102).

Şalamov’un kamp hayatını aktarırken kullandığı semboller arasında soğuk, kar ve ateş de vardır. Soğuk, sistemin acımasızlığını temsil ederken; kar, umudu ve ölümü aynı anda temsil ederek büyük bir zıtlık yaratır:

Soğukta bir şey düşünebilmek mümkün değildi. Her şey basitti. Soğukta ve açlıkta beyin iyi beslenemiyor, hücreleri kuruyup yok oluyordu. Bu bariz bir fiziksel süreçti ve bunun tıp alanında iddia edildiği gibi dondurulduktan sonra aynen geri döndürülebilen bir şey mi olduğunu ancak Tanrı bilirdi. İşte ruh da böyleydi. Donmuştu, büzülmüştü ve belki de ömür boyu buz gibi kalacaktı (Şalamov 2019: 25).

Sonuç olarak, Varlam Şalamov’un *Kolıma Öyküleri* eseri, Sovyet tarihinin ve GULAG’ın anlaşılması adına oldukça önemli bir yere sahiptir. Eser, günümüze ulaşırken, yazıldığı ilk günkü geçerliliğini korumuştur. Yazarın, Sovyet tarihinin çok uzun süre gizli kalmış yönlerini, gerçekliğinden hiçbir unsur kaybetmeden yazdığı *Kolıma Öyküleri* eseri basit ve sade olsa da metaforlar, sembollerle güçlendirilmiş oldukça etkileyici bir dile sahiptir. Yazarın hayatının, yaşadıklarının, gözlemlediklerinin ortak bir temada birleşip, çok yönlü kısa öyküler hâlinde okuyucuya sunulması, saklanan gerçeklerin gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır. Kamp nesri bağlamında en önemli eserler arasında bulunan *Kolıma Öyküleri*, çok yönlülüğü, basit ama bir o kadar duygusal dili, içerdiği evrensel temalar ile dünya genelinde sadece Sovyet tarihini değil, insanlık tarihini anlamada önemli bir araç olmayı başarmıştır. GULAG’da yaşadığı tanıklıklar sonucu insanı en derin şekilde sarsan açlık, mahrumiyet, özlem, umutsuzluk, ölüm korkusu gibi duyguları birinci elden öğrenen Şalamov, okuyucuya insanlık, GULAG’ın gerçekleri, dehşet ve milli hafıza hakkında sorular sordurmayı ve düşündürmeyi başararak, bugüne kadar hâlâ konuşulan ve tarihî bir belge olarak kabul edilecek kadar gerçek, güçlü ve unutulmaz bir eser yaratmayı başarmıştır.

KAYNAKÇA

- Starikova, L. S. (2015). Lagermaya proza v kontekste russkoy literaturı XX veka: Ponyatiye, granitsı, spetsifika. *Sibskript*, 2 (62), 169-173.
- Şalamov, V. (2004). *Novaya kniga, vospominaniya, zapisniye knijki, perepiska, sledstvenniye dela*. Moskova: İzd-vo Eksmo.
- Şalamov, V. (2019). *Kolma Öyküleri*. (Çev. Gamze Öksüz). İstanbul: Jaguar.
- Varlaro, F. (2021). Obraz dereva v “Kolimskih rasskazah” Varlama Şalamova i v ih perevodah na italyanskiy yazık. *Sibirskiy filologičeskiy jurnal*, 3, 317-330.
- Volkov, O. (2015). *Vnutrennyaya retsenziya na “Kolimskiye rasskazi” dlya izdatelstva “Sovetskiy pisatel”*. URL: <https://shalamov.ru/critique/266/>, Erişim Tarihi: 21. 04. 2024.
- Voyko, S. S. (2015). “Lagermaya proza” kak etap formirovaniye literaturı novogo tipa. *Noviy filologičeskiy vestnik*, 3(34), 65-81.

VARLAM ŞALAMOV’UN TİYATRO SANATI

*İremsu Zeynep AKMANOĞLU*¹⁸

ТЕАТРАЛЬНОЕ ИСКУССТВО ВАРЛАМА ШАЛАМОВА

Аннотация: Известный русский писатель Варлам Шаламов (1907–1982) 21 лет своей жизни провел с перерывами в лагерях ГУЛАГа и писал лагерную прозу. Шаламов, известный также как поэт, писал и театральные произведения, но не достиг на этом поприще желаемого успеха. В данном исследовании выясняется почему Шаламов, с детства увлекавшийся театром, остался на втором плане по сравнению с другими литераторами и был недооценен своими современниками. Хотя творчество автора оценивается исследователями в основном с точки зрения литературы и истории, его влияние на театральное искусство практически не учитывается. Поэтому данное исследование, в котором рассматриваются взгляды и влияние Варлама Шаламова на театральное искусство, вносит важный вклад в советскую литературу и театральное искусство. Кроме того, освещая вклад автора в театральное искусство, оно позволяет оценить его творческое наследие с более широкой точки зрения.

¹⁸ 4. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, e-posta: iremsuuakman@gmail.com, Danışman: Doç. Dr. Kevser TETİK

Ключевые слова: Варлам Шаламов, театральное искусство, *Анна Ивановна, Вечерние беседы*.

VARLAM SHALAMOV'S ART OF THEATER

Abstract: The famous Russian writer Varlam Shalamov (1907-1982) spent 20 years of his life intermittently in the GULAG camps and wrote camp prose. Shalamov, who is also known as a poet, also wrote theater works, but he did not achieve the success he wanted in this field. This study finds out why Shalamov, who was fond of theater since childhood, remained in the background compared to other writers and was underestimated by his contemporaries. Although the author's works are mostly evaluated by researchers in terms of literature and history, his influence on the art of theater has been largely ignored. Therefore, this study, which examines Varlam Shalamov's views and influences on the art of theater, makes an important contribution to Soviet literature and the art of theater. It also illuminates the author's contributions to the art of theater, allowing his artistic legacy to be evaluated from a broader perspective.

Keywords: Varlam Shalamov, art of theater, Anna Ivanovna, Evening Conversations.

Ünlü Rus yazar Varlam Şalamov (1907-1982), Sovyetler Birliği'nin baskıya ve sansüre uğrayan yazarlarından. "Sovyet karşıtı propaganda yapmakla" suçlanarak ilk kez 19 Şubat 1929 tarihinde tutuklanan yazar aralıklı olarak toplam 21 yılını GULAG kamplarında geçirir. 20 Ekim 1951 tarihinde ise tamamen serbest bırakılır. 18 Haziran 1956 tarihinde. 2. ve 3. davalarından, 1929 yılında hakkında açılan ilk davadan ise ancak 2000 yılında aklanır (Dzen.ru). Yaşamının önemli bir kısmını GULAG kamplarında geçiren Varlam Şalamov daha çok kamp nesri türündeki eserleriyle tanınır.

Öykülerinin yanı sıra onlarca şiir kaleme alan Şalamov'un tiyatro eserleri de bulunmaktadır, ancak bu alanda istediği başarıyı elde edemez. Yaşamı sırasında sadece *Anna İvanovna* (Анна Ивановна) ve *Akşam Sohbetleri* (Вечерние Беседы) adlı iki tiyatro eserlerini kaleme alır. *Anna İvanovna* piyesi, kampların duvarlarının dışındaki dünya üzerindeki yıkıcı etkilerini yansıtan, beş "resimden" oluşan bir tür gölge tiyatrosudur. *Akşam Sohbetleri* adlı piyesi ise baş kahramanın bir hapisane hücrelerinde Rus Nobel Ödülü Sahipleri olan Boris Pasternak, Aleksandr Soljenitsın ve Mihail Şolohov ile felsefi ve edebî tartışmalar gerçekleştirmesini konu alır (Fantlab, *Veçerniye*). 1960'lı yıllarda yazdığı *Anna İvanovna* adlı piyesi ilk olarak 1989 yılında, 1970'li yılların ortalarında kaleme aldığı tamamlanmamış *Akşam Sohbetleri* adlı piyesi ise ancak 2013 yılında yayımlanır. Yazarın tiyatro sanatı hakkında yapılan az sayıda çalışma son birkaç yıla aittir. Dolayısıyla Şalamov'un tiyatro sanatının yıllarca görmezden gelindiği ve son yıllarda hak ettiği değeri görmeye başladığı aşikârdır.

Yazar, tiyatroyla gençlik yıllarında tanışır. Genç Şalamov'un gördüğü ilk ünlü tiyatro oyuncusu Nikolay Petroviç Rossov'dur. Onunla tanışmasından neredeyse 50 yıl sonra, *Dördüncü Vologda* (Четвертая Вологда, 1985) adlı eserinde ünlü oyuncudan şu sözlerle bahseder:

Tiyatroya ilk gidişimde babam oyunu kendisi seçti. Bu olay 1918 yılında gerçekleşti. Oyun ve yazar Victor Hugo'nun Hernani'si ustalıkla seçilmişti. Yirmi yaşındaki Kral Charles'ı canlandıran seksen yaşında yaşlı bir adam olan aktör Rossov da ustaca seçilmişti. Doğrusu, bende etkileyici bir izlenim bıraktı... Bilet aldığım bir sonraki oyun, Rossov'un Franz'ı oynadığı Schiller'in Soyguncular'ıydı. Ve bunu, o yıllarda Vologda'da sahneye konulan sonsuz sayıda performans izledi... (Şalamov 1994: 76)

Şüphesiz ki, Rossov'un performansları, Şalamov'u tiyatro sanatına tutkuyla bağlanmasına ve kısa sürede okul tiyatro kulübünün başkanı olmasına neden olur. Aralık 1921'de, Nikolay Nekrasov'un doğum gününün 100. yıldönümünü kutlandığı gün, Şalamov, öğrenciler tarafından *Krasnaya Zvezda* (Красная звезда) Kulübü'nde düzenlenen şairin anısına bir akşamın organizatörü ve yönetmeni (ve okuyucusu) olur. Şalamov burada, İgor Severyanin'in Nekrasov'a ithaf ettiği *Tohumları Eken* (Сеятель) adlı şiirini okur. O kadar iyi okur ki, aynı şiiri şehir tiyatrosunun sahnesinde okuması için davet edilir. Bu olaydan sonra şehir tiyatrosunda figüran olur, sahnedeki yaşamı öğrenir, ancak gerçek bir oyuncu olamaz. *Dördüncü Vologda* adlı öyküsünde bu durumdan söz eder ve "*Vologda tiyatrosunda istatistikçi olarak bir sezon boyunca kâğıt üzerinde milyonlarla ifade edilen bir maaş bile aldım. Tiyatroyu çok seviyordum ama oyuncu olamadım...*" (Şalamov 1994: 76) der.

1921-1922 tiyatro sezonu, on dört yaşındaki Şalamov'a birçok başka deneyim de sunar. Eylül ayında, Vologda'ya Boris Sergeyeviç Glagolin'in yönetiminde bir gezici tiyatro topluluğu gelir. Bu, Vologda, özellikle de Şalamov için büyük bir olaydır, çünkü onun ilk kez deneysel tiyatro ile tanıştığı anlamına gelir. Boris Glagolin (1879 –1948), Rus ve 1928 yılında göç ettikten sonra Amerikan tiyatrosu tarihinde önemli bir yer edinir. Şalamov, oyuncu ve yönetmen Glagolin'in eserlerini izlemekle kalmayıp onunla konuşma fırsatı da bulur. *Dördüncü Vologda* adlı uzun öyküsünde yazdıklarından Şalamov'un sıkı bir Glagolin hayranı olduğu bellidir: "*Boris Glagolin birkaç sezon boyunca orada sahnelendi ve oynadı. Oyun biter, Glagolin sahneye çıkar, makyajını silmeden oyun hakkında bir tartışma başlatırdı*" (Şalamov 1994: 77).

Hayatının ileriki yıllarında Şalamov, *Anna İvanovna* ve *Akşam Sohbetleri* olmak üzere sadece iki oyun kaleme alır, ancak bunlar özgünlükten uzaktır. Örneğin, *Anna İvanovna* adlı eseri, Aleksandr Soljenitsın'ın *Aşk Kızı ve Masum* (Олень и шалашовка, 1954) ve *Rüzgârda Yanan Bir Mum* (Свеча на ветру, 1968) adlı oyunlarıyla benzerlik göstermektedir (Yesipov 2012: 268). Şalamov, oyun yazarı olarak büyük bir tanınırlık elde edemez çünkü oyunları geniş bir izleyici kitlesini cezbetmez ve tiyatro eleştirmenleri ile yönetmenlerden destek görmez. Bunun muhtemel nedenleri vardır. İlk olarak, aralıklarla 21 yıl kaldığı kampta Şalamov tiyatro

oyunlarına ve gösterilere erişim sağlayamadığı için dramaturji tekniklerini ve tiyatro dilinin öğrenimine yeterince zaman ayıramamıştır. Bu da onun döneminin diğer tiyatro yazarları arasında arka planda kalmasına neden olur. İkinci olarak, Şalamov kamptan serbest bırakıldığında SSCB'deki tiyatro eserleri sıkı bir devlet kontrolü altındadır. Tüm eserler, drama türünde olanlar da dâhil olmak üzere sıkı ideolojik kriterlere uymak zorundadır, bu da orijinal tiyatro eserleri ortaya koymayı zorlaştırır. Üçüncü olarak, yazarın eserleri tiyatro sahnesine uyarlamak zor ve sıkıntılı olabilecek kadar yoğun duygusal bir karaktere sahiptir. Şalamov, yazın sanatında sahnelenmesi zor olan acı, yalnızlık ve umutsuzluk gibi derin konulara ve duygulara odaklanır.

Şalamov'un GULAG kamplarında geçirdiği 21 yıl onun tiyatro alanında geride kalmasına neden olmuştur. Düzyazı eserlerinde verebildiği derin duyguları piyeslerinde de vermek istemiştir ancak eserler sahneye taşındığında bu duyguların yeterince yansıtılmaması ve dönemin sansür uygulamalarından dolayı Şalamov tiyatro sanatında istediği başarıyı yakalayamamıştır. Eserlerindeki duygu yoğunluğu ve kampın onda bıraktığı olumsuz etkilerden çıkamaması, bir nevi o zamanda sıkışıp kalmasına neden olmuştur ve gerçeklikteki zamana ayak uyduramamıştır. Bu durum şairi, tutkunu olduğu sahne yazarlığında başarısızlığa itmiştir. Tiyatro sanatına gönlünü verse de Şalamov, hayallerini kurduğu başarıyı kazanamamış ve daha çok kamp nesri yazarı olarak tanınmıştır.

KAYNAKÇA

<https://dzen.ru/a/XuH3afdh-Ur9mJOE>, дата обращения: 15.01.2024.

Есипов В. (2012), *Шаламов*, Москва: Молодая гвардия.

Шаламов В. (1994), *Четвертая Вологда*. Россия: Грифон.

Шаламов В., Анна Ивановна, <https://shalamov.ru/library/4/1.html>, дата обращения: 15.01.2024.

Шаламов В., *Вечерние беседы (Фантастическая пьеса. Наброски отдельных сцен)*, <https://fantlab.ru/work515751>, дата обращения: 20.03.2024.

Шаламов В., *Вечерние Беседы*, <https://shalamov.ru/library/38/>, дата обращения: 15.01.2024.

ÖYKÜLERİNİN GÖLGESİNDE KALAN BİR ŞAİR: VARLAM ŞALAMOV

Buse KUYUN¹⁹⁴

ПОЭТ В ТЕНИ СВОИХ РАССКАЗОВ: ВАРЛАМ ШАЛАМОВ

Аннотация: Варлам Шаламов в своих произведениях описывает глубокие размышления на тему бессилия человечества против природы. Хотя она и не настолько известна, в его поэзии просматривается та же глубина и внутренний конфликт. В своих стихах с красотами природы, он описывает и экзистенциальное одиночество и бессилие человека. Влияние цензуры, наблюдаемое в советской литературе в 1960-х и 1970-х годах, привело к тому, что некоторые его стихи не были опубликованы в своем первоначальном виде, заставив читателей свести Шаламова только к прозе. Однако следы его столкновения с жесткими условиями ГУЛАГа Колымы и тьмой его внутреннего мира также можно найти и в поэзии поэта. Поэтому мистическая радость и энтузиазм в стихах Шаламова – это отражение глубоких конфликтов в его внутреннем мире. В данном исследовании, используя описательные и герменевтические методы, было проанализировано искусство поэзии Варлама Шаламова, поэта, оставшегося в тени своих рассказов. В результате исследования было выяснено, что Шаламов задает вопросы о взаимоотношениях между природой и людьми в своих стихах, а причина ограниченного признания его поэзии связана с цензурой и тенденцией читателей ассоциировать его только с прозой. В этом отношении исследование предоставляет читателям возможность исследовать ширину и глубину литературного спектра Шаламова.

Ключевые слова: Варлам Шаламов, поэзия природы, цензура, Колыма, ГУЛАГ.

A POET OVERSHADOWED BY HIS STORIES: VARLAM SHALAMOV

Abstract: Varlam Shalamov offers profound reflections on the theme of the helplessness of nature and humanity in his works. Although less known, the same depth and inner conflict are evident in his poetry. Generally, in his poems, he addresses the existential loneliness and helplessness of humans along with the beauties of nature. The impact of censorship seen in Soviet literature in the 1960s and 1970s resulted in some of his poems not being published in their original form, leading readers to confine Shalamov only to prose. However, traces of his confrontation with the harsh conditions of the Kolyma GULAG camp and the darkness in his

¹⁹⁴. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, busekuyun@hotmail.com, Danışman: Doç. Dr. Kevser TETİK

inner world can also be found in the poet's poetry. Therefore, the mystical joy and enthusiasm in Shalamov's poems are a reflection of the profound conflicts within his psyche. In this study, using descriptive and hermeneutic methods, the art of poetry of Varlam Shalamov, a poet left in the shadow of his stories, has been analyzed. As a result of the examination, it was determined that Shalamov questions the relationship between nature and humans in his poems, and the reason for the limited recognition of his poetry is attributed to censorship and readers' tendency to associate him only with prose. In this respect, the study provides readers with the opportunity to explore the breadth and depth of Shalamov's literary spectrum.

Keywords: Varlam Shalamov, nature poetry, censorship, Kolyma, GULAG.

Rus yazar Varlam Tihonoviç Şalamov'un (1907-1982) trajik bir kaderi vardır. Aralıklı olarak yirmi bir yıl boyunca GULAG kamplarında kalan yazar büyük acılar çeker. Kolıma Öyküleri adlı eseriyle tanınan Şalamov'un şair kimliği de bulunur. İlk şiirleri, 50 yaşındayken, 1957 yılında aklanmasının hemen ardından, *Znamya* (Знамя) dergisinde yayımlanır. Sonraki şiirleri ise *Den' poezii* (День поэзии) almanaklarında yer alır.

1950-1970 yıllarını kapsayan dönemde Şalamov'un yaklaşık 300 şiiri basılır, oysaki arşivde korunan ve yayınevlerine sunulan şiir mirası 1200'den fazladır. Yayımlanan her çalışmanın sıkı editoryal sansür süzgecinden geçtiği, politik ve diğer nedenlerle uygun bulunmayan şiirlerinin elendiği ve bazı satırların çıkarıldığı göz önüne alındığında, Şalamov'un birçok yayımlanan şiirinin 'engelli' ve 'sakat' olarak adlandırmasının nedeni anlaşılır (Boris Pasternak'a yazdığı mektuplardan birinde Şalamov kendi şiirlerini bu şekilde betimler). Gerçekte şairin imajı, okurlarına gerçek doğasından oldukça uzak bir şekilde sunulur. Bu durum, edebî eleştiriye de yansır. Şairin özgün yeteneklerini ve sanatsal büyüklüğünü değerlendirmekte zorlanan eleştirmenler, Şalamov'u, XX. yüzyıl Rus şiirinin çok çeşitli ve zengin mirasının gölgesinde bırakırlar.

XX. yüzyılın ikinci yarısında, Sovyet döneminin etkileri ve siyasi baskıları altında bir döneme denk gelen Şalamov'un yazın sanatı, GULAG adı verilen Sovyet çalışma kamplarındaki deneyimleriyle şekillenir. Yaşadığı siyasi baskılar, sürgünler ve yazılarının uğradığı sansürler eserlerinde derin bir iz bırakır. Şairin yaşadığı dönem yalnızca Rus edebiyatında değil aynı zamanda tarihsel ve politik anlamda da önemli bir dönemdir. GULAG yıllarında yazdığı hikâyelerinin, onun şiirlerinden 'çok daha güçlü' olduğunu, şiirlerinin sadece onun yaratıcılığının bir tür yan dalı olduğunu söylemek haksızlık olur.

Şalamov kendisini Rus şiirinin en güçlü dönemi olan Gümüş Çağ'ın vârisi olarak görür ve "*Ben de kendimi vâris olarak görüyorum, ancak XIX. yüzyılın hümanist Rus edebiyatının değil, XX. yüzyılın başlangıcında görülen modernizminin, dolayısıyla ses sanatlarının, çok anlamlılığın ve sembolizmin vârisi olarak görüyorum*" (Şalamov 1995: 155) sözlerini sarf

eder. Rus edebiyat eleştirmeni Stanislav Lesnevski, 2010' yılında Literaturnaya Gazeta'da yayımlanan yazısında Şalamov'un şiirlerinden övgüyle bahseder:

Varlam Tihonoviç beni aradı ve buluştuk. Ot sapı gibi siskaydı, olağanüstü bir şekilde müzik notalarını öğreniyordu. Bizim kitlesel "üslupsuzluğumuza" Şalamov, Gümüş Çağ kültürüyle girdi; ancak o zamanlar bütün şiirsel dönemin adı bile henüz telaffuz edilmiyordu. Varlam Şalamov, bizim nazarımızda sanatsal Atlantis'in müjdecisidir (Lesnevski 2010).

Modernist bir yazar ve şair olan Şalamov, ünlü *Kolıma Öyküleri*'ni süslü nesir, diğer adıyla şiirsel nesir türünde yazmıştır. Dolayısıyla nesir türündeki eserlerinde nazım ve nesrin arasındaki sınırların kalktığı görülür (Tetik 2019: 227). O bir söz ve ses sanatı ustasıdır, nesri bile şiirsel bir nitelik taşır. Tüm bunlara rağmen, Şalamov'un şiirleri çok az bilinir, ancak 1980'li yılların sonlarında ve 1990'lı yılların başında, daha önce bilinmeyen birçok şiirinin derlemelerde yayımlandığı bir dönemde, yazarın baş eseri olan yaklaşık 700 şiirden oluşan '*Kolıma Defterleri*'nin (*Колымские тетради*) öne çıktığı bir dönem yaşanır. Şalamov'un şiirleri 1998 yılında dört cilt, 2006'da ise altı cilt olarak yayımlanır, böylece şairlik yönü de ön plana çıkar. Şiir sanatında doğa teması geniş yer tutar. Örneğin, *Şiirler* (Поэзии, 1956) adlı eseri, doğa ile insan arasındaki ilişkiyi ve doğanın insanın hayatındaki rolünü ele alır:

*Sen ruhumu yönlendiriyorsun
Denizden ve karadan geçerken,
Bitkilerin, kuşların ve vahşi hayvanların arasında.*

*Sen mermiden uzaklaştırıyorsun,
Temmuzları getiriyorsun
Ebedi Aralıklarımın yerine. (Şalamov 1967: 6)*

Şiirde Şalamov, doğaya ve onun doğal süreçlerine duyduğu hayranlığı ve minnettarlığı dile getirir. Doğanın insan yaşamında oynadığı rolün önemi vurgular. Doğanın insan ruhuna iyi geldiğini ve onu iyileştirdiğini ifade ederek onun insan üzerindeki gücünü ve etkisi över. Şiirin devamında, "*Sen mermiden uzaklaştırıyorsun*" dizelerinde ise insanoğlunu zihinsel olarak siyasi olaylardan uzaklaştırdığını söyler. Doğanın güçleriyle iş birliği yapmanın, insanın gücünü ve iradesini artırabileceği belirtir. Bu nedenle, doğanın güzelliklerini ve değişkenliğini içselleştirerek, onunla bütünleştiğini ve hayatını doğayla uyum içinde sürdürdüğünü ifade eder.

Varlam Şalamov, 1982 yılında vefat eder, ancak, eserleri ölümünden sonra da yaşamaya devam eder ve GULAG tarihine ışık tutan önemli bir miras bırakır. 1967 yılında yazdığı üçüncü şiir kitabı olan *Yol ve Kader* (*Дорога и Судьба*, 1967) adlı şiir derlemesinden bazı şiirlerini incelendiğinde, yine Şalamov'a göre insandan ayrılmayan doğa teması görülür. Şalamov'un şiiri, derinlemesine yerleşmiş felsefi unsurlar, gözlemlerin gerçekliği ve sözlerinin yerindeliği

ile öne çıkar. Kitapta çoğunlukla doğa üzerine şiirler bulunsa da şairin ilgi alanı çeşitlidir. Onda, şiir ve sanatçının kaderi hakkında düşünceler, Moskova ve Kuzey'e dair şiirler geniş yer kaplar.

Şalamov, *Doğaya Hiç Koşmadım* (*Я вовсе не бежал в природу, 1963*) adlı şiirinde de yine doğa ve insan ilişkisini ele alır. Bu defa insanın doğa üzerindeki etkisini vurgular. Doğayı bir tiyatro sahnesine benzetir. Nitekim, doğanın unsurları, insanların oyunlarını desteklemek için kullanılır ve onlara hizmet eder. Şair, doğadaki her şeyin insanın isteğine ve egemenliğine bağlı olduğunu belirtir:

*Doğaya hiç koşmadım,
Aksine
Yıldızları gökten çağırdım,
Halka getirdim
Ve tiyatroya kuralları çerçevesinde
Pek tabii insanlar için
Orman yaratıklarını
Oyunda kalmaya zorladım
Her dal itaatkârdır
Kaderi böyle.
Ve kayıtsız hiçbir doğa yoktur,
İnsan mücadelesine. (Şalamov 1967: 5)*

Şalamov, “tiyatro” metaforuyla doğanın insan yaşamında sadece bir arka plan değil, aynı zamanda insanların deneyimlerini yaşadığı bir ortam olarak da işlev gördüğünü vurgular. “*Orman yaratıklarını oyunda kalmaya zorladım*” dizesindeki orman yaratıkları; muhtemelen sansürlü yayınevleri, medya ve Sovyet yanlılarıdır. “*Her dal itaatkârdır, kaderi böyle*” dizesiyle şair, GULAG kamplarındaki yaşamın insanı mecbur bırakıp yapmak zorunda olduklarına dair bir gönderme yapar. Fakat son dizesindeki verdiği umut da dikkat çekicidir: “*Ve kayıtsız hiçbir doğa yoktur insan mücadelesine.*”

Şalamov, *Tayga Yolundaki Senin İzlerini* (*Следов твоих ног на тропинке таежной*) adlı şiirinde ise doğanın güçlerine meydan okur. Ayak izlerinin, doğanın güçlü etkilerine rağmen kalıcı olacağına işaret ederek insan varlığının doğaya olan direncini ve kalıcılığını vurgular:

*Tayga yolundaki senin ayak izlerini,
Rüzgârlara sildirmeyeceğim.
Kum, o minik izi koruyacak,
Yolumun üzerinde canlı kalacak.*

Bir gün hafif adımlarla yürüyüşünü anacağım,

*Hasta gülümsememi hatırlayacağım.
Ve keşfimi öveceğim belleğimde,
Unutulmuş eski bir diyarda... (Şalamov 1964: 100)*

Tayga Yolundaki Senin İzlerini, doğanın sembollerini kullanarak geçmişe dair anıları ve duyguları dile getiren bir anı şiiridir. Şair, doğanın unsurlarını kullanarak geçmişteki bir dostuyla yaşadığı anılarını canlandırır. Bu anıların unutulmaz olduklarını ve zamanla solmalarına rağmen hatıraların nasıl canlı kaldığını ifade eder. Şiirin ilk dizesi, “*Tayga yolunda senin ayak izlerini*”, “*rüzgârlara sildirmeyeceğim*” diyerek bu izleri koruma konusunda kararlı olduğunu ve geçmişteki anıların unutulmaması için çaba gösterdiğini ifade eder. Bu durum, Şalamov’un vefalı bir insan olduğunu bir göstergesidir. Şair, geçmişteki izlerin ve anıların, insanın hayat yolunu belirleyen önemli unsurlar olduğunu belirtir. Zamanın akıp gitmesine rağmen, küçük ayrıntıların bile insanın hafızasında canlı kaldığını ve geçmişin izlerinin hiçbir zaman tamamen silinmediğini ima eder.

Her ne kadar Şalamov’un şiirlerinin genel teması doğa olsa da *Suda Boğulmuyorum (Я в воде не тоню, 1930-1940)* şiiri gibi iç dünyasını yansıttığı, bunalımlarını gösterdiği şiirleri de vardır:

*Suda boğulmuyorum,
Ve ateşte yanmıyorum.
Üç arşın uzunluğunda
Ve bir arşın genişliğinde
Cennetin ölçüsü.
Ama herkese
Bu kadar geniş bir alan verilmedi:
Son uykuya
Bizim için mezarın derinliği
Dokunarak ölçüldü.
Ve karanlıkta sıkışarak,
Canlılar gibi sıkışarak,
Burada çıplak yatanlar
Yoksulluk içinde yaşayanlar,
Adlarını bile kaybetmişler.
Ölüler yattı,*

*Ağlamadan, kavga etmeden.
Aptallar, bilgiler,
Oğullar ve babalar,
Acılarını unutarak.
Onların sarayı*

*Bu kardeş mezarından daha sıkışık,
Daha soğuk ve daha karanlık.
Ama hatta onun içinde bile
Düzelme için güç yok.*
(Şalamov 2013: 188)

Varlam Şalamov'un, GULAG deneyimlerinden yola çıkarak yazdığı bu şiir, kamplardaki insanların acı dolu yaşamlarını, ölüm karşısında çaresizce bekleyişlerini, ona boyun eğişlerini konu alır. Şalamov'un öykülerinde olduğu gibi ölüm teması, bu şiirinde de kendini gösterir. GULAG'daki insanların ölümü, onların yaşamlarının vazgeçilmez bir parçasıdır ve bu ölüm, mezarın sınırlarında sıkışmış bir hayatı temsil eder. Şair, fiziksel olarak suda boğulmayı veya ateşte yanmayı ifade ederken, aslında ruhsal olarak yaşadığı acıların derinliğini vurgular. Fiziksel acıların sınırlarına dair bir inceleme yapar ve bu incelemelerle GULAG'daki insanların dayandığı acılar arasında bir benzetme kurar. "Üç arşın uzunluğunda / Ve bir arşın genişliğinde / Cennetin ölçüsü" dizeleriyle ise cennetin ölçülerini verir. Ancak, cennetin herkese verilmediğini belirtir. İnsanların yaşadığı zorlukların ve acıların, cenneti elde etmek için ödenen bir bedel olduğu fikrini yansıtır.

Sonuç olarak, GULAG kamplarında trajik bir hayat geçirmesi, yüzlerce ölüme şahit olması ve hayatının yirmiyi aşkın yılını deyim yerindeyse bir hapisanede geçirmesine rağmen Şalamov'un şiirleri insana umut verir. Şair, Kolıma Kampı'ndaki mahkûmiyet yıllarında âdeta acılarından doğaya sığınır ve ondan güç alır. Şiirlerinde kendi iç dünyasını tasvir ederken sıklıkla doğadan bahseder. Bir anısını anlatırken, geçmişini yad ederken ve Sovyet'leri eleştirirken doğa hep sembolü olur. GULAG'dan sonra yayımlanan *Kolıma Öyküleri* oldukça bilinirken gerek sansürün gerekse öykülerinin etkisiyle şiirleri öykülerinin gölgesinde kalır. Doğa, şairin yaşamında sadece bir arka plan değil, aynı zamanda insanın deneyimlerini ve duygularını yansıtan bir ayna işlevi görür. Şalamov'un şiirlerindeki dil ve imgeler, sıklıkla acı ve çaresizlik duygusunu yansıtır. Sonuç olarak, bu şiirler, Şalamov'un GULAG deneyimlerinden yola çıkarak insanoğlunun acılarını ve çatışmalarını ifade ettiği etkileyici eserlerdir. Şair, doğa sembollerini kullanarak, insanın doğayla olan ilişkisini ve geçmişte yaşanan anıların izlerini canlı bir şekilde aktarır. Bu yönüyle Şalamov'un şiirleri, şairin iç dünyasındaki derinlikleri keşfetmek, onu ve sanatını daha yakından tanımak için önemli bir başvuru kaynağıdır.

KAYNAKÇA

Lesnevski S. (2010). *Vestnik Serebryanogo veka, Literaturnaya gazeta*, № 44 (6298), <https://shalamov.ru/memory/232/>, Erişim Tarihi: 05.04.2024.
Şalamov V. (1964). *Şelest listyev. Stihi*. Moskva: Sovetskiy pisatel.

Şalamov V. (1967). *Doroga i sudba*. Moskva: Sovetskiy pisatel.

Şalamov V. (1995). *İz zapisnih knijek*. Moskva: Znamya.

Şalamov V. (2013). *Sobraniye soçineniy v 6 tomah*. T. 7. Stihotvoreniya. Sost., podgot., teksta İrina Sirotinskaya, Moskva: Knijny klub “Knigovek”.

Tetik K. (2019). “Şiirsel Düzyazı ve Varlam Tihonoviç Şalamov’un “Kolıma Hikâyeleri”nden “Kar Boyunca” Hikâyesi Örneğinde Şiirsel Düzyazının Üslup Özellikleri”, *Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye ve Rusya 1* içinde (ss. 225-237). Ankara: Berikan Yayınevi.

«СНЕГОВОЙ ПЕРСТЕНЬ» СУДЬБЫ ПОЭТА ШАЛАМОВА

Аделина ФАЙЗУЛЛИНА²⁰

ŞAİR ŞALAMOV’UN KADERİNDE “KARDAN YÜZÜK”

Özet: Bu makale, Stalin’in kamplarında 20 yıldan fazla zaman geçirmiş yetenekli bir şair ve yazarın kaderinin özelliklerini ele almaktadır. Siyasi baskının kurbanı, en zor kader, Kolıma’nın kampları, Rus edebiyatında solmayan gerçekçi bir iz bırakan şairi kırmamıştır. Makale, şairin hayatının aşamalarını ele almakta, şiirin özgünlüğünü ve hayati özelliklerini temsil eden şairin canlı şiirlerinden biri olan “Kameya” yı analiz etmekte, şiirin sanatsal ve resimsel araçlarını ortaya koymaktadır

Anahtar kelimeler: Baskı, Kolıma’nın şairi, gerçekçilik ve nesnelcilik, otobiyografizm, şiirin özgüllüğü ve benzersizliği.

“SNOW RING” OF THE FATE OF THE POET SHALAMOV

Abstract: This article examines the peculiarities of the fate of a talented poet and writer who spent more than 20 years in Stalin's camps. The victim of political repression, the most difficult fate, the Kolyma camps did not break the poet, who left an unfading realistic mark in Russian literature. The article examines the stages of the poet's life, analyzes one of the poet's vivid poems "Cameo", which represents the originality and vital specifics of poetry, and identifies the artistic and visual means of the poem.

Keywords: Repression, poet of Kolyma, realism and objectivism, autobiography, specificity and uniqueness of poetry.

²⁰ Студентка 2 курса факультета русской филологии, Навоийского государственного педагогического института. (Навои, Узбекистан). adelekrause1996@gmail.com

В.Шаламов – личность незаурядная в русской литературе. В этом году отмечается 115-летие со дня рождения создателя впечатляющей "колымской эпопеи», потрясшей всех своим реализмом и глубиной прочувствованности образов. Наверное, мало найдется людей, которые бы с таким достоинством и верой прошли свой жизненный путь, не сгибаясь под сложнейшими жизненными обстоятельствами. Его знаменитые «Колымские рассказы» являются самыми правдивыми, пронзительными и беспощадными произведениями русской литературы, свидетельствующие о прохождении автора всех кругов ада на земле. Реализм образов настолько глубок, что очень часто возникает ощущение нервного надрыва автора, и в этом плане, его оценка рассказов, что это «не документальная проза, а проза, пережитая как документ» (Шаламов 1998: 87) воспринимается как невероятно сложная попытка остаться человеком во времена тотального страха и ужасов эпохи.

Сам Шаламов всегда считал себя поэтом. Однако его первые стихи были опубликованы, когда ему исполнилось 50 лет. Его потрясающие стихи находятся словно в тени его прозы, в которой он достигает определенных литературных высот. Это оригинальный русский прозаик-экзистенциалист, который открывает новые пути в жанре короткой прозы и является одним из создателей литературы, пережитой как «документ». Его перу принадлежит более 1200 стихотворных произведений, из которых только четверть была опубликована самим автором в журналах и поэтических сборниках (прижизненная судьба его рассказов была еще более печальной, их вообще не печатали на родине писателя до его смерти).

Литературно-критическая традиция склонна рассматривать поэзию Шаламова как "бесплатное приложение" к его прозе, вторичное и незначительное явление. Например, Евгений Евтушенко в своей статье «Каторжник-летописец» признал «культуру стиха» у Шаламова, но отказал ему в самобытном поэтическом таланте («своей поэтики не проглядывалось» (<https://ru-prichal-ada.livejournal.com/717167.html>). Его также обвиняли во вторичности (под влиянием Бориса Пастернака). Однако сам Шаламов считал себя в первую очередь поэтом. Как передает Ирина Сиротинская, он говорил: «Рассказы... в них нет ничего особенного» (Сиротинская 1990: 10).

Для него поэзия была источником жизненной силы, удержавшей его на грани гибели, спасительным оберегом в «колымской мясорубке», тем маяком, что совпадает с «инстинктом жизни», «путеводной звездой» (стихотворение «Поэту»). Он категорически заявил, что «правда поэзии выше правды художественной прозы» (Шаламов 1999: 76-78), в эссе «Поэт и проза».

Шаламова всегда интересовали вопросы поэтического мастерства, с большим старанием он штудировал работы по поэзии, был увлечен поэтическими экспериментами футуристов, искал новые способы создания поэтических художественных образов. Большое влияние на него оказала классическая поэзия Александра Блока, Иннокентия Анненского, Бориса Пастернака. Оказавшись сосланным в лагерь Колымы и выпавшим из литературы на 20 лет, Шаламов сохранил свою особую чистоту души и довольную непредвзятость к жизни в поэзии. Его поэтическая душа сохранила красоту мгновенья и о любви в шестидесятиградусный мороз Колымы, поэт говорит в стихотворении «Камея».

Камея

На склоне гор, на склоне лет
Я выбил в камне твой портрет.
Кирка и обух топора
Надежней хрупкого пера.
В страну морозов и мужчин
И преждевременных морщин
Я вызвал женские черты
Со всем отчаяньем тщеты.
Скалу с твоею головой
Я вправил в перстень снеговой,
И, чтоб не мучила тоска,
Я спрятал перстень в облака.

«Камея»- одно из самых известных стихотворений Варлама Шаламова было написано им в 1952 году, неподалеку от Оймякона. Оно вошло в сборник стихов поэта «Огниво» (1956) и сразу же стало определяющим в книге. Адресатом этого стихотворения, скрытого за лирическим «ты», являлась первая жена Шаламова, Галина Гудзь. Женщина много лет ждала возвращения своего мужа и не дождалась. Сложные жизненные условия, практически невозможные обстоятельства разлучили поэта с ней, но его воспоминания и чистые признания, раскрывающие нам «особенность» этой любви, придают тексту особую исповедальность и горестную индивидуальность. В комментариях к «Камее» Шаламов подчеркивает, что это произведение не является «пейзажем памяти». Оно было написано «на пленэре», на свежем воздухе, при температуре минус шестьдесят градусов: «Моя железная печка так и не смогла нагреть помещение, ветер выдувал тепло, руки замирали, и я не мог записать это стихотворение на бумагу. Полное одиночество, скала на другом берегу речки, отсутствие писем с "материка"- все это создало благоприятные условия для появления "Камеи"... Было важно укрепить хотя бы несколько строк и сразу к ним вернуться- в тот же день или на

следующий, чтобы не потерять настроение, чувство, ощущение важности своей работы. Для себя или для других — это не имеет значения. Приходилось не доверять памяти» (Шаламов 1998: 121), подчеркивает автор.

Та же мысль о непрочности человеческой памяти пронизывает и само стихотворение: вытасченный из векового камня след, надежнее записанных слов. То, что выбито киркой и топором, прочнее написанного пером.

«Каменя» — это резной камень с рельефным изображением, символ изящной красоты. Но эта красота возникает благодаря грубым усилиям камнетеса. Здесь воплощается одна из основных коллизий творчества Шаламова- материализация духа. Само стихотворение демонстрирует переплетение жизни во всей ее конкретности, телесности и духовно-творческого жеста. Легко уловить несколько смысловых противоположностей, присутствующих в стихотворении: мужское- женское, грубо-материальное- прекрасное-духовное, прочное- хрупкое, природное - человеческое. Одно без другого немислимо, хотя ценность сохраняется на стороне твердого и конкретного.

Творческий акт материализации любви достигает своей кульминации в строках "Скалу с твоей головой / Я вправил в перстень снеговой".

Само стихотворение переосмысляет сюжет о Пигмалионе и Галатее, а интонация в тексте пронизана космогонической "капитальностью". Создание мифического перстня, символизирующего верность возлюбленных, в художественном мире осуществляется брутальным образом: голова существует отдельно от тела, как часть скалы, которая с помощью творчества вправляется в «снеговой перстень» судьбы поэта. В самом конце стихотворения тяжесть уравнивается легкостью и появляется один из любимых образов Шаламова- облака. Поэт словно доверяет свою тайну небу, а это, видимо то, что помогло ему выстоять и спасти себя в немислимых условиях.

ЛИТЕРАТУРА

Сиротинская И. (1990). *Литературное обозрение*. №10.

Шаламов В. (1998). *Собрание сочинений: В 4-х т.* / [Сост., подгот. текста и примеч. И. Сиротинской]. М.: Худож. лит. ВАГРИУС.

Шаламов В.Т. (2005). *Собрание сочинений: В 6 т. Т. 5: Эссе и заметки; Записные книжки 1954–1979*. С. 76-78. Москва.

ТУРЦИЯ В ЛИРИКЕ И.А. БУНИНА

Анастасия НИКОЛАЕВА²¹

İ. A. BUNİN'İN ŞİİRLERİNDE TÜRKİYE İMAJİ

Özet: Makalede Rus şairin eserlerinde İstanbul imgesi incelenmektedir. Çoğu zaman Türkiye imajı kişinin estetik ve etik ideallerini ifade etmek için kullanılır. Şiirlerde bu ülkenin zengin tarihinden dönüm noktalarına kadar çeşitli yönlerini bulabilirsiniz.

Anahtar kelimeler: Rus edebiyatı, Doğu kültürü, Doğu imgeleri

THE IMAGE OF TURKEY IN I.A. BUNIN'S LYRICS

Abstract: The article examines the image of Istanbul in the works of the Russian poet. Often the image of Turkey is used to express one's aesthetic and ethical ideals. In the poems you can find various aspects of this country - from its rich history to turning points.

Keywords: Russian literature, oriental culture, oriental images

Со сменой столетия изменилось и общественное мнение относительно русско-турецких отношений, где приоритетными вопросами были экономические и внутривосточные [3]. Тесное взаимодействие с Ближним Востоком способствовало популяризации восточных образов в творчестве деятелей искусства Серебряного века.

Таким представителем был И.А. Бунин. Писатель посетил Палестину, Ливан, Сирию, Египет, Турцию, Алжир и другие страны. Готовясь к поездке и стремясь понять культуру других народов, писатель изучал Коран, творчество Саади.

Бунин в стихотворении «Стамбул» (1905 г.) рисует атрибуты былой жизни, которую он видел. В стихотворении описывается природная и историческая жизнь османской столицы. Современное запустение портит прежнюю роскошь. Автор использует исключительно отрицательные эпитеты для описания пейзажа, которые контрастируют с последующим изображением прошлого города:

Облезлые худые кобели

С печальными, молящими глазами

В стихотворении большое значение имеет отсылка к прошлому византийского города. Не случайно, что автор обращается к городу, называя его "Царьградом" из-за памяти о славянских завоеваниях. Местоимение «твой» подчеркивает родственную связь с

²¹ Студентка 4 курса, Куйбышевский филиал ФГБОУ ВО «НГПУ», r120-nikolaeva@kfnspu.ru

городом и искреннюю грусть автора. Несмотря на то, что варвары разрушили великолепную столицу, они дополняются сравнением «сытого льва», которое показывает, что нынешняя власть занимает города, моря и тайные хребты Малоазийских гор» [1].

Восклицание выражает сожаление по поводу прошедших дней в красивейшем месте: "Но дни летят, летят быстрее птиц!".

Напряжённость внутренней обстановки государства подчеркивается антитезой «чернеет-белеют». Тут же звучит мотив кипарисов, которые символизируют восход в иной мир и возвращение к Богу.

Лирический герой не наблюдает возможного для Турции будущего, её могущественное величие рушится об высохшие деревья, которые цвели когда-то в ныне «пустом Серале», резиденции османского султана. Автор прерывает речь, используя приём умолчания для более глубокого размышления читателя.

В последнем четверостишии ощущается прощание с некогда красивым городом Востока и его многовековыми жителями. «Стамбул» показывает разруху и хаос, которые уже заметили все сильные государства Европы, заинтересованные в захвате этих ценных территорий.

И.А. Бунин ценил в Турции её священную древность, неразрывную связь времен, поэтому затухание «царства Солнца» вызывало у него нескончаемое чувство скорби по этой многогранной культуре [2].

«Айя София» (1906) – это стихотворение, которое отражает разнообразие культурной и духовной жизни многих древних народов. Восток – это историческая загадка, которую Бунин пытался разгадать.

Это одно из названий знаменитого Софийского собора, символа расцвета Византии. Изначально он выступал в роли православного патриаршего собора, затем стал мечетью. В настоящее время – музей, расположенный в историческом центре Стамбула, турецкой столицы. Стихотворение написано Буниным под впечатлением от путешествия в Турцию, состоявшегося в 1903 году. Ивана Алексеевича не беспокоил переход важнейшей православной святыни под власть мусульман. Будучи мечетью, собор сохранил свое величие.

В произведении Бунина нет никакого религиозного противостояния. Писатель считал, что каждая вера несет собственную долю истины. Поэтому он не видел ничего странного даже в смешении нескольких религий в одном пространстве.

В первой части стихотворения читатель погружается в атмосферу древней исламской обрядности. Религиозное таинство, смутное и необъяснимое, достигается с помощью использования последовательности глаголов: горели, звучал, читали, пропадали. Первые два четверостишия «Айи-Софии» – описание некоего загадочного ночного обряда, внушающего страх и трепет. Великий Шейх, вероятно, убивает в стенах Софийского собора женщину: «...и мертвою, слепую она лежала на коврах».

Эпитеты "великий шейх", "святой Коран" придают стихотворению образность и величие. Важно упоминание купола храма, который символизирует бесконечность небесного свода.

В результате увиденного лирическим героем ритуального убийства, складывается отрицательное отношение к храму. В произведении поэт использует эпитеты: «спокойная и святая тишина», которые противоречат содержанию первой половины. Бунин создает неограниченное пространства храма, используя слова "вышина" и "простор". Слова "Любовь" и "Весна", подразумевают под собой жизнь, которую Бог даровал каждому верующему. Писатель выдвигает на первое место культурную ценность и строгое исполнение канонических текстов, а также верность традиции. В «Айе-Софии» выражается надежда на светлое будущее и устремление к Богу. Финальная пара строк – мечеть утром. Религии Бунин готов противопоставить простор небес и воздух, Любовь и Весну.

Таким образом, изображение Турции в русских стихотворениях – взаимосвязь двух культур. Она часто ассоциируется с тайнами, экзотикой, свободой. В одни моменты Турция – культура и традиции, в другие – символ утраченного гармоничного мира.

ЛИТЕРАТУРА

Бунин И. А. (1982). *Сочинения. В 3-х т. Т. 1. Стихотворения; Повести и рассказы 1900 - 1914; Из рассказов «Тень птицы».* / Предисл. О.Н. Михайлова; Состав, коммент. А.К. Бореко. 514 с. URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01001191678> – М.: Художественная литература

Бунин И. А. (1987). *Собрание сочинений в 6 томах., Т.3, с. 484.* URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01004704428>. М.: Художественная литература

Орлов-Давыдов В. П. (1839). *Путевые записки, веденные во время пребывания на ионических островах, в Греции, Малой Азии и Турции в 1835 году.* Том 2. с.132 СПб. URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01003505988>

СТАМБУЛ В ЛИРИКЕ РУССКИХ ПОЭТОВ

Ануша ТУРАЕВА²²

THE IMAGE OF ISTANBUL IN THE LYRICS OF RUSSIAN POETS

Abstract: The article examines the image of Istanbul in the works of Russian poets. The research includes the analysis of poems, the analysis of associations and emotions, symbols and motifs associated with this city by poets and writers.

Keywords: The image of İstanbul, poetry analysis, Bunin.

RUS ŞAİRLERİN ŞİİRLERİNDE İSTANBUL İMGESİ

Özet: Makale, Rus şairlerinin çalışmalarında İstanbul imajını ele alıyor. Araştırma, şiirlerin analizini, şairlerde ve yazarlarda bu şehirle ilişkilendirilen çağrışımların ve duyguların, sembollerin ve motiflerin analizini içerir.

Anahtar kelimeler: İstanbul imgesi, şiir analizi, Bunin.

Город как объект для изображения или эстетической рефлексии встречается довольно часто. Наибольшей привлекательностью для поэтов и писателей обладают, конечно же, города с богатой, исполненной драматизма историей и сложной «культурной генеалогией». Среди таких городов-музеев выделяется Константинополь, образ которого, по-разному увиденный и с разными художественными целями воссозданный, встречается во многих произведениях как русских, так и зарубежных писателей. О Царьграде-Константинополе-Стамбуле писали А. П. Сумароков, А. Д. Кантемир, Ф. И. Тютчев, А. Н. Майков, А. С. Пушкин, П. Лоти, К. Фаррер, Т. Готье и др. В их произведениях можно увидеть изображения пышных дворцов, величественных церквей, монастырей, поющих фонтанов и шумных базаров.

К образу Стамбула обращался известный поэт А. С. Пушкин. В 1830 году им было написано стихотворение «Стамбул гяуры нынче славят...». Поэт удалось настолько глубоко изобразить турецкую действительность, что известный востоковед М. С. Лазарев предположил, что у Александра Сергеевича вероятнее всего был турецкий информатор, подробно осведомивший его о насущных проблемах тогдашней турецкой жизни.

²² Студентка 4 курса Куйбышевский филиал ФГБОУ ВО «НГПУ», rl20-turaeva@kfnspu.ru

В нескольких поэтических строках заключены целые тома культурологических и философских исследований, исторических трактатов и политических документов, экономических расчетов и военных операций. Автор пишет о том, в каком состоянии находится Стамбул. Город близок к разрушению, о чем свидетельствуют строки: «Стамбул заснул перед бедой». И виной всему Пушкин считает влияние Запада на Турцию: «Стамбул отрекся от пророка; / В нем правду древнего Востока / Лукавый Запад омрачил- / Стамбул для сладостей порока / Мольбе и сабле изменил».

И конец этого по сути незавершенного шедевра – хотя и отнесенный по условному сюжету в прошлое – по существу рисует нам жуткую картину грядущего крушения священного мира под восклицания «Аллах акбар!»:

...Окровавленные зубцы
Везде торчали; угли тлели;
На кольях, скрючась, мертвецы
Оцепененные чернели.
Аллах велик! ...

И такой буквально пророческий вывод о саморазрушении великой страны из-за её внутренних конфликтов делает поэт-странник, который буквально предчувствует масштабную катастрофу как итог оскорбления святых догматов, пусть и инославного вероучения, как ответ на опошление.

Во время своих многочисленных поездок по Востоку (1904-1907) посещал Стамбул и Иван Алексеевич Бунин, который любовался его прекрасными дворцами и мечетями. Однако, в своем стихотворении «Стамбул» (1905) поэт описывает упадок и увядание величественного города, который был славен и богат. В произведении уже в самом начале упоминается об облезлых худых кобелях, символизирующих упадок, разрушение, а также о прошлом величии, которое теперь лишь пыль и пепел. У Бунина мы видим Стамбул живым городом, в котором есть и «сгнившие в труху и почерневшие лачуги [исторического центра] Стамбула, его развалины, тихие кофейни и кладбища...» и космополитичная Галата, «шумней и пестрей которой нет ничего на свете». В образ Стамбула Бунин включает и экзотику, как в европейских описаниях: «единственный в мире силуэт Стамбула», «роскошь султанских вилл», дервишей, разноязыкую толпу.

Обращался к теме Византии в трагедии «Отравленная туника» (1917) Николай Гумилев, который на тот момент был известен своей верностью музе «дальних странствий». Уже в примечаниях к своему произведению Гумилев указал на олицетворение Византии в образе главной героини пьесы Зои, которая является воплощением идеи губительной страсти. Этот образ ассоциируется у поэта с завораживающе-разрушительным

пространством Константинополя. Главным центром произведения, двигателем сюжета является сама Византия, которая обладает красотой «великолепных черных тонов». Византия становится не просто фоном, а ключевым элементом, который формирует характеры и события в пьесе.

По-особому звучит в трагедии список захватывающих ароматов и изысканных блюд Константинополя с уст Евнуха: это мускус, розовое масло, амбра, «быки, начиненные оливками и медом», «нежные перепелки». Однако наибольшие искушения исходят, несомненно, от прекрасных женщин. Известно, что включение восточной экзотики в художественный мир Гумилева было вызвано его стремлением запечатлеть в поэзии романтическую мечту о земном мире. И, наряду с персидскими или китайскими мотивами, образ Византии является одним из конкретных воплощений «метагеографического» идеала.

Тем не менее, в «Отравленной тунике» Византия представляет собой место внутреннего противоречия, где сочетаются противоположные силы идеала и разрушения. Именно неразрешимый конфликт между ними обладает для Гумилева особой притягательностью: вероятно, он отражает сложную психологическую «светотень» его настроения в период 1917-1918 гг., когда поэт создавал свою «византийскую трагедию».

Владимир Набоков в стихотворении «Стамбул» изобразил морской пейзаж, который открывался взору тех, кто уже успели отойти ото сна. Описание берега на заре, благовонного, спокойного ветра создаёт образ тихого и умиротворенного утра. Автор уделяет внимание таким деталям, как плеск стаи рыб, трепет легкого дождя, которые помогают нам, читателям ощутить себя на месте героя. Упоминание минаретов Стамбула и шелка вод в последних строках стихотворения создает образ восточного города, богатого архитектурой и экзотикой.

Стамбул из сумрака встает:
два резко-черных минарета
на смуглом золоте рассвета,
над озаренным шелком вод.

Таким образом, можно сделать вывод, что тема Константинополя-Стамбула играла важную роль в русской литературе. Многие пытались описать Стамбул. И сегодня со всего мира в него бросаются, с головой, пытаются описать — каждый день новый, а может, всегда неизменный, Стамбул.

ЛИТЕРАТУРА

Николаева М. В. (2013). Стамбул гяуры нынче славят... Образ Стамбула в русской литературной традиции. *Вестник Московского государственного лингвистического университета*. №22. С. 101-120.

Романова К. С. (2019). *Рецепция Константинополя-Стамбула в русской литературе первой трети XX века*: дис. канд. фил. наук: 10.01.01. 163 с. Москва.

Соронкулов Г.У. (2015). "Стамбул гяуры нынче славят..." "Перл... во многом загадочный". *Известия национальной академии наук Кыргызской Республики*. №1. С. 40-47.

ARKADİ AVERÇENKO'NUN *BİR SAFDİLİN HATIRA DEFTERİ* ADLI ESERİNDE İSTANBUL İMGESİ VE TÜRK KÜLTÜRÜ

*Nart Kaan EROKTAY*²³

ОБРАЗ СТАМБУЛА И ТУРЕЦКАЯ КУЛЬТУРА В ПРОИЗВЕДЕНИИ «ЗАПИСКИ ПРОСТОДУШНОГО» АРКАДИЯ АВЕРЧЕНКО

Аннотация: Октябрьская революция 1917 года – одно из важнейших событий в истории России. В результате этого события, также известного как большевистская революция, российский народ столкнулся с культурными, политическими, социальными и экономическими изменениями. Во время Гражданской войны в России, которая длилась с 1918 по 1922 год между большевиками (Красной армией) и оппозиционными силами, называемыми Белой армией, и закончилась победой большевиков, белые русские, которые были сторонниками Белой армии, были вынуждены покинуть свою родину. Они переселились в такие города, как Париж, Берлин, Стамбул и Галиполи. Белые русские, эмигрировавшие в Стамбул, вызвали значительные изменения в турецкой культурной жизни. Среди них был Аркадий Аверченко, русский писатель-эмигрант, который был вынужден переехать в Стамбул после большевистского вторжения в Крым в 1920 году. По итогам своего пребывания на турецкой земле он написал произведение «Записки Простодушного» (1921). В них он с юмором описывает приключения, пережитые им и белыми русскими в Стамбуле, и

²³ 2. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, nartkaanerotay@anadolu.edu.tr. Danışman: Doç. Dr. Kevser TETİK

культурное взаимодействие между русским и турецким народом. В данном исследовании «Записки Простодушного» Аркадия Аверченко, одного из ведущих представителей русской эмигрантской литературы, анализируются в контексте образа Стамбула и турецкой культуры с использованием методов исторической и социологической критики. В результате исследования было установлено, что автор изображает Стамбул (в произведении Константинополь), находившийся в 1920-е годы под британской и французской оккупацией, как многонациональный, многолюдный, шумный и хаотичный восточный город. Выявлено, что этот многослойный город стал более художественным и насыщенным культурными мероприятиями под влиянием белых русских, и усложнился придуманными белыми русскими событиями, такими как тараканьи бега.

Ключевые слова: Аркадий Аверченко, русская эмигрантская литература, Записки Простодушного, белые русские, образ Стамбула, турецкая культура.

THE IMAGE OF ISTANBUL AND TURKISH CULTURE IN ARKADY AVERCHENKO'S THE NOTES OF THE SIMPLE-MINDED

Abstract: The October Revolution (1917) is one of the most important events in Russian history. As a result of this event, also known as the Bolshevik Revolution, the Russian people faced cultural, political, social, and economic changes. During the Russian Civil War of 1918-1922, a war between the Bolsheviks (the Red Army) and the opposition forces called the White Army, which ended with the victory of the Bolsheviks, White Russians who were supporters of the White Army were forced to leave their homeland. They migrated to cities such as Paris, Berlin, Istanbul, and Gallipoli. White Russians who migrated to Istanbul caused significant changes in Turkish cultural life. Arkady Averchenko, a Russian émigré writer, was among those who had to migrate to Istanbul after the Bolshevik invasion of Crimea in 1920. As a result of his experiences on the Turkish land, he wrote *The Notes of The Simple-Minded* (Записки Простодушного, 1921). In this work, he humorously describes the adventures he and the White Russians had in Istanbul and the cultural interaction between the Russian and Turkish people. In this study, Arkady Averchenko's *The Notes of the Simple-Minded*, one of the leading representatives of Russian émigré literature, is analyzed in the context of the image of Istanbul and Turkish culture, using historical and sociological criticism methods. The results show that the author depicts Istanbul (Constantinople in the work), which was under British and French occupation in the 1920s, as a multinational, crowded, noisy, and chaotic Eastern city. The analysis further suggests that this multi-layered city became not only more artistic with the influence of the White Russians but also more complicated with such activities as cockroach races invented by the White Russians.

Keywords: Arkady Averchenko, Russian immigrant literature, *The Notes of the Simple-Minded*, White Russians, Istanbul image, Turkish culture.

Giriş

1917 Ekim Devrimi, Rusya tarihini etkileyen en önemli olaylardan birisidir. Diğer bir adıyla Bolşevik İhtilali olarak da bilinen Ekim Devrimi sonucunda Rus halkı, kültürel, siyasal, toplumsal ve ekonomik değişimlerle karşı karşıya kalır. 1918 yılından 1922'ye kadar Bolşevikler ile Beyaz Ordu olarak da adlandırılan muhalif kuvvetler arasında süren ve Bolşeviklerin zaferi ile sonuçlanan 1918-1922 Rus İç Savaşı esnasında Beyaz Ordu taraftarı olan binlerce Beyaz Rus vatan topraklarını terk etmek zorunda kalırlar. Dönemin siyasi durumuna muhalif olan bu kişiler, Rusya'dan Paris, Berlin, İstanbul ve Gelibolu gibi şehirlere göç ederler. Rusya'dan dünyanın dört bir yanına göç etmek zorunda kalan Beyaz Rusların arasında en fakirinden en zenginine her kesimden insan vardır.

Binlerce Beyaz Rus'un gelmesiyle İstanbul, özellikle de Beyoğlu âdeta bir Rus kentine dönüşür. Her yerde Rus dükkân, lokanta, eczane, atölye, gazeteci, kitapçı, kütüphane ve hatta sirk açılır, ayrıca ressam, şair, yazar dernekleri kurulur (Arat 2017: 302). İstanbul'daki ilk bale okulu Lidiya Arzumanova tarafından açılır. Şehre pasta kültürünü aşıl原因anlar, Beyaz Ruslar olur ve muhalebicilerin yerini hızla pastaneler almaya başlar. Lokantacılık kültürü gelişir. Deniz ve plaj kültürü oluşmaya başlar. İlk plajlar, Florya, Yeşilköy ve Bakırköy sahillerinde açılır. Adını fülürye kuşundan alan semtin adı Rusların telaffuzlarından dolayı Florya olarak değişir.

Beyaz göçlerin İstanbul'a göçü sadece Türk kültür ve sanatına değil, Rus edebiyatına da etki eder. Göç edenler arasında birçok yazar bulunur. Bunun bir sonucu olarak İstanbul'u konu alan eserler, "1917 yılında gerçekleştirilen devrim ve devrim sonrası Bolşeviklerin tutumuna bağlı olarak yaşanan göç" nedeniyle yoğunluk kazanır (Kandemir 2009: 39). Nadejda Teffi'nin *İstanbul ve Güneş* (Стамбул и солнце, 1921), Arkadi Averçenko'nun *Bir Safdil'in Hatıra Defteri* (Записки простодушного, 1921), İlya Zdaneviç'in *Morgan Philips Price'a Mektuplar* (Письма Моргану Филиппу Прайсу, 1929), İvan Bunin'in *Kuş Gölgesi* (Тень птицы, 1931), Radi Fiş'in *Türkiye Günlükleri – Buluşmalar, Düşünceler* (Турецкие дневники: встречи, размышления, 1977), İosif Brodski'nin *İstanbul'a Seyahat* (Путешествие в Стамбул, 1985) adlı eserlerinde İstanbul imgesine yer verilir.

Arkadi Averçenko, 1920'de Bolşeviklerin Kırım'ı istila etmesi nedeniyle İstanbul'un yolunu tutan Rus göçmenlerden biridir. Şehirdeki deneyimlerinin sonucunda *Bir Safdil'in Hatıra Defteri* adlı eserini kaleme alır. Mizah ve hiciv türünde yazılan eser, başkahraman Safdil'in Ekim Devrimi'nden sonra anavatanı Rusya'dan önce İstanbul'a, sonrasında ise İstanbul'dan da Prag'a göç etmek zorunda kalan ve bu göç esnasında kahramanın başından geçen olayları konu alır.

İstanbul İmgesi

Arkadi Averçenko'nun *Bir Safdil'in Hatıra Defteri* adlı eserindeki olaylar 1920 sonbaharında başlar ve İstanbul'da geçer. 600 yıllık Rus Bizans ilişkilerinin bir sonucu olarak şehrin eserdeki adı Konstantinopolis'dir. Eserde en sık geçen mekânlar olan Galata ve Pera'dır. Başkahraman Safdil'in İstanbul'da adımını attığı ilk ve son yer Galata rıhtımıdır, en çok zaman geçirdiği yer ise Pera'dır. Yazar eserde, İstanbul'dan ziyade burada yaşayan halka odaklanır ve şehir üzerinden bu insanlara gönderme yapar. Safdil'in ya da arkadaşlarının başından geçen olaylar hep İstanbul eleştirisi ile sona erer: "İhtiyar, sıska ve zampara yankesici Konstantinopolis, seni selamlıyorum" (Averçenko 1921: 68).

Averçenko, İstanbul'daki yaşantının, distopik, psikoloji bozan ve kaotik bir tarza sahip olduğunu vurgular: "Sokak herkesin her dilden konuştuğu gerçek bir mahşer yerine benziyordu" (Averçenko 1921: 8). Yazar, her fırsatta şehrin dar sokaklarından, plansızlığından, kalabalığından ve gürültüsünden şikâyet eder. Şehrin sokakları kirlidir: "Kirli ve daracık ara sokakta el ele tutuşarak koştuk" (Averçenko 1921: 47). Safdil'in İstanbul hakkında yaptığı gözlemlerden biri de şehrin sokaklarının ne kadar karmaşık olduğu, bina numaralarının sıralı olmamasından dolayı adreslerin kolay bulunamadığı yönündedir: "Konstantinopolis'te evin bulunduğu sokağı ve numarayı bilmek işin sadece yarısıdır. Diğer yarısı numarayı bulmaktır, ki bu hiç de kolay değildir. Çünkü, örneğin 7 numara 29 ile 14'ün arasında bir yerdeyken 15, 127-B ile 19-A arasına saklanmış vaziyettedir" (Averçenko 1921: 29). Averçenko, şehri birçok yönüyle eleştirirken doğal güzelliklerinden ve tarihî yerlerinden hiç bahsetmez. Diğer ülkelerde oturma izni almanın çok zor olduğundan fakat Konstantinopolis'te sirke yaparak bile oturma izni alınabileceğinden bahseder:

Bu fıkraların doğduğu pastoral zamanlar geride kaldı. Artık sadece mütevazı sirke üreticilerinin değil, kudretli kralların bile oturma izni yok. Ancak bu konuda Konstantinapolis istisnadır. Sirke yapmasını bilen insan bu şehirde tutunabilir. Öyle ya da böyle "sirke yapabilme" hüneri yaşam hakkı demektir (Averçenko 2019: 53)

Yazar, göçlerden sonra İstanbul'un âdeta bir Rus şehrine dönüştüğünden bahseder:

Biraz düşünürseniz kendi toprağımla Konstantinopolis toprağı arasında hiçbir fark olmadığını görürsünüz. Otomobilin yanından geçerken şoför "Beyefendi, buyurun!" diye bağırr. Çiçekçi, "Çiçek almaz mısınız? Bakın ne güzel kokuyorlar!" der. Hemen yan tarafta "Leziz ponçik leziz ponçik!" Restorana girersin, kapıcılarla Dostoyevski hakkında konuşursun. Kafeşantana gidersin, kulağına tamıdık ezgiler çalınır.... -Halis kara topraklı Rus şehridir Konstantinopolis! (Averçenko 2019: 87).

Eserde göçmenler başta İstanbul'a meydan okurlar: "-Evet ya. Konstantinopolis denen aşüfte, Nikanor Sırtsov'un kim olduğunu öğrenecek!" (Averçenko 2018:77). Ancak geçen zamanla

birlikte şehre karşı yenildiklerini itiraf ederler: “Yaman boksör bu Konstantinopolis! İnsanı ne hâle getiriyor!” (Averçenko 2018: 80) Safdil, Konstantinopolis’e veda ederken bu şehrin kendisini nasıl değiştirdiğini, kazandırdığı tecrübeleri biraz iğneli bir dille anlatır. İstanbul’dan ayrılacağı zaman yazar, şehrin kendisinde bıraktığı etkiyi, “Konstantinopolis Rusya’dan gelen Safdil’i yok etti (...) Bu şehir bizim gibi iyi huylu, yumuşak ve uysal aptalları eritip ortaya çıkan malzemedem demir gibi sağlam parçalar dökmeyi başardı” sözleriyle ifade eder (Averçenko 2019: 115).

Averçenko, mizah içerikli üslubu ile İstanbul’u, daha doğrusu şehirde yaşayan insanları tahlil eder. Bunu yaparken de kişilerin kurnazlıklarıyla ve kötülükleriyle dalga geçer. Başından geçen birçok olaya karşı safça bir yaklaşım sergileyen Safdil, aslında anlamamış gibi davranarak insanların kurnazlıklarını ve dolandırıcılıklarını okura yansıtır. Yaşam koşullarıyla, insanlarla, yoksullukla, karşılaştığı olaylarla dalga geçerek hüznü olan mevcut durumu neşeli bir anlatımla okura aktarır. Örneğin, eserin *Ruslar Bizans*’ta bölümünde, Lermontov’un *Zamanımızın Bir Kahramanı* ile Puşkin’in Yevgeni Onegin eserlerindeki Peçerin, Onegin ve Gruşnitski’nin düello sahnelerini parodileştirir, ancak Beyaz Ruslar silah satın alamadıkları için düello gerçekleşemez. Safdil de durumdan “Çok yoksullaştık çok. Adam gibi birbirimizi öldürmeye bile gücümüz yetmiyor artık” çıkarımını yapar (Averçenko 1921: 74).

Yazar, İstanbul’u “hayvanat bahçesi” metaforuyla tanımlar. Nitekim Rusya’nın soylu ailelerinden olan Beyaz Ruslar bile İstanbul’da hayat mücadelesi vermektedir. Hayatta kalmak için uydurma işlerde çalışırlar: “Eski tanıdıklarımızın neredeyse tamamı hayvanat bahçesindeydi: “Zevk komisyoncusu”, saçlarından tutup kendini kaldıracı olan “savaş esiri” ve kendine yüzde yüz kefil olan fabrikatör” (Averçenko 2019: 39). Safdil, beraber aynı gemide İstanbul’a geldiği yol arkadaşlarına geçimlerini ne işle sağladıklarını sorduğunda onlardan aldığı cevaplar bir hayli ilginçtir:

- *Konstantinopolis’te ne iş yapıyorsunuz bakalım?*
- *Ne mi yapıyoruz? Anlatsak da inanmazsınız.*
- *Dünya yüzeyinde benim anlayamayacağım hiçbir meslek yoktur!*
- Gazeteci:*
 - *Mesela ben tabutta yatıyorum.*
- Ardından şair:*
 - *Ben kadın kılığında dolaşıyorum.*
- Gazetecinin kız kardeşi:*
 - *Ben de yeşil hamam böceğinin jokeyiyim. (Averçenko 1921: 54).*

Hamam böceği yarışları, Beyaz Rusların İstanbul’a sığındıkları 1920’li yıllarda para kazanmak için geliştirdikleri iş sahalarından biridir. Tombalanın yasaklandığı bu yıllarda böcek hipodromları kurulur. İrilerinden seçilen böcekler tel arabaların önüne bağlanır, elektrik ışığıyla korkutularak özel masalarda koşturulur. Herkesin favori böceği bile vardır. Onlar

üzerinden birlerce liralık bahisler oynanır (Perinçek 2012). Hamamböceği yarışları gibi uydurma işlerin günden güne artmasıyla İstanbul daha da kaotik bir şehre dönüşür.

Türk Kültürü

Olayların büyük bir kısmı İstanbul'da geçmesine rağmen Averçenko, Türk insanlarından neredeyse hiç bahsetmez. Eserde, Türk kelimesine nadiren rastlanır. İstanbul'a ilk geldiğinde bir kadının Safdil ile olan diyalogu Türklerin şehirde azınlık olduğunu gösterir: “- *Evladım, Türkler nerede? -Hangi Türkler? -Burası Türkiye değil mi? -Evet. -Öyleyse neden tek bir Türk bile yok ortalıkta? Kadının tedirgin ruhunu teskin etmek amacıyla o sırada bir tezgâhın önünde fütursuzca poğaçaları midesine indirmekle meşgul olan fesli bir beyefendiyi parmağımla işaret ettim*” (Averçenko 2018, 7-8). Türklerin azınlık olmalarının sebebi 1918-1923 yılları arasında İstanbul'un İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından işgal altında olmasıdır. Bu nedenle Türk halkı Averçenko tarafından yoksul bir şekilde tasvir edilir. Kırmızı fes, o yılların Türk imgesinin önemli bir parçasıdır: “Tam bu sırada üstü başı yırtık pırtık kırmızı fesli bir beyefendi yanımıza yanaştı” (Averçenko 2019: 90). Eserde aynı zamanda şehrin çok uluslu yapısının altı çizilir: “Sokak herkesin her dilden konuştuğu gerçek bir mahşer yerine benziyordu” (Averçenko 2019: 8). İşgal altında olsalar da Türkler, yardımsever tutumlarıyla göçmen Ruslara yardım eden milletlerden biridir: “Tüm Rusya Kırım'dan Konstantinopolis'e göç etmek zorunda kaldığında herkes bir şekilde Ruslara yardım etti: Türkler, Ermeniler, Fransızlar, İngilizler. Rumlar hariç. Rumlar yapacağını yaptı ve Ruslara kiralanan oda fiyatlarını iki katına çıkarttı” (Averçenko 2019: 104).

Yazar eserde, İstanbul'u Doğu coğrafyasının bir parçası olarak görür: “Baş döndürücü, gizemli Doğu içinde ne çok sır saklıyor” (Averçenko 1921: 18). Şehri, okültizm ve batıl inançlarla bağdaştırarak eserin Doğu'nun Okültist Sırları bölümünde medyum ve fal konularına değinir. Konstantinopolis'i gizemli bir doğu şehri olarak tasvir eder:

“Geçenlerde bizim sokakta yürüyordum. İyi aydınlatılmış büyük bir ev birden avare dikkatimi cezbedi. Evin içinden net biçimde Doğulu olarak tanımlanabilecek acayip bir müzik sesinin yanı sıra, dans eden insanlara ait olduğu belli olan ayak sesleri geliyordu. Pencereerde kadın gölgeleri görünüp kayboluyordu. - Burası Konstantinopolisli yüksek mevkiden bir devlet görevlisinin haremi olsa gerek, -dedim kendime. -Belli ki, bir doğum günü partisi veriyordu ve haremın zavallı kapatmalarını biraz eğlendirmek istemişti. Doğunun baş döndürücü gizemlerinin nerelerde saklı olduğu ortaya çıktı işte!” (Averçenko 2019: 11).

Safdil, harem sandığı genelevinin kapısının önünde durup içerisini seyrederken bir kadının kapıya çıkıp onu içeri doğru çekiştirir, ancak Safdil içeri girmekte tereddüt eder. Hemen meslektaşı Pierre Loti'nin hikâyeleri aklına gelir ve Türk erkeklerinin namuslarını temizlemek için kadınları öldürdüklerini anımsayarak kadının can güvenliği için endişelenir:

Paşa birden ortaya çıkıp beni hareminde yakalarsa ne olacak? Cesur bir insanım ve kendim için korkmuyorum! Hayır. Bana güvenip kolumdan içeri çeken, besbelli saygı uyandıran tavırlarımdan olağanüstü etkilenmiş, Tanrı'nın bu munis, ürkek ve yarı vahşi kulunun yaşamı adına korkuyorum. Bu kadının ay ikinci kez göğe yükselmeden bir çuvalın içine tıklıp Boğaziçi'nin dibini boylamasından korktum. Meslektaşım Pierre Loti kim bilir kaç kez yazmıştı buna benzer hadiseleri (Averçenko 2019: 11).

Yazar, Türk kadınına “munis”, “ürkek” ve “yarı vahşi” olarak tanımlar. İlerleyen sayfalarda yakın arkadaşı Foliantov'un sevgilisiyle olan ayrıl barış ilişkisini anlatırken ise Türk kadınının gururlu, sinirli, tripli, alıngan ve kıskanç olduğunu ifade eder.

Averçenko, Türk sokak satıcısını “canavar” metaforuyla tanımlayarak şehirdeki satıcı kültürünü eleştirir: “Canavar arka ayakları üzerinde doğrulmuş, ileri atılmaya hazırlanıyor, ağzını kocaman açıp kulakları sağır eden bir sesle kükrüyordu. Canavar karnını doyurmak istiyordu” (Averçenko 2019: 10). Eserde Türklerin para kazanma hevesi üzerinde durulur: “Böyle günlerde amaçsızca sokaklarda gezmek ve görüş alanına giren türlü türlü gereksiz ayrıntıya dikkat kesilmek büyük keyif. Örneğin, hararetle malını satmaya çalışan Türk'ü ... izlemek gibi” (Averçenko 1921: 57).

Eserde sık sık Türk kahvesinden bahsedilir: “... Wagner'in müziğini tartıştık, Türk kahvesi içtik ve Antant'ın son adımları üzerine kafa yorduk” (Averçenko 2019: 21). Kahve, âdeta iş konuşmalarının ayrılmaz bir parçasıdır:

Konstantinopolis'te iş görüşmeleri genelde şu sırayla cereyan eder: Bir adamın aklına bir iş kurma fikri gelir; adam fikrini bir aracıya açar; birlikte kahve içerler; fikrin büyümesine kapılan aracı hemen sermayedara koşar; kahve içerler; sermayedar da bu müthiş fikrin etkisiyle şevke gelir; nihayet, birlikte onlarca fincan kahve tüketmek için üç kişi bir araya gelir; ömürlerinin kalan günlerini ve bütün zihinsel yeteneklerini bu muhteşem işin kurulmasına adanmak üzere yeminler edilir. Sonra evli evine, köylü köyüne (Averçenko 1921: 111-112).

Averçenko, Konstantinopolis'deki iş hayatını güvenilmez olarak değerlendirir. Hevesle verilen sözlere ve başlanılan projelere rağmen kişilerin “gözünü bile kırpmadan” ortağını yarı yolda bırakabileceğini dile getirir. Doğrudan milliyet belirtmese de yazar, Türk insanını hayalperest bulur:

Konstantinopolis sakinine asla garantili bir iş önermeyin. Bu ona göre bir şey değildir. Konstantinopolisli yüzde elli kâr getirmesi muhtemel bir işe küçümsemeye bakar ve kabul etmez. Ancak sıcak hava balonunda uçan restoran açacağım veya sadece hermafroditlerden oluşan bir senfoni orkestrası kuracağım dersiniz bahklama dalar, kendinden geçer ve gözünü kırpmadan varını yoğunu bu işe yatırır (Averçenko 1921: 113).

Arkadi Averçenko'nun *Bir Safdilin Hatıra Defteri* adlı eseri, Beyaz Rusların gözünden 1920'li yıllardaki Türk imgesini betimlemesi açısından oldukça önemlidir. Yazar, Türkleri fesli olarak tasvir eder. Esasen fes, 25 Kasım 1925 tarihli Şapka Kanunu ile yasaklanmış olsa da çağdaş Rus yazar Viktor Pelevin'in 1999 yılında yayımlanan "*P*" *Kuşağı (Generation II)* adlı postmodern distopya romanında da fesli Türk imgesine rastlanır. Dolayısıyla Averçenko'nun eseri, Ruslardaki günümüz Türk algısını da yansıtmaktadır.

Sonuç

Arkadi Averçenko'nun *Bir Safdilin Hatıra Defteri* adlı eserinde, 1920'li yılların toplumsal ve ekonomik yapısı gözler önüne serilir. Mizahi ve hicivli üslubuyla yazar, İstanbul'un çok uluslu yapısını ve Türk kültürünü ironik bir şekilde ele alır. İstanbul tasviri yaparken eleştirel bir tutum sergileyerek şehrin kalabalığından, düzensizliğinden, gürültüsünden, karmaşasından yakınır. Ancak doğal ve tarihî güzellikleri hakkında tek bir cümle sarf etmez. Şehrin daha çok toplumsal kimliğine odaklanır. Başkahraman Safdil'in yaşadığı olaylar ve karşılaştığı insanlar üzerinden şehri tanımlar. Averçenko'nun İstanbul imgesi olumsuz bir tondadır.

Türk imgesini ve kültürünü Doğu'yla, mistisizm, okültizm, batıl inançlar, medyumlar, loto ve tombala oyunları, Türk kahvesi, kurnazlık, dolandırıcılık, nezaketsizlik, görgüsüzlük, para kazanma hırsı, hayalperestlik ile bağdaştırır. Yazarın İstanbul'u sadece Konstantinopolis olarak adlandırması Ortodoks dünyanın İstanbul'u hiçbir zaman tam bir İslam yurdu olarak görmemesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Günümüzde Türklerin Ruslar tarafından Doğulu, kurnaz, duygusal ve hayalperest olarak bilinmesi 1920'lerdeki Türk algısının hâlâ devam ettiğinin bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

Arat E. (2017), *Türlere Güvendiler: Tarih Boyunca Türk Topraklarına Sığınanlar*, İstanbul: Tarihçi.

Averçenko A. (2019), *Bir Safdilin Hatıra Defteri*, Çev. Mustafa Kemal Yılmaz, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.

Kandemir H. (2009), *Rus Edebiyatında İstanbul*. Konya: Çizgi.

Perinçek M. (2022), *İstanbul'da Böcek Yarışları*.

<https://www.aydinlik.com.tr/haber/mehmet-perincek-istanbulda-bocek-yarisleri-tamami-152084>, Erişim Tarihi: 01.04.2024.

ДИАЛОГ «БОЛЬНИЧНО-ЛАГЕРНЫХ» РАССКАЗОВ «ГОСПИТАЛЬ» М.Ю. ЕЛИЗАРОВА И «ТИФОЗНЫЙ САНАТОРИЙ» В.Т. ШАЛАМОВА

Антон ФЕОКТИСТОВ²⁴

M.Y. ELIZAROV'UN “HASTANE” VE V.T. ŞALAMOV’UN “TİFO SANATORYUMU” KISA ÖYKÜLERİNDE “HASTANE-KAMP” DİYALOĞU

Özet: Makale, M.Y. Elizarov'un «Hastane» ve V.T. Şalamov'un «Tifo Sanatoryumu» adlı kısa öykülerini karşılaştırmaktadır. Makale, her iki metinde de indirgenmiş natüralizmin poetikasıyla bağlantılı alt alanların varlığını ve bunlarda kahramanların oluşum yapısını ortaya koymaktadır. Bu alt alanların işleyişindeki farklılıkların, postmodernitenin kültürel bilincinde «ev» sembolizminin baskın algısının dönüşümünden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hastane, Şalamov, Elizarov, ev

“HOSPITAL-CAMP” DIALOGUE IN M.Y. ELIZAROV'S “HOSPITAL” AND V.T. SHALAMOV'S “TYPHOID SANATORIUM” SHORT STORIES

Abstract: The article compares M.Y. Elizarov's short stories «Hospital» and V.T. Shalamov's «Typhoid Sanatorium». The article reveals the presence in both texts of subspaces connected with the poetics of reduced naturalism and the structure of heroes' formation in them. It is indicated that the differences in the functioning of these subspaces are due to the transformation of the dominant perception of the symbolism of «home» in the cultural consciousness of postmodernity

Keywords: Hospital, Shalamov, Elizarov, Home

В рассказе М.Ю. Елизарова «Госпиталь» (2005), недавний призывник («дух») по подозрению в язве попадает в армейский госпиталь, где сталкивается с жестокостями дедовщины периода позднего СССР. В связи с этим, текст неизбежно вступает в диалог со всей традицией русского лагерного романа, одним из самых весомых представителей которой является Варлам Шаламов с его «Колымскими рассказами».

Первичные сходства двух текстов в аспекте их «лагерности» очевидны: я-повествователь как персонаж попадает в очень тяжёлые условия: ограничение

²⁴ Студент 3 курса БГУ, Минск, Беларусь, tohsa01@gmail.com

пространства и свободы, дикость социального окружения и связанный с этим страх. Менее очевидным сходством является наличие в изображаемом мире пространства в пространстве, именно двойной ограниченности. Такое подпространство функционирует в одной из частей «Колымских рассказов» – «Тифозный санаторий». При этом оба рассказа связаны мотивом лечения, медицины. Герой М.Ю. Елизарова попадает из пространства обычной казармы, места уже самого по себе ограниченного, в ещё более закрытое поле госпиталя. Из обычного места заключения вырывают и героя В.Т. Шаламова – он вынужден ожидать пересылки в связи с профилактикой тифа.

Появление героев в «госпиталях» в первую очередь связано с уходом от агрессивных внешних условий: срочная служба у Елизарова и особо тяжёлая, даже по меркам строгого режима, работа на рудниках у Шаламова. Вместе с освобождением от тяжести к героям приходит и страх возвращения обратно, который, однако, реализуется по-разному. Для героя «Госпиталя» есть два возможных исхода: возвращение обратно, а также окончательное освобождение – увольнение в запас. Для героя же «Тифозного санатория» возвращение неизбежно, и потому он пытается его максимально отсрочить, сохраняя надежду только на то, чтобы «выписаться» в место с более мягкими условиями наказания.

В поэтике обоих текстов важную роль играет сниженный натурализм. Описываются неприятные запахи, спёртые условия, скудость питания. Однако при этом во внутреннем монологе героев отсутствует акцентированная негативная оценка окружающих условий, ведётся скорее нейтральное описание. Причины тому – различны.

У Варлама Шаламова причина относительной удовлетворённости – радикальная агрессивность предшествующей «госпиталю» среды. Уровень благоприятности «тифозного» заключения по сравнению с тяжестью прежних условий у него описывается, например, так: «Самое главное – он не работал, лежал, и даже пятьсот граммов ржаного хлеба, три ложки каши и миска жидкого супа в день могли воскрешать человека. Лишь бы он не работал» (Шаламов 2013: 208). Голая физиологичность здесь приобретает даже положительные коннотации: «Кровавые трещины на подошвах ног уже не были такими болезненными, как раньше. Цинготные язвы на ногах еще не зажили и требовали повязок, но ран оставалось все меньше и меньше» (Шаламов 2013: 210).

В «Госпитале» М.Ю. Елизарова сниженный натурализм имеет несколько иную, эмоционально-интимную специфику: в качестве средств экспрессивности, а также средств описания сексуализированных тем используется большое количество нецензурной лексики. Важно, что в противопоставление этой сниженности в тексте

формируется оппозиция, основанная на эстетическом отстранении. Только появившись в палате, герой Елизарова начинает играть своим новым соседям на взятой у них гитаре, при этом иронично подчёркивая своё противопоставление «сниженному» социуму по признаку элитарного отношения к музыкальной сфере: «Возможно, они уже не были уверены, смогу ли я исполнить настоящие мужские песни, про отъезжающих на родину дембелей, про голубей над зоной <...>» (Елизаров 2022: 305). При этом натурализм здесь играет роль промежуточного звена между членами дихотомии: образовавшиеся от долгой игры мозоли представляют собой шрам от столкновения высокой музыкальности, представленной героем, и «сниженным» социумом («Я играл оголённым мясом и орал, заменяя крики боли текстом из песен») (Елизаров 2022: 311).

Так, материальный дискомфорт, а также психологическую угрозу со стороны «дедов» герою Елизарова удаётся парировать с помощью выхода в сферу искусства, однако эта безопасность является лишь временной: всё меняется с приходом чрезмерно агрессивно настроенного «дембеля» Прищепина. Его жестокость доходит до критических пределов (половое насилие над несколькими солдатами), полностью разрушая относительное спокойствие главного героя «Госпиталя», вгоняя его в ужас, в котором он пребывает вплоть до самого конца эпизода, в котором ему чудом удаётся физически «уцелеть». Пространство в пространстве героя Елизарова становится местом концентрации жутчайшего страха, радикальной угрозы.

Финалы обоих текстов связаны с выходом из «лечебных» подпространств. В «Тифозном санатории» этот выход имеет крайне негативную коннотацию: герой не просто лишается былого уюта, но и, вопреки своим надеждам на лучшее, этапируется в место заключения с самыми суровыми условиями. Герой М.Ю. Елизарова, на первый взгляд, обретает долгожданный покой – его комиссуют из армии. Однако последние фразы повести призвана указать на мнимость данного упокоения: «В спортивном костюме и с дерматиновой сумкой я вышел за проходную госпиталя. Был понедельник, девятнадцатое августа тысяча девятьсот девяносто первого года» (Елизаров 2022: 349). Теперь угроза переводится из уровня индивидуального на уровень коллективно-исторический – в образе близящегося к развалу СССР.

На наш взгляд, особенности структур «лечебных» подпространств в текстах обусловлены спецификой восприятия символа Дома в культурном сознании различных эпох. Если у В.Т. Шаламова Дом, как место душевного покоя и физического комфорта, в принципе существует, а его утрата героем связана лишь с внешними факторами, то для героя М.Ю. Елизарова Дом разрушен полностью. Дом в «Госпитале» разрушаясь как индивидуальное чувство безопасности, в том числе безопасности «духовной» как возможности эстетического отстранения творческой личности, разрушается и на уровне

коллективном. Таким образом, «Госпиталь», транслирует свойственную для культурной парадигмы Постмодерна символику бездомия, тотальной децентрализации и десубъектности.

ЛИТЕРАТУРА

Елизаров М. Ю. (2022). *Ногти*, Редакция Елены Шубиной. Москва: АСТ.

Шаламов В. Т. (2013). *Собрание сочинений: В 6 т.*, Москва: Книжный Клуб Книговек.

ИНДИВИДУАЛЬНО-АВТОРСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОВТОРА В ЛИРИКЕ В.Т. ШАЛАМОВА

Елизавета ТУМАНОВА²⁵

V. T. ŞALAMOV'UN ŞİİRLERİNDE TEKRAR KULLANIMININ BİREYSEL YAZARLIK ÖZELLİKLERİ

Özet: «Altın Dağlar» şiir derlemesinde yer alan şiirler, V. T. Şalamov'un bireysel yazarlık kullanımının özgüllüğünü ortaya çıkarmıştır. İncelenen şiirlerin konumu ve bunların morfolojik, sözdizimsel ve üslup özellikleri açısından tekrarların niceliksel bir analizi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: V. T. Şalamov'un şiir üslubu, kinaye, tekrarlama, yinelem, sözdizimsel paralellik.

INDIVIDUAL AUTHORIAL PECULIARITIES OF REPETITION USE IN V. T. SHALAMOV'S POETRY

Abstract: Based on the material of the collection "Golden Mountains", the specificity of the individual author's use of one of the figures of addition in V.T. Shalamov's lyrics was revealed, a quantitative analysis of repetitions was carried out in terms of the location of duplicated units, as well as their morphological, syntactic and stylistic characteristics.

Keywords: V. T. Shalamov's idiosyncrasy, lyrics, figures of speech, repetition, syntactic parallelism.

²⁵ Студентка 4 курса ВГСПУ, (Россия, Волгоград), lizatumo2@mail.ru

На настоящее время в науке творчество В. Т. Шаламова изучается преимущественно с литературоведческих позиций, тогда как языковая специфика идиостиля автора до сих пор остается недостаточно исследованной.

Стилистическое своеобразие сборника «Златые горы» состоит в самом отборе выразительных средств, способствующих экспрессивному насыщению художественного текста. Одним из широко используемых автором поэтических ресурсов языка является повтор и система его разновидностей.

Полифункциональность данной фигуры речи позволяет автору выразить необходимый оттенок значения и придать дополнительную окраску, а также акцентировать определенное явление или признак. В качестве ведущих функций повтора в лирике В.Т. Шаламова, на наш взгляд, выступают ритмическая, акцентологическая, экспрессивно-выделительная, интенсифицирующая, а также функция когезии.

Количественный анализ имеющейся выборки (130 контекстов) показал, что в лирической поэзии В.Т. Шаламова количество дистантных видов повтора в значительной мере превосходит число повторов, находящихся в контактной позиции (142 случая против 16, что равно 89,87% от общего числа). Это объясняется их структурными особенностями и выразительными возможностями.

Контактный повтор может возникать только в двух случаях: повторяющиеся элементы сталкиваются внутри строки или на стыке стихов. Дистантный повтор позиционно не ограничен, и в этом смысле его возможности гораздо шире.

Исходя из частеречной принадлежности, репризные единицы можно разделить на 10 групп (располагаем их по убывающей частотности): местоименный, субстантивный, наречный, глагольный, адъективный, нумеративный, компаративный повтор. В отдельную категорию целесообразно выделить повтор незначительных слов: союзов, предлогов и частиц.

В поэтическом цикле В.Т. Шаламова «Златые горы» преобладают местоименные повторы, составляющие в общей сложности 34,56% (47 случаев употребления). При этом наиболее часто дублируются личные местоимения. Это продиктовано стремлением автора придать своим стихотворениям, которые носят сугубо личный характер, оттенок искренности и взволнованности, создать ситуацию эмоционального нагнетания и усиления лирического начала. Далее по частотности в нашей выборке следует повтор относительных местоимений.

С точки зрения дублирующихся частей речи наиболее частотным является субстантивный повтор: 19,85% (27 единиц). Благодаря этому и на формальном, и на семантическом уровнях подчеркивается высокая роль существительных в канве высказывания.

Выразительность художественного описания в лирике В.Т. Шаламова достигается еще и за счет удвоения признака, преимущественно относящемуся к действию, выраженному в наречии. Именно поэтому наречный повтор отмечается как одна из ведущих разновидностей (14,71%).

Поскольку репризная структура имеет в первую очередь синтаксическую природу, рассмотрим детально позиционный аспект классификации. На передний план выходит анафорический повтор (а именно: его лексический и синтаксический подвиды), который охватывает более половины (51,67%, т.е. 62 случая употребления) повторяющихся вариаций, использованных поэтом в рамках сборника «Златые горы»:

Жизнь, дорожащая мгновеньем,
Где напряжен до боли слух,
Где даже ветра дуновенье
И то захватывает дух.
(«В шахте»)

В анафоре экспрессивно-выделительная функция совмещается с функцией структурного упорядочения контекста. Подчеркивая важный повторяющийся компонент, анафора позволяет сосредоточить на нем основные усилия, способствует закреплению его в памяти читателя или слушателя (Сковородников 2011: 41).

В большей степени об индивидуальной манере написания говорит использование фигур «промежуточного класса», «где и симметрия, и асимметрия действуют одновременно» (Москвин 2004). К таким фигурам можно отнести *политот* (чаще субстантивный и глагольный), один из вариантов параномазии, состоящий в употреблении одного и того же слова в разных грамматических формах и получивший распространение в лирике В.Т. Шаламова (17,5% от всех случаев использования повтора в анализируемых текстах).

Нельзя не упомянуть о значении синтаксического параллелизма (полного или частичного), который гармонизирует ритмический рисунок текста и обеспечивает межфразовое единство. Сходное построение отрезков речи, стихотворных строк или строф, в лирике конкретного автора совмещается с фигурой единоначатия:

И вдвое я тогда сильнее,
И вдвое тверже каждый шаг.

Пускай и боль **вдвойне** больнее —
Мне легче севером дышать.
(«Златые горы»)

В то же время синтаксический параллелизм может функционировать самостоятельно, без наложения на другие экспрессивные конструкции.

Внесем ремарку: в поэзии В.Т. Шаламова повторяются не только слова. В стихотворениях данного поэтического сборника представлены полифонический повтор и повтор словосочетаний.

Таким образом, цикл стихотворений «Златые горы», на наш взгляд, ярко демонстрирует основные художественные тенденции и предпочтения автора, именно поэтому наблюдения, касающиеся функциональных и стилистико-синтаксических признаков повтора, могут быть применимы в дискурсе относительно всего лирического творчества В.Т. Шаламова.

ЛИТЕРАТУРА

- Кожина М. Н., Дускаева Л.Р., Салимовский В.А. (2008). *Стилистика русского языка: учебник*, Москва: ФЛИНТА Наука.
- Колокольцева Т. Н. (2018). *Стилистика русского языка : учебное пособие*, Москва, ФЛИНТА : Наука.
- Сковородников А. П. (2011). *Энциклопедический словарь-справочник. Выразительные средства русского языка и речевые ошибки и недочеты*, Москва: ФЛИНТА Наука.
- Шаламов В. Т. (2020). *Стихотворения и поэмы: В 2 т. Т. 1*, Санкт-Петербург: Изд-во Пушкинского Дома; Вита Нова.

ИНДИВИДУАЛЬНО-АВТОРСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РАЗВЕРНУТОЙ АНТИТЕЗЫ В ПОЭЗИИ

А.А. БЛОКА

Мария ЛИСИЦКАЯ²⁶

А.А. БЛОК'UN ŞİİR SANATINDA GENİŞLETİLMİŞ ANTİTEZ KULLANIMININ BİREYSEL YAZARLIK ÖZELLİKLERİ

Özet: Çalışma, alloiosis olarak da adlandırılan genişletilmiş antitez gibi bir karşıtlık figürünü ele almaktadır. A.A. Blok'un lirik eserlerinde bu tekniğin kullanımının yazarın bireysel ve yazarsal özgüllüğü karakterize edilmiş; açılmış antitezin üslupsal işlevleri tanımlanmış, lirik özne ile onu çevreleyen gerçeklik arasındaki karşıtlığı güçlendiren üslupsal ve sözdizimsel ifade araçları ana hatlarıyla belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: Antitez, genişletilmiş antitez, karşıtlık figürü, biçimsel işlevler, A. A. Blok'un şiir üslubu.

INDIVIDUAL-AUTHORIAL PECULIARITIES OF THE USE OF EXTENDED ANTITHESIS IN A.A. BLOK'S POETRY

Abstract: The article considers such a figure of contrast as the extended antithesis, also called alloiosis. The author's individual and authorial specificity of the use of this technique in A.A. Blok's lyrical works is characterised: the stylistic functions of the unfolded antithesis are defined, the stylistic and syntactic means of expressiveness that strengthen the opposition between the lyrical subject and the surrounding reality are outlined.

Keywords: Antithesis, expanded antithesis, figure of contrast, stylistic functions, A. A. Blok's idiosyncrasy.

Еще в глубокой древности фигуры контраста привлекали внимание исследователей. Это связано с тем, что речь, включающая противопоставление двух субъектов или объектов, звучала более убедительно (Матвеева, 2017: 60).

Одной из наиболее употребительных фигур контраста является антитеза – «стилистическая фигура, служащая для усиления выразительности речи путем резкого противопоставления понятий, мыслей, образов» (Розенталь, Теленкова, 1985:17).

²⁶ Волгоградский государственный социально-педагогический университет, Россия, Волгоград, mary_lis_89@mail.ru

Е.В. Матвеева в качестве отличительного признака данной фигуры выделяет ограничение пространства ее функционирования рамками абзаца (Матвеева, 2015: 48). Однако, по мнению А.Д. Матросовой, антитеза может быть реализована в составе более крупных отрезков высказывания (Матросова, 2014: 26). Данный способ построения образов именуется *аллойозисом*. В словаре В.П. Москвина аллойозис определяется как «Сложная антитеза <...>, используемая при развёрнутой контрастной характеристике» (Москвин, 2006: 80).

Контраст является излюбленным художественным принципом поэзии А.А. Блока. Идею оппозиторности, которая находит выражение в отношении контраста у младших символистов, подчеркивают Л.И. Тимофеев (Тимофеев, 1961: 98), К.Э. Штайн, Д. И. Петренко (Штайн, Петренко, 2016: 73) и др.

Выделим оппозиции, используемые А.А. Блоком при контрастной характеристике объектов:

1. «Движение – неподвижность». В стихотворении «Никто не вышел навстречу» при описании толпы А.А. Блок использует глаголы и деепричастия со значением движения: «Подходили многие к дому», «И, всходя на холмик за садом, // Все смотрели в синюю даль», а при описании лирического героя – глаголы положения в пространстве: «стоял один у дверей», «не смел войти и спросить». В стихотворении «Ты была у окна» герой «стоял позабыт», «толпою сокрыт», а при описании толпы автор снова использует глаголы движения. Народ «колыхался», «волновался». В стихотворении «Встречной» автор описывает лирического героя с помощью существительных, тем самым возвышая его. Он – «рыцарь и поэт, Потомок северного скальда». Соперника автор, наоборот, принижает, описывает с помощью глаголов, показывая, что его действия – суетливые, смешные и нелепые («А муж твой носит томик Уайльда», «Следит, кому отдашь поклон...»). В оппозиции «движение – неподвижность» истина заключается в спокойствии и бездействии, эта статичность противопоставляется ненужной и бессмысленной активности.

2. Оппозиция «звук – тишина» присутствует при контрастной характеристике толпы и лирического героя (героини). Например, в стихотворении «Никто не вышел навстречу» окружающие люди предстают шумными и крикливыми («Подходили многие к дому, // Крича и плача навзрыд»), лирический герой, напротив, молчалив («Было сладко знать о потере Но смешно о ней говорить»). В стихотворении «Ты была у окна» лирическая героиня «в молчаньи владела толпой», а толпа характеризуется как «шумная». В оппозиции «звук – тишина» истина заключается в молчании.

3. «Лирический герой – толпа». Автор обезличивает толпу при помощи отрицательных и определительных повторяющихся местоимений: «Никто не вышел навстречу», «Все ждали», «Все смотрели», а при помощи повторяющегося личного местоимения «Я» подчеркивает индивидуальность и исключительность лирического героя «Я стоял один у дверей», «Я один не ушел от двери» («Говорили короткие речи», 1902). В этой толпе нет ни одного человека, на которого можно обратить внимание. Обезличенность подчеркивается намеренным пропуском подлежащего (Говорили короткие речи. // К ночи ждали странных вестей) («Говорили короткие речи», 1902), сравнением с морской волной «Как морская волна, Пред тобой колыхался народ» («Ты была у окна», 1900).

4. «Лирический герой – возлюбленная». Развернутая антитеза может быть осложнена дополнительными фигурами. Например, подчеркивая недостижимость, чистоту и величие возлюбленной, автор использует мукабалу – комбинацию аллоюзиса и синтаксического параллелизма (Москвин, 2006, с. 344). («Ты была у окна, И чиста и нежна, // Ты царила над шумной толпой. Я стоял позабыт И толпою сокрыт В поклоненьи любви пред тобой») («Ты была у окна», 1900). В стихотворении «Ты страстно ждешь» контраст усиливается однокорневым повтором: «Мне – беспокойство и печаль, Тебе – покой и примиренье».

5. Еще одна важная особенность индивидуально-авторского использования аллоюзиса в поэзии А.А. Блока заключается в том, что главная оппозиция часто усиливается дополнительными антонимическими парами. Например, в стихотворении «Никто не вышел навстречу» кроме оппозиции «лирический герой – толпа» присутствует оппозиция «здесь – там» («А там – на крутой дороге – Уж клубилось в красной пыли») («Никто не вышел навстречу», 1902). В стихотворении «Ты была у окна» кроме противопоставления лирической героини и толпы есть оппозиция «верх – низ» («Ты была у окна, И чиста и нежна» «А внизу, у окна Как морская волна, Пред тобой колыхался народ»).

Таким образом, А.А. Блок усиливает контрастную характеристику с помощью различных лексико-семантических групп глаголов, разрядов местоимений, пунктуации, дополнительных антонимических пар, таких, как «движение – неподвижность», «здесь – там», «звук – тишина», «верх – низ» и т.д.; фигур (антиметабола, мукабала, аллитерация, ассонанс и т.д.).

ЛИТЕРАТУРА

- Матвеева, Е. В. (2017). Антитеза как приём риторического построения речи в античной риторике. Е. В. Матвеева, Т. Ю. Ма. *Теоретическая и прикладная лингвистика*. – Т. 3, № 1. – С. 59-66.
- Матвеева, Е. В. (2015). Когнитивный потенциал стилистического приема антитезы. Е. В. Матвеева, Т. Ю. Ма. *Теоретическая и прикладная лингвистика*. Т. 1, № 2. с. 45-54.
- Москвин В.П. (2006). *Выразительные средства современной русской речи: Тропы и фигуры. Терминологический словарь*. Изд. 3-е, исправленное и дополненное. 791 с.
- Розенталь, Д.Э., Теленкова, М.А. (1985). *Словарь-справочник лингвистических терминов*. М.: Просвещение.
- А. Д. Матросова, М. А. Нугуманова, Г. Н. Омарова, Д. Д. Шалдыбаева (2014). Сенсорная оценка как часть стилистического приема антитезы. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. № 5-2. – С. 25-28.
- Тимофеев, Л. И. (1961) Поэтика контраста в поэзии А. Блока. *Русская литература*. № 2. – С. 98–107.
- Штайн, К. Э. (2016) Синкретичные явления в поэзии А. Блока. *Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология*. № 1 (33). С. 72-78.

KARŞILAŞTIRMALI AÇIDAN RUS DİLİ VE TÜRK DİLİ

Mervenur URAL²⁷

РУССКИЙ И ТУРЕЦКИЙ ЯЗЫКИ В СОПОСТАВИТЕЛЬНОМ АСПЕКТЕ

Аннотация: Турецкий и русский языки принадлежат к разным языковым семьям. Общение и взаимодействие этих двух языков продолжалось из прошлого в настоящее. В результате обмена слов, возникшего в результате этого взаимодействия, между этими двумя языками возникают различия. Приведены сравнительные примеры притяжательных суффиксов, родительных падежей и суффиксов родительного падежа, различающихся в русском и турецком языках.

²⁷ 3. Sınıf öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Bolu, Türkiye, merve.ural.908@gmail.com

Ключевые слова: Суффиксы принадлежности, суффиксы дополнения

RUSSIAN AND TURKISH FROM A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Abstract: Turkish and Russian are in different language families. Communication and interaction have continued between these two languages from past to present. As a result of the word exchange resulting from this interaction, there are considerable differences between these two languages. Comparative examples of possessive suffixes, genitive cases, and genitive suffix that differ in Russian and Turkish languages are included.

Keywords: Possessive suffixes, genitive case.

Giriş

Türkçe Ural- Altay dil ailesine mensupken Rusça Hint-Avrupa dil ailesinde yer almaktadır. Türkçede cinsiyet kategorisi bulunmazken Rusçada cinsiyet kategorisi bulunmaktadır (Dinç, 2015: 258). İsimlere ve fiillere getirilen *-(n)In* ekinin her iki dilde de farklı kullanım alanları bulunmaktadır. Rusçada isim çekimi, sıfat çekimi, bazı fiil çekimi cinsiyetlere göre farklılık göstermektedir.

Çekim Ekleri

Türkçede fiillere gelen çekim ekleri yalnızca bir görev alabiliyorken Rusçada bir ek birden fazla görev alabilir. (Dinç, 2015: 258) Örneğin, Türkçede,

- Gel-di-m. Fiile gelen -di eki geçmiş zamanı, -m eki eylemi yapan şahıs görevini üstlenmiştir.

Rusçada geniş zaman ve şimdiki zaman eklerinde cinsiyet kategorisi belirten ekler kullanılmamaktadır.

- Şimdiki zaman: Ben düşünüyorum. - Geniş zaman: Ben düşünürüm.	- Şimdiki zaman ve geniş zaman: Я думаю
--	--

Ancak fiil geçmiş zamanda kullanılacaksa örneğin;

- работа+л (а) çekiminde л eki - geçmiş zamanı - eylemin tek olduğunu – eylemi yapan şahsın erkek cinsi olduğunu (eğer ek ла şeklinde olursa dişi cinsi) belirtir.

İlgi Hali Eki

Türkçede ilgi hali eki, bir varlığın başka bir varlığa ait olduğunu veya bir bütünün parçası olduğunu bildirmektedir. (Dinç, 2015: 259) Eyleme getirilen $+(n)In/+(n)Un$ eki ile ilgi hâli yapılmaktadır. (Dinç, 2015: 259)

- Капі+ (n)ın kolu
- Rusçada ilgi hâli eki Rодител'ний Pадеж (Родительный падеж) adı verilir. (Dinç, 2015: 259)

Türkçedeki kullanım alanlarıyla aynıdır. Ayrıca bir nesnenin yokluğunun ve ölçünün bildirilmesi gibi işlevlere de sahiptir. (Dinç, 2015: 259)

Tamlamalara Getirilen Ekler

Rusçada isim tamlamaları, RP (Родительный падеж) isim hal eki (yapım eki) ile kurulmaktadır. (Dinç, 2015: 259) Tamlama yapıları bu iki dilde farklılık göstermektedir. Türkçede asıl öge sonda yardımcı öge başta iken Rusçada ise asıl öge başta yardımcı öge sonda bulunmaktadır. (Dinç, 2015: 259) Rusçada bir tamlanan eki bulunmamaktadır, bu yüzden tamlayan eksiltilemez aksi halde tamlama kurulamaz. (Dinç, 2015: 259)

- Учебник студент-а (öğrencinin ders kitabı)

İlgi hâli eki almayan tamlamaların Rusçada karşılığı bulunmamaktadır. (Dinç, 2015: 260) Bu tamlamalara sıfat tamlaması denir. (Dinç, 2015: 260) İsim, sıfat yapım eklerinden birisini alarak sıfata dönüştürülen bu eklerle sıfat tamlaması kurulmaktadır.

- Русский язык (Rus dili)

İyelik Ekleri (Sıfatları)

İyelik ekleri, Türkçede “iyelik sıfatları” olarak da adlandırılır. Rusçada bu eklere, Prityajatel'niye prilagatel'niye (Притяжательные прилагательные = possessive adjectives) adı verilmektedir. (Dinç, 2015: 260) Bu iyelik sıfatları $+(n)In$, $+ov$ ($+ов$), $+(I)y$ ekleri ile kurulmaktadır. (Dinç, 2015: 260) İyelik sıfatı eklerinden $+ov$, ögelerin dizilişine göre RP çokluk, erkek ve orta cins adlara getirilen eke benzemektedir. (Dinç, 2015: 260) Bundan farklı olarak ögelerin dizilimi tamlayan $+$ tamlanan şeklindedir ve bir varlığa aitlik bildirmektedir. (Dinç, 2015: 260)

- Студент+ов день (öğrenci-nin günü) (iyelik sıfatı)
- день Студент+ов (öğrenci-ler-in günü) (ilgi hâli)

Ruşçada +(n)In eki, ilgi halinde olduğu gibi belirli bir Şeye aitlik bildirir. (Dinç, 2015: 261) Bu ek ses uyumuna göre +In veya + (n)in Şeklinde getirilmektedir. (Dinç, 2015: 261) RP eklerinden dişi cins adlara getirilen ek son nsz kalın ise +ı, ince ise +i Şeklinde olmalıdır. Ruşçada kelimelerin son harfleri ç, g, h, j, k, Ő, Ő seslerinden biri ile bitiyorsa +ı ünlüsü gelmediği için bu ek +i Şeklinde eklenmelidir. (Dinç, 2015: 261)

- Дом студент-ов (ğrenci-ler-in evi) (ов/ев)
- Дом студентк-и (kız ğrenci-nin evi)

Sonuç

Bu makalede Türkçede ve Ruşçada isim ve fiillere getirilen -In ekinin her iki dilde de görev ve işlevleri bakımından karŐılaŐtırılması ele aldık. Bu eki çekim ekleri, isim tamlamaları, ilgi hali eki, iyelik ekleri kategorilerinde ayrı ayrı baŐlıklarda ele aldık. Bu makalenin temel amacı; Ruşçada, Türkçeden farklı olarak isimler ve fiiller cinsiyet kategorisine göre ayrılması ve farklı dil ailelerinden yer almaları gibi nedenlerden dolayı -In ekinin her iki dilde de önemli farklılıklarını ortaya koymaktır.

KAYNAKÇA

Dinç, S. (2015). Türkçe ile Ruşçada Benzer Biçim ve İŐlevdeki Bir Ek, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 257- 264,

https://tr.wikipedia.org/wiki/Rusya%27daki_soyadlar_listesi (Erişim tarihi: 01.05.2024)

<https://www.dersimizrusca.com/ders/%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9->

[%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B6-2](https://www.dersimizrusca.com/ders/%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B6-2) (Erişim tarihi: 01.05.2024)

<https://pratikrusca-can.blogspot.com/2011/12/rusca-dersler-12-ders-12.html> (Erişim tarihi: 01.05.2024)

КОРОТКАЯ ЖИЗНЬ «ПУШКИНА ВОСТОКА» (О ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВЕ УСМАНА НАСЫРА)

Зиёда КУРБОНАЛИЕВА²⁸

DOĞU'NUN PUŞKİN'İNİN KISA YAŞAMI (USMAN NASIR'IN HAYATI VE ESERLERİ HAKKINDA)

Özet: Temmuz 1937'de genç, yetenekli ve gelecek vaat eden Özbek şairi Usman Nasır, karşı-devrimci bir komployla suçlandı ve “halk düşmanı” damgasıyla Stalin'in kamplarına gönderildi. Ateşli şair Çevirmen ve oyun yazarı siyasi baskıların kurbanı oldu ancak eserleri Özbek edebiyatında solmayan bir iz bıraktı. Eşsiz yetenek, benzersiz dünya görüşü, maksimalizm ve gençlik romantizmi, azim ve halka ve onların kültürüne duyulan sevgi, onun şiirini o zamanın Özbek edebiyatındaki birçok ilginç olaydan ayırdı. Bu makalede Özbek şairinin hayatı ve eserleri incelenmekte, şiir yeteneğinin gelişimi analiz edilmekte, şiirinin özgünlüğü ve özgünlüğü ortaya konulmakta, güftelerinin özgünlüğü ortaya konulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Özbek şairi, çevirmen, oyun yazarı, “Doğu'nun Puşkin'i”, “Özbekistan'ın Lermontov'u”, yirminci yüzyıl Özbek edebiyatının dehası, baskı.

SHORT LIFE OF THE 'PUSHKIN OF THE EAST' (ABOUT THE LIFE AND WORK OF USMAN NASIR)

Abstract: In July 1937, the young, talented and promising Uzbek poet Usman Nasir was accused of a counter-revolutionary conspiracy and, with the stigma of being an “enemy of the people”, was sent to Stalin's camps. The fiery poet, translator and playwright became a victim of political repression, but his work left an unfading trace in Uzbek literature. Unique talent, unique vision of the world, maximalism and youthful romanticism, perseverance and love for the people and their culture distinguished his poetry from many interesting phenomena in Uzbek literature of that time. This article examines the stages of the life and work of the Uzbek poet, analyzes the development of his poetic skill, presents the originality and specificity of his poetry, and reveals the peculiarity of his lyrics.

Keywords: Uzbek poet, translator, playwright, “Pushkin of the East”, “Lermontov of Uzbekistan”, genius of Uzbek literature of the twentieth century, repression.

²⁸ Студентка факультета русской филологии Навоийского государственного педагогического института, Узбекистан, ziyodaqurbonaliyeva31@gmail.com

Великие люди, словно кометы, надолго оставляют след в умах и сердцах людей... Именно так можно выразить мысль об Усмани Насыре (1912-1944), ярком представителе узбекской литературы 20-30 гг XX века.

За долгие годы имя великого сына узбекской земли пытались незаслуженно стереть со страниц родной истории. Но любовь народа, гораздо сильнее любых перипетий судьбы и несправедливых обвинений. Сегодня Республика с честью вспоминает имя поэта и широко отмечает его рождение. Неким предвидением будущего являются следующие строки из стихотворения «Сад» самого поэта:

*«... За труды мои воздаст,
Из цветов меня создаст...
Даже через тысячу лет
Будет помнить меня сад.
И зазвучат мои стихи.
На века останусь жить!
Будущую жизнь свою
Поколениям отдаю,
Тем, кому мой сад растить,
Я ж в нём вечно буду жить!
О, как долговечен он!
Весь лучами озарён!»*

Усман Насыр появился на свет в 1912 году в Намангане. Простой мальчуган из обычной узбекской семьи, который с ранних лет любил мир и не боялся проявлять свои искренние чувства, старался отразить на чистом листе всю палитру бушующих и кипящих в нём страстей:

*«... Душа горит.
В ней юность пылкая ...
Душа горит. Мне тяжело. Кровь моя кипит.
Я не рождён для мирного покоя.
На вечную борьбу я обречён судьбою,
Я верю, в схватке сильный победить»*

Волею судьбы будущий поэт оказался в Коканде. Сначала была учёба в начальной школе, затем в новометодном интернате. Это новометодная школа, как известно, обучала детей на прогрессивной основе, и именно там юный поэт делает первые шаги в литературе. Самые первые его неопытные школьные стихи попадают в руки Хамзе, уже известному тогда великому узбекскому поэту и тот предсказывает мальчику славное поэтическое будущее. Усман много читает, увлекается русской и зарубежной классикой.

Будущий поэт подает большие надежды, поступает на сценарный факультет института кинематографии в Москве. Ведомый желанием творить лучше, начинающий поэт непрестанно пишет и в результате в 1932 году вышел в свет первый поэтический сборник под названием «Беседа с солнцем». Этот дебютный том привлёк внимание и покорила сердца: о молодом поэте начали говорить, и это становится неким стимулом идти вперёд. Его всё больше и больше посещает вдохновение «как ливень», об этом он сам признаётся в стихотворении «Вдохновение»:

*«Приходишь, как ливень, и душу терзаешь,
И иглы дождя в моё тело вонзаешь.*

...

*И счастья для сердца не надо иного,
Коль в муках рождается новое слово...»*

И лишь всего год спустя, в 1933 году, свет увидели сразу две его книги «Мобилизованные строки» и «Страна тракторов», которые подарили поэту истинную славу новой звезды, занимающей достойное место на литературном Олимпе.

В 1935 году были готовы следующие сборники «Сердце» (1935) и «Моя любовь» (1936), которые являлись свидетельством кипящей души молодого поэта, желающего открыть миру новую правду.

Усмана Насыра, ввиду совершенной известности стали называть «Пушкиным Востока», или «нашим Лермонтовым». Благодаря его мастерству переводчика, узбекские читатели смогли насладиться произведениями известных русских поэтов и писателей. Переводы поэм А.С.Пушкина «Бахчисарайский фонтан» и «Демон» М.Ю.Лермонтова, до сего дня считаются непревзойдёнными образцами, наиболее близким по своей ценности к оригиналу. Важно отметить, что мастерство переводчика, невероятная эрудиция, тонкий и блестящий ум являлись визитной карточкой поэта. На пленуме советских писателей в Москве он останавливает выступающего с трибуны поэта А. Безыменского, указав ему на то, что это строки не Гёте, а Шиллера. На что последовал ответ «А вы сами-то читали эти произведения?» Усман Насыр ответил, что «не только читал, но и знаю их наизусть» и декламация поэта потрясла зал, который рукоплескал поэту... Назавтра «Литературная газета» пишет об узбекском поэте: «На востоке появился свой Пушкин!»

Поэт сумел также раскрасить узбекскую поэзию неповторимыми лирическими красками. Тон его стихов пронизан тонкостью лирического душевного переживания, поэт душевно талантлив:

*«Словарный мой запас достаточно велик,
С какого слова мне начать теперь?
Как счастлив я, как бесконечно счастлив...
Не оттого ли так приподнят дух!»*

Но, к сожалению, слава поэта длится недолго. Всему виной становятся нечаянно брошенные им слова в кругу поэтов: «Сталин представлялся мне гигантом, а оказался человеком небольшого роста, он напоминал мне армянина дядя Мишу, керосинщика» . С этого момента стала закатываться яркая звезда молодого и прекрасного поэта, его обвинили в «контрреволюционных и националистических выходках», вспомнили, как он цитировал Бухарина: «Поэзия застревает на одном месте и в ней слишком много пафоса... Надо заглядывать в прошлое и писать лирические произведения... Талант даётся Богом...». Он был исключён из ряда писателей, затем арестован и отправлен в Сибирь, в лагеря. Как рассказывала племянница самого поэта, Нодира Рашидова, когда поэт уже отбывал наказания в лагерях, его одолевала одна и та же мысль – написать письмо товарищу Сталину, чтобы разъяснить ему всю чудовищность творящейся с ним несправедливости. Вот отрывок из некоторых писем, которые были написаны кровью поэта: «... Я требую вызова на допрос! ...в противном случае – самоубийство! Я не враг народа, не буду, и если нужно – умру не врагом! ... Прости меня, тысячу раз прости и прощай, моя Родина!»

В 1944 году издаётся приказ о пересмотре дела Усмана Носыра и на основе заключения экспертной комиссии в составе поэта М.Шайзаде, профессоров А.Боровкова и С.Раджабова, вынесен вердикт: «В процессе следствия допущены грубые нарушения процессуального закона, в связи с чем приговор отменяется» Но поэт не дожждётся освобождения. Он умирает на больничной лагерной койке в Мариинской больнице Кемеровской области в 1944 году от туберкулёза лёгких.

ЛИТЕРАТУРА

Мусаев Б. «Восстановление правды»- <https://centrasia.org/newsA.php?st=1524990840>;
Тожиалиев Д. «Ziyo.uz»; <https://www.ziyouz.uz/ru/poeziya/uzbekskaya-sovremennaya-poeziya/650--1913-1944>;
Рустамов Ё. «Я не враг народа...»; <https://sv.zarnews.uz/post/ya-ne-vrag-naroda>;
Правда Востока. «Новый Узбекистан» <https://yuz.uz/ru/news/vspominaya-velikogo-sna-uzbekskoy-zemli>;
Ахмедов Р. «Усман Насыр»; http://rizoakhmad.blogspot.com/2021/08/1912-1944_14.html?m=1;

Саидов Х. «Маърифат- учитель Узбекистана; <http://marifat.uz/uchitel-uz/rubriki/kultura-i-sport/fgffsdedsese4erdrfd.htm>.

RUS HALK DESTANLARINDA BİLGE ANA VE TOPRAK ANA İMGESİ

*Vusala AGHAYEVA*²⁹

ОБРАЗ МУДРОЙ МАТЕРИ И МАТЕРИ-ЗЕМЛИ В РУССКИХ БЫЛИНАХ

Аннотация: В русской культуре в целом и, в частности фольклоре, женские образы могут быть красивыми или некрасивыми, привлекательными или отталкивающими, мудрыми и предстают в различных обликах: Богиня, воительница, соперница, волшебница, Дева Мария, царская дочь, или в обычной семье, как мать, сестра или невеста. Образ женщины в роли матери занимает важное место в русской народной литературе. Цель данной работы- кратко описать образы матерей, присутствующие в русских былинах и проанализировать образы Мудрой Матери и Матери Земли. Кроме того, будут представлены основные характеристики данных образов на примере известных былин.

Ключевые слова: Русский фольклор, Мудрая Мать, Мать-Земля

THE IMAGE OF THE WISE MOTHER AND MOTHER EARTH IN RUSSIAN EPICS

Abstract: In Russian culture as a whole, and particularly in folklore, the female image is depicted with qualities such as beauty, unpleasantness, attractiveness, repulsiveness, and intelligence. Women appear in various roles such as goddesses, warriors, rivals, sorceresses, the Virgin Mary, princesses, or in an ordinary family as a mother, sister or bride. The image of a woman in the role of a mother holds significant importance in Russian folklore. The aim of this study is to briefly introduce the maternal figures present in Russian epics, with a specific focus on the Wise Mother and Mother Earth among them. Additionally, the main characteristics of these figures will be identified through an exploration of well-known epics.

Keywords: Russian folklore, Wise Mother, Mother Earth

²⁹ Doktora öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, vuslatagayeva@gmail.com

Eski Rus Devleti'nin anaerkil gelenekleri halk efsanelerine ve folkloruna büyük ölçüde yansımıştır. Söz konusu yansıma, XI-XVII. yüzyıllara ait folklor ürünlerinde karşımıza sosyal statüleriyle çıkan etkileyici kadın karakterlerinde açıkça gözlemlenmektedir. Bunların başında anne karakteri gelmektedir. Anne karakteri, destanlarda “otoriter-anne”, “kraliçe-anne” veya “dürüst dul” rolündedir. Anne imgesinin kişileştirilmesi toplumdaki sosyal rolünün önemine işaret etmektedir. Saygıdeğer dul kadın imgesi destanlarda etkin konumdadır.

Rus destanlarında kahramanın annesi genel olarak adı ve baba adıyla ya da eşinin adıyla tanıtılır: Dobrinya Nikitiç'in annesi Ofimya Aleksandrovna (veya diğer adıyla Mamelfa Timofeyevna), İlya Muromets'in annesi Yefrosinya Yakovlevna, Blud'un Eşi Ovdotya (Овдотья Блудова жена), Nenil'in Dul Eşi (вдова Ненила) gibi.

Annenin destandaki başlıca rolü, savaşçı oğlunun zorlu dönemlerinde ya da anlarında yanı başlarında yer alarak destekte bulunmaktır. Bunun etkin örneğini “Dobrinya Nikitiç ve Yılan” (Добрыня Никитич и Змей) destanında görürüz.

Dobrinya'nın annesi Ofimya Aleksandrovna bir tehlike sezerek oğlunu uyarır ve olası ölümden kurtarır. Destan, annenin oğlu Dobrinya'ya Puçay Nehri'nde yüzmemesi nasihatıyla başlar. Dobrinya nasihati göz ardı eder ve nehre girip yüzer. Ne var ki orada yaşayan yılanın tuzağına düşer ve ölümlü burun buruna gelir. Kendisini bilge annesinin önerileri sayesinde kurtarmayı başarır (Dobrinya Nikitiç i Zmey 1904: 68-72).

Sevgisi ve bilgeliği ile oğlunu tehlikeden uzak tutmaya çalışan bir diğer anne karakteri de genç boyar Dyuk Stepanoviç'in annesi Amelfa Timofeyevna'dır. “Dyuk Stepanoviç” (Дюк Степанович) destanının otoriter ve özgür ruhlu anne karakteri olan Amelfa Timofeyevna bir önceki örnekte olduğu gibi tehlikeyi öngördüğü için oğlunun Galiç'ten Kiev'e gitmesini önlemeye çalışır. Oğlunun servetiyle, kıyafetleri ve binicilik becerileriyle böbürleneceğini ve bundan dolayı zarar görebileceğini bilir. Yine de oğlunun isteğine karşı koyamaz ve onu hayır duasıyla yolcu eder. Dyuk, Kiev yolunda geçilmez dağlar, yırtıcı kuşlar, on iki başlı yılan gibi büyük engellerle karşılaşır ve annesinin tavsiyeleri sayesinde bunların üstesinden gelir. Daha sonra anne, Kiev'e büyümlü bir kaftan göndererek oğlunun yanında olduğunu hissettirir (Dyuk Stepanoviç 1904: 108-129).

Oğluna yardım eden anne özelliklerinin yanı sıra Amelfa Timofeyevna, vatani Galiç'i savunarak Kiev prensine karşı koymasıyla özgüvene sahip cesur bir vatansever niteliğiyle de bezenmiştir.

Amelfa Timofeyevna'nın bu özelliklerine “Vasiliy Buslayev” (“Василий Буслаев”) destanındaki anne karakteri de sahiptir. Söz konusu anne, oğlu Vaska Buslayev'e karşı beslediği sevgiyi ve özenli tutumu şehir halkına da aynen yansıtır. Asi gençleri isyankarlıktan

alıkoymayı amaç edinen bu anne, Novgorod halkını Vasiliy'nin askeri grubuyla (drujinası ile) uzlaştırma niyetindedir. Vasiliy az da olsa sadece annenin sözünü dinlemektedir.

Dövüş sırasında Vasiliy rakiplerini yenmek üzereyken Novgorod erkekleri Mamelfa Timofeyevna'ya giderek ondan bu felaketin önlenmesini rica eder. Anne Volhov köprüsüne koşar ve oğlunu arkadan kavrayarak kavgayı bırakması için ikna etmeye çalışır. Vasiliy annesini dinler ve sopasını yere atarak dövüşü sonlandırır (Vasiliy Buslayev 1910: 352-359).

Rus destanlarında anne, bahadırların övünç kaynağı olarak da betimlenir. Bahadırlar sahip oldukları varlık, nesne ya da niteliklerinin yanı sıra anneleri ile de övünürler.

Pek çok Rus destanında kadın karakterlerin erkeklerle eşit şekilde saygı görmeleri konusu işlenir. Yulia Kaporina makalesinde “Hoten Bludoviç’ destanı, kadın statüsünün erkekle eşit olduğunu göstermektedir ve bu eşitlik hem kadının hem de kocasının toplumdaki konumuyla ilişkilidir” diyerek kadınların da erkekler kadar saygı görmelerine vurgu yapar. (Kaporina 2016: 731).

Destanlarda kahramanın annesi kadınlar arasında en üstün ve en onurlu olandır. Ona karşı yapılan en ufak yanlışlık ya da saygısızlık affedilemez. Aynı şekilde herhangi birinin annesine olumsuz bir tutumun da bahadırın bizzat kendisi tarafından cezalandırıldığı görülür. Örneğin, “Hoten Bludoviç” destanında, Knez Vladimir’in ziyafet sofrasında konuk olan Bludov’un dul eşi, oğlu Hoten’i burada gördüğü bir kızla nişanlamak ister. Ancak kızın annesi olan Çusov’un dul eşi, yoksul oldukları için gelen isteği hakaret ederek reddeder. Aşağılanan Bludov’un dul eşi ziyafeti terk eder ve olanları evdeki oğluna iletir. Hoten annesinden sakinleşmesini ister ve hakaretin intikamını alacağına söz verir. Hemen yola çıkar ve Çusov’un dul eşinin dokuz oğlunu da öldürür. Kızını ise kaçıırarak kendi annesine hizmetçi getirir. Hoten’in annesi, kızın olaylarla bir ilgisinin olmadığını söyler ve onunla mutlu bir yuva kurmaya oğlunu ikna eder (Hoten Bludoviç 1910: 15-20).

Rus destanlarındaki bahadırlar için yaşadıkları topraklar da “Toprak Ana” olarak adlandırılan kutsal bir annedir. Toprak Ana, manevi ve ahlaki değerlere sahip bir varlık olarak algılanmaktadır.

Aslında Toprak Ana imgesinin kaynağı çok eskilere dayanır. Her halkın mitolojisinde doğanın timsali olan böyle bir ilahi kadın simgesi vardır. Slav mitolojisinde bu, tüm canlıların ve bitkilerin annesi olan Ham Toprak Ana’dır ve doğurganlığın kaynağı olarak benimsenir. Aynı zamanda Gök Gürültüsü Tanrısının, yani Gökyüzü’nün eşi olarak görülür. Gökyüzü, yağmurla toprağı döller, toprak mahsul verir (doğurur). Doğayı üreten ve yenileyen gücü simgeleyen Ham Toprak Ana’ya yönelik derin saygı ve hürmet söz konusudur.

Toprak Ana, kelimenin tam anlamıyla insanı yeniden hayata döndürür. Eski zamanlarda hastalar açık alanlara çıkar, dört yöne eğilerek bağışlanmalarını dilerlerdi. Kazada yaralananları tekrar kaza yerine götürerek şifa istenirdi. Hristiyan inancına göre, toprağa günahları itiraf etmek için diz çökerek dua etme ve günahların affedilmesi için ritüel yapılmaktadır. (Rogoza 2010: 166). Toprağa yönelik baş eğme Toprak Ana'ya duyulan saygının bir ifadesidir.

Tarih boyunca Rus kültüründe Toprak Ana ile ilgili olarak “Toprağa saygı duymayana toprak ekmek vermez”, “Toprağa onun evladımış gibi boyun eğmeye ölüme döşegi bir tüy gibi hafif değil taş gibi ağır gelir” ve buna benzer bazı inanışlar yaygınlık kazanır. Bir başka yaygın inanışa göre ise “Yolculuğa çıkarken yanına bir tutam vatan toprağı almayan kişi evini bir daha göremeyecektir”.

Toprak insan varlığının ana kaynağıdır; onu taşır, yedirir, içirir ve giydirir. Zor anlarında insan annesinin yardımına gereksinim duyduğu gibi Toprak Ana'nın yardımını almak için ona yönelir (Korinskij 1901: 2). Bu nedenle Rus masal ve destanlarda bahadırlar gücüne güç katmak için nemli toprağa uzanır. Uzak diyarlardan döndüklerinde ise dizlerinin üzerine çöküp toprağı öperler.

“*Volga Vseslavjeviç ve Mikula Selyaninoviç*” (“*Волга Всеславьевич и Микла Селянинович*”) destanındaki Mikula Selyaninoviç bu inanışların önemli bir örneğidir. Söz konusu destanda, Mikula Selyaninoviç'in toprakla olan derin bağını ve Toprak Ana'yı koruyarak halkını nasıl savunduğı anlatılır (Volga Vseslavjeviç, Mikula Selyaninoviç 1904: 16-21).

Mikula'nın gücü Toprak Ana tarafından bağışlanmıştır. Öylesine güçlüdür ki kendisinin tek başına sürdüğü sabanı, Knez ve birlikleri bir araya gelseler bile kıpırdatamazlar. Mikula, Ham Toprak Ana'nın en sevdiği oğludur. Toprak Ana'nın şerefine ziyafet ve şölenler düzenlenir, ona ithafen şarkılar söylenir.

“*Dobrynya Nikitiç ve Yılan*” (*Добрыня Никитич и Змей*) destanının ikinci kısmında ise topraktan güç alma motifi işlenir. Dobrynya yılanla giriştiğı silahsız mücadelesinde topraktan iki kez yardım diler.

Ölümüne verdiği mücadelesinin lehine sonuçlanacağı umudunu yitirmek üzereyken Toprak Ana'ya şu sözlerle sığınır:

“*Раступись-ка, матушка сыра земля, Ты прижри-ка эту кровь да всю змеиную!*” (*Dobrynya Nikitiç i Zmey 1904: 72-78*).

“*Ham Toprak Ana, açıl ve Yut bu yılanın tüm kanını!*”

Bahadır geri çekilmeye hazırlanırken göklerden gelen bir ses kendisine işaret olur. Toprak Ana bahadıra olağanüstü bir güç vererek yılanı yenmesine destek olur ve açılarak yılanın zehirli kanını içine çeker.

Hristiyanlığın Rusya'da yayılmasıyla Ham Toprak Ana imgesi, Meryem Ana imgesi ile yakınlaşır. İnsanoğlunun üç anneye sahip olduğu inancı benimsenir: Bunlar, dünyanın kurtarıcısını doğuran Meryem Ana, her şeyin yaratıldığı ve ölünce herkesin döneceği Toprak Ana ile rahimde taşıyarak Doğuran Ana.

Görüldüğü üzere anne imgesi, Rus halkının bilincinde olumlu duygular uyandıran ideal bir destan figürü olarak yer edinmiştir. Bilge anne imgesi, güçlü ve etkili bir figür olarak toplumun kadınlara verdiği değeri yansıtırken Toprak Ana imgesi, insanın doğayla olan bağını ve yaşamın döngüsünü anlamada yardımcı olan bir kaynak olarak görülmüştür. Bununla birlikte Toprak Ana'ya gösterilen derin saygı ve değer, insanların yaşadıkları toprakla olan ilişkilerini ne denli güçlendirdiğini ortaya koymuştur.

Bilge Ana ve Toprak Ana'nın bilgelik, doğurganlık, koruyuculuk ve doğa ile bağlantı gibi ortak özelliklerinin Rus halkının değerleri, inançları ve ihtiyaçlarıyla derin bir uyum içinde olduğunu ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

Dobrynya Nikitiç i Zmey (Bilina). (1904), *Russkiye narodniye bilini, Po sbornikam Kirşi-Danilova, Ribnikova, Kireevskogo i Gilferdinga*, 175 s., s.68-72. Moskva: İzdatelskiy Dom Sıtina.

Dyuk Stepanoviç (Bilina). (1904), *Russkiye narodniye bilini, Po sbornikam Kirşi-Danilova, Ribnikova, Kireevskogo i Gilferdinga*, 175 s. 108-129. Moskva: İzdatelskiy Dom Sıtina.

Hoten Bludoviç (Bilina). (1910). *Pesni, sobranniy P.N. Ribnikovim. v 3 tomah. pod red. A.Y. Gruzinskogo. T.2, 727s., s. 15-20.* Moskva: Sotrudnik şkol.

Kaporina, Yu. (2016). *Bilin kak istoçnik po gendernoy istorii Drevney Rusi, № 2, s.731-733.* Kazan: Molodoy uçeny.

Korinfskiy, A.A. (1901), *Narodnaya Rus, Krugly god skazaniy, poveriy, obiçaeve i poslovits russkogo naroda.* 723s. İzdaniye knigoprodavca M.V. Klyukina.

Rogoza, N. (2010), *Mifologizatsiya obraza jenstvennosti kak osnovaniye russkoy kulturi, № 3 (14), s. 165-171.* Çita: Molodoy uçeny.

Vasiliy Buslayev (Bilina). (1910). *Pesni, sobranne P.N. Ribnikovim. v 3 tomah. Pod red. A.Y. Gruzinskogo. T.2, 727s., s. 352-359.* Moskva: Sotrudnik şkol.

Volga Vseslavyeviç i Mikula Selyaninoviç (Bilina) (1904). *Russkiye narodnyye bilini, Po sbornikam Kirši-Danilova, Ribnikova, Kireevskogo i Gilferdinga*, 175 s., s.16-21. Moskva: İzdatelskiy Dom Sitina.

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПОЭТИЧЕСКОГО ТЕКСТА

Анна ПОТАЕНКО³⁰

ŞİİR ÇEVİRİSİNDE YORUMLAMA SORUNLARI

Özet: Çalışma, şiirsel metinlerin dilsel bileşenlerini anlama ve yorumlama sorununa odaklanmaktadır. Analizin konusu yazarın «Kedi hakkında değil» şiiridir. Makale, şiirin çeviri yorumunun sonuçlarını sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çeviri, şiir, ingilizce.

PROBLEMS OF TRANSLATION INTERPRETATION OF A POETIC TEXT

Abstract: The work is devoted to the problem of understanding and interpreting the linguistic components of poetic texts. The subject of the analysis is the author's poem "Not about a cat". The article presents the conclusions of the translation interpretation of the poem.

Keywords: Translation, poem, English.

Переводческая деятельность является поистине важным аспектом в современной литературе. Дело в том, что красота оборотов поэтических и прозаических произведений должна быть доступна не только в оригинале, но и на языке читателя.

Многие великие русские труды доступны и на других языках. Например, стихотворения Пушкина и романы Достоевского не просто переведены на английский язык, но еще и пользуются огромной популярностью во многих странах.

Стихотворный перевод поэтических произведений – наиболее трудоемкий процесс в этой области, совмещающий в себе несколько важных нюансов: нужно не растерять смысл, вложенный автором, сохранить рифму и стихотворный размер.

³⁰ Студентка 1 курса Российского университета дружбы народов имени Патриса Лумумбы (Москва, Россия), shuld_a@mail.ru

Последние несколько лет, активно занимаясь написанием авторских поэтических произведений и переводом известных сочинений с английского языка на русский, мы хотели попробовать усложнить себе задачу: перевести с русского языка на английский поэтическое произведение собственного сочинения. Это не только поможет улучшить навыки в переводческой деятельности, но и позволит поделиться своими мыслями и чувствами с большей аудиторией.

Для перевода было выбрано стихотворение «Не про кота». В оригинале (на русском языке) оно звучит следующим образом:

В укромном местечке, в ночной тишине, где точно никто не найдёт,
Сидел и мурлыкал часы напролёт маленький черненький кот.
Не то чтобы грустно, скорее - все скучно было в то время коту.
Хотя, и поймите, ведь это так сложно - все время быть одному.
Поверьте, ни странным, да и не блохастым наш кот никогда и не был.
Да только вот все избегали чего-то, а кот по течению плыл.
Течение времени, страшно, однако, когда каждый день и другой
Сливались в единое и непонятное, тянувши кота за собой.
И может быть кот не причастен к тому, что люди не любят его.
Да только вот, кто-то об этом подумал? Ответ очевиден. Никто.
Давайте хоть мы чуток будем добрее, и так каждый день и всегда.
Я точно уверена. Будет он счастлив. И это я не про кота...

Это стихотворение о непростом состоянии, в котором могут оказаться многие люди. Каждый человек на своем пути встречает немало препятствий и невзгод, которые отрицательно влияют на его состояние. Нередко у нас опускаются руки при возникновении проблем, в такие моменты мы можем ощутить себя наиболее подавлено, уязвимо и одиноко. В последних строках можно заметить призыв, который побуждает людей быть более кроткими, эмпатичными и терпимыми по отношению друг к другу.

В данном произведении была использована парная рифмовка и трехсложная стихотворная стопа с ударным вторым слогом – амфибрахий, а также стилистическое средство – вопросно-ответная форма изложения.

Для написания перевода «Not about the cat» необходимы не только навыки в переводческой деятельности, но и знание английской лексики и грамматики. Представим наш первый опыт перевода собственного стихотворения:

In the quiet place, in the silence where there wasn't nobody at all.
There was sitting a cat in the corner, he was purring the whole this night long.

And this black cat felt bored abruptly, not unhappy, not sad he felt so.
Everybody knows this fact exactly: it's so hard always feeling alone.
Just believe the black cat was not dirty and he was not whole full of the fleas.
But constantly all people avoided him, and he just didn't know what it meant.
Then cat swam through the flow of this timing. After all, happened things that
unnerved.

Moments blended just into each other prolong in that he didn't deserve.
At least humans did not care about it that the main problem wasn't in him.
And nobody was caring the question: Feeling lonely it isn't a whim!
Let's us will be more peaceful and tender every moment, and I believe that.
Than I'm sure he will be more happy. And it isn't about the cat...

Для реализации была выбрана парная рифмовка и анапест – трехсложная стихотворная стопа с ударным третьим слогом.

Итак, нам удалось написать стихотворный перевод авторскому произведению. В заключение хотим сказать, что перевод – многогранный процесс, требующий большого количества времени и усилий, а также определенных качеств: усидчивости, творческого и гибкого мышления.

EMOTIONAL-EVALUATIVE COMPONENT OF MYTHOLOGEM – DEMONONYM *JINN* IN KAZAKH AND ENGLISH LANGUAGES

*Ayim MYRKASYMOVA*³¹

KAZAKÇA VE İNGİLİZCEDE “CİN” MOTİFİNİN MİTOLOJİK BİR İMGE OLARAK DUYGUSAL VE DEĞERLENDİRİCİ BİLEŞENİ

Özet: Bu makalede, mitolojik bir imge olarak “cin” motifinin Rus, Kazak ve İngiliz dillerindeki duygusal-değerlendirici bileşeni incelenmektedir. Ödünç alınan bu kelimenin farklı dillerdeki işleyişinin karşılaştırmalı bir analizi yapılmıştır. Edinilen bulgulara göre, sözcüğün Arapça kullanımını olumlu ve olumsuz olmak üzere farklı duygusal değerlendirmeler içermektedir. Bu mitolojik şeytan-cin motifinin, hangi dillerde orijinal duygusal değerlendirme bileşenini

³¹ 3rd year student of the Faculty of Pedagogy specialties – Foreign language: two foreign languages Astana International University (AIU), Astana, Kazakhstan, ajymmyrkasymova@gmail.com, Scientific adviser: M.K. Sharipova

koruduğu ve hangilerinde onu kaybettiği göz önünde bulundurulmuştur. Materyalin kaynağını mitolojik metinler, Rus dilinin ulusal külliyatı ve sözlükler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Duygusal-değerlendirici Bileşen, mitolojik imge olarak “cin” motifi.

ЭМОЦИОНАЛЬНО-ОЦЕНОЧНЫЙ КОМПОНЕНТ МИФОЛОГЕМЫ – ДЕМОНОНИМА ДЖИНН В КАЗАХСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Аннотация: В данной статье рассматривается эмоционально-оценочный компонент мифологемы-демононима джинн в разносистемных языках: русском, казахском, английском языках. В статье рассмотрено значение данного слова в языке-источнике, его эмоционально-оценочный компонент. Проведен сопоставительный анализ функционирования данного заимствованного слова в разных языках. Согласно результатам употребление арабизма в рассматриваемых языках содержит различную эмоциональную оценку: положительную, отрицательную. Рассмотрено поведение данной мифологемы-демононима, в каких языках она сохраняет свой первоначальный эмоционально-оценочный компонент, а в каких утрачивает. Названы причины, социокультурные факторы, которые послужили для формирования различных эмоционально-оценочных смыслов в принимающих языках. В статье показана вариативность, а также в каких языках доминирует тот или иной эмоционально-оценочный компонент данного слова. Источником материала послужили мифологические тексты, национальный корпус русского языка, словари.

Ключевые слова: Эмоционально-оценочный компонент, мифологема, демононимы.

Mythologem – mythological plots, scenes, images, characterized by globality, universality and widespread in different cultures of the world [1].

“A mythological proper name (mythonym) is the name of a fictional object of any sphere of onomastic space in myths and fairy tales, including mythoanthroponym, mythozoonym, myphophytonym, mythopersonym, as well as theonym”.

Mythonymy is classified as a specific, but at the same time extremely broad class of vocabulary, which carries a large cultural and historical load, representing rich material for study due to its unique cultural significance [2].

Myth depends on the folk concept, form and appearance, consciousness and thinking, creed, religion. According to A.B. Ranovich, mythology is always one of the elements of religion [3]. The word jinn is an Arabic word that is mentioned in the Holy Quran. Jinns are mentioned

about 40 times in the Koran; they are often contrasted with humans. The genie was created from smokeless fire, and man (insan) from clay, the angel (melek) from light, the genie came into existence earlier than man. In Islamic mythology, it is believed that jinn are divided into two types of creatures: Muslim jinn and pagan jinn, and unlike angels, they are male and female, good and bad.

Compare: *“I would like the Uruses to bring knowledge, skill and happiness to the Adygs, just as the once bright genies passed on to our ancestors the knowledge of crafts for which Adyghe blacksmiths, carpenters and goldsmiths are famous”; “But the evil genies set their sights on him and try to destroy him; therefore, take care of him and watch over him, so that my family is not lost”; “... because the genies, that is, malicious spirits, disturbed her homeland with incessant raids”; “Div, a Persian word, means harmful spirits of the desert, called Jinn in Arabic”; “Various genies and divas were hiding there... [4].*

In pre-Islamic Arabic mythology and Islam, the word genie expresses the meaning of “a supernatural, invisible mythological creature capable of acquiring any form, appearance, shape and fulfilling any orders of the owner, for example:

“Ah, ah...ha, ha, ha...Oh my God!!! In an instant it becomes red-hot right in his hands... cough, cough, cough... so much smoke... he throws it aside, as you see, and such an unimaginably harsh, frightening Someone is already hanging over him... Oh my God, who You?

– I AM A SLAVE OF THE LAMP...

– Slave of the lamp??? It’s just amazing, how huge you are, how scary!!!

“I have everything you can imagine,” says the Genie. “Does anything please my Master?” [4].

One of the main aspects of Muslim mysticism is the attempt to subjugate the jinn and use their ability to work miracles. To this day, guide books on conquering genies are widely popular.

In the Kazakh language, the word genie, unlike the Russian language, has derivational activity: *оны жын иктеді* – he was possessed by a demon; *жынды адам* – mad man; *жын-пері* – collected genies, all evil spirits; *жын-сайтан/жын-шайтан* – collected devils; *жын-шайтанның ұясындай* – like a nest of devils (about a crowd of all sorts of rabble, in which there is great disorder and confusion); *жындыру* compulsion to action from a verb *жындану* – “to drive someone crazy”; force smb. to rage, to rage; *жынданбай тыныш отыр!* – don't worry, sit still!; *жындыбас* – madcap; *жындылық* – (-ғы) 1. Madness; 2. extravagance, stupidity; – *ол жындылығынан жаза тартты* – he is punished for his extravagance; – *жындылықты қою* – leave your nonsense, come to your senses; – psychiatric hospital – colloquial house.

Phraseologisms with a component **жын**: **оны жын иктеді** – he was possessed by a demon, an evil spirit; **zhynyn kagu** – to knock out an evil spirit (from a mental patient), in a figurative meaning: to knock the crap out of someone's head; **оны жын соқты\ ұрды** – 1. the demon confused, 2. ethn. spirits visiting bucks, a shaman and bringing him into a state of ecstasy; **жыны буу** – going into ecstasy (oh bucks); **бақсы жынын шақырды бақсы** – summoned their spirits, **жыны келу** – to be angry, to be dissatisfied with someone; **жыным келді** – Evil takes me; **жын қаққандай** – to rage; – **оның жыны қозды** – he became furious; got very angry; **жынына тию** – to anger, to anger someone; **не жыны бар?** – Why does he need this? What does he care (about that), what the hell does he want? [5].

In Western culture, the genie is primarily known from the collection of fairy tales "A Thousand and One Nights" as "a magical spirit with crossed arms, similar in appearance to a person, but imprisoned in a lamp and granting any three wishes to the one who rubbed the lamp and awakened the genie".

Jinns have much in common with demons, demons in Christian culture or sheddim in Judaism, the main difference is that jinn in Islam, like people, have the choice of being righteous or servants of Satan, and Christianity classifies absolutely all demons as evil, also if in Christian doctrine, all demons are fallen angels, then the jinn were originally created by God as they are, having nothing to do with angels.

In English, the word genie – genie, jinni, djinn has the following meanings as in Russian. Compare: Or perhaps that's where their genie resides. Consciousness does not emerge from the brain like a genie from a bottle. Wait, that genie from the flashback looked awfully familiar. Except you will not have any genie powers. You released a genie from a bottle – feelings that have been held back for so long are difficult to control. He's tracking genies in Omaha as we speak. Tell the ghouls, the genies and whoever controls this family now. Genie, get ready to fulfill my last wish. The genies won't let you. The Djinn invites you into a private room where you tell her your name and bank account. Not an angel, not a genie, but not an ordinary person either. Now do your math homework, Genie.

The Jinni appeared when Aladdin rubbed the magic lamp. Over the years, this jinn had to be patient to transform into something else. For a long, long time the jinn was waiting to come out of this limitation. Consciousness does not emerge from the brain like a jinn from a bottle.

Djinn shake hands by folding their middle finger or their life line finger into their palm to proteccay want to use their powers. When djinn are disguised as objects such as walls or statues they must act like objects, that is to be seen and not heard. Later, as he is collecting data, light reflections cause the gem to explode and the djinn is released. Hese were ultimately replaced

by a scene in which he discusses the djinn with a professor. It has also been shown that if a human injects djinn blood into their system they will suffer spontaneous combustion and be reduced to ash. Djinn, based on each of the four classical elements, can be found scattered in hiding throughout the game and split between the characters. From then and through the series, she was depicted as an extremely tall djinn who had the media clamouring up for her. Djinn power allows djinn to have an astral body, that allows them to enter other people's dreams and gives them access to possess people.

As we see, in the English language there is variability of this word, where the invariant is the word Genie. Language, like any other object, changes in space and time. The properties of variability and change are inherent in language, which is known to anyone who is at least briefly familiar with the history of language. Any modern language can be traced in its development, and the form of manifestation of its development is nothing more than a gradual change in all its subsystems. The reasons for the variability of language are also obvious - they already lie in the fact that people are native speakers of the language. Variation is such an important and fundamental linguistic phenomenon that it would be wrong to begin analyzing grammatical variability without first outlining the problems of the general theory of variability and without considering, at least briefly, the issue of linguistic variability in the most general terms [6].

Gin is often mistakenly translated into Russian as genie (fairy-tale creature), although in English it only means gin (alcoholic drink). Genie should be translated into English as genie, which in turn can be mistakenly translated as genius. Genius is translated into English by the word genius. Also in English there are stable combinations with this word, for example: like a genie out of the bottle; Let the genius out of the bottle [7].

Genies are the most popular fairy-tale characters in world cinema. Often depicted as magical creatures enclosed in a lamp or bottle. The genie obeys the will of the one who rescued him from captivity and fulfills his wishes. The classic incarnation of the genie was the British film "The Thief of Bagdad". The genie appears in it as a gigantic creature of human appearance, obeying the will of the boy who called him from the lamp.

As we can see, the estimated meaning of the borrowed mythologeme-demonym genie is different in different languages.

The emotional-evaluative component of a borrowed word can vary depending on the context, religions, cultures. Its emotional coloring remains or changes depending on the perception and experience of native speakers.

A borrowed word, which is distinguished by its dissimilarity in sound, but remains due to this circumstance with existing concepts in the receiving language, first, as it were, “looks back” at the history, culture, grammar of the receiving language, adapts, and then enriches it, giving it richness, expression, expressiveness, unusualness.

The systemic nature of vocabulary, its connections and relationships reflects the system of connections and relationships of reality, and the content of words is formed under the influence of extra-linguistic factors.

REFERENCES

Мифологема. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

Суперанская А.В. (1990). *Общая теория имени собственного*. 366 с. Москва: Изд-во Наука

Религия. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>

Переводная поисковая система для переводов в контексте. URL: <https://context.reverso.net/>

Казахско-русский словарь. URL: <https://sozdik.kz/ru/>

Соловьева Ю.В. *Вариативность в английском языке*. URL: <https://infourok.ru/variativnost-v-angliyskom-yazike-2590233.html>

Ложные друзья переводчика. Часть №8. URL: https://dzen.ru/a/WzH_VTrPuACor5jX

ОБРАЗЫ МАТЕРЕЙ В РАССКАЗАХ Н. ТЭФФИ

*Гузэл СОБИРОВА*³²

TEFFİ'NİN HİKAYELERİNDE “ANNE” İMGESİ

Özet: N. Teffi'nin "Anne" ve "Ryulina'nın Annesi" öykülerinin karşılaştırmalı bir analizine dayanan makale, oğulları ve kızları için patolojik anne sevgisinin özelliklerini ortaya koyuyor ve yazarın bu konuya yönelmesinin nedenlerini doğruluyor.

Anahtar kelimeler: N. Teffi, anne, Madame Beauvais, Rulina'nın annesi, patolojik aşk

IMAGES OF MOTHERS IN N. TEFFI'S STORIES

³² Магистрант 1 года обучения кафедры мировой литературы факультета русской филологии, журналистики и медиатехнологий РТСУ, guzalsobirova01@gmail.com

Abstract: The article, based on a comparative analysis of N. Teffi's stories "Mother" and "Ryulina's Mom," reveals the features of pathological maternal love for sons and daughters, and substantiates the reasons for the writer's appeal to this topic.

Keywords: N. Teffi, mother, Madame Beauvais, Ryulina's mum, pathological love.

Тема материнства всегда волновала художников, поэтов, писателей. Образ матери как символ вечной правды, красоты, жизнеутверждения встречается в работах мастеров древности, средневековья, эпохи Возрождения. Леонардо да Винчи, Санти Рафаэль, Лукас Кранах... Именно с их полотен на нас смотрят нежные, искренние, сильные лики Матери.

В середине XX века к этому образу обращались в своих произведениях Н.Распутин («Прощание с Матёрой», «Последний срок», «Дочь Ивана, мать Ивана» и др.), В. Шукшин- «Боря», «Материнское сердце», «В профиль и анфас» и тд.

Образ матери встречается в рассказах Надежды Тэффи – русской писательницы, известной, в основном, своими юмористическими рассказами. Матери ею посвящены рассказ с одноимённым названием «Мать», «Мать Рюли», «Лунный свет» и др. Однако до сих пор литературоведы не обращали внимания на созданные писательницей образы матерей и, тем более, теме взаимоотношений матери и дочери. Как говорят исследователи, проблема заключается в том, что «литературный процесс у нас был большей частью «мужского рода», а отношения мать-дочь остаются вне поля зрения мужчины» [3].

В рассказе «Мать» прежде чем начать рассказ о мадам Бове, Тэффи напоминает читателю о том, что дети для матери, какими бы большими они не были, всегда остаются маленькими: «Для Шарлотты Бове ее Поль навсегда остался двухлетним мальчиком, толстым, капризным и беззащитным. Он «маленький мальчик Поль». Глядя на кряжистого, коренастого молодого человека с квадратным лицом на короткой шее, она видела пухлое личико с ямочками на щеках» [4].

Об этой женщине мы знаем очень мало: она жила в России, была замужем за Французом, муж умер, а позже, уже с семнадцатилетним сыном, она перебралась в Париж. Мы понимаем, что жизнь этой женщины пуста, а потому вся её любовь сконцентрировалась на единственном родном существе – сыне. Она позволяет ему с младенчества причинять ей боль, думая, что она сильнее его, но не думая, что перед ней – будущий мужчина, её опора, что она должна внушить ему уважение к себе, почитание как матери, что он не всегда будет маленьким и беззащитным, а вот капризным – всегда.

Они жили впроголодь, Поль был абсолютно не приспособлен к жизни, а потому скоро забросил все дела и предался праздной жизни. Вместе с товарищами он проживал в их с матерью доме за её счёт. Друзья дали матери кличку «индюк», и он не сопротивлялся, не проявлял к матери никаких чувств, никакой привязанности. Узнав о своём прозвище, мадам Бове «не смела обидеться. Она боялась мальчишек, боялась, что они уведут Поля из дому. Он постоянно грозился уйти, был требователен, и груб, и всегда всем недоволен». Таким образом, незаметно для мадам Бове её сын приобрёл над ней власть, а она из-за своей слепой любви и боязни потерять сына потворствовала ему.

Мадам Бове можно сравнить с фонвизинской госпожой Простаковой из «Недоросля» Д.И. Фонвизина. Её материнская любовь выражена в чрезмерном внимании к ребенку. Женщина никогда не ругала своего сына Митрофанушку, во всем потакала, в результате чего из сына вырос настоящий лентяй. Митрофаном же такая опека со стороны матушки воспринималась как само собой разумеющееся, он уделял внимание только личным интересам и желаниям, которые исполняла помещица. Но, когда она утратила свою власть и могущество, этот детина в такой трудный час, не задумываясь, отвернулся и не предложил ей помощи. Здесь также сыновьями материнская любовь не ценится по достоинству.

Однако в рассказе Н.Тэффи Поль хуже Митрофанушки, а мадам Бове – лучше Простаковой. Поэтому в произведении Тэффи раскрывается другая грань слепой материнской любви – если Простакова старается устроить сытую жизнь своему сыну, понимая, что сам он не справится, то мадам Бове идёт из-за сына на преступление.

Когда Поль с друзьями окончательно «засел» в доме, мадам Бове стала выклянчивать деньги для них у русских эмигрантов. Сначала со стыдом и гордостью, потом врала, что день нужны на первое время, пока сын встанет на ноги и, в конце концов, превратилась «в старого верблюда», везущего на своём горбу взрослого детину.

А потом случилось самое страшное – она призналась в убийстве, которое совершил её сын. Без страха, но полубезумная, она шла на казнь. Но мы ощущаем какое-то чувство удовлетворения в её состоянии – она счастлива тем, что смогла пожертвовать своему сыну-негодяю самое главное – свою жизнь.

Таким образом, Н.Тэффи показала пример патологической любви, которая привела к тому, что женщина утратила чувство собственного достоинства. Тэффи показала не материнскую любовь, а какую-то собачью привязанность, потому что в настоящей материнской любви раскрываются высочайшие качества женщины.

Ситуация, описанная в рассказе Н.Тэффи, встречается в жизни часто. Так, например, известный писатель Алексей Константинович Толстой (один из создателей Козьмы Прутков), до самой смерти страдал, не осмелившись жениться на любимой девушке, - потому что его мать не хотела, чтобы он женился.

Говоря о воплощении в творчестве Н.Тэффи образа матери, следует задаться вопросом о причинах обращения писательницы к этому образу. Как пишут литературоведы, «о детстве Надежды Лохвицкой не сохранилось никаких документальных источников. Мы можем судить о нём лишь по множеству весёлых и грустных, но удивительно светлых литературных рассказов о детях, которые наполняют творчество Тэффи. Возможно, одна из любимых героинь писательницы – трогательная врушка и фантазёрка Лиза – несёт в себе автобиографические, собирательные черты сестёр Лохвицких» [2].

Но жизнь её сложилась в эмигрантской среде, в Париже. Возможно, на создание подобных произведений о матерях её натолкнула реальная жизнь – тяжёлое положение российских эмигрантов. Об этом свидетельствует и место действия в произведениях, и указание на связь героев с русскими эмигрантами. Смеем предположить, что, будучи сама матерью двух дочерей и единственного сына, Тэффи близко к сердцу воспринимала тяжёлое положение русского дворянства в эмиграции, что хорошо прослеживается в рассказе «Рюлина мама».

В этом рассказе писательница уже раскрывает любовь матери к дочери. Обеих Тэффи характеризует «нераздельной парочкой».

Тэффи описывает Рюлю, то есть Юлию Кинскую, следующим образом: «Рюля, вернее, Юлия Кинская, пухлая девица восемнадцати лет, обучавшаяся танцам и пластике в частной школе, была в некотором роде феноменом. Она состояла из двух частей, кое-как свинченных вместе крепким ремненным поясом. Одна часть Рюли, верхняя, была очень мила, стройна, с узенькими плечиками, тонкими руками и гибкой спиной. Вторая часть, нижняя, была нечто вроде лошадиного крупа, заканчивающегося тяжелыми ногами могучего першерона. Девушка-центавр. Почему выбрала она для себя танцевальную карьеру – трудно было понять. Вероятно, когда она начала учиться танцам, это «раздвоение личности» еще не так резко определялось» [4].

На фоне своей исполинши-дочери «Рюлина мама, маленькая, щупленькая поблекшая женщина с умоляющими глазами и нервными жестами, одетая в какое-то муругое тряпье, очевидно, Рюлины обноски, типичная театральная мамаша, вся насторожившаяся, готовая каждую минуту ринуться в бой, отстаивая интересы дочери, – давала немало развлечения всей труппе своей комической фигурой» [4]. Как

видим, теперь Теффи изображает материнскую собачью преданность, выраженную в желании разорвать любого, кто встанет на пути дочери.

Отца у девочки, так же, как и у Поля, не было, поэтому всю свою нерастрченную любовь мать «вылила» на Рюлю. На репетициях мать, зная тяжеловесность и, наверное, отсутствие таланта в своей дочери, была постоянно с ней, поправляя дочь и подсказывая ей. В этом рассказе абсолютно отсутствует драматизм ситуации рассказа «Мать», наоборот, мать Рюли создаёт комический эффект: «В каком-то экстазе, красная, растерянная, она повторяла все Рюлины движения. Особенно смешно выходило, когда она изящно вытягивала свою ногу в стоптанном башмаке и буром шерстяном чулке» [4]. Поведение матери способствовало тому, что она отвлекала внимание от неуклюжести дочери. Бедная женщина, так стремящаяся устроить судьбу своей дочери, делала только хуже себе и ей. Носясь по залу вместе с дочерью, она вела себя, «как пьяная ведьма, дикая маменька. Спектакль был редкостный. Из других театров стали забегать актеры посмотреть на чудище» [4]. Но чудищем-то она была только на фоне своей дочери: во время репетиции в отсутствие Рюли (она вывихнула ногу), мать «отлично проделывала все, что нужно, и даже более того. Она внесла в заключительный галоп нимф столько бурной стихийности и так увлекла других, что режиссер даже рот открыл.

– Ну, наконец-то эта картина идет как следует! – воскликнул он. – А то все ползали, как сонные мухи, вакханки, черт вас подери!

– А мама-то какова? – удивлялись после репетиции актеры. – Она, конечно, ведьма. Смотрите-ка, что разделяет» [4].

В дальнейшем на репетициях режиссёр даже заставлял актрис брать с матери пример. Но апофеозом рассказа является концовка, в которой режиссёр предлагает матери всегда выступать в отрепетированной роли, от чего мать категорически отказывается.

Таким образом, в этом рассказе мы встречаемся с другим видом патологической материнской любви, направленной уже не на сына, а на дочь, и, во-вторых, вызванной тем, что мать здесь выступает неким деспотом – именно по её решению, как нам кажется, Рюля занимается танцами. Видимо, в выборе карьеры для дочери на первый план выдвинулись несбывшиеся мечты её матери. Таким образом, «гипер-оперка» матери связана с её несложившейся судьбой, невоплощёнными мечтами.

Современные психологи называют такой феномен отношений между матерью и дочерью феноменом «требования повторения»: ««Требование повторения» это приём, которым пользуется мать для того, чтобы спроецировать себя на дочь, и, таким образом, сделать из дочери собственного клона» [1].

Рюлю можно сравнить с фонвизинским Митрофанушкой Простаковым, но она ни в какое сравнение не идёт с Полем мадам Бове. В рассказе девочку почти не слышно – у неё нет своего мнения, в отличие от Поля. Также ни в какое сравнение не входят мадам Бове и Рюлина мама. Эта женщина, хоть и маленькая, плохо одетая, но она до конца сохраняет чувство собственного достоинства. Она гордая, её нерастраченной любви хватает на всех окружающих – она может быть всем полезна, потому что всегда при ней булавки и прочая мелочь. И, несмотря на то, что в рассказе она названа «чудовищной», чудовищем на самом деле является мадам Бове, которая вырастила преступника, покрывала его и в отличие от горьковской матери, убившей своего сына-предателя, даже не испытала угрызений совести.

ЛИТЕРАТУРА

Аномалии родительской любви: «заботливая мать» Режим доступа: http://pravoslavie.by/page_book/zabotlivaja-mat (дата обращения: 09.04.2023)

Биография Надежды Тэффи. Режим доступа: <https://md-eksperiment.org/post/20190122-biografiya-nadezhdy-teffi> (дата обращения: 09.04.2023)

Гаврилина О.В. (2009). Образ матери в женской прозе конца XX века. *Русское слово: восприятие и интерпретации*: сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. (19–21 марта 2009 г., г. Пермь): в 2-х т. Пермь: Перм. гос. ин. искусства и культуры, Т. II. – С. 335–342. <https://womens-texts.livejournal.com/19622.html> (дата обращения: 09.04.2023)

Тэффи, Н.А. Рассказы. (2011). Собрание соч.: В. 5 т.-Т.4. *Книга Июнь. О нежности.* М.: Книжный клуб Книговек. Режим доступа: <https://ruslit.traumlibrary.net/book/teffy-ss05-04/teffy-ss05-04.html#s002001> (дата обращения: 09.04.2023)

Что такое материнская любовь – аргументы. Режим доступа: <https://anatomya-zdoroviya.ru/zhenskoe-zdorove /psihologiya-otnoshenij/chto-takoe-materinskaya-lyubov-argumenty.html> (дата обращения: 09.04.2023)

РУССКАЯ КУЛЬТУРА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Алина ЦЫРЕТАРОВА³³

MODERN KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA RUS KÜLTÜRÜ

Özet: Bu makale, post-endüstriyalizm çağında küreselleşmenin kültür ve dil üzerindeki etkisini incelemektedir. Yazar, dilin ulusal kültürü yansıtmadaki kilit rolünü vurgulayarak bu olgunun sonuçlarını tartışmaktadır. Kitle kültürünün, özellikle de Batı kültürünün küreselleşme süreci üzerindeki etkisinin yanı sıra evrensellik için çabalayan Rus kültürünün kendine has özellikleri de incelenmektedir. Yazar, Rus kültürünün dünya kültürünün gelişiminde stratejik bir rol oynadığı ve küreselleşme bağlamında farklı kültürlerin uyumlu etkileşimi yoluyla evrensel kültürün oluşumuna katkıda bulunabileceği sonucuna varmaktadır.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, Rus kültürü, gelenekleri, kimlik.

RUSSIAN CULTURE IN THE CONTEXT OF MODERN GLOBALISATION

Abstract: The article examines the impact of globalisation on culture and language in the era of post-industrialism. The author discusses the consequences of this phenomenon, emphasising the key role of language in reflecting national culture. The influence of mass culture, especially Western culture, on the process of globalisation is examined, as well as the unique features of Russian culture, which strives for universalism. The author concludes that Russian culture plays a strategic role in the development of world culture and can contribute to the formation of universal culture through the harmonious interaction of different cultures in the context of globalisation.

Keywords: Globalisation, Russian culture, traditions, identity.

В эпоху постиндустриализма человечество столкнулось с вызовом всеобщей интеграции, обусловленным глобализацией. Глобализация как феномен оказывает значительное влияние на культуру и язык народов, приводя как к положительным, так и к отрицательным последствиям. Термин "глобализация" был введен в оборот в 60-е годы двадцатого века канадским ученым М. Маклюэном. Он предположил, что

³³ Студентка 1 курса Белорусского государственного медицинского университета, Беларусь.

глобализация приведет к культурной интеграции и станет мощным инструментом воздействия на национальные культуры [1. с.70].

Язык играет ключевую роль в передаче национальной культуры, формируя личность и способствуя образованию нации. Он является символом принадлежности к определенному обществу и может, как объединять, так и разделять людей. Связь между языком и культурой привела к появлению лингвистических аспектов глобализации, которая может как обогащать национальные культуры, так и угрожать их самобытности.

Процесс глобализации, особенно через массовую культуру, преимущественно исходит от Запада. Массовая культура становится глобальной и универсальной, ориентированной на потребности отдыха и развлечений. В то время как русская культура стремится к универсализму, подчеркивая духовные ценности и единение человечества. «Универсализм же русской культуры изначально тяготеет к глобальным проблемам духа, установкам на возвышенное, вселенскость, соборность, на принципы человеколюбия и единения в сфере духовного совершенствования человека.» [2. с.154]. Глобализация может таким образом способствовать изменению идентичности в российской культуре.

Глобализация также приводит к фрагментации культуры и языка, к потере связи с традициями. Это проявляется в американизации массовой культуры, распространении поп-культуры и влиянии интернета. «Процесс заимствований слов из английского языка в другие языки мира принимает характер экспансии, культурные и лингвистические последствия которой требуют осмысления и практического изучения.» [1. с.74]. Современное общество России сталкивается с кризисом, что приводит к дегуманизации, преступности и другим социальным проблемам, вызванным влиянием западных ценностей на российское общество.

Для преодоления кризисной ситуации необходимо понимание духовного наследия России, которое накоплено ее культурой и опытом прошлого. Важно осознание сущности российской культуры, ее глубоких этических основ, таких как соборность, искренность, уважение к земле и труду, стремление к объединению людей. Российская культура играет стратегическую роль в развитии мировой культуры и глобализации с позитивной направленностью [3. с.78].

Она способна объединять различные народы на основе внешних и внутренних факторов, таких как геополитическое положение, сочетающее культурные начала Востока и Запада; обширные территории, предоставляющие возможности для будущего развития; широкое распространение “русского мира” за пределами страны; многонациональность и мирное сосуществование различных вероисповеданий. Таким

образом, российская культура может способствовать становлению и развитию общечеловеческой культуры через гармоничное взаимодействие культур в условиях глобализации.

ЛИТЕРАТУРА

Бурлакова, И. И. (2018). Влияние глобализации на русский язык и культуру нации. *Медработник дошкольного образовательного учреждения*. № 2. – С. 70-78. – EDN TИJQTC. - URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=44512792> (дата обращения: 09.02.2024).

Суслова, Т. И. (2010). Глобализация: к вопросу идентичности русской культуры *Век глобализации*. № 2(6). – С. 154-162. – EDN NCSQOB. - URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=15569939> (дата обращения: 10.02.2024).

Бенгардт Д. В. (2015). Ценность Культуры России в эпоху глобализации. *Вестник ЧГАКИ*. №1 (41). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsennost-kultury-rossii-v-epohu-globalizatsii> (дата обращения: 10.02.2024).

ПОЕЗДКА А.С. ПУШКИНА В ЭРЗУРУМ

Балаева Ксения Сергеевна³⁴

A.S. PUŞKİN'İN ERZURUM SEYAHATI

Özet: Alexander Sergeyeviç Puşkin, 1829'da Erzurum'a bir yolculuk yapmıştır. Yolculuğunu daha sonra yayınlanan mektup ve şiirlerle anlatır. Makale, Erzurum'da birkaç ay geçiren şairin bu çalışma dönemine adanmıştır.

Anahtar kelimeler: Puşkin, Türkiye, seyahat, eser

A.S. PUSHKIN'S TRIP TO ERZURUM

Abstract: Alexander Sergeevich Pushkin made a trip to Erzurum in 1829. He described his journey in letters and poems that were later published. The article is devoted to this period of the poet's work, who spent several months in Erzurum.

Keywords: Pushkin, Turkey, travel, artwork.

³⁴ Студентка 1 курса Российского университета дружбы народов имени Патриса Лумумбы (Москва, Россия) E-mail: shuld_a@mail.ru

Александр Сергеевич Пушкин, великий русский поэт и прозаик, уехал странствовать в Эрзурум в 1829 году. Это путешествие было частью его дипломатической миссии на Кавказе при российском посольстве.

Отношения Александра Пушкина с Турцией, точнее Османской империей, – тема неразгаданная, описанная Пушкиным весьма поверхностно, так как не сохранилось исторических документов, подтверждающих эту информацию. Тем не менее, существует знаменитое произведение Пушкина *"путешествие в Арзурум во время похода 1829 года"*. Несмотря на то, что поэт часто ездил по разным городам России, «душа его рвалась в «дальние дали» и неведомые страны». Такой страной была Османская империя, точнее Эрзурум, тогда называвшийся Арзрум.

Поэт очень хотел путешествовать, получать новые впечатления и находить вдохновение для своих произведений. Перед этой поездкой мать Натальи Гончаровой отреагировала на предложение Пушкина о помолвке неоднозначно: она заявила, что невеста еще слишком молода (Наташе было 17 лет...) решение было отложено. Вот почему 14 мая 1829 года поэт, не долго думая, отправился в долгий путь на Кавказ. Неудачи в личной жизни и отказ о зачислении в армию поспособствовали поэту совершить тот самый побег. Тогда он не знал о том, что впереди его ждут невероятные события и что в Москву он вернется только 2 октября 1829 года, то есть в Турции он пробудет четыре с половиной месяца.

“С высоты горы в лощине открывался взору Арзрум со своею цитаделью, с минаретами, с зелёными кровлями, наклеенными одна на другую...” – Пушкин писал свои впечатления о городе.

Там он побывал в местных целебных водах, посетил множество фонтанов и мечетей. Пушкин, по словам Паскевича, даже посещал здешний гарем, чтобы проверить содержание девушек. О чём пишет: *“Все они (жёны) были приятны лицом, но не было ни одной красавицы.... И таким образом, видел я харем. Это удавалось редкому европейцу”*.

В этом древнем городе сохранилось бесчисленное количество памятников и минаретов, но дворец генерала армии, в котором жил Пушкин, не сохранился, так как был разрушен во время землетрясения.

В то же время в Эрзуруме началась чума, и поэт решил оставить армию *"под угрозой карантина"* и вернуться в Россию.

Во время своего странствия Пушкин, не изменяя себе, писал о загранице. Путевые заметки Пушкина «Путешествие в Арзрум во время похода 1829 года» принято называть просто: «Путешествие в Арзрум». Это название знакомо многим, и большинство читателей с легкостью вспомнят его и расскажут, как на Военно-Грузинской дороге Пушкин встретил арбу в сопровождении грузин, которые перевозили гроб с телом убитого в Персии Грибоедова. Поэт писал о периоде, когда он бежал от рутинной и обыденной жизни.

В 1828 Россия начала войну с Османской империей. Шли сражения за армянскую крепость Арзрум, осажденную турками. Пушкин и его друг князь Вяземский просят включить их в русскую армию. Николай Павлович иронично отвечает, что в армии "все места заняты". Один из великих князей пишет письмо своему брату, говоря, что доверять Пушкину нельзя. Личность поэта находится в центре всеобщего внимания. Многие думают, что его патриотизм-это всего лишь желание заслужить расположение и прощение государя за причастность к декабрьским событиям 1825 года. Ему сказали, что он, как дворянин, конечно, может уехать за границу, но для императора это было бы неприятно. Невыездной! Ему было запрещено посещать не только зарубежные страны. Даже чтобы поехать из Санкт-Петербурга в Москву или в свое имение, Пушкину пришлось просить разрешения лично у Николая Павловича. Но все равно ему могли отказать.

Поэт был под наблюдением. В этот раз Пушкин просить повторного разрешения не стал. Просто-напросто собрал вещи и уехал. Когда его попросили объясниться, он заявил, что хотел навестить своего брата (Лев служил в трудовой армии) и нескольких друзей. Но его душа рвалась туда, где свершаются важные, как он считал, события для России. Из-за возраста он не смог принять участие в Отечественной войне 1812 года, теперь он стремится всё наверстать. И у него получилось. Он участвовал в двух военных операциях: атаке и преследовании противника. Его пылкость и отвага поражали бывалых солдат. Чудом Пушкин не был убит. Раевский был вынужден силой возвращать Пушкина с передовых позиций. Об этом вспоминали очевидцы. Однако его путевые заметки – именно так определил жанр своего произведения Пушкин – не были посвящены его военным действиям. Люди, события, непередаваемые впечатления о путешествии с мая по сентябрь 1829 года стали главными в его произведении.

Побег Пушкина в Арзрум в 1829 году стал настоящим прорывом к свободе. Это был последний бунт романтика. По возвращении домой Пушкин решил кардинально изменить свою судьбу: остепениться, жениться, зарабатывать на жизнь службой и творчеством. 1829 год стал рубежным в жизни писателя. В его жизни было достаточно

путешествий. Но бежать больше некуда. Начался обратный отсчет. Осталось только усердно работать и вспоминать, как свистели пули в Арзуруме.

Таким образом, путешествие Пушкина в Арзурум было не только дипломатической миссией, но и интересным и вдохновляющим опытом, отразившимся в его литературном наследии.

ЛИТЕРАТУРА

Путешествие в Арзрум – URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Путешествие_в_Арзрум
Патраков С. (2021). *Пушкин в Эрзуруме*. URL: <https://vahtatravel.ru/history/pushkin-v-erzurume/>

Демидов С. (2019). *Побег в Арзрум, или Самое загадочное путешествие Пушкина*. URL: <https://godliteratury.ru/articles/2019/05/14/pobeg-v-arzrum-ili-samoe-zagadochnoe-ru>

A.S. PUŞKİN'İN ERZURUM YOLCULUĞU ADLI ESERİNDE DOĞU VE DOĞULU İMGESİ

*Eylül Melina Demirel*³⁵

ВОСТОК И ВОСТОЧНЫЙ ОБРАЗ В ПРОИЗВЕДЕНИИ А.С. ПУШКИНА «ПУТЕШЕСТВИЕ В АРЗРУМ»

Аннотация: «Путешествие в Арзрум» является шедевром путевой литературы, изображающим реалистичный портрет Востока. Произведение сыграло ключевую роль в формировании литературного образа Востока и особенно Кавказа в русской литературе. С переходом Пушкина от романтизма к реализму изменилось и литературное изображение Востока и восточных народов. Эти образы больше не представлены в романтическом ключе, а подаются с реалистичной и иногда критической точки зрения. В данной статье проводится анализ содержания произведения, исследуя, как изображены восточные персонажи и места.

Ключевые слова: Путешествие в Арзрум, Восток, восточные народы, литературное изображение

³⁵ İstanbul Okan Üniversitesi, Rusça Mütercim- Tercümanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, melinademirel1@gmail.com

THE EAST AND THE EASTERN IMAGE IN A.S. PUSHKIN'S WORK TITLED JOURNEY TO ERZURUM

Abstract: "A Journey to Arzrum" is a masterpiece in travel literature, depicting a realistic portrait of the East. It has played a crucial role in the formation of the literary image of the East and especially the Caucasus in Russian literature. With Pushkin's move from romanticism to realism, the literary depiction of the East and Eastern people also changes. These depictions are no longer presented romantically, but rather with a realistic and sometimes critical perspective. This article analyzes the content of the work, examining how Eastern characters and settings are depicted.

Keywords: A Journey to Arzrum, the East, the Eastern, literary depiction

Eserin İçeriğinin İncelenmesi

Erzurum Yolculuğu: Esere Genel Bir Bakış

Puşkin "Erzurum Yolculuğu" adlı eserini, 1829 yılında Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na yaptığı ziyaretinde kaleme almıştır. Eserde, Doğu ve Batı arasındaki kültürel farklılıkları ve etkileşimleri keşfederek Osmanlı toplumunun ve Doğu kültürünün kapsamlı bir analizini sunar. Seyahat notlarından oluşan "Erzurum Yolculuğu", Rus edebiyatında gerçekçi bir Doğu ve Kafkasya imgesinin oluşmasında ilk adım olarak kabul edilir. Doğu'nun, özellikle de Kafkasya'nın romantik tasvirleri ve "egzotik" Doğu tabloları oldukça azdır.

Doğu'nun Tasviri

Eserde "Asya Şaşaası" adlı bölümde Puşkin, Erzurum'a varışının ardından ilk izlenimlerini yazar.

Bugün Asya yoksulluğundan, Asya ilkeiliğinden söz edilebilir ancak. Pskov ilinin ilk taşra kasabasındaki küçük bir bakkal dükkanında bulabileceğiniz herhangi bir şeyi, Erzurum'da dünyanın parasını dökmeniz satın alamazsınız. (Puşkin 2022: 72)

Puşkin burada Doğu-Batı karşıtlığına ve Doğu'nun gerçekçi tasvirine değinir. Doğu'yu "yoksulluk" ve "ilkelik" ile ilişkilendirirken, ihtişamı "Avrupa'nın sahip olduğu" bir özellik olarak nitelendirir. Bu görüşleriyle Puşkin, Doğu'nun gerçek durumunun romantik imgelerle değil, gerçekçi ve eleştirel bir bakış açısıyla anlaşılması gerektiğini öne sürer.

Eserde Doğulu Tasvirleri

Yazar, "Erzurum Yolculuğu"nda çeşitli etnik grupların ayrıntılı ve incelikli bir tasvirini sunar. Eserde Çerkesler, Türkler ve Gürcüler öne çıkan etnik gruplardandır; yaşam tarzlarındaki nüanslara ise özellikle dikkat çekilir. Bu tasvirler, Puşkin'in gözlemleri sonucu farklı etnik gruplara karşı bakış açısına dair fikir vermektedir.

Rus emperyalizmini aydınlıkla bağdaştıran yazar, 1802'de İmparator Aleksandr'ın egemenliği altına giren Gürcistan hakkında şöyle yazar:

Gürcistan 1802'de İmparator Aleksandr'ın egemenliği altına girdi. Gürcüler savaştı bir halktır. Bilim ve kültür alanında da büyük yetenekleri var. Toplumsal yaşamı seven, şen insanlar. (Puşkin 2022: 30)

Yazarın Hristiyanlık felsefesine yakınlaşması sonrası yaratıcılığında Doğulu'nun edebi imgesi de değişime uğramıştır. Müslümanlığı kabul eden Çerkesleri eleştirir.

Çerkeslerin dostluğuna da güvenilmez. İsyancı yoldaşlarına her zaman yardıma hazırdırlar. Ruhlarındaki şövalyelikten de eser kalmamış. Kırım Tatarları gibi bunların da ellerinden silahlarını almadıkça yola gelecekleri yok. Adam öldürmek basit bir beden hareketi demektir onlar için. (...) Çerkesler yakın zamanda kabul ettiler Müslümanlığı. Onları etkileyen şey, Kur'an havarilerinin serüvenleri olmuştur. (Puşkin 2022: 15-16)

Sonuç

Farklı etnik grupların gerçekçi bir tasvirini sunan Puşkin'in "Erzurum Yolculuğu" adlı eseri Doğu'nun edebi imgesine önemli bir katkıda bulunmuştur. Romantik edebiyatından gerçekçi ve eleştirel bir bakış açısına geçişi yansıtan bu eser dönemin Doğu'sunun çeşitli yönlerini derinlemesine incelememize olanak sağlar.

KAYNAKÇA

- Behramoğlu, A. (2022), "Çevirmenin Ön Sözü", *Puşkin, A. S., Erzurum Yolculuğu*, Çev. Behramoğlu, A., ix-xi. s., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Behramoğlu, A. (2008), *Rus Edebiyatının Öğrettiği*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Behramoğlu, A. (2013), *Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Puşkin, A. S. (2022), *Erzurum Yolculuğu*, Çev. Behramoğlu, A., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karaca, S. (2021). Puşkin'in «Erzurum Yolculuğu» ve Doğu Bilimci Barthold'un İtirazları. *Türk Dili*, 70(829), Belgelik.
- Topçu, M. (2016). *19. Yüzyıl Rus Edebiyatında Kafkasya İmgesi* (Doktora Tezi). Tez Danışmanı Prof. Dr. Türkan Olcay, İstanbul Üniversitesi.

УЧЕТ ОСОБЕННОСТЕЙ РОДНОГО ЯЗЫКА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Дениз КЫР³⁶

YABANCI DİL OLARAK RUSÇA EĞİTİMİNDE ANA DİLİN ÖZELLİKLERİNİ DİKKATE ALMAK

Özet: Makale, öğrencilerin ana dilinin özelliklerini dikkate alarak Rusça'yı yabancı dil olarak öğrenme ihtiyacını ele almaktadır. Türkçe, İngilizce ve diğer yabancı öğrencilerin konuşmalarında olası diller arası girişime örnekler verilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Rusça, karşılaştırmalı tipoloji, diller arası etkileşim.

CONSIDERING THE FEATURES OF THE NATIVE LANGUAGE WHEN STUDYING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Abstract: The article considers the need to study Russian as a foreign language, taking into account the peculiarities of the native language of students. It provides examples of possible interlanguage interference that may occur in the speech of Turkish, English and other foreign students.

Keywords: Russian as a foreign language, comparative typology, interlingual interference.

Как известно, у каждого языка есть свои особенности – грамматические, лексические и культурные: определённая последовательность слов в предложениях, различные подходы к словообразованию, разное количество падежей, родов или и вовсе их отсутствие, и т.д. Каждый язык проходит уникальный путь развития, создавая свою собственную языковую картину мира, которой и обладают носители языка.

Таким образом, можно утверждать, что особенности родного языка, родной языковой картины мира, сформированные ими нейронные связи будут оказывать непосредственное влияние на процесс и длительность изучения и понимания другого, отличного от родного, языка, а значит, и другой языковой картины мира. В соответствии с тем, что человеческий мозг запоминает, понимает, а впоследствии и развивает навыки путём формирования новых нейронных связей, при обучении чему-то новому, в том числе и иностранным языкам, следует обратить внимание на наличие или отсутствие тех или иных знаний и навыков, которые способны улучшить восприятие изучаемого языка, а также оптимизировать образовательный процесс.

³⁶ Студент 1 курса Белорусского государственного медицинского университета, Минск, Республика Беларусь, denizkr@gmail.com

Цель данного исследования – показать на примере изучения русского языка как иностранного необходимость учета родного языка обучающегося с целью исключения возникновения межъязыковой интерференции.

Согласно американскому лингвисту, известному своими работами в области контактной лингвистики, У. Вайнрайху, интерференция представляет собой *«те случаи отклонения от норм любого из языков, которые происходят в речи двуязычных (людей – прим. Кыр Д.) в результате того, что они знают больше языков, чем один, т.е. вследствие языкового контакта»* (Вайнрайх 1979: 22). Исходя из этого определения, можно предположить, что интерференционные ошибки носят закономерный характер и обусловлены воздействием норм родного языка человека на его речь на неродном языке, в той части, где нормы двух языков расходятся.

Одной из лингвистических особенностей русского языка, на которые следует обратить внимание, является наличие категории рода у имен существительных, как и в латинском или немецком языках, которая определяется или по значению, или по окончанию.

Современные исследователи полагают, что отличительной особенностью категории рода в русском языке является *«разнообразие языковых средств выражения родовых значений в различных группах существительных, логической немотивированностью рода в некоторых названиях живых существ и во всех названиях неодушевленных предметов, отсутствием единой основы для классификации существительных «общего рода» и существительных мужского рода, не имеющих соответствия среди существительных женского рода, и наоборот»* (Юсупова 2013: 328).

Так, в немецком языке определение рода имен существительных влияет на артикль, а не на форму самого слова, как это происходит в русском или латинском языках. В свою очередь в турецком языке нет деления по родам: все слова одного рода. Следует также отметить, что в турецком отсутствует половая принадлежность не только у имен существительных, но и у местоимений. Из этого следует, что человеку, у которого родной язык является турецким (при условии, что он не владеет любым другим языком), категорию рода в русском языке необходимо будет изучать с нуля, для чего потребуется формирование новых нейронных связей, а значит, возникнет потребность уделить данному аспекту языка значительно больше времени, нежели другим студентам, которые с понятием рода уже были знакомы в пределах своего родного языка.

К неправильному пониманию речевых ситуаций может приводить и наличие одинаковых по звучанию, но разных по значению слов в родном и изучаемом языках – межъязыковых омонимов.

Так, в турецком языке можно обнаружить следующие слова, являющиеся омонимами русским аналогам: *Saray* – это дворец, а не сарай (помещение на заднем дворе); *Durak* – это остановка, а не дурак (глупый человек); *Kot* – это джинсы, а не кот (животное); *Yazık* – это жалко, а не язык (часть тела), и др.

В английском примерами межъязыковых омонимов могут выступать такие слова, как *angina* – это стенокардия, а не ангина (воспаление горла), *magazine* – это журнал, а не магазин (торговое помещение), и т.д.

Даже в пределах одной языковой семьи могут возникать подобного рода сложности восприятия. Так, например, в русском и белорусском языках: *дыван* – это ковер, а не *диван* (вид мебели).

Незнание подобных тонкостей может привести к недопониманию, что повлечёт за собой неуверенность в общении у изучающих русский язык и нежелание в дальнейшем вступать в коммуникацию.

Также требуется отметить различие в системе словообразования. Различия могут скрываться даже в таких неочевидных для носителя языка местах, как название числительных, которые являются одной из первых тем при изучении языка и обязательны даже на элементарном уровне владения языком. Исчисление стозначных чисел в английском, немецком и турецком языках происходит следующим образом: цифры 100, 200, 300, ... 900 произносятся как *one hundred, two hundred, three hundred ... nine hundred; einhundert, zweihundert, dreihundert ... neunhundert; yüz iki, yüz üçyüz ... dokuzyüz*. В русском же языке эти цифры звучат как сто, двести, триста ... девятьсот. Таким образом, носитель английской, немецкой или турецкой системы исчисления привык произносить сначала цифру от 1 до 9, а затем неизменяемое слово «сто», что отлично от системы русского языка, в которой, начиная от 200 (двухсот), слово «сто» претерпевает изменения и зачастую замаскировано в слове, особенно для тех, кто только начал изучать русский язык и раньше не был знаком с кириллицей, что приведёт к необходимости запоминать все эти числа целиком.

Разница в построении предложений в родном и иностранном языках также может вызвать трудности. Так, в турецком языке есть чёткий порядок слов, входящий в систему SOV (субъект – объект – действие). В английском языке аналогично строгий порядок слов: «I love you», и никак иначе. Русский же язык входит в группу SVO (субъект – действие – объект) и имеет свободный порядок слов, позволяющий носителям русского языка произносить фразы, меняя слова местами: «Я люблю тебя», «Я тебя люблю», «Люблю я тебя», «Тебя я люблю».

Таким образом можно прийти к выводу, что при обучении иностранному языку следует уделить внимание особенностям родного языка обучающегося, наличию или же отсутствию у него тех или иных знаний и навыков, а значит и нейронных связей, что впоследствии поможет улучшить восприятие изучаемого языка, а также оптимизировать образовательный процесс.

ЛИТЕРАТУРА

Вайнрайх У. (1979). *Языковые контакты: состояние и проблемы исследования*, Киев: Изд-во «Вища школа».

Юсупова З. Ф. (2013). К вопросу о сопоставительном изучении именных частей речи в разноструктурных языках, *Филология и культура*, № 4, Казань, Изд-во ФГАОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет».

РОЛЬ УЧЕБНЫХ ПОСОБИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: НА ПРИМЕРЕ АНАТОЛИЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

*Аиша ВАГИФ*³⁷

YABANCI DİL OLARAK RUSÇA ÖĞRETİMİNDE DERS KİTAPLARININ ROLÜ: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİNDE

Özet: Ders materyalleri yabancı dil öğretiminde başarıyı doğrudan etkileyen önemli araçlardır. Ders materyalleri uzmanlık gerektiren bir konudur ve öğrencinin taleplerine karşılık verecek nitelikte hazırlanmaktadır. Bu çalışmada yabancı dil olarak Rusça öğretiminde ders materyallerinin rolüne ve önemine değinilmiştir. Çalışmanın amacı öğretim araçlarının öğrencilerin dil becerilerini geliştirme sürecindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda öncelikle Türkiye’de Rus dili öğretiminin genel durumuna ve tarihsel gelişimine değinilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmı Anadolu Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde kullanılan ders kitaplarının incelenmesine ayrılmıştır. Bu bölümde sınırlandırmaya gidilerek üçüncü sınıf zorunlu derslerinde kullanılan kaynaklar ele alınmıştır. Kaynakların içeriği, konu anlatım biçimleri ve öğrenilen konuların uygulanması konusunda detaylı bir analiz yapılmıştır.

³⁷ Студентка 3 курса Анатолийского университета (Эскишехир, Турция), barkhudarovaisha@mail.ru, Научный руководитель: Старший преподаватель Соннур АКТАЙ

Anahtar kelimeler: Anadolu Üniversitesi, ders materyalleri, yabancı dil olarak Rusça öğretimi, materyal kullanımı

THE ROLE OF TEXTBOOKS IN THE INSTRUCTION OF RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: A CASE STUDY OF ANADOLU UNIVERSITY

Abstract: Educational materials play a pivotal role in shaping the success of foreign language instruction, demanding specialized expertise in their preparation to cater to the diverse needs of students. This study delves into the significance and impact of instructional materials in the context of teaching Russian as a foreign language. The primary objective is to elucidate the influence of teaching materials on the progression of students' language skills. To achieve this goal, the study initially provides an overview of the general landscape and historical evolution of Russian language instruction in Turkey. The practical segment of the study focuses on a meticulous examination of the textbooks employed within the Department of Russian Language and Literature at Anadolu University. Specifically, this section scrutinizes the resources utilized in compulsory third-year courses. A comprehensive analysis is conducted on the content of these resources, the styles employed in conveying subjects, and the implementation of acquired knowledge.

Keywords: Anadolu University, instructional materials, Russian as a foreign language instruction, utilization of materials.

Введение

Современный мир ставит перед образованием и языковой политикой ряд вызовов, связанных с обучением русскому языку как иностранному (РКИ). Роль учебных пособий в этом процессе становится ключевой, так как они играют значительную роль в формировании учебной программы, определении методов обучения и обеспечении эффективного языкового прогресса у студентов. Данный аспект обучения РКИ стал особенно актуальным в современной международной среде, где русский язык получает все большее внимание как инструмент межкультурного общения и профессионального развития.

Важность учебных пособий при обучении РКИ заключается в их способности адаптироваться к различным уровням языковой подготовки студентов, учитывать их индивидуальные потребности и цели изучения языка. Эффективные учебные пособия должны предоставлять студентам широкий спектр текстов, заданий и упражнений, способствующих развитию всех аспектов языковой компетенции: аудирования, чтения, говорения и письма. Кроме того, современные учебники должны учитывать актуальные

темы и языковые ситуации, которые студенты могут встретить в реальной жизни, чтобы обеспечить их языковую готовность к практическому использованию русского языка.

В данном исследовании мы сосредоточимся на анализе роли учебных пособий в процессе обучения РКИ. Мы рассмотрим основные критерии эффективности учебных пособий, их структуру и содержание, а также влияние на результативность обучения и мотивацию студентов. Наша цель - выявить ключевые аспекты, определяющие роль учебных пособий в успешном освоении русского языка как иностранного, и предложить рекомендации для разработки более эффективных учебных материалов в этой области.

С учетом быстрого развития современных технологий и методик обучения, а также увеличения интереса к изучению русского языка в мире, исследование роли учебных пособий в обучении РКИ представляет собой актуальную и перспективную область для дальнейших исследований.

Кафедра русского языка и литературы Анатолийского университета

Исторические связи между Турцией и Россией имеют обширную историю. В 1883–1884 годах потребность в изучении русского языка в Турции официально появляется в военной сфере. Уже в начале XX века, в сложившейся нелегкой политической обстановке, потребность в его изучении возрастает. Вследствие этого в 1936-м году по инициативе великого лидера Мустафы Кемала Ататюрка на филолого-историко-географическом факультете Анкарийского университета впервые открывается кафедра русского языка и литературы (Актай 2012: 45).

Исторические связи повлияли на культурные и образовательные обмены между двумя странами. Россия также является важным торговым партнером Турции, а знание русского языка играет важную роль в облегчении экономических и дипломатических коммуникаций. Русская литература и культура оказывают значительное влияние в мировом масштабе, соответственно изучение русского языка и литературы - это возможность для турецких студентов познакомиться с богатым культурным наследием России. Во многих городах Турции имеются кафедры русского языка и литературы, где предоставляются студентам возможность изучать русский язык, русскую литературу и культуру на академическом уровне, внося свой вклад в развитие и укрепление двусторонних дружеских отношений. На уровне бакалавриата студенты изучают все аспекты русского языка, включая грамматику, фонетику, лексику и русскую литературу от классической до современной. Кафедры поддерживают тесные связи с российскими университетами и научными центрами, для того чтобы обмениваться студентами и преподавателями, а также организовывать совместные научные и культурные мероприятия (Актай 2015: 129).

Кафедра русского языка и литературы Анатолийского университета основан в 2010 году с целью предоставить студентам возможность изучения русского языка, литературы и культуры. Обучение проходит в кампусе имени Юнуса Эмре. Основные дисциплины программы включают грамматику русского языка, русскую литературу, перевод с русского на турецкий и наоборот, и другие (Актай, 2015: 129). Дополнительные факультативные курсы, такие как русские танцы, история российского кино и художественный перевод, позволяют студентам более глубоко погрузиться в русскую культуру. Студенты, завершившие обучение на кафедре, обладают множеством перспективных возможностей для карьерного роста. Они могут стать преподавателями русского языка и литературы в школах, колледжах или университетах, работая с турецкими или русскоязычными студентами. Знание русского языка также может открыть двери в сферу перевода, позволяя заниматься литературным переводом или работать во многих областях таких, как: туризм. Кроме того, студенты могут осуществить самоидентификацию в журналистике, медиа или научных исследованиях, занимаясь редакцией, переводом или культурными исследованиями. На третьем курсе студенты изучают такие, как: продвинутая грамматика, русская литература XIX и XX веков, русско-турецкий перевод, турецко-русский перевод, синтаксис, методы устной и письменной коммуникации.

Роль учебных пособий при обучении русскому языку как иностранному

Учебник- это своеобразный способ взаимодействия педагога- учащихся, учащегося – учащегося. Учебник по РКИ, «являясь частью триады: деятельность преподавателя-учебник- деятельность учащихся, носит деятельностный характер и отвечает главному требованию, предъявляемому к учебнику XXI века- активизировать мыслительную деятельность учащихся (Баринцева и др. 2008: 7).

По мнению Н.Л. Шибко: «Необходимое качество современного преподавателя РКИ – умение подобрать учебник в соответствии с коммуникативными особенностями иностранных обучающихся» (Шибко 2007: 287).

Учебные материалы имеют важную роль в процессе изучения русского языка турецкими студентами. Они представляют собой важное средство, которое помогает студентам понимать языковые концепции, развивать навыки и улучшать свои языковые способности. Активными в издании и распространении учебников и учебных пособий по русскому языку и русской литературе являются такие издательства, как: «Multilingual» (Yabancı Dil Yayınları) – представитель российского издательства

«Русский язык», «Nüans», которое сотрудничает с российскими издательствами «Златоуст», «Русский язык. Курсы» (Сабитова 2019: 149).

Преподаватели кафедры русского языка и литературы Анатолийского университета предоставляют широкий спектр полезных учебных материалов, которые адаптированы для турецких студентов, обеспечивая легкость их использования и понимания. Давайте рассмотрим учебные материалы и книги, используемые на лекциях по переводу с турецкого на русский язык, синтаксису и по методике письменного и устной коммуникации. На занятиях по устной и письменной методике, наш уважаемый преподаватель кафедры русского языка и литературы Анатолийского университета Аст. Проф. Хакан Сарач предлагает студентам к использованию учебный материал Г. И. Володиной «Как об этом сказать?». В данной книге рассматриваются построения предложений, употребления фраз и особенности речи в различных коммуникативных ситуациях. Автор книги - Галина Ивановна Володина, подробно анализирует различные стили речи, в том числе научный, официальный, деловой, публицистический и разговорный. Книга содержит множество примеров и упражнений, которые помогают студентам понять основные принципы правильного и красивого выражения своих мыслей на русском языке. Уровень сложности этой книги для турецких студентов зависит от их уровня владения русским языком и знаний в области стилистики и культуры речи. Для студентов с начальным уровнем владения русским языком книга может оказаться сложной для понимания или незнакомой из-за специфической лексики и грамматики, а также культурных аспектов. Но в целом, данная книга может быть полезным пособием не только для иностранных студентов, изучающих русский язык, но и для носителей языка, желающих совершенствовать свои навыки речи и письма. На занятиях по синтаксису студенты пользуются учебным пособием "Русский язык 10-11 классы" В.Ф. Грекова, С.Е. Крючкова и Л.А. Чешко. Данное учебное пособие структурировано для развития навыков чтения, письма, говорения и понимания русского языка. Учебник включает разделы по грамматике, лексике, текстам для чтения, упражнениям и заданиям на развитие навыков коммуникации. Данный учебник активно применяется в школах России и играет значительную роль в развитии языковых навыков учащихся старших классов. Профессор, доктор филологических наук, заведующая кафедрой русского языка и литературы Анатолийского университета Сабзиева Макбуле Мухарремовна, предоставляет книгу более доступной для турецких студентов, аннотируя и разъясняя ее, особенно в тех случаях, когда студенты нашей кафедры испытывают затруднения из-за различий между русским и турецким языками. Для облегчения усвоения материала наш преподаватель использует учебник на занятиях вместе с дополнительными материалами и практическими заданиями, направленными на улучшение навыков восприятия устной речи и аудирования у

студентов. Турецко-русские уроки перевода начинаются с осеннего семестра третьего курса и продолжаются до последнего курса как обязательный предмет. На занятиях наш преподаватель доцент, доктор филологических наук Наталья Нилуфер Денисова представляет студентам книгу «Настольная книга секретаря-референта» созданную издательством "Менеджер". Эта книга доступна в оригинале на английском и русском языках, однако наша уважаемая преподавательница компилирует книгу на турецкий язык, чтобы облегчить студентам улучшение навыков перевода именно с русского языка на турецкий язык. «Настольная книга секретаря-референта»- это практическое пособие, которое содержит информацию о стандартах оформления деловой переписки, организации документооборота и общих принципах эффективной работы в офисе. Книга включает образцы и шаблоны для создания различных документов, таких как письма, отчеты, протоколы и многое другое. Для турецких студентов, изучающих русский язык как иностранный, данная книга является важным ресурсом. С помощью этого пособия студенты могут освоить не только навыки письменного и устного общения на русском языке, но также улучшить понимание официальной деловой переписки и формализованных текстов. С помощью примеров и образцов, которые имеются в книге, студенты могут узнать, как правильно оформлять и структурировать деловые документы на русском языке. В будущей профессиональной деятельности оно будет очень нужным и полезным, особенно если студенты планируют работать в международной среде или иметь деловые отношения с партнерами из русскоязычных стран. Также стоит отметить, что наши преподаватели кафедры играют ключевую и огромную роль в обучении студентов. Они обладают профессиональными навыками и создают стимулирующую обучающую среду. Их энтузиазм и любовь к языку вдохновляют студентов на успех и саморазвитие.

Заключение

В заключении стоит отметить, что учебные пособия играют ключевую роль в процессе изучения русского языка иностранными студентами из Турции. Активное использование таких материалов способствует более эффективному обучению, улучшению понимания языковых правил и особенностей, а также способствует развитию коммуникативных навыков на русском языке. Использование учебников обогащает методику обучения, позволяя преподавателям адаптировать материал к разным уровням подготовки и потребностям студентов. Кроме того, такие пособия являются отличным средством подготовки к экзаменам и сертификационным тестам по русскому языку, что способствует успеху студентов и облегчает их интеграцию в русскоязычное образовательное и деловое пространство. Таким образом, учебные пособия являются неотъемлемой частью процесса обучения русскому языку как иностранному и важным инструментом в руках преподавателей. Они способствуют

эффективному усвоению материала студентами и создают благоприятные условия для развития их языковых навыков.

ЛИТЕРАТУРА

Актай, С. (2015). История обучения русскому языку в Турции (на примере Анатолийского университета), *Самарский научный вестник*, No. 1(10), 128-130.

Актай, Ш. (2012). Историко-хронологический процесс и современное преподавание русского языка и литературы в Турции, *İdil sanat ve dil dergisi*. IDIL, Cilt 1, Sayı 4, 43-59.

Баринцева, М. Н. и др. (2008). *Шкатулочка. Пособие по чтению для иностранцев, начинающих изучать русский язык (элементарный уровень)*. М.: Русский Язык.

Сабитова, З. К. (2019). Преподавание русского языка и литературы в Турции, *SLAVICAHELSINGIENSIA*, No. 52, 144-151.

Шибко, Н.Л. (2007). Учебники РКИ: сравнительный анализ коммуникативной ценности и культуроведческого потенциала. *Русский язык и литература в XXI веке: теоретические проблемы и прикладные аспекты: материалы Международ. Конгресса, посвященного Году русского языка*, Астана, 18–19 октября 2007 г./ Российский центр науки и культуры; ответ. ред. Н.Ж. Шаймерденова. С. 287–295. Астана.

РУССКИЕ СИНОНИМИЧНЫЕ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ “ОБАЯТЕЛЬНЫЙ” И “ХАРИЗМАТИЧНЫЙ” (ФУНКЦИОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ И ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ)

*Елизавета МАМАЕВА*³⁸

RUSÇA EŞ ANLAMLI SIFATLAR “CAZİBELİ” VE “KARİZMATİK” (FONKSİYONEL-ANLAMSAL VE DİLBİLİMSEL-KÜLTÜREL YÖNLER)

Özet: Makale, Rus dili dünya görüşünde iletişim kurarken sempati uyandıran bir kişiyi karakterize eden sıfatları ele almaktadır. Rusça eşanlamlı sıfatların işleyişleri ve dilbilimsel kültürel potansiyelleri dikkate alınarak “cazibeli” ve “karizmatik” sözcükleri incelenmiştir.

³⁸ Студент 3 курса Санкт-Петербургского государственного университета, Санкт-Петербург, Россия, elizzzz095@gmail.com

Anahtar kelimeler: Eşanlamlı sıfatlar, işlevsel-anlamsal analiz, dilbilimsel-kültürel analiz.

RUSSIAN SYNONYMOUS ADJECTIVES CHARMING AND CHARISMATIC (FUNCTIONAL-SEMANTIC AND LINGUOCULTUROLOGICAL ASPECTS)

Abstract: The article examines adjectives that characterize a person who elicits sympathy in communication within the Russian linguistic picture of the world. It explores the semantics and functions of the Russian synonyms “charming” and “charismatic” considering their linguistic and cultural significance.

Keywords: Synonymous adjectives, functional and semantic analysis, lingvocultural analysis.

Прилагательные, характеризующие личность, представляют собой один из значимых фрагментов русской языковой картины мира (Буданова, Зиновьева 2010). В настоящей статье остановимся на сравнении семантики и особенностей функционирования русских синонимичных прилагательных *обаятельный* и *харизматичный* с общим значением 'вызывающий симпатию при общении'.

Выбор лексем обусловлен их частотностью в речи носителей языка, при этом недостаточной дифференцированностью лексических значений слов в лексикографических источниках, а также сложностью для восприятия дифференциальных сем прилагательных иностранными студентами. В современном языке нередко происходит расширение, сужение или изменение лексического значения исследуемых слов. Кроме того, заимствованное слово *харизматичный* зафиксировано не во всех существующих лексикографических источниках.

По данным «Национального корпуса русского языка» нами был проведен детальный анализ семантики каждого прилагательного, его сочетаемости и частотности, определение выражаемой оценки, грамматической и стилистической характеристики. Выявлены некоторые стереотипные представления носителей русского языка об исследуемых характеристиках личности.

С целью верификации репрезентации в языковом сознании отобранных синонимов был проведен письменный онлайн-опрос носителей русского языка. В опросе приняли участие 20 информантов в возрасте от 18 до 60 лет разного рода деятельности. Им было предложено следующее задание: Продолжите приведенные ниже предложения: Он не то чтобы обаятельный, а скорее харизматичный, потому что ...; Он не то чтобы харизматичный, а скорее обаятельный, потому что Перейдем к полученным результатам.

Интегральными семами, объединяющими исследуемые синонимичные прилагательные, являются: 'вызывающий симпатию при общении', 'располагающий к себе', 'легко сходящийся с людьми'.

В лексическом значении лексемы *обаятельный* выделяется дифференциальная сема – 'обладающий бессознательной способностью нравиться окружающим'. Такой человек имеет совокупность привлекательных черт для окружающих, оказывает на них покоряющее воздействие, при этом причины, по которым это происходит, не всегда очевидны для говорящего.

Лексема *харизматичный* обладает большим количеством дифференциальных сем: 'вызывающий доверие и уважение окружающих', 'обладающий авторитетом', 'умеющий правильно себя подать', 'способный убедить в своей правоте, увлечь идеями'. Для человека, характеризуемого прилагательным *харизматичный*, характерно сознательное стремление оказать влияние на окружающих, это качество личности можно развить.

Дифференциальные семы, выявленные на основании данных толковых словарей современного русского языка, НКРЯ, данных опроса, а также других интернет-источников, позволяют сформулировать лексические значения членов синонимической пары [Толкование автора – М.Е.]: *Обаятельный* – обладающий бессознательной способностью вызывать симпатию окружающих при общении; *Харизматичный* – умеющий правильно себя подать, чтобы оказать влияние на окружающих при общении.

В языковом сознании носителей русского языка обаяние и харизма человека не имеют прямой зависимости от его внешней красоты. Исследуемые синонимичные прилагательные обозначают качества, которые проявляются при общении, и выражают однозначную положительную оценку личности в русской лингвокультуре.

Обе лексемы нередко используются носителями русского языка. *Обаятельный* имеет более 2500 вхождений в НКРЯ, *харизматичный* – около 1500. Лексема *обаятельный* является стилистически нейтральной, для лексемы *харизматичный* характерен газетно-публицистический стиль речи.

Оба слова преимущественно характеризуют взрослых. Прилагательное *обаятельный* обладает более широкой сочетаемостью, в то время как прилагательное *харизматичный* ограничено по половым и социальным признакам. Оно чаще характеризует мужчин, что объясняется наличием в ядре лексического значения анализируемого слова сем 'авторитетность', 'властность', 'внутренняя сила', которые в русской лингвокультуре традиционно связаны с представителями мужского пола.

Лексема *харизматичный* обычно описывает людей, работающих в области политики и военной службы, известных личностей, оказывающих влияние на массы или занимающих руководящие должности, представителей профессий, требующих взаимодействия с группами людей. Отмечается проявление этого качества при выполнении рабочих обязанностей. Для того чтобы указать качество, характерное для повседневной жизни, больше подходит прилагательное *обаятельный*.

Для лексемы *харизматичный* характерна сочетаемость с более экспрессивными наречиями, выражающими высокую интенсивность проявления признака: *адски, жутко, дико* и др.

Оба члена синонимической пары с одинаковой частотностью употребляются в полной и краткой форме. Для них характерны следующие грамматические конструкции: прилагательное + существительное, существительное/личное местоимение + прилагательное, наречие меры и степени + прилагательное. Исследуемые лексемы часто выступают в роли именной части составного именного сказуемого.

Итак, анализ материала позволяет предположить, что исследуемые прилагательные различны по частотности употребления, стилистической окраске, особенностям сочетаемости. Лексема *обаятельный* обладает более широким значением и описывает личность, обладающую бессознательной способностью легко сходиться с людьми, привлекать их, вызывать симпатию, располагать к себе. В отличие от обаятельного, *харизматичный* человек обладает сознательным стремлением вызвать доверие и уважение людей. Он заботится о собственном имидже, умеет правильно себя подать, стремится убедить в своей правоте или увлечь идеями.

ЛИТЕРАТУРА

Буданова Т.А., Зиновьева Е.И. (2010). Русский национальный характер в лингвистическом аспекте: теоретические основы изучения и языковая практика. *МИРС*. №1. С.26-29.

Национальный корпус русского языка (НКРЯ): URL: <http://www.ruscorpora.ru>

RUSÇA DEYİMLERDE KUŞ İMGESİ: KÜLTÜRDİL BİLİMSEL İNCELEME

Özge KURAY³⁹

ОБРАЗ ПТИЦЫ В РУССКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМАХ: ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация: В данном исследовании проведен лингвокультурологический анализ образа “птицы” в русских фразеологизмах. В рамках данной работы, во-первых, были выявлены фразеологизмы, связанные с птицами и их видами в русской культуре, а также даны значения и смыслы фразеологизмов в русской культуре. Образ птицы, формируемый под влиянием различных факторов, таких как образ жизни, культурные структуры, литературные, религиозные, и политические аспекты, предстает в разных аспектах в каждом языке. По этой причине русские фразеологизмы сгруппированы отдельно, чтобы облегчить анализ и сделать их понятными. Фразеологизмы- это группы слов, которые отражают культуру общества. Поэтому перед анализом фразеологизмов приводится информация о лингвокультурологии как отрасли науки, которая в последние годы часто используется при анализе идиом. В свете этой информации показано влияние культуры на язык и фразеологизмы. Основной целью работы является демонстрация места образа “птицы” в культурном контексте русского языка. Поскольку количество идиом велико, статья ограничивается идиомами, в которых используются имена ворона, ласточки и воробья.

Ключевые слова: Образ птицы, лингвокультурология, русские фразеологизмы

BIRD IMAGERY IN RUSSIAN IDIOMS: A CULTURAL LINGUISTIC ANALYSIS

Abstract: This study conducts a cultural linguistic analysis of the symbolic representation of “bird” within Russian idioms. Initially, the research identifies idioms associated with birds and their various species in Russian culture, elucidating the significance and nuanced meanings embedded within these idioms. The depiction of the bird image evolves based on multifaceted factors, encompassing societal lifestyles, cultural structures, literary influences, religious connotations, and political dynamics, manifesting distinctively in each linguistic context. To facilitate a comprehensive analysis and enhance clarity, Russian idioms featuring bird imagery are distinctly categorized. Prior to delving into idiom analysis, foundational information is provided on cultural linguistics, acknowledged as a pivotal field frequently applied in recent

³⁹ 3. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, kurayozge@gmail.com, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sonnur AKTAY

idiom studies. This information underscores the profound influence of culture on language and idiomatic expressions. The primary objective of this research is to illustrate the cultural significance of the “bird” image in the Russian linguistic and cultural milieus. Since the number of idioms is high, the article is limited to the idioms in which the names of crow, swallow and sparrow are used.

Keywords: Bird image, Culturology, Russian idioms

Giriş

Dil, değişen ve gelişen bir varlıktır. Değişirken kültürden beslenmesi, etkilenmesi ve ona göre şekillenmesi doğal bir süreçtir. Bu süreçte dile giren kalıp sözler de kültürü yansıtan birer ayna işlevi görmektedir. Bu kalıp ifadelerin başında ise kültür aktarımında önemli rol üstlenen deyimler gelmektedir (Aktay, 2022: 67). Deyimler, toplumun kimliğini taşıyan önemli söz gruplarıdır. Halkın geleneği, inancı, tarihi hakkında bilgiler verebilir ancak deyimlerle ilgili olarak çok yönlü akademik incelemeler yürütülmesi gerekmektedir.

Dilin en önemli parçalarından sayılan deyimler, ait olduğu toplumun milli düşüncesini, tarihini, yaşam şeklini, kültürünü yansıtan kalıplaşmış söz gruplarıdır. Konuşma ve yazı dilini zenginleştiren deyimler her halkın dilinde farklılık gösterir. Yıllar içinde kalıplaşır ve ait olduğu toplum tarafından benimsenirler. Dil ile bu kadar iç içe olan ve yüzyıllar içinde oluşan deyimler incelenmeden halkların kültür hazinelerini öğrenmek oldukça güçtür (Aktay, 2020: 233).

XX. yüzyılın sonlarında dilbilim araştırmalarında dil ve kültür ilişkilerinin ele alındığı çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalar neticesinde ise ‘kültürdilbilim’ (лингвокультурология) adı altında yeni bir bilim dalı doğmuş, deyimler ise kültürdilbilim araştırmalarının temel nesnesi haline gelmiştir. Kültürdilbilim disiplinler arası bir bilim dalıdır. Bu sebeple çalışma alanı oldukça geniştir. Kültürdilbilimin amacı, dilin derinliklerindeki özülle yüzeyindeki yapısının etkileşime girmesini sağlayan dil birimlerine ait kültürel zemini ortaya çıkartmaktır (Alimjanova, 2016: 32).

V. A. Maslova, kültürdilbilim araştırmaları ışığında halkların mitolojik düşünce sisteminin açığa çıktığını, halkların ve çağların en önemli kültürel motiflerinin de en çok deyimlerde yerini bulduğunu ifade etmiştir (Aktay, 2020: 236). Nitekim bu çalışmanın amacı Rusça deyimlerde geçen kuş adlarının millî kültürel bir imge olarak anlamını ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda kuş adlarının geçtiği deyimler tespit edilerek Rus kültüründeki anlamı ile birlikte olumlu ve olumsuz çağrışım özellikleri ele alınmıştır. Kuş adları deyimlerde fazla kullanıldığı için inceleme karga, kırlangıç ve serçe adlarının geçtiği deyimlerle sınırlandırılmıştır.

Rusça Deyimlerde Geçen Kuş Adları

Hayvanlar ve kuşlar, uygarlık tarihi boyunca insan yaşamında her zaman önemli bir rol oynamıştır. Toplumun oluşumunda önemli bir etkisi olmuş, insanların ekonomik faaliyetlerinde nesne olarak hizmet etmiş, insanların doğal dünya hakkındaki çeşitli fikirlerini somutlaştırmış ve canlılara insan bilincinde özel, sembolik anlamlar yüklenmiştir. Dünyanın birçok dilinde ulusal-kültürel özgülüğü yansıtan zoonim bileşenli deyimsele ifadeler ortaya çıkmıştır (Bofey, vd. 2021: 115).

Kuş imgesi her kültürde farklı anlamlara gelebilir. Özgürlük, güç, zarafet simgesi olarak görüldüğü gibi şanssızlık, kötülük sembolü olarak da karşımıza çıkabilir. Bu kültürden kültüre veya kullanıldığı yere göre değişiklik göstermektedir.

Kuş, sembolik açıdan oldukça önemlidir. Birçok büyük devletin, kraliyetin armasında kuş görmek mümkündür. Buna en iyi örnek Rusya armasıdır. Rusya armasında bulunan çift başlı kartal, güç, egemen, otoritenin sembolüdür.

Rusça deyimlerde sıklıkla karşımıza çıkan kuşların başında karga (ворона) gelir. Karga genel olarak Rus kültüründe “bir yandan ölümün ya da diğer talihsizliklerin kasvetli habercisi, diğer yandan da leşle beslenen ve leşin kokusunu uzaklardan alan uğursuz bir kuş” olarak algılanmıştır (Canumov, 2019: 109). Karga, farklı anlamlarıyla Rusça deyimlerde şu şekilde kullanılmıştır:

1. **Белая ворона** (Beyaz karga): Bir toplulukta diğerlerinden farklı olan kişiyi ifade etmek için kullanılan ve farklılığı toplum tarafından olumsuz algılanan kişileri tanımlamak için kullanılan bir deyimdir;
2. **Считать ворон** (Kargaları saymak): Dalgın, dikkatsiz olmak, kişiye yöneltilen sözlere tepkisiz kalınması gibi durumlarda kullanılan bir ifadedir;
3. **Как ни бодрись ворона, а до сокола далеко ей** (Karga ne kadar mutlu olsa da şahinden çok uzaktır): Bu atasözü dış görünüşü ne kadar iyi olursa olsun kötü alışkanlıklarını düzeltmeyen, iç güzelliği olmayan kişileri tanımlamak için kullanılır;
4. **Мудрый ворон** (bilge karga): Bir kişinin bilgeliğini tanımlamak için kullanılır;
5. **Пуганая ворона** (korkak karga): İlk izlenimlerin aldatıcı olduğu durumları tanımlamak için kullanılır.

Deyimlerde geçen bir diğer kuş kırlangıç (ласточка)’tır. Kırlangıç Rus kültüründe olumlu bir çağrışım barındırır. Eyleme geçmeyi, özgürlüğü sembolize eder (Hriptulova, 2019: 152). Ruslar, bir eve kırlangıç girdiğinde iyi haberler olacağına ve evinde bu kuşlardan bir yuva

bulunan kişinin iyi bir insan olduğuna inanırlar; ayrıca bir kırlangıcın yuvasını yıkmanın günah olduğuna dair bir inanç vardır (Bofey, vd. 2021: 115). İçinde kırlangıç geçen bir deyim olarak:

1. **Первая ласточка** (İlk kırlangıç): İlk olanı tanımlamak; herhangi bir şeyin ortaya çıkışının, gelişinin en erken belirtilerini tanımlamak için kullanılır;
2. **Одна ласточка весны не делает** (Tek kırlangıçla bahar gelmez): Bu atasözü tek bir belirtiyeye dayanarak sonuca varmamak anlamına gelir;

Serçe (воробей) de Rusça deyimlerde çok kullanılmıştır. Serçenin küçük, savunmasız masum bir kuş olmasından dolayı Rusça deyimlerde bu anlamlarıyla ön plandadır. Örneğin, içinde serçe geçen deyimlerden birkaçı şunlardır:

1. **С воробьиный нос**: Çok küçük;
2. **Короче воробьиного носа**: Aşırı küçük;
3. **На воробьиный скак**: Çok yakın;
4. **Воробью по колено**: Bu deyim olumsuz anlam içermektedir. Genellikle insanlara çok az yer ve fırsat verilen bir durumu tanımlamak için kullanılır;
5. **Стрелять из пушки по воробьям** (serçeleri topla vurmak, ateş etmek): Basit bir iş için çok fazla çaba harcamak anlamına gelmektedir;
6. **Стреляный воробей** (Vurulmuş serçe): Kandırılması, aldatılması veya şaşırtılması zor olan çok deneyimli bir kişi; tecrübeli insan anlamına gelmektedir.

Verilen örneklerden yola çıkarak diyebiliriz ki deyimler, dilin ve kültürün derinliklerine ışık tutan önemli unsurlardır. Toplumların geçmişten günümüze taşıdığı, kuşaktan kuşağa aktardığı anlam ve değerlerin yoğun bir şekilde bulunduğu deyimler, dilin yaşayan birer belgesi olarak kabul edilir. Bu nedenle deyimler, sadece kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşturulmuş ifadeler değil, aynı zamanda bir kültürün, bir toplumun, hatta bir ulusun kimliğini ve tarihini yansıtan önemli birer parçadır. Elbette, kuş adlarının geçtiği deyimler yukarıda ele alınan deyimlerle sınırlı değildir. Bu kapsamlı konu farklı başlıklar altında özelleştirilerek etraflıca ele alınmalıdır.

Sonuç

Deyimler, içerdikleri derin anlamlar ve çağrışımlar sayesinde sadece dilbilimsel birer yapı değil, aynı zamanda kültürel birer belgedir. Bir toplumun değerleri, inançları, gelenekleri, tarihi olayları deyimler aracılığıyla dile getirilir ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu yönüyle deyimler, bir dilin ve kültürün yaşayan hafızasıdır. Örneğin, bir toplumun günlük yaşamında

sıkça kullandığı ve derin anlamlar taşıyan deyimler, o toplumun neye değer verdiğini, hangi kavramları önemseydiğini ve nasıl bir dünya görüşüne sahip olduğunu yansıtır.

Sonuç olarak bu çalışmada dilin kültürel bir zeminde şekillendiği ve deyimlerin kültürel değerlerin taşıyıcısı olduğu vurgulanmıştır. Kültürdilbilim disipliniyle ilgili genel bir tanımlama yapılmış ve deyimlerin bu alandaki önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Rusça deyimlerde geçen karga, kırlangıç ve serçe gibi kuş adları milli kültürel imgeler olarak incelenmiştir. Kuşların sembolik anlamları ile Rusça deyimlerdeki kullanımlarına dair açıklamalar verilmiş ve Rus kültürüne özgü deyimlerin analizi yapılmıştır. Bu bağlamda karga, kırlangıç ve serçe kuşlarının Rus kültüründe hangi bağlamda kabul gördüğü, olumlu ya da olumsuz özellikleri sunulmuştur. Bu analizler, dilin kültürel zeminine nasıl yansıdığını ve toplumsal anlamların nasıl ifade edildiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

KAYNAKÇA

Aktay, S. (2022). Rusça ve Türkçe Deyimlerde Milli Kültürel Kodlar. Eskişehir: *Dil Araştırmaları Dergisi*.

Aktay, S. (2020). Rus ve Türk Kültüründe Rakamlı Deyimler Üzerine Kültürdilbilimsel İnceleme. Türkiye: *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*

Alimjanova, G. M. (2016). *Karşılaştırmalı Kültürdilbilim. Dil-Kültür-İnsan* (Çev.: Şekip Aktay, Seyhan Uçar), Ankara: Gazi Kitabevi.

Bofey, Ş. vd. (2021). Obrazı jivotnih i ptits v russkoy i kitayskoy lingvokulturah. *Society: Philosophy, History, Culture*, No. 11, 114–122.

Canumov, S. A. (2019). “Obrazı orla i vorona v tvorčestve A. S. Puškina”. *Ptitsa kak obraz, simvol, kontsept v literature, kulture i yazıke. Kollektivnaya monografiya*. 109-117. M.: Knigodel.

Hriptulova, T. N. (2019). “Ptıçiy sled v poezii N. İ. Tryapkina”. *Ptitsa kak obraz, simvol, kontsept v literature, kulture i yazıke. Kollektivnaya monografiya*. 145-154. M.: Knigodel.

RUS-TÜRK İŞ DÜNYASINDAKİ İLETİŞİMİN LİNGVO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ: (HİTAPLAR ÖRNEĞİNDE)

Bedirhan ÜÇGÜL⁴⁰

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ КОММУНИКАЦИИ В РУССКО-ТУРЕЦКОМ ДЕЛОВОМ МИРЕ

Аннотация: Активное развитие предпринимательства и деловой активности, с целью обеспечения сотрудничества между партнерами на международном уровне, предполагает применение языка делового общения, специфического вида этикета делового общения, которые, несмотря на определенные национальные особенности, имеют правила и принципы, обеспечивающие единые, международные стандарты. Корпоративный имидж, используемые в деловом мире, этикет и тесно связанные с ними моральные нормы поведения и установки, представляют собой наиболее общие черты делового общения. Основная цель работы- описать межкультурное общение деловых людей в условиях развития политических, экономических, туристических и культурных отношений между двумя странами; выявить особенности коммуникативного поведения русских и турок на основе характеристик общения и речевого поведения. В данной статье рассматриваются лингвокультурные особенности обоих языков с точки зрения носителя турецкого языка.

Ключевые слова: Русско-турецкие деловые общения, лингвокультурные особенности общения, вербальные и невербальные средства общения

LINGO-CULTURAL CHARACTERISTICS OF COMMUNICATION IN THE RUSSIAN-TURKISH BUSINESS WORLD

Abstract: A reliable language for business communication and certain business communication labels, with professional-level rules and principles that meet the international standards are needed in the field of entrepreneurship and business to achieve an active development and international cooperation between partners. General characteristics of business communication include stable corporate image, business labels, business etiquette, and the moral integrity. Political, economic, touristic and cultural relations between Russia and Turkey are developing in every way. This makes it necessary to better define intercultural communication between business people and to determine the communicative characteristics of Russians and Turks based on their cultural specifics. In this paper, the lingo-cultural

⁴⁰ 3. Sınıf öğrencisi, Patrice Lumumba Rusya Halklarının Dostluğu Üniversitesi Filoloji Fakültesi, Rusya Federasyonu, Moskova, E-mail: 1032229070@pfur.ru

characteristics of both languages will be examined from the point of view of a native Turkish speaker living in Russia.

Keywords: Communication in the Russian and Turkish business world, linguo-cultural characteristics of communication, verbal communication and nonverbal communicative behaviors.

“İletişim” kelimesinin anlamı nedir ve terim olarak nasıl tanımlanıyor? “İletişim” kelimesinin Türkçede anlamı, “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması; bildirişim, haberleşme, komünikasyon” terim olarak tanımı ise “Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi; bildirişim, haberleşme, muhabere, komünikasyon” (TDK <https://sozluk.gov.tr>) olarak açıklanmaktadır. Çeşitli kaynaklarda yazılı, sözlü ve sözsüz olmak üzere üç iletişim yönteminin ve kişiler arası, içsel, grup ve örgütsel iletişim türlerinin olduğunu görüyoruz. Rusça’da iletişim kelimesinin karşılığının “общение”, terim olarak ise “коммуникация” olduğunu görüyoruz. Fakat kimi çalışmalarda bu iki kelimenin aynı veya farklı anlamlar taşıdıkları tartışılmaktadır.⁴¹ “Bağlantı”, “iletişim”, “etkileşim” anlamında olan “коммуникация” terimi Latince “mesaj, iletim” anlamındaki “communicatio” kelimesinden gelmektedir. Petro Döneminde (1709) savaş ve askeri eylemler sırasında haber ve ileti anlamında kullanılmak üzere bu kelime Latince'den Fransızca ve Lehçe aracılığı ile Rusçaya geçmiştir. Terim anlamında ise 20. yy başlarında kullanılmaya başlanmıştır (Папенко 2020: 59). Sözlük, ansiklopedi ve bilimsel çalışma odaklı kaynaklara bakıldığında iletişimin tanımı farklı şekillerde aktarılır: “İletişim, ilişki, kişilerarası ilişki, aralarında bilişsel ve/veya duygusal-değerlendirici nitelikte bilgi alışverişinden oluşan iki veya daha fazla kişinin etkileşimidir”. (Мещеряков, Зинченко 2004). Başka bir kaynakta, iletişim, "bilgi alışverişi sırasında ortaya çıkan ve karşılıklı etkiye, karşılıklı deneyime ve karşılıklı anlayışa yol açan insanlar arasındaki psişik temas" olarak tanımlanmaktadır (Бодалев 1983). M. Kütükçü iletişimi şöyle tanımlar: “En basit tanımıyla “iletişim”, (...) iki kişi arasında, karşılıklı olarak birbirlerinin sözlerinin (ya da yazdıklarının) doğru anlaşılması ve buna yerinde karşılıklar verilmesi üzerinden- konuşmanın (ya da yazışmanın) olması gerektiği biçimde sürdürülmesidir” (Kütükçü 2015: 14). Burada en önemli konu veya belki de sorun “olması gerektiği biçim”dir.

Ticaretin gelişmesine bağlı olarak Türkçede “iş iletişimi”, Rusçada “деловое общение, бизнес коммуникация” diye adlandırılan bir iletişim türü daha ortaya çıkar. İş iletişiminin tanımına bakacak olursak günlük iletişimden farklı içerik ve hedeflerinin olduğunu görürüz. M.S.

⁴¹ (Bkz.: P.P. Сулейманова, «Смысловые измерения социокультурных понятий «общение» и «коммуникация»», Вестник РУДН, серия Философия, 2009, № 1, s.76-80; Д.И.Гусева, «“Коммуникация” и “общение”: соотношение понятий», Вестник науки и образования № 20(74). Часть 2. 2019. s. 84-87, <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikatsiya-i-obschenie-sootnoshenie-ponyatiy-1/viewer>)

Uzerina iş iletişimini şu şekilde tanımlar: “İş iletişimi, resmi alandaki insanlar arasındaki temasların karmaşık ve çok boyutlu bir gelişim sürecidir. Katılımcıları resmi statülerde hareket eder ve belirli bir hedefe, belirli görevlere ulaşmaya yöneliktir” (Узерина 2004: 4).

İş iletişimi, insanların mesleki ve çalışma faaliyetleri sırasında sosyal iletişimlerinden oluşan bir eylem olup yelpazesi oldukça geniştir: Kamu kuruluşları ve özel sektördeki eğitim, sağlık, ticaret, üretim, inşaat, kültür ve çok sayıdaki faaliyetleri kapsayan oldukça geniş bir alanı kapsar. Çalışmada inceleme için sadece ticari alanla ilgili bir çerçeve belirledik.

Türkiye ve Rusya arasındaki ticari ilişkilerin geçmişi çok eskilere dayansa da iki ülke arasında günümüzdeki çok yönlü iş birliği ortamında halen kimi zaman iletişimde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Burada birçok faktör bulunmaktadır. Ticari ilişkilerdeki iş iletişimi belirli bir konumdaki insanlar arasında gerçekleşir. Bu nedenle, ortaya çıkabilecek özellikle istenmeyen olay veya sorunların yaşanmamasına özen gösterilir. Her bir iş görüşmesinde konuşulacak konunun yanı sıra kişi veya heyeti kabul etme, karşılama, konu öncesi tanışma, görüşme sırasında tutum ve davranış, vedalaşma, yolcu etme ve benzeri tüm konular özenli yaklaşım gerektirmektedir. Genel kuralların yanı sıra, ilgili tarafların kültür ve değerleri, davranışları ve gelenekleri hakkında bilgi önemlidir. Bütün bunların aktarım ve iletişimde de dil en önemli faktördür. Örneğin, tanışma sırasında sıcak yaklaşım, mesafe, çay veya kahve ikramı, iş bağlantılarının sonucuna bakılmaksızın olumlu ve yapıcı ayrılma gibi eylemler iş birliklerinin akışını etkilemektedir. Toplantı veya iş görüşmesindeki belirli standartları çerçevesindeki uygulamaların yanı sıra sıcak ve samimi ortam, çay veya kahve ikramı Türk heyeti için önemli olup, davet eden tarafın ilgisini hissettiren bir görüş bırakacaktır. Ruslar için da aynı durumun söz konusu olduğu söylenebilir. Örneğin, iş görüşmelerinde karşı tarafın mesafeli ve tereddütlü yaklaşımı veya aile ve çocuklar hakkında soru sorma gibi durumlar her zaman iyi bir izlenim bırakmaz. Türkler ve Ruslar birbirlerini iyi tanımalı, öncelikler, iletişimde hassasiyet gösterilen konular bilinmeli, kullanılan dil ve üslup ortama uygun tercih edilmelidir. Etkili bir iş iletişimi için sadece dili bilmek ve kullanmak tek başına yeterli değildir. Burada çevirmen kullanılan durumlar da kastedilmektedir.

Araştırmacı L.G. Pavlova, “Uluslararası ticari iş birliği için iletişim sürecinde, muhatapların birbirlerini doğru anlamaları çok önemlidir, söz konusu durum ortaklar arasındaki iş birliğini büyük ölçüde etkiler.” der (Павлова 2009: 80). Uluslararası iş iletişiminde bu konuda kültürlerarası iletişim sorunu yaşanmaktadır.

Tanıdık ülke, kültür, insanların özdeş özellikleri hakkında bilgi, bir ortakla kolayca ve herhangi bir ihlal olmadan sohbet etmenizi sağlar ve tüm bunlar kişilerarası düzeyde bir iletişim düzenleyicisi haline gelir ve kurulan iletişim sırasında olumlu bir sonuca ve iş temasının olası en iyi duruma gelmesine katkıda bulunur. Tanınmış Rus dilbilimci, kültür bilimci ve kuramcı

Dmitri Lihaçov (1906-1999) "Rus Kültürü" adlı kitabında, "Her ulusun fazilet dolu üstün özellikleri ve eksiklikleri vardır. Başkasınıkinden daha fazla kendi özellik ve eksikliklerinize dikkat etmeniz gerekir. Görüldüğü gibi, en basit gerçek bu." (Лихачев 2007: 418).

Rusya Federasyonu da Türkiye gibi çok uluslu yapısı, geniş coğrafi arazisi, birçok farklı ülkeyle sınır komşusu, zengin ve karmaşık bir tarihi mirasa sahip bir ülkedir. Türkiye'de Rusya hakkındaki kamuoyu, Türk toplumunun farklı katmanlarında var olan Rusya ve Rus imajı, iki ülke arasında stratejik iş birliğinin kurulması bağlamında son derece önemlidir. Rus-Türk ilişkilerinin beş yüzyıllık tarihi, Türkiye'nin Soğuk Savaş'a katılımı da dahil olmak üzere çok sayıda savaşın anısıyla yüklenmiştir. Rusya'nın imajını olumsuz etkileyen birçok farklı faktör vardır. Batı'nın bugün bile Rusya'ya karşı yürüttüğü hedefli bilgi savaşını da hesaba katmak gerekir (Бахревский, Свистунова 2019:17). Rus ve Türk iş dünyasındaki her türlü iletişimde bu hususların iyi bilinmesi istikrarlı ve faydalı iş birliklerinin zeminini oluşturur.

İki ülke arasındaki iş iletişiminin kültürel ve lengüistik özelliklerinin çok geniş konu olduğunu vurgulayarak bildiride sadece bu görüşmelerdeki hitap şekilleri örnekleriyle konuyu özetlemek isterim. İş görüşmelerindeki iletişimde en önemli konulardan birisi hitap etme sayılabilir. Rusça ve Türkçe kelime hazinesi hitap bakımından zengindir. Bir kişinin sosyal, politik veya mesleki durumuna, unvanına veya rütbesine bağlı olarak bir hitap seçilir. Fakat iş etiketi gereği standartlara uyum sağlandığı için belirli kalıpların yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

Hitap şeklinin iletişimde görgü kurallarının bir unsuru olduğu ve nezaket kategorisini yansıtmaya gerektiği hemen hemen herkes tarafından bilinmektedir. Her buluşma, özellikle ilk kez tanışma söz konusuysa taraflardan özen ve titizlik talep etmektedir. Bu anlamda görüşmeye katılacak kişiler hakkında bilgi, hiyerarşik sıra, isimler vs çok önem arz etmektedir.

Ruslar ve Türkler arasında tarafımızdan toplanan iletişim materyali, kişinin sosyal statüsünün sözlü ifadesinin çeşitli yollarını belirlememize izin verir, sözcüksel düzeyde, bunlar her şeyden önce hitap biçimleridir. Konumuz iş içeriğiyle sınırlıdır, bu nedenle yalnızca iş görüşmelerinde, toplantılarda ve ilişkilerde kullanılabilecek referanslar alınmaktadır. Sosyal statü, "bir bireyin bir sosyal grubun hiyerarşisinde resmi olarak kurulmuş veya zımnen tanınan bir yeridir" (Sedov 1996:138). Bu nedenle, hitap ederken, bir kişinin sosyal statüsüne dikkat edilir. Türkçe'de resmi olarak "Sayın + isim/sosyal konumu", Rusçada «Уважаемый + имя и отчество/должность» gibi yaygın hitaplar iş görüşmelerinde kullanılmaktadır. Bir kişi vali, savcı, müdür veya öğretmen, sekreter, aşçı, şoför, inşaatçı vb. ise, temyiz statüsüne göre seçilir. Burada kişinin sosyal statüsünün kullanılması aynı zamanda önemli davranış ve tutumdur.

Rusça Hitaplar	Türkçe Hitaplar
-----------------------	------------------------

Господин Госпажа Госпада Уважаемый/-ая, -ые Многоуважаемый/-ая, -ые	Bay + Bayan + Saygıdeğer Hanımefendiler ve Beyefendiler Sayın + isim Bey/Beyefendi/Hanım/Hanımefendi Çok kıymetli + Beyefendi(-ler)/Hanımefendi(-ler)
<i>Обращение с учетом социального статуса:</i>	<i>Mesleki, idari ve sosyal konum eklenerek yapılan hitaplar:</i>
Уважаемый президент, депутат, министр, губернатор, ректор, Господин доктор, адвокат, директор.	Sayın Cumhurbaşkanım, Milletvekilim, Bakanım, Valim, rektörüm! Doktor Bey, Avukat Bey, Müdür Bey
<i>Военным:</i>	<i>Askeri alanda:</i>
товарищ капитан, майор и пр. гражданин, солдат.	Komutanım, Binbaşım vs. Yoldaş hitabının siyasi içeriği bulunabilir. Vatandaş (mahkeme salonunda), Asker.
Notlar: Ayrıca Türkçe'de Rusçadan farklı olarak hitapların birinci şahıs iyelik ekiyle kullanımı yaygındır: Cumhurbaşkanım, başkanım, müdürüm, şefim, öğretmenim vb. Örneğin, mesleki anlamda değil de saygı ifadesi olarak hem isim ve soyadıyla hem de bunlar belirtmeksizin sadece "Носам" hitabı, herhangi bir kurum, kuruluş veya siyasi parti başkanına "Başkanım", şef statüsündeki kişilere "Şefim" diye hitap edilir. Resmî çevrelerde "meslektaşlarım", resmi olmayan ortamlarda "arkadaşlar" olarak kullanılır. Askeri kurumlarda hitaplar şu kombinasyonlarla kullanılır: Komutanım, Binbaşım vs.). Bunların Rusçaya aktarımında "Benim Komutanım, Benim Binbaşım" şeklinde aktarılmamasına dikkat etmek gerekir. Rusçada söz konusu hitaplar "Товарищ капитан" veya "Товарищ майор" Türkçesi "Yoldaş Yüzbaşı/Binbaşı" olarak çevrilir ancak burada kelimenin politik-anlamsal bir çağrışımı vardır. Sovyetler Birliği döneminden kalma bir karşılık olduğu için komünist görüşle ilişkilendiriliyor.	

Kısaca özetlersek, hitapların iş iletişimde sosyal mesafeyi düzenlemede önemli olması sebebiyle Rus ve Türk iş dünyası iletişimde bilinmesi ve doğru kullanılmasına özen gösterilmesi gerekir. Bu anlamda her iki dildeki hitapların aşağıdaki özellikleri dikkat çekicidir:

Ruslara isimleriyle sadece ailede ve yakın çevresi hitap edebilir. Bunun için resmi ve yarı resmi iletişimde ismiyle hitap edilmesi gereken durumlarda ismin önüne erkekler için "господин", kadınlara "госпожа" eklenerek kullanılır. Toplantılarda, resmi durumlarda isimlerin önüne "Уважаемый/-ая, -ые" veya "Многоуважаемый/-ая, -ые" devamında isim veya toplu hitap edilen durumlarda ise hedef kitle eklenir.

Rusların da yabancılara hitaplarında ismin önüne bu kelimeler eklenerek kullanılır. Örneğin, "господин Мехмет Аргун, госпажа Айла Эроглу" gibi. Ruslar kendi aralarında birbirlerine

isim ve baba adıyla hitap ederler, bu bir nezaket kuralı olup, resmi çevrelerde bir saygınlık arz eder. Örneğin, “Андрей Васильевич, Анна Ивановна”.

Türkler hitaplarda baba ismini kullanmaz, sadece ad ve soyadı, ismin sonunda Bey/beyefendi, Hanım/hanımfendi ya da ismin önüne Bay/Bayan şeklinde kullanımlar tercih ederler. Örneğin, “Onur Bey”, “Selin Hanım”. Türklerin kendilerine sadece isimleriyle hitap etmesi alışılmış bir şey değildir. “Bay” kelimesi bir erkeğin isminin önünde, “Bayan” kelimesi ise bir kadının isminin önünde kullanılması ise resmi üslup ölçütlerindedir. Resmi ortamlarda Türkler bir erkeğin isminden önce “Bay” kelimesini, bir kadının isminden önce “Bayan” kelimesini kullanırlar. Örneğin, “Bay Andrey”, “Bayan Lyudmila” veya “Bay Andrey Kolesnikov, Bayan Lyudmila Aleksandrova” gibi. Bazen genel olarak yabancılara hitap şekli olarak “Mister, Madam” gibi diğer ifadeler de kullanılabilir.

Sonuç olarak, bildiride belirli bir hedefe ve görevlere ulaşmaya yönelik iş iletişiminin dil ve kültürel boyutundan hitaplar örneğinde bahsetmeye çalışıldı. İletişim karşılıklı bir süreç içerisinde iki veya daha fazla kişi arasında veya bir kişi ve bir grup veya gruplar arasında gerçekleşen tarafların birbirlerine bilgi aktarma ve duygu alışverişinde bulunma eylemidir. İnsan ilişkilerinin gelişmesi için iletişim kaçınılmazdır. İnsanlık tarihinde birincil iletişim türü günlük uğraşlar içerikli yaygın ve hepimizin kullandığı ve yaşam için kaçınılmaz olandır. Bu veya diğer alanlarda gelişmeler, mesleki amaç ve hedeflere yönelik iş birlikleri geliştikçe iletişimin de çeşitli türleri araştırmaların konusu olmaktadır.

KAYNAKÇA

Türk Dil Kurumu Sözlükleri <https://sozluk.gov.tr> (Erişim tarihi: 03.04.2024)

Бахревский Е. В., Свистунова И. А. (2019). *Образ России в Турции. Историческое развитие и современное состояние: монография*, Москва: Институт Наследия.

Бодалев А. А. (1983). *Личность и общение*. Москва.

Лихачев Д.С. (2007). *Русская культура*. СПб.: Искусство.

Мещеряков Б., Зинченко В. (2004). *Большой психологический словарь*. Олма-пресс.

Павлова Л.Г. (2009). *Основы делового общения*. Ростов на-Дону.

Раренко М.Б. (2020). «Коммуникация»: к вопросу об истории слова в русском языке. *Вестник ПНИПУ. Проблемы языкознания и педагогики* № 2, с. 59-69 <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikatsiya-k-voprosu-ob-istorii-slova-v-russkom-yazyke/viewer> (Erişim tarihi: 12.03.2024)

Узерица М. С. (2004). *Этика делового общения: учебное пособие*. Ульяновск: УЛГТУ.

Кütükçü Т. (2015). *İş Dünyası İletişim Rehberi. İş Hayatının Farklı Alanlarında Dili Etkili Kullanma Stratejileri*. İstanbul: Ötüken.

TÜRK VE RUS ATASÖZLERİNDE AHLAKİ DEĞERLER

*Yusuf KÖKKAYA*⁴²

МОРАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ В ТУРЕЦКИХ И РУССКИХ ПОСЛОВИЦАХ

Аннотация: Моральные ценности передаются через пословицы из поколения в поколение и определяют нравственную структуру общества. В связи с этим пословицы являются важнейшим источником для понимания ценностей, убеждений и образа жизни общества. Цель данного исследования – сравнить турецкие и русские пословицы с различными социокультурными структурами с точки зрения моральных ценностей, выявить сходства и различия в моральной структуре обоих обществ, что позволит лучше понять системы нравственных ценностей турецкого и русского обществ и улучшить межкультурное взаимопонимание. В этом исследовании турецкие и русские пословицы были сравнительно классифицированы и проанализированы в таблицах с особым акцентом на универсальные моральные ценности, такие как трудолюбие, правдивость и честность, дружба. В результате исследования было выявлено, что моральные ценности в турецких и русских пословицах в целом охватывают схожие темы, однако существуют серьезные культурные различия в том, как подчеркиваются эти ценности и какова их значимость.

Ключевые слова: Турецкие и русские поговорки, лингвокультурология, нравственные ценности

MORAL VALUES IN TURKISH AND RUSSIAN PROVERBS

Abstract: Moral values, transmitted from generation to generation through proverbs, play a crucial role in shaping the moral structure of society. As such, proverbs serve as important references for understanding a society's values, beliefs, and way of life. This study aims to compare Turkish and Russian proverbs, each originating from socio-cultural backgrounds, in terms of moral values. By doing so, it seeks to uncover both the similarities and differences in the moral frameworks of these societies, facilitating a deeper understanding of their respective moral value systems and fostering intercultural comprehension. To achieve this goal, Turkish and Russian proverbs were systematically categorized and analyzed in tables, focusing particularly on universal moral values such as diligence, truthfulness and honesty, friendship. Through this comparative analysis, the study reveals that while Turkish and Russian proverbs

⁴² 3. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, yusufkokkaya7@outlook.com. Danışman: Doç. Dr. Kevser TETİK

often touch upon similar themes of moral values, there exist significant cultural differences in the emphasis and significance attributed to these values.

Keywords: Turkish and Russian proverbs, cultural linguistics, moral values.

Türk Atasözlerinin kökenleri çok eskilere dayanır. İbrahim Şinasi, 1863 yılında basılan “Durub-i Emsal-i Osmaniye” adlı kitabın ön sözünde şunları belirtmiştir: “Atasözleri, halk hikmetleridir, halk felsefesidir ve bir milletin düşüncelerini, yani fikirlerini ne mahiyette olduğunu anlatırlar. Bu atasözleri, lisanından doğan bir milletin zihniyetine işaret eder” (Gözler 1982: 8). Bu tanımı başkaları da takip etmiştir, ancak Türk atasözleri ve deyimleri konusunda en kapsamlı derlemeleri ve detaylı incelemeleri gerçekleştiren, bu alanda kesin tanımlar sunarak değerli eserler yayımlamış olan Ömer Asım Aksoy, “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” adlı eserinin ilk cildinde, atasözlerinin yüzyıllar boyunca geniş halk kitleleri tarafından çeşitli olaylar karşısındaki gözlemlerden ve deneyimlerden doğarak ortaya çıktığını ve yönlendirici özellikler taşıyan genel kurallara dönüştüğünü belirtir. Bu güzel ve öğretici sözlerin belli kelimeler içinde donmuş bir şekilde var olduğunu ve halkın ortak kullanımına girdiğini vurgular (Aksoy 1995: 15).

Rusçadaki atasözünü tanımları incelendiğinde ise, atasözlerinin bir ulusun ekonomisi, kültürü ve tarihiyle birlikte şekillendiği görülür. Rus halk dilinin önde gelen araştırmacısı Vladimir Dal, Rus atasözlerinin özelliklerini belirleyen ilk kişi olarak kabul edilir ve bunların folklor türleri içinde yer alması gerektiğini vurgular. Dal’e göre, atasözleri, dolaylı bir şekilde ifade edilmiş gizli öğütler ve düşünceleri içerir. Ünlü Rus yazar Maksim Gorki, sözlü anlatımlar üzerine “*Söz sanatı, eski çağlarda insanların çalışmaları sırasında doğmuştur. Bu sanatın ortaya çıkış nedeni, insanların deneyimlerini en kolay ve kalıcı şekilde sözlü anlatımlara (dizeler, atasözleri, deyimler) dökmeye olan çabalarında yatar*” (Gorki 1958: 442) sözlerini sarf eder. Başka bir ünlü Rus yazarı olan Mihail Şolohov’un da ifade ettiği gibi, kalıplaşmış halk söylemleriyle birlikte zamanın derinliklerinden günümüze kadar insanların duyguları, yaşantıları, doğruları ve yanlışları taşınmıştır (Şolohov 1957: 3).

Atasözleri; topluma ahlaki, yaşamın doğrularını ve yanlışlarını öğreten, insanların nasıl davranması gerektiği konusunda öğütler veren ve toplumsal değerleri yansıtan çok önemli bir araçtır. Dolayısıyla bir toplumun kültürel ve ahlaki yapısını anlamak için önemli bir başvuru kaynağıdır. Yüzyıllardır birbirleriyle etkileşim hâlinde olan Türk ve Rus halkları, ahlaki değerler ve tavsiye edilen erdemler konusunda birbirlerine benzemektedirler, ancak bu değer ve erdemleri aktarış şekilleri ile verdikleri mesajlar noktasında birtakım farklılıklar göstermektedirler.

Tembellik

Türk atasözlerinde tembellik fakirlikle karşılaştırılır. “Fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp” denilerek asıl utanılması gereken unsurun tembellik olduğu vurgulanır. Rus dilinde de benzer şekilde “Fakirlik yerginlik değildir” («Бедность не порок») görüşü hâkimdir. Her iki atasözü de tembelliği eleştirirken, fakirliğin sosyal bir utanç unsuru olarak değil, belirli koşulların sonucu olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürer. Her iki dilde de tembelliğin hareketsizlik yönünün kişiye vereceği zarara dikkat çekilir. Türk dilinde, “Yatan taş, yosun tutar” atasözüyle hareketsizliğin kişinin zararına sonuçlar doğuracağı vurgulanırken; Rus dilinde “Yatan taşın altında su akmaz” («Под лежащий камень и вода не течёт») atasözüyle aksiyon almamanın olumlu sonuçlar getirmeyeceğinin altı çizilir. İki kültürde de tembellik konusuna çok fazla değinilmiştir, ancak Rus dilinde bu konuda çok daha fazla atasözü olduğu görülür. Nitekim, tembellik kadim Rusya’da da hoş görülmez. Örneğin, XII. yüzyılda büyük Kiev knyazi Мономах tarafından kaleme alınan Vladimir Monomah’ın Öğretisi (Поучение Владимира Мономаха) adlı eserine göre insanın en büyük kusuru tembelliktir. Bu yüzden öğretisi, tembellik etmemeyi tavsiye eden “Çocuklarım veya bu mektubu dinleyen herkes yazdıklarımı dikkate alsın ve tembellik yapmasın, çalışsın çabalasın” (Nestor 1903: 121) cümlesiyle başlar.

Yalan

Yalan kavramı hem Türkçe hem de Rusça atasözlerinde sıkça ele alınan ve derinlemesine incelenen bir konudur. Türkçede, yalanı iman ile karşılaştırılarak, inançlı bir insanda yalancılık gibi erdemsiz bir davranışın olamayacağını altı çizilirken, Rusçada, yalansız bir yaşamı huzurla özdeşleştirilir: “Yalan ile iman bir yerde durmaz.” (Tr.); “Yalan söylemeyen huzur içinde yaşar.” («Кто не врёт, тот спокойно живёт»).

Türkçe “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.”, “Perşembe günü yalan söyleyenin, cuma günü yüzü kara çıkar.” ve “Arife günü yalan söyleyenin bayram günü yüzü kara çıkar.” atasözleri yalanın ömrünün az olduğunu ve gerçeklerin kısa sürede gün yüzüne çıkacağını vurgular. Buna benzer olarak Rusçada “Yalanın ömrü az olur.” («Вранью короткий век») ile “Yalanın ömrü, delil ortaya çıkana kadardır” («Ложь стоит до улики») atasözleri bulunur. Toplumsal yaşamda yalan söylememenin ne kadar önemli olduğu ve bir kez bile söylenen yalanın, kişinin sosyal statüsünü ne kadar büyük derecede etkileyebileceğinin altını çizme görevini, Türkçede “Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.”, “Adı çıkmış dokuza, inmez sekize.” atasözleri üstlenirken; Rusçada ise “Dün yalan söyleyene yarın inanmazlar.” («Кто вчера солгал, тому и завтра не поверят») ve “Bir kez söylersen yalanı, sonsuza dek yalancısın.” («Раз солгал, навек лгуном стал») atasözleri üstlenir.

Türkçe atasözlerinde “Adam olan iki kere aldanmaz.”, “Adam adamı bir defa aldatır.”, “Aldatmak alçaklık, aldanmak ahmaklıktır.”, “Bir aldanan bir aldanır, iki aldanan her zaman aldanır.” örnekleri kişinin aldanmamak konusunda uyanık davranması gerektiğini vurgular. Rusçada ise sadece yalan konusuna değinilir, ancak kişiye aldanmamak gerektiği konusunda sorumluluk yüklenmez.

Doğruluk

Türk ve Rus atasözlerinde yalan ve yalancılık konularının yanı sıra doğruluk ve doğru söz söylemek erdemi üzerinde de durulmuştur. Türklerde doğruluk inançla bağdaştırılmış ve bunun üzerine atasözleri söylenmiştir. Bu bağlamda Türkçede “Allah doğrunun yardımcısıdır.” ve “Doğru, Allah’tan başka kimseden korkmaz.” atasözleri bulunurken; Rusçada doğru kavramının Tanrı ile ilişkilendirildiği görülmemiştir.

Rusçada doğru sözün erdemini, gücünü ve hikmetini vurgulamak için birçok atasözü kullanılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: “Gerçek güneşten daha parlaktır.” («Правда светлее солнца»), “Gerçek altından daha değerlidir.” («Правда дороже золота»), “Gerçek her zaman parlar, karanlıkta bile” («Правде обычай и во мгле сиять»), “Doğru söz büyüktür.” («Право слово велико»), “Gerçek suya batmaz, ateşte yanmaz.” («Правда в воде не тонет, в огне не горит»). Bu konuda Türkçe, Rusça kadar zenginlik göstermemiştir, aksine “Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.” atasözünde olduğu gibi doğruluğun yer yer toplum tarafından yanlış değerlendirildiğinin altını çizen nüanslar yapılmıştır. İki kültürde de anlam olarak birbiriyle aynı atasözleri de bulunmaktadır. Türkçede “Doğru söz acıdır.” atasözü, Rusçada ise “Doğru gözleri acıtır.” («Правда глаза колет») atasözü, gerçeklerin ve doğruların acı verdiği düşüncesinin altını çizmektedir.

Dostluk ve Arkadaşlık

Arkadaşlık ve dostluk, insan ilişkilerinde önemli kavramlar olup, farklı toplumlarda farklı anlamlar taşıyabilirler. Türk ve Rus dilinde çeşitli metaforlarla, hayvan imgeleriyle bu anlamlar yansıtılmıştır: “Arı ile kalkan bal başına, sinekle kalkan leş başına” ve “Kurtla ortak olan tilkinin hissesi ya tırnaktır ya bağırsak.” ifadeleri ile kişinin statüsünde çevrenin büyük bir rol oynadığını anlatılırken Rusçada “Kaz ve domuz dost değildir” («Гусь свинье не товарищ») atasözüyle farklı kişiliklere sahip insanların dost olamayacağını önemini belirtir.

Rusçada dostluğun ve arkadaşlığın maddi değerlerden önde olduğuna dair birçok atasözüne rastlanırken, Türkçede bu konunun üzerine nadiren değinildiği görülmektedir. Rusça atasözlerinde, “İyi bir dostluk, zenginlikten iyidir” («Доброе братство лучше богатства»), “100 rublen olacağına 100 arkadaşın olsun” («Не имей 100 рублей, а имей 100 друзей») ve “Dostluk paradan değerlidir” («Друг дороже денег») gibi ifadeler dostluğun maddiyattan çok

daha önemli olduğunu vurgular. Türk ve Rus halkları, komşuluğun önemi, ev alırken temel ölçüt olduğu görüşünde hemfikirdir. “Ev alma komşu al” (tr.); “Avlu alma, komşu al” («Не купи двора, купи соседа») atasözleri bunun bir göstergesidir.

Rusça, arkadaşlığın oluşmasının uzun bir süreç olduğunu vurgulayan çeşitli atasözlerine sahiptir. “Birden dost olunmaz” («Вдруг не станешь друг») ve “Dostunu 3 gün içinde değil, 3 yıl içinde tanı” («Не узнавай друга в три дня, узнай в три года») gibi ifadeler, dostluğun zaman ve deneyim gerektiren bir süreç olduğunu belirtir. Türkçede ise bu konuya dair benzer vurgulara rastlanmamaktadır.

İki dilde de zor zamanların dostluğun niteliğini ortaya çıkardığı, bu yüzden zorluklarla test edilmeden karşı tarafın gerçek bir dost olup olmadığına dair şüphelenilmesi gerektiği vurgulanır: “İyi dost kara günde belli olur” (Tr.); “At yokuşta belli olur, dost sıkıntıda” («Конь узнаётся при горе, а друг при беде»), ve “Dost kötü günde belli olur.” («Друг познаётся в несчастье») atasözleri bu konuya açıklık getirmektedir.

Söz konusu dillerde dost ve düşman karşılaştırılmasının yapıldığı ortak atasözleri de mevcuttur. Örneğin; “Dost başa, düşman ayağa bakar.”, “Dost ağlatır, düşman güldürür.” (Tr.); “Dost dostun evini yapar, düşman ise mezarını.” («Друг другу терем ставит, а недруг гроб тешет») atasözlerinde dost düşman karşılaştırmaları yapılarak dostun yapıcılığına, düşmanın ise yıkıcılığına dikkat çekilir. Dostluk ve düşmanlık arasındaki derin farklar ve etkileri vurgulanarak, aynı zamanda insan ilişkilerindeki önemli dinamikleri yansıtılarak insanlara sağlıklı ve güvenilir iletişim kurmaları konusunda rehberlik edilir.

Tek başına kişinin elinden bir iş gelemeyeceğini, dostluk ve arkadaşlık sayesinde birçok şeyi başarabileceğinin önemini Rusçada birçok örneğine rastlanırken Türkçede bu konuya ithafen yazılmış atasözlerinin oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Rusçada “Bir arı bal üretmez.” («Одна пчела не много мёду натаскает»), “Tek elle düğüm atamazsın.” («Одной рукой узла не завяжешь»), “Tek gidilen yol uzundur.” («Одному ехать и дорога долга»), “Meydanda tek başına savaşılamazsın.” («Один в поле не воин»), “İki çıra tarlanın ortasında bile yanar, tek çıra ocağın içinde bile söner.” («Две головы и в поле дымятся, а одна и в печи гаснет»), “Süpürgeyi kıramazsın ama dallarını kırabilirsin.” («веника не сломишь, а прутья переломашь») atasözleri kullanılırken Türkçede sadece “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” atasözü bulunur.

Sonuç

Türk ve Rus atasözleri ahlaki değerler bağlamında karşılaştırıldığında, Türk atasözlerinde genç yaşlı tüm toplumu ahlaki anlamda eğitmenin başlıca yolu inançtan geçer. İmanlı ve inançlı bir insanda ahlaksız ve erdemsiz davranışların görülemeyeceği vurgusu yapılır. Rus atasözlerinde

ise toplum inançla yönlendirilmez, sadece neyin doğru neyin yanlış olduğu vurgulanır. Dolayısıyla ahlaki öğütleri içeren Türk atasözlerinin başlıca hareket noktası inançtır. Rus atasözlerinin ayırıcı özelliği ise Türk diline göre daha fazla birlik beraberlik vurgusunun yapılmasıdır.

Ahlaki değerleri konu alan Türk ve Rus atasözleri birçok açıdan birbirine benzer. Her iki dilde de tembellik büyük bir kusurdur. Hem Türk hem de Rus atasözlerinde bir kez yalan söyleyen insana bir daha güvenilemeyeceği, yalanın ömrünün az olduğunu içeren atasözlerinin yanı sıra Türkçede yalanın imanla özdeşleştirildiği, Rusçada ise yalan söylememenin huzur getirdiği, doğrunun sorgulanamaz, yargılanamaz ve gizlenemez olduğuna dair söylenen atasözlerinin bulunduğu görülmektedir. İki dilde de dostluğun kişinin statüsünde büyük bir rol oynadığı, insanı güçlendiren, tamamlayan bir yanının olduğuna dair vurgular yapılmıştır. Ruslar dostluğun maddiyattan çok daha önemli olduğunu ve uzun bir süreç gerektirdiğini bildiren atasözleri kullanırken Türkçede bu tarz atasözlerine çok nadiren rastlanıldığı görülmüştür. Sonuç olarak, Türk ve Rus atasözlerinde ahlaki değerlerin genel olarak benzer temaları işlediği; ancak bu değerlerin vurgulanmış şekli ve önem sırasında kültürel farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Ahlak ve erdem sahibi insan olmayı salık veren bu atasözleri, ahlaklı toplumlar inşa etmek için oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aksoy Ö. A. (1995). *Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap.
- Citayok. (t.y.). *Poslovitsı o vernosti i pogovorki o vernosti*, <https://citayok.ru/poslovitci/vernost-2.html>. Data obraşçeniya: 29.03.2024.
- Gorki M. (1958). *Sobraniye soçineniy v tritsati tomah*. Moskova: Hudojestvennaya Literatura.
- Gözler H. F. (1982): *Açıklamalı Türk Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap ve Ana.
- Güneş S. (1999): *Türk ve Rus Atasözleri Arasındaki Benzerlikler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kolpakova N. P. (1957). *İzbrannıye poslovitsı i pogovorki russkogo naroda*. Moskova: Hudojestvennaya literatura
- Mansurova O. Yu. (2013). *Turetsko-russkiy slovar' poslovits*. Moskova: URSS.
- Nazaccent. (t.y.), *Pyat' russkih poslovits o druzhbe*. <https://nazaccent.ru/phrase/pyat-russkih-poslovic-o-druzhbe/> Data obraşçeniya: 29.03.2024.
- Sidorina N. P. (2006). *Turetsko-russkiy slovar' poslovits i pogovorok*. Moskva: Tolmaç.
- Şolohov M. (1957). *Poslovitsı russkogo naroda*. Moskva: Alfa-kniga.
- Yurtbaşı M. (2003). *Sınıflandırılmış Atasözleri*. İstanbul: Özdemir.

СЕМАНТИКА СЛАВЯНСКИХ ГИДРОНИМОВ (НА ПРИМЕРЕ ТВЕРСКОЙ ОБЛАСТИ)

Евгения ГУКОВА⁴³

SLAV HIDRONİMLERİNİN ANLAMBİLİMSEL ÖZELLİKLERİ (TVER OBLASTI ÖRNEĞİ)

Özet: Makale, Tver Oblastı'nın Penovski bölgesinin hidronimlerinin kökenleri ve anlambilimleri açısından analizine ayrılmıştır. Söz konusu bölge eski zamanlarda farklı kabileler tarafından iskân edildiğinden, bu bölgenin hidronimleri Slav, Fin-Ugor ve Baltik kökenli olabilir. Makale, Slav kökenli hidronimleri ayrıntılı olarak ele almakta, etimolojik benzersizliklerini ve anlamsal çeşitliliğini göstermektedir. Bu küçük kapsamlı çalışmada, bitki ve hayvan dünyasına, nehirlerin özelliklerine ve insan faaliyetlerine bağlı olmak üzere alt gruplara ayrılan 28 nehir adı analiz edilmiştir. Nehirlerin adlarını alt gruplara ayırmanın temel ilkesi anlamsaldır.

Anahtar kelimeler: Hidronimler, etimoloji, anlambilim, Penovski bölgesi.

SEMANTICS OF SLAVIC HYDRONYMS (BASED ON THE EXAMPLE OF THE TVER REGION)

Abstract: The article is devoted to the analysis of hydronyms of the Penovsky district of the Tver region from the point of view of their origin and semantics. Since this territory was inhabited by different tribes in ancient times, the hydronyms of this area may be of Slavic, Finno-Ugric and Baltic-speaking origin. The article examines in detail the hydronyms of Slavic origin, shows their etymological uniqueness and semantic diversity. In a small study, 28 names of rivers were analyzed, which are divided into subgroups according to the following characteristics: by connection with the flora, by connection with the animal world, by the characteristics of rivers, by connection with human activity. The basic principle of the distribution of river names into subgroups is semantic.

Keywords: hydronyms, etymology, semantics, Penovsky district.

Реки играют огромную роль в жизни людей. «Издrevле реки, ручьи поили и кормили человека. В частности, использовалась сила воды для переработки продовольственного сыра, т.е. сооружались водяные мельницы» (Кольцов 1995: 36-37).

⁴³ Студентка 4 курса Смоленского государственного университета, Смоленск, Россия, Email: genia1717@list.ru

Названия рек в научной литературе принято именовать гидронимами. «Гидроним – Вид топонима. Собственное имя любого водного объекта, природного или созданного человеком, в т. ч. океаноним, пелагоним, лимноним, потамоним, гелоним» (Подольская 1988: 46-47).

Цель нашего исследования – проанализировать названия рек Пеновского района Тверской области с точки зрения происхождения и семантики.

Пеновский район расположен на северо-западе Тверской области в верховьях рек Волги и Западной Двины. Местные краеведы называют Пеновский край «краем озёр и рек» (Кольцов 1995), поскольку его территория рассечена водными пространствами. На территории Пеновского района 133 озера и 41 река. Стоит отметить, что многие реки небольшие, но полноводные.

В древние времена территория Пеновского района была заселена финно-уграми, балтскими племенами, а позже смоленскими кривичами и новгородскими словенами. Следовательно, названия рек Пеновского района могут быть славянского, финно-угорского и балтоязычного происхождения.

В данной статье мы подробно анализируем названия рек славянского происхождения.

Названия рек славянского происхождения разнообразны по своей семантике, поэтому их можно распределить на подгруппы по следующим признакам:

- по связи с растительным миром: рр. *Кнёйка*, *Ореховка*, *Сосна́*, *Хвошница*, *Чащивец*;
- по связи с животным миром: рр. *Жаберка*, *Клёщинка*, *Колпінка*, *Плотица*, *Плотиченка*;
- по особенностям рек: рр. *Горянка*, *Добринка*, *Задорня*, *Кривица*, *Любежь*, *Московка*, *Половка*, *Пучинка*, *Студенец*, *Студеница*, *Ступинка*, *Чернушка*, *Чистенькая*;
- по связи с деятельностью человека: рр. *Городёнка*, *Волкота*, *Езжиница*, *Мостовлянка*, *Новинка*.

Рассмотрим более подробно первую подгруппу гидронимов, связанных с растительным миром.

Кнёйка – в основе названия – слово *кнея* в значении «отъемный лесокъ, лесной островъ; охотничий гонь или участокъ, захваченный облавою; сплошной кустарникъ,

лесокъ...» (Даль 1979: 124). Суффикс -к- в названии реки имеет уменьшительное значение.

Орэховка – в основе названия реки – слово *орех* в значении «плод некоторых деревьев и кустарников со съедобным ядром и скорлупой» (СлРЯ XI-XVII вв. 1987: 66). Эта река протекает в лесной местности, где растёт кустарник орешник.

Сосна́ – в основе названия – слово *сосна* в значении «хвойное дерево» (Даль 1991: 278), «вечнозелёное хвойное дерево с небольшими шишками» (Евгеньева 1988: 206).

Хвошница́ – в основе названия реки – слово *хвош*, которое означает «безлистное растение» (Даль 1991: 47), «споровое травянистое растение с зелёными стеблями и ветвями и чешуйчатыми листьями» (Евгеньева 1988: 597).

Чащивец – название реки связано со словом *чаща* в значении «частый, густой лес» (Срезневский 1903: 1485). В словаре В.И. Даля указано, что слово *чаща* восходит к слову *частый* в значении «противопоставление редкий, по простору и по времени; тесный или густой, сплошной, съ малыми промежутками...», «частина́ и ча́ща вост. чаща́, густой лесъ, заросли, кустарникъ, где трудно пройти, труппа...» (Даль 1991: 583). Эта река получила своё название по своему расположению в чаще.

Рассмотренные названия рек связаны с названиями деревьев, кустарников, трав, растущих на их берегах или в лесах, в которых они протекают.

Таким образом, мы подробно рассмотрели 5 из 28 названий рек Пеновского района Тверской области, доказали их славянское происхождение и убедились, что анализируемые названия рек разнообразны по своей семантике. В заключение стоит отметить, что каждое название реки уникально по своим этимологическим и семантическим характеристикам. Благодаря существованию гидронимов мы сохраняем память о наших предках. Изучение настоящего невозможно без изучения прошлого.

ЛИТЕРАТУРА

Даль В. И. (1978–1991). *Толковый словарь живого великорусского языка*. Москва: Изд-во «Русский язык».

Евгеньева А. П. (1985-1988). *Словарь русского языка*. Москва: Изд-во «Русский язык».

Кольцов А. Д. (1995). *В краю рек и озёр: краеведческие записки*. Тверь: Тверское областное книжно-журнальное изд-во.

Подольская Н. В. (1988). *Словарь русской ономастической терминологии*. Москва: Изд-во «Наука».

Словарь русского языка XI–XVII веков (1975- продолж. издание). Москва: Изд-во «Наука».

Срезневский И. И. (1893-1903). Материалы для словаря древнерусского языка. Санкт-Петербург: Типография Императорской АН.

ANADIL VE CİNSİYET ALGISINA ETKİSİ

Yasemen Nur KARAU⁴⁴

ВЛИЯНИЕ РОДНОГО ЯЗЫКА НА ВОСПРИЯТИЕ ГРАММАТИЧЕСКОГО ПОЛА

Аннотация: В данном исследовании рассматривается влияние родного языка на восприятие гендера в рамках русского и турецкого языков. В исследовании рассматриваются некоторые понятия с целью выяснить, с каким гендером их ассоциируют носители русского и турецкого языков. Содержание данного исследования включает в себя опрос 28 носителей русского и 50 носителей турецкого языков о гендере 19 абстрактных и конкретных понятий, а также обсуждение результатов этого опроса. Основная цель данного исследования- определить, существует ли корреляция между родным языком и понятием "гендер", и если существует, то подробно изучить эту корреляцию.

Ключевые слова: Грамматической гендер, восприятие, русский язык, турецкий язык

THE EFFECT OF MOTHER TONGUE ON THE PERCEPTION OF GRAMMATICAL GENDER

Abstract: This research examines the effects of mother tongue on the perception of gender, in scope of Russian and Turkish languages. This study takes some concepts in hand in order to see the genders Russian and Turkish native speakers associate them with. The content of the study includes a survey conducted with 28 Russian and 50 Turkish native speakers on the gender of 19 abstract and concrete concepts, and a discussion on the findings of this survey. The main goal of this study is to determine if there is a correlation between mother tongue and the concept of gender, and if there is, to examine this correlation in detail.

Keywords: Grammatical gender, Perception, Russian, Turkish

⁴⁴ 4. Sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, yasemenkaraul@gmail.com. Danışman: Doç. Dr. Nilüfer DENİSSOVA

Giriş

Bu çalışmanın temel amacı anadil ve cinsiyet arasında bir ilişki olup olmadığını saptamak ve eğer varsa bu ilişkiyi detaylıca incelemektir. Türkçe ve Rusça dilleri kapsamında bazı kavramlar incelenerek anadil konuşurlarının bu kavramları bağdaştırdığı cinsiyetler gözlemlenmiştir. Bu süreçte bu sorunun cevabıyla iç içe olan bazı soruları da cevaplandırmak gerekmektedir:

- Türkçe ve Rusça dillerinde cinsiyet nasıl ele alınmıştır?
- Cinsiyet algısını dil mi yoksa kültür mü daha çok etkilemektedir?
- Eğer anadil cinsiyet algısını etkiliyor ise bu soyut ve somut kavramlarda nasıl ortaya çıkmaktadır?

Türkçe ve Rusçada Cinsiyet

Türkçede dilbilgisel cinsiyet bulunmamaktadır ve cinsiyet bilgisi üç farklı yolla verilir. Bu, doğal sözcüksel bir özellik olan cinsiyet kelimeleriyle olabilir (kadın, erkek vs.), cinsiyet belirten son ekler yardımıyla olabilir (memur, memure vs.) ve son olarak da sözdizimsel cinsiyet işaretlemesi yöntemiyle cinsiyet belirtilebilir. Sözdizimsel cinsiyet işaretlemesi yöntemi, cinsiyeti belli olmayan bir kelimenin önüne veya arkasına bir cinsiyet kelimesi getirilerek yapılır (kadın doktor, polis kadın). Bu noktada şöyle bir sorunla karşı karşıya kalmak mümkündür: kadın cinsiyeti açık ifadelerle vurgulanma eğilimindeyken erkek cinsiyeti genellikle belirtilmesi gerekmeyen normal bir durum olarak görülür. Bu durum ise “İnsan eşittir erkek midir?” sorusunu gözler önüne sermektedir. Bu soru, Bulgular bölümünde daha detaylı olarak incelenmiştir.

Türkçede cinsiyet bu şekildeyken Rusçada cinsiyet, dilbilgisel bir kategori olarak bulunur ve dilin tüm kısımlarını etkiler. Rusçada tekil halde bulunan tüm isimler eril, dişil ve nötr olmak üzere üç kategoriden birine ait olmak durumundadır.

Dil, Kültür ve Düşünce

Dil, kültür ve düşünce üçgeninde, dil ve düşüncenin ayrılmazlığını vurgulamak gerekmektedir. Dil ile düşünce birbirini geliştirir ve birbirleri olmadan gerçekleşemezler. Humboldt, dilin düşüncenin gelişmesi için bir koşul olduğunu ve dilin ancak toplulukla gelişebileceğini vurgulamıştır. Diline bakıldığında toplumun özellikleri ortaya çıktığı gibi, dünya görüşlerini de dilde incelemek mümkündür. Yabancı dil ediniminde kişinin hedef dilin dünya görüşü içerisine tam anlamıyla girmesi mümkün değildir, çünkü anadilinin düşünme sistemi onu etkiler.

Kişinin çevresindeki durum ve olayları anadili çerçevesinde algılaması Sapir-Whorf hipotezinde Dilsel Belirleyicilik ve Dilsel Görelilik olmak üzere iki ilke ile açıklanmıştır. Dilsel Belirleyicilik ilkesine göre, dil öğrenimi kişinin düşünme şeklini değiştirir. Dilsel Görelilik ilkesi ise farklı dilleri konuşan insanlar gerçekliği farklı algılar. Bir dilde bulunan ayırıcı özellikler diğer dillerde bulunmayabilir veya farklı şekilde adlandırılmış olabilir.

Dilsel Görelilik için en güzel örneklerden biri dillerdeki renk kelimeleridir. İnsan gözü renkler arasındaki iki milyondan fazla ton farklılığını algılayabilirken dillerde renkleri ifade etmek için kullanılan kelimeler kısıtlıdır. Aynı zamanda dilden dile bu renk terimlerinin çeşitliliği de farklılık gösterir. Dilbilgisel cinsiyet de aynı renk terimlerinin çeşitliliği gibi her dilde aynı gelişen bir olgu değildir. Dilbilgisel cinsiyete karşıt olarak kavramsal cinsiyet, bir nesnenin dilsel veya doğal/biyolojik cinsiyeti gibi cinsiyet kategorileri dışında kavramsal olarak bir cinsiyeti çağrıştırmasını ifade eder.

Dil yapısının düşünceyi etkilediği sonucuna varmadan önce kültürel eğilimlerin de etki etmesi ihtimalini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Kültürel eğilimler dili, dil de kültürel eğilimleri etkiler. Örneğin sigara kelimesinin kullanımına erkek bağlamında maruz kalmış bir kişi, bu kelimeyi erkek cinsiyetiyle bağdaştırmış olabilir ve bu kelimeyi kişileştirdiğinde ortaya erkek cinsiyetli bir birey çıkabilir. Rusça için konuşmak gerekirse, bu kelimenin dilbilgisel cinsiyeti dişil iken bu kişi için kavramsal cinsiyeti erkektir. Masallar, diziler, filmler gibi diğer kültürel temsiller de bu eğilimleri etkileyebilir.

Dilbilimsel Görelilik ilkesini test eden araştırmaların sorunlarından biri, araştırmacıların iki dilin bilişsel etkilerini incelerken iki farklı kültürü de karşılaştırıyor olmasıdır. Çince ve İngilizce karşılaştırıldığında Çincenin daha transparan bir sayı sistemine sahip olduğu görülmektedir. Çince konuşuru çocukların bunun bir sonucu olarak numaralandırmada bir avantaja sahip olup olmadığı merak edilerek iki araştırma yapılmıştır.

İlk araştırmada, Çinli ve Amerikalı çocuklar kıyaslandığında Çinli çocukların sayı işlemede daha avantajlı olduğu görülmüştür. Bu avantajın sebebinin ise Çince dilinden dolayı mı yoksa Çin'de erken matematik becerilerine yüklenen önemden dolayı mı olduğu belirsizdir. İkinci araştırma ise yalnızca Kanadalı çocuklar arasında yapılmıştır. Bir grupta Çince ve İngilizce konuşuru çocuklar varken diğer grupta yalnızca İngilizce konuşuru çocuklar vardır. Bu gruplar karşılaştırıldığında Çincenin ilk gruba bir avantaj sağlamadığı saptanmıştır. Bu iki araştırmanın sonuçları birlikte yorumlandığında, kültürel değişkenlerin dilsel görelilikten daha önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Bulgular

Bu araştırma kapsamında yapılan deney çoktan seçmeli iki anket şeklinde gerçekleştirilmiştir. Her iki anket için de görülen kelimelerin kişileştirildiğinde hangi cinsiyet olarak ortaya çıktığı sorusuna cevap istenmiş ve cevap şıkları “kadın”, “erkek” ve “nötr” şeklinde belirlenmiştir. Deney, yaşları 17 ila 47 arasında değişen 28 Rusça ve 50 Türkçe anadil konuşuru ile, 19 adet kavramın cinsiyeti üzerine yapılmıştır. Rusça konuşurları için, dil düşünceyi ve cinsiyet algısını etkiliyor ise, kelimelere dilbilgisel cinsiyet kapsamında cevap vermeleri beklenmiştir. Türkçe konuşurları için ise herhangi bir cinsiyet atama beklentisine girilmemiştir.

Bu 19 kelimeyi kısıtlı bir alanda incelemek mümkün olmadığından en ilginç sonuçlara sahip olan dört tanesi aşağıda incelenmiştir.

Bu kelimelerden ilk ikisi “kişilik” ve “insan”dır. Bu iki kelime de insanla ilgili olmalarından dolayı birlikte incelenmeleri doğru olacaktır. Türkçe konuşurları, bu kelimeler için “nötr” cevabını vermişlerdir. “Kişilik”, Rusçada dişil bir kelime olmasına rağmen Rusça konuşurları bu kelime için “nötr” cevabını vermiştir; “insan” ise Rusçada eril bir kelimedir ve Rusça konuşurları tarafından öngörüldüğü gibi “erkek” cinsiyetinde cevaplandırılmıştır. “İnsan” kelimesi için “erkek” denirken “kişilik” kelimesi için “nötr” cevabı, şu şekilde açıklanabilir: “kişilik” soyut bir kavramdır ve bu kelimeye yüklenen herhangi bir stereotip veya toplumsal cinsiyet rolü bulunmamaktadır. “İnsan” kelimesi için verilen “erkek” yanıtı da ilk bakışta cinsiyetçilik gibi görünse de Rusçada “человек” kelimesi “adam” anlamına da geldiğinden bu kelimeye erkek cinsiyeti atanması doğaldır. Eğer ortada bir cinsiyetçilik var ise, bu dilin yapısından gelen ve temelinde bulunan bir cinsiyetçiliktir.

İncelenmesi gereken diğer bir kelime ise “köpek” kelimesidir. Rusçada dilbilgisel cinsiyeti dişil olan bu kelime, her iki dilin konuşurları tarafından da “erkek” olarak kişileştirilmiştir. Bu durumun sebebinin, toplum tarafından erkeğe atfedilen güç, korumacılık ve hatta belki de saldırganlık, gibi sıfatların köpeklerde de görülebilmesi olması ihtimal dahilindedir. Bu noktada oluşan durum, dilbilgisel cinsiyete zıt düşen bir durumdur.

Mercek altına alınan başka bir kelime ise “ışık” kelimesidir. Rusçası “свет” olan bu kelimedenden türemiş bir kadın ismi olan “Светлана, Света” dilde bulunmasına rağmen Rusça konuşurları bu kelimeyi “erkek” olarak kişileştirmiştir. Bu kelimedede dilbilgisel etkenin daha güçlü olduğu ortadadır. Türkçe konuşurları için ise parlaklık, ışık ve hatta güzellik gibi sıfatlarla bağdaştırılış ve yine bir kadın ismi olan, “ışık” kelimesinin kadın cinsiyetiyle bağdaştırılması şaşırtıcı değildir.

Sonuç

Bütün bu bilgilerin ışığında, Bulgular incelendiğinde Rusça konuşurlarının cevapları ile Rusçadaki dilbilgisel cinsiyet arasında %73,6 oranında bir tutarlılık söz konusudur. Tamamen bir tutarlılıktan söz edilememek ile beraber ise somut kavramlarda dilbilgisel cinsiyet etkeninin daha güçlü olduğunu söylemek mümkündür. Daha önce de belirtildiği üzere Türkçe konuşurlarından herhangi bir cinsiyet atama beklentisine girilmemiştir. Türkçe konuşurlarının cevapları genel itibariyle toplumsal cinsiyet rolleriyle bağdaşmaktadır. Her iki dilin konuşurlarının cevapları birlikte incelendiğinde ise dilbilgisel cinsiyetin etkisi kadar toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel etkenlerin de cevapları etkilediği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akhutina, T. Bates, E. Kurgansky, A. Polinsky, M. (1999). Perception of Grammatical Gender in a Three-Gender System: Experimental Evidence from Russian. *Journal of Psycholinguistic Research*, Vol. 28, No. 6: 695-713.
- Braun, F. (2021). Türk Dil Yapısında Cinsiyet (Çev. Beyza Yüce). *Dil Araştırmaları*, 28: 199-215.
- Dalkılıç, L. Ç. (2017). Rusçanın Yabancı Dil Olarak Edinimindeki Zorluklar: Dilbilgisel Cinsiyet Kategorisi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 279-298. DOI: 10.21497/sefad.377315
- Doğan, G. Kerimoğlu, C. (2015). Türkçede Cinsiyet Görünümleri ve Çağrışımsal Zihniyet. *TÜBAR-XXXVIII*: 143-178.
- Flaherty, M. (2001). How A Language System Creeps Into Perception. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32 (1): 18-31.
- Miller K. F., Smith C. M., Zhu J., Zhang H. (1995). Preschool origins of cross-national differences in mathematical competence: The role of number-naming systems. *Psychological Science*, 6, 56-60.
- Nakhanova, L. (2022). Dildeki Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2022, 14: 344-367
- Nicoladis, E. Foursha-Stevenson, C. (2012). Language and Culture Effects on Gender Classification of Objects. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43 (7): 1095-1109.
- Ordem, E. Ulum, Ö. (2019). Gender Issues in Language Teaching: Views from Turkey. *Acta Educationis Generalis*, Vol. 10, 2020, Issue 1.
- Rasmussen, C., Ho, E., Nicoladis, E., Leung, J., Bisanz, J. (2006). Is the Chinese number-naming system transparent? Evidence from Chinese-English bilingual children. *Canadian Journal of Experimental Psychology*, 60(1), 60-67.

Sato, S. Athanasopoulos, P. (2018). Grammatical Gender Affects Gender Perception: Evidence for the Structural-Feedback Hypothesis. *Cognition*, 176 (2018): 220-231.

Soral, G. (2009). *Anadilden Yabancı Dile Sözcüksel Aktarım*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Van Wyk, J. Mostert, M. (2016). The influence of mother tongue and gender on the acquisition of English (L2). The case of Afrikaans in Windhoek schools, Namibia, *Cogent Education*, 3:1, 1210997, DOI: 10.1080/2331186X.2016.1210997.

Yalçınkaya, O. (2020). Gender-Sensitive Language in Turkish and English: Changing Perceptions. *Türkbilig*, 2020/39: 1-14.

RUSYA'NIN AVRUPA'YA AÇILAN PENCERESİ – PETERSBURG: YERADBİLİMSEL İNCELEME

Şebnem KESDİ⁴⁵

ОКНО РОССИИ В ЕВРОПУ – ПЕТЕРБУРГ: ТОПОНИМИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Аннотация: Топонимы играют важную роль в качестве информационных хранилищ, предоставляя уникальные научные данные об истории, культуре, жителях и языковых особенностях города, тем самым устанавливая связь между прошлым и будущим. Анализ географических названий дает возможность более глубокого понимания культурных и исторических изменений, происходящих в городе. Настоящее исследование фокусируется на топонимике города Петербурга и проводит анализ его истории в рамках ономастики и смежной области – топонимического анализа. Исследование имени “Петербург” включает анализ проблем, возникших в период формирования города, его стадий развития и последующих изменений в наименовании. За исторический путь название “Петербург” претерпело множество изменений, что подтолкнуло к необходимости этимологического анализа, включая факторы, приведшие к эволюции наименования, а также политические и исторические влияния каждого периода на городскую топонимию. В начале исследования рассматриваются основные концепции ономастики и географии. Акцентируется вклад теоретиков в

⁴⁵ 2. sınıf öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, sebnem_k@anadolu.edu.tr, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sonnur AKTAY

область русской топонимике. Практическая часть исследования посвящена топонимическому и этимологическому анализу топонима “Петербург”.

Ключевые слова: Петербург, топонимика, топоним, топонимический анализ.

RUSSIA’S WINDOW TO EUROPE – PETERSBURG: A TOPONYMIC STUDY

Abstract: Place names serve as vital repositories of information, offering insights into a city’s history, culture, people, and linguistic characteristics, thereby establishing a connective link between the past and the future. Analyses of place names provide a lens through which cultural and historical transformations within a city can be unveiled. This study undertakes an examination of the toponymy of the city of Petersburg, delving into its history within the purview of onomology and its sub-discipline, toponymic analysis. The investigation into the name Petersburg encompasses an exploration of challenges faced during the city’s establishment, its developmental trajectory, and the subsequent alterations in nomenclature. Over the course of history, the name Petersburg has undergone multiple changes, prompting the need for an etymological analysis that addresses factors contributing to these name changes, as well as the political and historical influences of each period on the city’s nomenclature. The study initiates by discussing the content and relevance of the disciplines of onomastics and geography. The contributions of theorists in the realm of Russian toponymists are acknowledged. The practical segment of the study is dedicated to toponymic and etymological analyses of the toponym Petersburg.

Keywords: Petersburg, toponymy, toponym, toponymic analysis

Giriş

Ad ve adlandırma tarihi insanlık kadar eskidir. İnsanoğlu her zaman kendilerini ve çevrelerini farklı kılmak için adlandırma yoluna gitmişler, neden ve nasıl verildiğini bilmedikleri bu adları sorgulamışlardır. Bu bağlamda adbilim çalışmalarının önemli bir bölümünü yeradbilim oluşturmaktadır. (Şenel ve Önal, 2017: 153). Verdiğimiz isimler bize taşıyıcıları hakkında bilgi verir; kökeni, geçmişi, mesleği hatta ataları veya ailesi hakkında ipucu vermektedir (Turan, 2021; 103).

Yunanca ‘onomastik’ kelimesinden türemiş olan adbilim, *onoma* (ad) sözcüğünden gelmektedir. Adbilim çevremizde bulunan soyut ve somut bütün adların tarihini, kökenini, oluşum sürecini araştırma konusu edinen bilim dalıdır. Adbilim, adları köken bilgisi, tarihsel gelişim yönünden çeşitli dil ve kültür sorunları açısından inceleyen bilim dalı olarak adlandırılabilir. Adbilim dilbilim başta olmak üzere coğrafya, tarih, etnografya, edebiyat gibi

farklı disiplinlerin araştırma alanına girmiştir (Aktay ve Aktay, 2020: 45). Dolayısıyla adbilim, adın anlamını, verilmiş sebebini görmemiz, tarih ve kültürle ilişkilendirmemize olanak tanımaktadır. Adbilim kişi adları ve yer adları olarak iki ana kola ayrılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle çalışmanın konusunu oluşturan yeradbilim hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın uygulama kısmında Petersburg adının etimolojik çözümlemesi yapılarak, Petersburg şehrinin adını ve fiziki yapısını etkileyen kişilere ve olaylara değinilmiştir. Bu bölümde ayrıca Petersburg şehrinin hem tarihsel hem de edebî açıdan önemine değinilmiştir.

Yeradbilim (Toponimi) Nedir?

Toponim (Rus. topnim, Alm. Toponym- Geotoponym, Fr. Toponyme, İng. Toponym- place name) sözcüğü Yunanca topos (yer) ve onoma (ad) kelimesinden türemiştir ve yer adları anlamına gelir. Toponomi (Rus. toponimika, Alm. Ortsnamenkunde, Fr. Toponymie, İng. toponymy) ise yer adlarını inceleyen bilim dalıdır. (Aktay ve Aktay, 2020: 311).

Toponomi içindeki adlar, yerleşme adları ve özellik adları olarak ikiye ayrılır. İnsanların şimdi ya da geçmiş yaşadıkları şehir, köy, kasaba gibi alanları gösteren yerleşme adları; bir yerin doğal ve fiziki özelliklerini gösteren yeryüzü yükselteleri, doğal bitki örtüsü özelliklerine ilişkin adlar ise özellik adları olarak tanımlanır (Yılmaz, 2021: 1124).

Toponomi, yer adlarının ortaya çıkışlarını, kuruluş kanunlarını, üstlendikleri görevleri ve onların tarih boyunca yaşadığı değişimleri araştırır. Toponominin ana konusunu, bir kültüre, ulusa ait olan yer adlarının halk etimolojisinden, efsanelerden arındırılarak, kökenlerini, anlamlarını ve gramerlerinin belirlenmesi oluşturur. Halkların kültürleri, adetleri ve yaşadığı yerler hakkında yapılan araştırmalar sonucunda farklı açılardan sınıflandırmalar yapılır. Böylece yer adlarının türleri, anlam ve yapı özellikleri belirlenir ve yer adlarının genel karakteri ortaya çıkarılmış olur. Bu tür bir sınıflandırma bize yer adının geçmişteki şeklini, yazılışını, dil kaynağını, anlamını ve verilmiş nedeni gibi konuları açıklamamıza yardım eder. (Aktay ve Aktay, 2020: 311).

Yerbilim çalışmaları pek çok bilim dalına veri sağlayan çalışmalardır. Bu çalışmalarda öncelikle tarih ve coğrafya sonrasında arkeoloji, bitkibilim, sosyoloji, antropoloji, folklor gibi birçok alandan yararlanılır. (Kahve, 2018: 1).

Pek çok ülkede yapılan çalışmalarda yeradbilim genel olarak dilbilim alanı içinde değerlendirilmiş olsa da artık tarih, sosyoloji, arkeoloji gibi alanlarla da ilişkili olduğu görülmüştür. İnsan ve doğa, tarihi yer adlarına kaynaklık etmektedir. Yeradlarının değiştirilmesiyle dilin tarihi gelişiminde de değişiklikler olmaktadır. (Şenel, Önal, 2017: 153-154).

Toponimler haritalarda ya da genel işaretlerdeki özellikleri tanımlamak için bir etiketleme kolaylığı sağlamasının yanı sıra bir ülkenin veya bölgenin dilsel, kültürel, tarihi karakterinin de ayrılmaz bir parçasıdır. Böylece yapılan bu çalışmalarda ismin ardındaki hikâye anlaşılmaya çalışılır. Çünkü her adın anlatacak bir hikayesi olduğu kabul edilir. (Yılmaz, 2021: 1125).

Yeradbilim, adbilimin bir dalı olarak yer adlarını hem morfolojik hem de etimolojik açıdan inceleyen bir bilim dalıdır. Bu disiplin, dilbilim, tarih, edebiyat, sosyoloji, antropoloji, coğrafya gibi pek çok bilimin ilgi alanına girmektedir. Yer adları, bir bölgenin ve o bölgede yaşayan insanların sosyal, kültürel, tarihi ve coğrafi özellikleri hakkında bilgi veren önemli bir kaynaktır. Bu yönüyle yeradbilim, toplumların kimliklerini, tarihlerini ve yaşadıkları çevreyi anlamak için önemli bir araçtır.

Petersburg Adının Etimolojik Çözümlemesi ve Tarihsel Değeri

Rusya'nın ikinci, Avrupa'nın dördüncü en büyük şehri olan Petersburg, kurulduğu tarihten itibaren, Moskova'nın aksine, Rusya'nın 'Avrupa'ya açılan penceresi' olmayı amaçlamıştır. Rus çarı I. Petro tarafından 16 Mayıs 1703 yılında Aziz Petrus'un onuruna kurulan bu şehir, 1712 yılında başkent olmuştur (Pospelov, 2008: 386). 200 yıl boyunca Rusya'ya başkentlik yapan Petersburg, günümüzde ise kültür ve sanat merkezi haline gelmiştir. Petersburg; tarihi, sanatı, modern mimari yapıları, müzeleri, köprüleriyle Rusya'nın diğer şehirlerinden ayrılmıştır.

I. Petro, Rus tarihi açısından dönüm noktası sayılan bir çardır. (Aydın, 2022: 2). Petro, Kremlin'de rahatça ülkeyi yönetmek varken kendini ülkesine adar; sürekli, seferlere katılır, tersanelerde çalışır, Batı'ya büyük sefere çıkar. Buna ilave olarak, yurt dışına barışçıl amaçla çıkan ilk Rus çarı olması dikkate değerdir. (Aydın, 2022: 232).

I. Petro dönemi, Rus kültür tarihinde ayrı bir dönem olarak ele alınmaktadır. Bu dönemde ekonomi, politika, sanat, askeri gibi pek çok alanda yeniliklere gidilmiş, ülkenin yüzünü Avrupa'ya çevirmek hedeflenmiştir. Rusya tarihinde I. Petro (1682-1725) dönemiyle birlikte devletin tüm alanlarında Batılılaşma ve reform hareketleri görülmeye başlamıştır. Büyük Petro ismi her şeyden önce bize yenilikçiliği hatırlatmaktadır (Leylak, 1990: 2).

Petersburg, Rusya'nın tarihi ve kültürel açıdan önemli şehirlerinden biridir. Büyük Petro'nun 16 Mayıs 1703 tarihinde İsveç ile uzun süren savaşını kazanması sonrasında Neva Nehri'nin ele geçirilmesiyle kurulmuştur. Bu tarihten itibaren şehir, Neva Nehri üzerinde yer alan 42 adadan oluşmaktadır. Petersburg'un kuruluşu, Rusya tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir ve şehir, zamanla Rus İmparatorluğu'nun başkenti olmuş ve önemli bir kültürel merkez haline gelmiştir. I. Petro yaklaşık 2500 yıllık Neva'ya baktığında, 'Henüz kimsenin görmediği cennet!' diye bahsettiği mektuplarında gelecekteki Petersburg'u hayalinde canlandırır. (Çetin, 2015: 34). Petersburg, "Kuzey'in Venedik'i" olarak anılan şehir, ilk taşının

Hare Adası'na atılmasıyla ve buradan gelişmeye başlamasıyla tarih sahnesine çıkmıştır. Şehrin adı, Kuzey Savaşı sırasında Neva Nehri üzerinde inşa edilen ve şehrin ilk yapısı olan Peter ve Paul Kalesi'nden gelmektedir (Pospelov, 2008: 386). Petersburg'un kuruluşu, bir rivayete göre ölülerin kemikleri üzerine inşa edildiği şeklinde anlatılır. Bu dönemde şehrin inşasında binlerce işçinin yetersiz beslenme ve kötü çalışma koşulları nedeniyle hayatını kaybettiği bilinmektedir. Petersburg'un tarihi, bu zorlu başlangıç ve inşa süreciyle şekillenmiştir.

Petersburg'un ismi, 300 yılı aşkın tarihi boyunca siyasi ve kültürel nedenlerle değişime uğramıştır. Şehir, kurulduğu zamandan 1914 yılına kadar Petersburg ismini kullanmıştır. Her ne kadar Petersburg ismi I. Petro'dan geldiği düşünülse de bu doğru değildir. 16 Mayıs 1703 yılında I. Petro'nun emriyle inşa edilmeye başlayan kaleye, Havari Aziz Petrus'un onuruna *San(k)t-Piter-Burh* (sırasıyla Aziz-Petro-Kale) ismi verilmiştir. Kalenin bu ilk ismi etrafında kurulan şehir içinde kullanılmaya başlanmıştır. (Çetin, 2017: 13). Almanca '*burg*' (burk, burh gibi farklı varyasyonları da kullanılmıştır) kelimesi '*kale, müstahkem nokta*' anlamına gelmektedir (Pospelov, 2008: 386). Rusya'nın başkenti 1712 yılında Petersburg ilan edilmiş, 1917 Ekim Devrimi'nin ardından Bolşevikler tarafından Mart 1918 tarihinde Moskova başkent ilan edilene kadar da bu görevini sürdürmüştür (Sergeyev vd. 2007: 33).

Petersburg'un ilk resmi ad değişikliği, 1914 yılında Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'na girmesinden bir ay sonra, benzersiz bir vatanseverlik ve şiddetli bir Alman karşıtlığının yaşandığı bir ortamda gerçekleşmiştir. Böylece Almanca *burg* (*kale, hisar, şehir*) yerine, Rusça *grad* (*şehir*) sözcüğü kullanılmasına karar verilmiş ve şehrin ismi *Petrograd* olarak değiştirilmiştir. Böylece Aziz Petrus'un onuruna adlandırılan şehir artık İmparator Petro'nun adını taşımaya başlamıştır. (Çetin, 2017: 14).

Sovyetler Birliği'nin kurucusu V.İ. Lenin'in 1924 yılında hayatını kaybetmesiyle şehrin ismi onun onuruna Leningrad olarak değiştirilmiştir. 1989 yılından itibaren şehrin tekrar eski ismini geri alması için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların sonucunda 12 Haziran 1991 tarihinde Leningrad sakinlerine 'Şehrimizin orijinal ad olan St. Petersburg'a geri dönmesini istiyor musunuz?' sorusunun sorulduğu bir referandum düzenlenmiştir. Halk, yüksek bir oranla şehrin eski ismini, St. Petersburg'u tercih etmiştir. Böylece 6 Eylül 1991 tarihinde şehrin ismi yeniden St. Petersburg olmuştur (Sinladovski, 2014: 15).

Kent motifleri sanatın her döneminde etkili olmuş, şehirler ve sembolleri dünya edebiyatında her zaman iz bırakmıştır. Bu nedenle köklü bir kültüre ve tarihe sahip olan Petersburg'un da Rus ve Dünya edebiyatındaki yeri büyüktür.

Amerikalı edebiyat kuramcısı Frederick Jameson'a göre, insanın yaşamını, ruhsal deneyimlerini, kültürel dilini belirleyen, mekansal kategorilerdir. Bu yargıdan hareketle insan

ve mekân arasında sıkı bir bağ olduğu söylenebilir. (Çetin, 2017: 123). Bu nedenle Petersburg şehrinin de Rus ve dünya edebiyatında çok önemli bir yeri olduğu kabul edilmektedir.

Petersburg, sadece kültürün, mimarinin ve modernizmin değil aynı zamanda savaşların, zaferlerin ve mücadelelerin de şehri olmuştur. Şehirde yaşanan pek çok olay, Rusya'nın yanı sıra dünya tarihini de etkilemiştir. Eserlerde, şehrin geniş caddeleri, meydanları ve sarayları; eskilik, sıradanlık ve günlük yaşamın birleşimiyle betimlenir. Şairler ve yazarlar, şehri sadece dışsal bir yaşam alanı olarak değil, canlı, yaşayan bir varlık olarak görür ve bu duygularını eserlerine yansıtırlar.

Sonuç

Yeradbilim, yalnızca yaşadığımız coğrafi konumları değil aynı zamanda geçmişimizi, kültürümüzü ve aile köklerimizi anlamamıza yardımcı olan önemli bir bilim dalıdır. Bu disiplin, dilbilim, tarih, coğrafya ve arkeoloji gibi pek çok bilim dalının araştırmalarına katkı sağlamaktadır. Günümüzde yeradbilimin önemi ve gerekliliği hakkındaki farkındalık her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmada Petersburg şehri ve tarihi üzerinde detaylı bilgiler sunulmuştur. Petersburg'un isminin etimolojik kökeni incelenmiş ve şehrin yaşadığı kültürel, siyasi ve sosyolojik olaylar bağlamında adında meydana gelen değişimler anlatılmıştır. Büyük Petro'nun önderliğinde, bataklıktan modern ve çağdaş bir şehir olarak inşa edilen Petersburg, Avrupa tarzı mimarisi, kültürü ve yaşam biçimiyle Rusya'nın diğer şehirlerinden ayrılmıştır. Şehir, yaşadığı siyasi olaylar, savaşlar ve mücadeleler nedeniyle isminde çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Petersburg, Rus ve dünya edebiyatının daima ilgisini çekmiş ve birçok ünlü yazar ve şairin eserlerinde önemli bir konumda yer almıştır. Bugün bile Petersburg, sahip olduğu özellikleriyle dünya tarihinde, sanatında ve kültüründe önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

- Aktay Ş., Aktay, S. (2021). Rus Adbilimi. Ankara: Dorlion.
- Aydın O. (2022). *Lev Gumilyov'un Passionarlık Kuramı ve Rus Edebiyatında Bir Uygulama Örneği: I. Petro*. Ankara: İKSAD
- Çetin, R. M. (2015). I. Petro'nun Şaheseri: Petersburg. *Avrasya Uluslararası Araştırmaları Dergisi*, 3, 6. (Erişim: 29.01.2024). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/155073>
- Çetin, R. M. (2017). *N.V. Gogol'ün 'Petersburg Öyküleri'nde Petersburg İmgesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Kahve M.Y. (2018). *Muğla Yeradları Üzerine Bir Dil İncelemesi- Menteşe'deki Silikyeraçları*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Leylak, M. H. (1990). *I. Petro Döneminde Rusya'da Yapılan Yenilikler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı.

Pospelov, E. M. (2001). *Geografîçeskiye nazvaniya mira. Toponimiçeskiy slovar*. M.: AST.

Sergeyev, V. M. vd. (2007). Moskva i Sankt-Peterburg kak tsentri prityajeniya sotsialnih setey. *Politiçeskiye issledovaniya*, No:3, 31-43.

Sinladovski, N. (2014). *Gorodskiye imena vçera i segodnya*. SPb.: Tsentropoligraf.

Şenel M. ve Önal A. G. (2017). Yeradları (Toponimi) Açısından "Tarama Sözlüğü. *Karadeniz*, 36. Erişim Tarihi: 23 Ocak 2024, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/394030>

Turan, D. (2021). Yazınsal Onomastik ve Çocuk Yazını Çevirisinde Kişi Adlarının Çevrilebilirliği Üzerine. *Sefad*, 103. Erişim Tarihi: 05.04.2024, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1791893>

Yılmaz S.T. (2021). Türkiye Toponomi Çalışmalarında Semantik Tasnif Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme. *DTCF Dergisi*, 61.2, 1123-1161. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2024, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1953168>

РУССКАЯ КУЛЬТУРА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Бадма УБУШАЕВ⁴⁶

MODERN KÜRESELLEŞME KOŞULLARINDA RUS KÜLTÜRÜ

Özet: Makale, küreselleşme fenomeni konularını ve bunların Rus ulusal kültürü üzerindeki etkilerini araştırıyor. Bu fenomeni araştırırken dikkat edilmesi gereken sorunlar analiz edilmektedir. Rusya toplumunun küresel yaklaşması ve modernleşmesinin nedensel bağlantılarının zor anları yansıtıyor.

Anahtar kelimeler: Rus Kültürü, Küreselleşme süreci, Rus Toplumunu.

RUSSIAN CULTURE IN THE CONTEXT OF MODERN GLOBALISATION

Abstract: The article examines the issues of globalization phenomena and their impact on Russian national culture. The problems that deserve attention in the study of this phenomenon

⁴⁶ Студент 1 курса Российского университета дружбы народов имени Патриса Лумумбы (Москва, Россия) E-mail: shuld_a@mail.ru

are analyzed. The difficult moments of cause-and-effect relations of global rapprochement and modernization of Russian society are reflected.

Keywords: Russian culture, The process of globalization, Russian society.

Новейшие глобализационные изменения оказывают колоссальное воздействие на все стороны социальной жизни общества, вызывая серьезные социально-культурные изменения. Необходимо заметить, что без четкого представления процесса мировой интеграции чрезвычайно трудно подвергнуть анализу российское общество, главные течения и основные направления всеобщего и социального прогресса.

Исследование процессов глобализации было детально разработано в научных изысканиях российских и зарубежных ученых (Мельситов, 2018: 335–344). Есть ряд мнений о начальном этапе глобализации: его началом круг специалистов считает античный период; другие относят рождение глобализации к веку Великих географических открытий, вслед за которой возникают глубокие экономические взаимосвязи Европы, Азии, Америки, и уже можно констатировать установленную целостность всемирного хозяйства; третьи выдвигают на первый план «глобализацию по-британски» в начале XIX в. и прочее. Конечно же, следует отметить непосредственный контакт глобализации с формированием технократического общества и капиталистической системой. Индустриальное общество породило радикальное преобразование культуры (Мельситов, 2018: 349). Эти обстоятельства вместе взятые стали причиной радикального преобразования всех уровней общественного уклада: установлению государственного устройства республиканского типа и демократии как формы политической организации общества, системы политической и социальной справедливости, правовой державы и основополагающих гражданских прав и свободы, концепций развития.

Российское общество всегда было патриархальным, оно ориентировано на продолжение устоявшегося порядка жизни, с преимущественно теолого-философским мировоззрением, коллективистской идеологией. России нужно было налаживать связи с западноевропейской цивилизацией, которая с начала Нового времени была сфокусирована в первую очередь на экономическом развитии, и по некоторым позициям промышленной модернизации опережала Россию. Исходя из устоявшегося мнения, которое сложилось в исторических исследованиях еще в советскую эпоху, немалое значение в недостаточном быстром темпе развития России имело разорение Руси вследствие татаро-монгольского ига и дальнейшей феодальной подчиненности Золотой Орде (были и другие причины).

Непосредственно с XVIII в. западноевропейское общество начало распространение своих традиций, способа существования, жизненных ценностей и политических воззрений на иностранные государства (указанный процесс приобрел термин «вестернизация»). В российской культуре вследствие западной культурной экспансии тоже начались глубокие преобразования (Панарин, 2002). Они относились в основном к таким моментам, как восприимчивость и чувствительность русской интеллигенции к западноевропейской культуре (насаждение западных модных тенденций, французской речи и т. д.) и усиленное формирование промышленного сектора (отчетливо это отразилось, в частности, во время царствования Петра Великого), в котором главную роль выполняло государство.

Информационный век ускорил вторжение западноевропейских потребительских и культурно-нормативных идеалов, в том числе либерально-демократических принципов в разные регионы и страны мира, которые с древних времен отличались патриархальной культурой и своим историческим своеобразием (акцент на коллективные, а не личные устремления; преобладание чувственного, но не конструктивного мировосприятия и т. д.). Такое распространение появилось не только благодаря процессу усовершенствования, но и заранее организованному расширению сферы господства группы западных стран в идеологическом, культурном и других гражданских секторах. Вышеупомянутое «вторжение» (вошедшее в число основополагающих причин крушения социалистического лагеря в политическом противостоянии) подвергает опасности культурно-исторического единения таких сообществ, так как благоприятствует пониманию их традиционного исторического наследия и ключевых моментов культурного, исторического значения с западно-ориентированными, крайне либерально-демократическими принципами (извлечение личной выгоды, противостояние человека и государства и т. п.). В данной концептуальной системе национальное историческое и культурное наследие не западноевропейских обществ (нередко обладающие коллективной природой и не нацеленные на противостояние общественному и государственному) довольно часто изображаются как расходящиеся с демократическими принципами и эталонами, популяризируемыми в виде «общечеловеческих ценностей».

Это способно вызвать их отторжение внутри некоторых социальных слоев, содействуя культурному противостоянию и расколу общества, лишая его живого содержания в положительном идеале социума и фундаменте для межнационального сближения, любви к Отечеству и чувству национального достоинства. В частности, в русском обществе принципиальные социально-культурные различия объясняются западно-ориентированной ментальностью основной массы творческой интеллигенции,

некоторой части студенческой молодежи и прочих общественных организаций, неприятием ими национального исторического наследия, которое не соответствует демократическим принципам (принимаемые в качестве идеальных).

Таким образом, вследствие подрыва доверия к истории российского государства, упразднения принципов воспитания подрастающего племени в семье, в школе, на работе и в армии, искажения фундаментальных морально-этических устоев социума, ставшие традицией для российского культурного пространства, и переключения его маркеров на денежный капитал и материальное обеспечение развиваются моральное разложение и усиление преступности в российском социуме. Протекающий процесс интеллектуальной деградации русской общественности, специфическими чертами которой являются уменьшение значимости умственного труда, социального престижа тружеников образовательного сектора и культуры, которые на сегодняшний день являются самыми низкооплачиваемыми среди всех групп трудящихся.

Поэтому требуется прямо сейчас эффективно и успешно бороться с упомянутыми угрозами. Для этого важно скоординировать действия всех здравых умов нашей страны, преданных отчизне людей. На первом этапе следует перестроить коллективное сознание, понять и узаконить первостепенную важность русской культуры для настоящего и грядущего отечества, и даже для приграничных суверенных территорий.

ЛИТЕРАТУРА

- Мельситов В. В. (2018). Современная глобализация: теория и практика исследования. *Научные труды Кубанского государственного технологического университета*. № 10. - С. 335–349.
- Крылов Д. А. (2014). Техногенная цивилизация и культура: основные тенденции развития в современном контексте. *Современные проблемы науки и образования*. № 6.
- Панарин А. С. (2002). Православная цивилизация в глобальном мире. М.: Алгоритм.

К ПРОБЛЕМЕ ЭМОТИВНОЙ ЛЕКСИКИ В СОВРЕМЕННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

Дарья ШИМЫГАРЕВА, Максим АКУЛОВ⁴⁷

MODERN SOSYAL AĞLARDA DUYGUSAL KELİME DAĞARCIĞI SORUNUNA DAİR

Özet: Son zamanlarda yaygınlaşan internet iletişimde, modern iletişimin kalitesi ve teknik yetenekleri nedeniyle belirli kurallar gelişmiştir. Konuşmanın diyalojikliği, kişisel ve gayri resmi yönelimi, neyin değil, nasıl konuşulacağına önemli olduğu iletişimin baskınlığını belirler, bu da duygusal kelime dağarcığının geniş çapta çekilmesiyle elde edilir. Bu koşullar altında, çeşitli statülerde geniş bir kelime hazinesi kaydı mümkündür, ancak aynı zamanda duyguları ifade etmek için çeşitli grafik araçların kullanılması da mümkündür. Aynı zamanda, analizin gösterdiği gibi, duyguları ifade etmeye yönelik bu yaklaşım, internet iletişimi için büyük ölçüde evrenseldir.

Anahtar Kelimeler: İnternet iletişimi, duygusal kelime bilgisi, medya.

TO THE PROBLEM OF EMOTIVE VOCABULARY IN MODERN SOCIAL NETWORKS

Abstract: In the widespread Internet communication, certain rules have recently developed due to the quality and technical capabilities of modern communication. The dialogic nature of speech, its personal and informal orientation determine the dominance of communication, in which it is not what is important, but how to speak, which is achieved through the wide use of emotive vocabulary. In these conditions, a wide range of vocabulary of various status is possible, but also the use of various graphic means to express emotions. At the same time, as the analysis shows, this approach to expressing emotions is in many ways universal for Internet communication.

Keywords: Internet communication, emotive vocabulary, mass media.

Неотъемлемой частью жизни современного общества является Интернет-коммуникация. С её появлением происходит трансформация основных типов коммуникации, которую можно определить по размытым границам устной и письменной форм общения. При этом индикатором такого явления в социальных сетях

⁴⁷ Студенты 4 курса Оренбургского государственного педагогического университета (г. Оренбург, Россия), E-mail: maksim_akulov_2002@mail.ru

становятся эмоции как выражение внутреннего мира человека, что при общении в интернет-сети чаще всего передается особыми лексическими средствами. Следует отметить, что специфика коммуникации, которая проявляется прежде всего под влиянием целого ряда факторов: ограниченного времени на создание сообщений, более затратными, чем речь, возможностями, нередко приводящими к наслоению реплик диалога, а тем более полилога; влияния нелитературных явлений в условиях персонального, неофициального общения, где главной доминантой становится не столько, *что* сообщается, сколько *как* это доводится до сведения окружающих, особенно если в соцсетях «обитающая» личность ищет прежде всего удобного и удовлетворяющего её потребности вида общения и самоудовлетворения независимого от времени и пространства» (Бекасова 2022б: 141-172).

В результате общение в средствах массовой коммуникации представляет собой выражение целого ряда эмоций – от спокойных чувств, переживаний до открытой агрессии, которые не скрываются и доступны всем пользователям социальных сетей (Кучигина 2021). В этом случае эмотивность нередко достигается за счёт выбора заимствованных, жаргонных и в некоторых случаях явной или замаскированной инвективы, поскольку главным становится «всеядность» и стремительность реакции, обусловленные прежде всего желанием общаться», что нередко «становится лишь поводом для некой «ярмарки тщеславия», где главное – самопрезентация, стремление подчеркнуть значимость своего “я”» (Бекасова 2022а: 125).

Наши исследования показывают значительное использование, наряду с указанными средствами выражения эмотивности, сокращение исконных и заимствованных слов типа «*плиз*» – пожалуйста, «*сори*» – извините, «*go*» – идти, «*ок*» – хорошо, «*с др*» – с днем рождения (Интернет-проект ИНОСМИ 2014) и под. Широко используются лексические средства выражения эмоций, которые выражают как положительные, так и отрицательные эмоции. При этом примеры выражения положительных эмоций (симпатия, интерес, одобрение) и негативных эмоций (неодобрение, презрение, несогласие) в социальных сетях могут подвергаться ротации в зависимости от некой моды на них, например, *клёвый / красавчик, салют / привет и уважуха* и др. К эмоциям можно также относить комбинации русских и английским слов, которые оформлены в соответствующей графике, например: «*TheСложно*».

Среди слов с негативной эмоциональной окраской в первую очередь выделяется вульгарная, жаргонная (чаще всего сленгизмы) и обценная лексика, причём последняя для современной языковой личности в СМИ – «привычный языковой элемент, эмоциональность которого уже снижена, стёрта от постоянного употребления, однако такое лексическое средство передачи эмоций также встречается: «*Все, разбогатели?*»

перестаньте всякой ... заниматься и идите работать» (Крылова 2016). Чаще всего пользователи социальных сетей передают отрицательные эмоции жаргонной лексикой, которая представлена сленгизмами.

Исходя из наших наблюдений, мы отметили, что в в диалогах социальных сетей традиционная система средств выразительности языка теряет актуальность, но та часть пользователей, которые обладают высоким уровнем образования, использует тропические средства.

К способам выражения эмоций относят также фразеологические единицы, но которые не всегда используются говорящими. В последнее время нередко встречается трансформация фразеологических единиц или обыгрывание различных прецедентных феноменов, например, *«Аэропорт к рукам уже прилип. На очереди энергосети. Ай да Дениска, ай да молодец!»*, *«Да уш беспредел. Так другое кафе построят просто. Свято место пусто не бывает. Обыкновенный передел собственности»*, *«Так бы сразу и сказал, что тень на плетень наводил»* и под. (Бекасова 2022б: 130).

На сегодняшний день при общении в социальных сетях наибольшую популярность приобретают эмодзи (стикеры) и мемы, с помощью которых говорящий отражает действительность и собственное отношение к происходящему. Наблюдается тенденция, при которой эмодзи выступают самостоятельным средством общения. Например, с помощью эмодзи «солнце» можно сказать, какая на улице погода или поприветствовать другого человека. Эмотивная лексика позволяет человеку не тратить время на составление большого текста (Крылова 2016).

В ходе исследования были выявлены отрицательные и положительные стороны использования эмотивной лексики. К положительной стороне можно отнести: поиск новых средств общения, увеличение лексических значений слов; к отрицательной – стирание границ общения в социальных сетях и в реальной жизни, утрата навыков письменной и словесной речи, неспособность говорящего выражать свои мысли в момент речи. Как показывают исследование в русле международного словако-болгаро-российского проекта, целый ряд указанных явлениях можно отнести к универсалиям (Бекасова 2016).

Подводя итог, необходимо отметить, что эмотивная лексика активно развивается и наполняется новыми средствами как словесными, так и графическими, что дает говорящему больше возможностей для выражения своих чувств и мыслей, отношения к окружающему миру. Трансформация языка в социальных сетях происходит быстро, скачкообразно. Связано это с тем, что количество интернет-пользователей растет, и каждый добавляет новое значение к тому или иному средству общения, за счет чего

изменяется система языка как в виртуальном, пространстве, так и в реальном в реальном общении. Из-за этого становится трудно понимать друг друга. Однако благодаря новому «цифровому общению» система языка наполняется новыми коммуникационными элементами.

ЛИТЕРАТУРА

Бекасова, Е. Н. (2022б). *Языковое пространство Оренбуржья : монография*, 2022б, 254 с. Vrno: TribunEU.

Бекасова, Е. Н. (2022а). Медийный контент в зеркале социальных сетей. *Вестник Волжского университета имени В.Н. Татищева*, 2022а, №2, том 2, С. 120-130.

Бекасова, Е.Н. (2016). Результаты анкетирования студентов Оренбургского государственного педагогического университета. Медиите в живота на студентите и студентите за медиите. *Научноизследователски проект. Първа част на проекта «Меди. Език. Общество: пробем и перспективи»*. Авторски колектив / ред. Марияна Парзулова, Университет «Проф. Д-р Асен Златаров». Бургас. Бургас: Знак'94. Велико Търново, С. 72–97.

Задорин, И.В., Сапонова, А.В. (2019). Динамика основных коммуникативных практик россиян. *Коммуникации*, Т. 4, № 3, С. 48-68. Медиа. Дизайн.

Интернет-проект ИНОСМИ / *Язык эры социальных сетей: эпохальные перемены*: URL: <https://inosmi.ru/20140929/223301606.html> (дата обращения 20.04.2024)

Крылова, М. Н. (2016). Способы выражения эмоций в социальных сетях. *Филология и литературоведение*, №1. URL: <https://philology.snauka.ru/2016/01/1841> (дата обращения: 18.12.2022)

Кучигина, С. К. (2021). Язык социальных сетей: тенденции развития. *Вестник Удмуртского Университета*, № 5, том 31, С. 1112-1115.

NEDENLERİ VE SONUÇLARIYLA IV. İVAN'IN KORKU İMPARATORLUĞU

Aybuke IŞIKGÜL⁴⁸

THE FEAR EMPIRE OF IVAN THE FOURTH WITH ITS CAUSES AND CONSEQUENCES

Abstract: Ivan Vasilyevich the Fourth, known as "The Terrible", was the first ruler to use the title "tsar" in Russia. After a difficult childhood, he ascended to the throne at the age of sixteen and became famous for being very ambitious during his reign. According to different sources, he was a tsar who had no mercy on his people and allegedly took the life of his own son. In this study, it is aimed to examine why Ivan the Fourth is remembered as "terrible", what he did during his lifetime and how the consequences were recorded in history. The review was carried out with critical and descriptive research methods. As a result of the research, it was concluded that the underlying reason for the "terrible" actions of Ivan IV was the internal conflicts of the tsar. On the other hand, as a statesman, it was seen that he was a good leader for Russia, strengthened the army and expanded Russia's territory with the wars he fought. This study aims to contribute to the study of Russian history by using historical research methods.

Keywords: Russian history, tsardom, Ivan IV, Ivan the Terrible

ИМПЕРИЯ СТРАХА ИВАНА ЧЕТВЕРТОГО С ЕЕ ПРИЧИНАМИ И ПОСЛЕДСТВИЯМИ

Аннотация: Иван Васильевич Четвертый, известный как «Грозный», был первым правителем, носившим титул «царь» в России. После тяжелого детства он взошел на престол в шестнадцатилетнем возрасте и прославился во время своего правления очень амбициозным поведением. По разным данным, это был царь, который не пожалел своего народа и якобы лишил жизни собственного сына. Целью данного исследования является рассмотрение того, почему Ивана Четвертого помнят как «Грозный», что он делал при жизни и как последствия были зафиксированы в истории. Обзор проводился с использованием критических и описательных методов исследования. В результате исследования был сделан вывод, что основной причиной «грозный» действий Ивана IV были внутренние конфликты царя. С другой стороны, как государственный деятель, было видно, что он был хорошим лидером для России, укреплял армию и расширял территорию России за счет войн, которые он вел. Целью данного исследования является

⁴⁸ 4. Sınıf Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, aybukeisikgul@gmail.com. Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Onur AYDIN

внести вклад в изучение истории России путем использования исторических методов исследования.

Ключевые слова: Российская история, царство, Иван IV, Иван Грозный.

Giriş

Büyük Knyaz III. Vasiliy, neredeyse bütün Rus knyazlıklarını Moskova Büyük Knyazlığı'nda birleştirmiştir. Tahtın en güçlü varisi olan İvan'a büyük bir ülke bırakarak hayatını kaybetmiştir. Boyarlar (soylular), Vasiliy'in baskıcı bir hükümdar olması sebebiyle ölümüne üzülmemiş, hatta sevinmişlerdir (Kurat, 2014: 126-127). İvan; üç yaşında babasını, yedi yaşında da annesini kaybetmiştir. Zor ve karışık bir çocukluk geçirmesinin yetişkinliğinde iç çatışmalar, sağlıksız ruh hâli ve öfke sorunları olarak karşısına çıkması kaçınılmaz olmuştur. Hüküm sürdüğü dönemde fetihleri ve reformları ile hırslı ve başarılı bir çar olmuştur ancak ruh hastalığı onu hatalara sürüklemiştir. Tarihçi Isabel de Madariaga, İvan'ın bu hastalığı içten içe sevdiğini söyler (De Madariaga; 2012: 450-451).

Çalışmada IV. İvan'ın neden “korkunç” olarak nitelendirildiği, bu sıfatın ona yakıştırılmasının nedenleri ve sonuçları incelenecektir. İnceleme, eleştirel ve betimleyici araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilecektir. Bu çalışma ile tarihsel araştırma yöntemlerinden faydalanılarak Rusya tarihi incelemelerine katkı sunulması hedeflenmektedir.

İvan'ın Çocukluğu

İvan Vasilyeviç (1530-1584) üç yaşındayken babası III. Vasiliy'in ölmesiyle tahtın varisi olmuştur. Annesi Yelena Vasiliyevna Glinskaya, İvan'ın yaşı sebebiyle tahtın naibi olarak bir süre yönetimde söz sahibi olmuştur. Yelena, sevgilisi İvan Fyodoroviç'in etkisinde kalmış ve boyarlar bu durumdan rahatsız olup önce Yelena'yı zehirlemiş, sonra da sevgilisini öldürmüşlerdir (Taşkesenligil, 2017: 144). İvan ve kardeşi Yuriy'i gözetip kollayacak kimse kalmamıştır. Yelena'nın ölümüyle birlikte boyarlar yönetimi ele geçirmiş, İvan'a ve engelli kardeşi Yuriy'e de yeterli ilgiyi göstermemişlerdir, hatta iki kardeş açlık çekmiştir. Bu yapılanları küçük yaşta aklına kazıyan İvan nefret dolu bir ortamda büyümüştür. Buna ilave olarak çocukken hayvanlara eziyet etmeyi sevdiği rivayet edilir. Tarihçi Isabel De Madariaga, “Korkunç İvan” kitabında, İvan'ın bir kuleye çıkararak hayvanları yüksekten aşağı atıp parçalanmalarını izlemekten zevk aldığını yazmıştır (De Madariaga; 2012: 51-52). İvan küçük yaşlardan itibaren okumayı, özellikle Moskova kilise edebiyatından örnekleri okumayı çok sevmiştir. Yönetimdeki karışıklık, boyarların müdahaleleri ve diğer sebeplerden dolayı İvan, erken yaşta olgunlaşmıştır (Riazanovsky, Steinberg; 2010: 145).

İlk Rus Çarı IV. İvan

Genç İvan, henüz on altı yaşındayken tahta çıkmıştır. Rusya, I. Petro döneminde imparatorluk hâline gelir ancak İvan, isteği üzerine daha önce Rusya tarihinde hiç kullanılmayan ‘çar’ ünvanıyla vaftiz edilerek Moskova Knyazlığı’ndan Rus Çarlığı’na geçen Rusya’da aynı zamanda imparatorluğun temellerini de atmıştır (Aydın, 2022: 114). Çar sözcüğünün sezar kelimesinden geldiği düşünülmektedir. Taç giyme töreninin ise Doğu Roma modelleriyle neredeyse aynı olması, İvan’ın tüm Büyük Rusya’nın tek çarı ve tek Ortodoks gücü olma isteği ile açıklanabilir (De Madariaga, 2017: 60).

Boyarlara evlenmek istediğini söyleyen İvan, kendine eş olarak yine bir boyar olan Anastasya Romanovna Yuriyeva Zaharyina’yı uygun görmüştür. Çarla ile Anastasya üç gün süren görkemli bir törenle evlenmişlerdir. Hükümdarlığının ilk zamanlarında o dönemin önemli boyarlarından Glinskiylerin başlattığı düşünülen bir yangın çıkmıştır. Kent merkezi neredeyse küle dönmüş ve yaklaşık 2700 kişi hayatını kaybetmiştir. Felaket sırasında bir grup isyancı İvan’ın dayısı Yuriy Glinskiy’i taşıyarak öldürmüştür ve İvan’ın büyükannesi Anna Glinskaya’yı cadı ilan ederek yangını onun çıkardığını söylemişlerdir. Bir grup, İvan ve ailesinin sığındığı Vorobevo’ya giderek büyükannenin, çocukların ve hizmetlilerin teslim edilmesini istemişlerdir. Boyarlar ve askerler isyanı bir şekilde bastırmışlardır. Felaketten sonra şüpheliler yakalanmış ve türlü işkencelere maruz bırakılmışlardır. Bu olaydan çok etkilenen İvan’ın ruh sağlığı da giderek kötüleşmiştir. Rahip Silvester, Çar İvan’a; işlediği günahların bir cezası olarak bu felaketin başlarına geldiğini söylemiştir. İçine düştüğü durumdan kurtulmak isteyen İvan, rahip Silvester’a kendisine yardım etmesi için yalvarmıştır (De Madariaga, 2012, 73-75).

O dönemlerde İvan’ın düşüncelerini etkileyen ve saygı duyduğu iki kişi bulunmaktadır: rahip Silvester ve Adaşev. Ancak 1560 yılında İvan’ın güvendiği tek insan olan karısı Anastasya aniden ölünce, çarın akli dengesi iyice bozulmuştur. Karısını Silvester ve Adaşev’in zehirleyerek öldürdüğünü düşünmüş ve rahibi sürgün edip Adaşev’i de hapsederek ölüme terk etmiştir (Riazanovsky, Steinberg; 2010: 152). İvan, karısına evli oldukları sürede gerçek bir bağlılık göstermiştir ancak Anastasya öldükten on iki gün sonra kendine yeni bir eş bulduğu ifade edilir (Ascher, 2020: 56). Rus tarihçi Nikolay M. Karamzin (1766-1826), “İvan sadece karısını kaybetmekle kalmadı, iyicil doğasını da kaybetti” (De Madariaga; 2012: 168) diyerek artık Rusya için güzel günlerin geride kaldığını belirtmiştir.

Korkunç İvan’ın Başarıları ve Başarısızlıkları

Birçok defa denenmiş olmasına rağmen bir türlü Rus topraklarına katılamayan Kazan Hanlığı’nın fethi, 1552 yılında Çar İvan sayesinde gerçekleşmiştir. Fetih ise çok kanlı olmuştur.

Neredeyse bütün erkekler katledilmiş, kadınlar ve çocuklar öldürülmüş, bir şekilde kurtulanlar da esir alınmıştır. Kazan'ın tüm hazinesi yağmalanmış, camiler ve evler yakılıp yıkılmıştır (Kurat, 2014: 238). Onun hükümdarlığı sırasında Sibirya'da hâkimiyet kurulmuştur. Astrahan Hanlığı'nı da fethederek İdil Nehri'nin kontrolünü eline alan Rusya'nın toprakları genişlemiştir (Aydın, 2022: 114).

İvan, merkezî yönetimi güçlendirmek adına yeni reformlar yapmıştır. Boyarların gücünü de sonlandırmak isteyen İvan, Rusya'yı opriçnina (çara ait bölgeler) ve zemşçina (halka ait bölgeler) olarak ikiye ayırmıştır. Tamamen çara bağlı, çarın otoritesine karşı gelenleri yok etmek için toplanan altı bin opriçniğin çalıştığı opriçnina sistemi aracılığıyla uzun bir süre halka zulmetmiştir. Opriçnikler istedikleri topraklara ve mallara acımasızca el koymuşlardır (Taşkesenligil, 2017: 147). Opriçnikler at başlıklarına bağlanmış köpek kafaları ve kırbaçlarına iliştilmiş çalı süpürgeleri ile at üstünde dolaşmışlardır. Bunun, önce havlayıp çarın düşmanlarını ısırmasını sonra da onları ülkenin dışına sürmelerini sembolize ettiği söylenmiştir. Ele geçirdikleri yerlerdeki insanlara eziyet etmişlerdir; bazı soylu kadınlar karda doğum yapmak zorunda bırakılmış, yardım eli uzatmaya çalışan herhangi bir köylü ise anında öldürülmüştür. Öldürdükleri insanların cesetlerini köpekler, kuşlar veya vahşi hayvanların yemesi için açıkta bırakmışlardır (De Madariaga, 2012: 217-218). Tarih boyunca pazarların kurulduğu, isyanların ve çatışmaların yaşandığı, fermanların okunduğu başkent Moskova'da bulunan Kızıl Meydan birçok olayın merkezi olmuştur (Saraç, 2023: 58). Kızıl Meydan'ın ismini İvan yüzünden aldığı söylenmiştir. Rivayete göre İvan, orada o kadar çok kan dökmüştür ki meydan, 'kızıl' olarak akıllara kazınmıştır. Devlet içinde devlet yapılanması olarak adlandırılan opriçnina ise 1572 yılında kaldırılma tehlikesi ile yüz yüze gelmiştir. Ancak digger yandan Korkunç İvan'ın terör rejimi devam etmiştir.

Sonuç

Bazı tarihçilere göre İvan Vasilyeviç, iyi bir devlet adamıydı. Merkezî yönetimi güçlendirmiş, Rusya'nın topraklarını genişletmiş, orduda *streletskiye voiska* adlı birliği kurmuş, kilise sorunlarına önem vermiş, devlet memurlarının sayısını artırarak idareyi daha sorunsuz bir şekilde yürütmeye çalışmıştır.

Opriçnina sistemi ile akıllara kazınmış, paranoyaları ve sadistliği ile ün salmış Korkunç İvan'ın terör rejimi tam yirmi yıl boyunca devam etmiştir. Bu rejim sırasında boyarların büyük bir kısmı ortadan kaldırılmıştır. Nüfusta azalma olduğundan dolayısıyla tarımla uğraşacak ve askerlik yapacak insan sayısında düşüş gözlemlenmiştir. Böylelikle Rusya'nın ekonomik ve askerî gücü iyice zayıflamış ve bunun sonucunda uzun yıllar boyunca Baltık Denizi'ne ulaşmak amacıyla yapılan Livonya Savaşı kaybedilmiştir (Taşkesenligil, 2017: 147). Öyle ki, söylediği şeye ufak bir eleştiri yapan oğlu İvan'ı anlık bir öfke patlamasıyla şakağına bir sopayla vurarak

öldürmüştür. Hükümdarlığının ikinci yarısındaki bu zalimlikleri yüzünden ‘korkunç’ (грозный) olarak ün salmıştır (Aydın, 2022: 114). IV. İvan’ın “korkunç” olarak sayılan eylemlerinin altında yatan nedenin, çarın içsel çatışmalarının, yaşadığı olayların ve içinde büyüdüğü ortamın olduğu sonucuna varılmıştır. İvan, 18 Mart 1584 yılında hayatını kaybetmiştir. Ölümünden sonra ‘büyük Rus çarı’, ‘fatih’, ‘kahraman’ olarak anılmış ve hatta adına destanlar yazılmış, şarkılar söylenmiştir.

KAYNAKÇA

- Aydın O. (2022). *Lev Gumilyov’un Passionarlık Kuramı ve Rus Edebiyatında Bir Uygulama Örneği: I. Petro*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Saraç, H. (2023), Sovyetlerden Günümüze Rus Siyaset Dilinde Renk Sembolizmi. *Akademik İncelemeler Dergisi* 18/1.
- Kurat, A. N. (2014). *Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917’ye Kadar*. 6. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Taşkesenligil, M. (2017). “16. Yüzyılda Korkunç İvan’ın Rus Tarihindeki Rolü Üzerine”. *Karadeniz*, 36, 143-151.
- De Madariaga, I., & Tanrıyar, E. (2012). *Korkunç İvan: Rusya’nın ilk çarı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kurat, A. N. (1954). Kazan Hanlığı 1437—1556. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 12(3-4), 227-248.
- Riasanovsky, N. V., & Steinberg, M. D. (2011). *Rusya Tarihi: Başlangıçtan Günümüze*. çev. Dereli, 747s. İstanbul: İnkılap Yayınları.

AN ANALYSIS OF INDIVIDUALISM IN LITERARY WORKS OF NAZIM HİKMET AND VLADIMIR MAYAKOVSKY

Eylül TÜFEKÇİ⁴⁹

NAZIM HİKMET VE VLADİMİR MAYAKOVSKI'NİN EDEBİ ESERLERİNDE BİREYCİLİK ANALİZİ

Özet: Nazım Hikmet ve Vladimir Mayakovski, sıklıkla ortak siyasi görüşleri ve kullandıkları edebi teknikler sebebiyle kıyaslanan, yirminci yüzyılın en etkili şairlerindedir. Bu makale, şiirleri arasındaki en önemli ayırt edici özelliğin, eserlerinde özne olarak bireye karşı tutumları olduğunu savunmakta ve literatür taraması ve seçilen şiirlerin analizi yoluyla bu konu üzerine karşılaştırmalı bir analiz sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Şiir, karşılaştırmalı, bireycilik, modernizm

АНАЛИЗ ИНДИВИДУАЛИЗМА В ЛИТЕРАТУРНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ НАЗИМА ХИКМЕТА И ВЛАДИМИРА МАЯКОВСКОГО

Аннотация: Назим Хикмет и Владимир Маяковский – два из самых влиятельных поэтов двадцатого века, которых часто сравнивают из-за их общих политических взглядов и литературных приемов, которые они используют. В этой статье утверждается, что наиболее важной отличительной чертой их стихов является их отношение к человеку как к субъекту своих творческих, и предлагается сравнительный анализ этой темы с помощью обзора литературы и анализа выбранных стихотворений.

Ключевые слова: Поэзия, компаратив, индивидуализм, модернизм.

Introduction

Nazım Hikmet, who introduced modernism and free verse into Turkish literature, was influenced by many futurist poets, one of them being Vladimir Mayakovsky, a cubo-futurist and the leading poet of the 1917 Russian Revolution. Hikmet adopted free verse when he encountered poems by Mayakovsky while he was in search of new styles, as he didn't find the syllabic measure sufficient to depict the socialist-realist themes he wanted to work with. This, however, led to comparisons of his work with Mayakovsky's. Based on Nazım Hikmet's take on this matter, it was hypothesized that the key distinction between them is their approach to the

⁴⁹ First-year student at Yeditepe University, İstanbul, Turkey, eylul.tufekci@std.yeditepe.edu.tr

individual as a subject in their poetry. This paper explores the effects of individualist and collectivist points of view on the thematic choices of the poets.

Nazım Hikmet started his literary career using the syllabic measure, which was deeply rooted in Turkish poetry, as it was commonly used in folk poetry since its first written example in the 11th century. In 1921, when Hikmet visited Batumi, Georgia, which was his first experience in a Soviet country, he encountered Mayakovsky's poetry in a newspaper. He couldn't understand the content since he didn't know Russian yet; however, the style, or the 'shape' of the poems influenced Hikmet deeply (Toprak, 2015), soon after he adopted free verse himself to write '*Açların Gözbebekleri*' (1923). He tried to write this poem in syllabic measure at first, but couldn't succeed. He eventually tried the new style he saw in Batumi and wrote his first piece in free verse. Hikmet's new aesthetics, however, invited comparison with the work of Mayakovsky, who was already a renowned Soviet poet and established himself as the poet of revolution (Halman, 1969).

Against being criticized for imitating Mayakovsky, Hikmet commented: 'The common thing between Mayakovsky's poetry and mine is, firstly, overcoming the disconnection between poetry and prose; secondly, overcoming the disconnection between various genres (lyric, satiric, etc.); and thirdly, the introduction of political language into poetry. Yet, our styles are different. Mayakovsky is my mentor; however, I do not write like he does' (Fevralsky, 1979). Also in 1937, in a speech that was published in the monthly magazine *Her Ay*, he stated, 'We also diverge in terms of content with Mayakovsky. He is an individualist first of all, and in spite of everything. I am not' (Toprak, 2015). Therefore, it is suggested that the major differentiating factor between their poems is their approach to the individual as a subject.

Individualism, in ethical and political theory, is the view that individuals have intrinsic value. This implies that the unique values, desires, and perspectives of individuals should also be valued in their own right. Thus, individualism often manifests itself as an approach to life that emphasizes the essential right to be oneself and to seek fulfillment of one's own needs and desires (APA Dictionary of Psychology, n.d.). By contrast, collectivism is a social or cultural tradition, ideology, or personal outlook that emphasizes the unity of the group or community rather than each person's individuality (APA Dictionary of Psychology, n.d.).

Hikmet's poems portray collectivism through themes such as unity, internationality, and solidarity. He was also greatly influenced by the Russian Revolution and his time as a student at the Communist University of the Toilers of the East in Moscow, as well as his time in prison, which were the most fruitful years of his career. A notable example of Hikmet's collectivism is '*Invitation*' (1953). In this poem with the lines 'To live, free and single like a tree / but in brotherhood like a forest- / this longing is ours', Hikmet emphasizes the place of the individual

in society: while equal and subject to no one, living in coexistence and unity with one another as members of a larger system or society. Similarly, in 'Like Kerem' (1930), the poet emphasizes the need for collective action: 'If I don't burn / if you don't burn / if we don't burn / how will darkness / ever turn / into light?'

Compared to Nazım Hikmet, in Mayakovsky's poetry, the focus is on the individual. In the first entry of his autobiography, *I Myself*, he announces his major 'theme,' Mayakovsky makes the point that he is a poet and worth studying chiefly in that capacity (Brown, 1973): 'I'm a poet. That's why I'm interesting. And that's what I'm writing about. I'll write about all the rest only as it settles down in verbal form.' His self-identity plays a major role in his poems as a theme. We can see that clearly in the poem 'A Cloud in Trousers' (1915), with the lines 'And I feel that / 'I' / is not enough for me, / some other body is bursting out', the poet emphasizes this multitude in self-identity, taking on various identities throughout the poem. Also in 'And Could You?' (1913), 'And you / could you / play a nocturne / on a drain-pipe flute?' Mayakovsky celebrates his own creativity as an artist. Despite being known as a poet who focused on revolutionary ideas and frequently incorporated socialist themes into his writing, his unique individualistic perspective remains evident in his work.

In conclusion, while Nazım Hikmet and Vladimir Mayakovsky both used innovative styles and incorporated political themes in their work, their approach to the individual as a subject in their poetry set them apart. Hikmet's transition from the traditional syllabic measure to free verse, inspired by Mayakovsky, marked a significant shift in his literary career. However, unlike Mayakovsky, whose poetry often centered around individualistic expression and self-identity, Hikmet's work was deeply rooted in collectivist ideals. Thus, while both poets used their art to address social and political issues, Hikmet's work is distinguished by its emphasis on the collective, highlighting the importance of unity and communal identity in achieving social change.

REFERENCES

APA Dictionary of Psychology. (n.d.). *Individualism*. Retrieved May 9, 2024, from <https://dictionary.apa.org/individualism>

APA Dictionary of Psychology. (n.d.) *Collectivism*. Retrieved May 9, 2024, from <https://dictionary.apa.org/collectivism>

Brown, E. J. (1973). *Introductory Remarks*. In *Mayakovsky: A Poet in the Revolution* (pp. 3-11). Princeton University Press.

Fevralski, A. (1979). *Nazım'dan Anılar*. Cem Yayınevi.

- Halman, T. S. (1969). *Nâzım Hikmet: Lyricist as Iconoclast*. Books Abroad, 43(1), 59–64.
<https://doi.org/10.2307/40123076>
- Muchnic, H. (1958). *Vladimir Mayakovsky*. *The Russian Review*, 17(2), 115–127.
<http://www.jstor.org/stable/126027>
- New, K. (2020). Italian Futurism in Russian poetry: Vladimir Mayakovsky's poetic revolution. *International Journal of Language and Linguistics*, 7(2).
- Toprak, Z. (2015). *Mayakovski'nin İntiharı ve Nazım Hikmet*. Toplumsal Tarih.

КУЛЬТУРА РУССКОГО ЗАСТОЛЬЯ ОТ ПРОШЛОГО К НАСТОЯЩЕМУ

Селена ЭРГЕЧМЕH⁵⁰

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE RUS SOFRA KÜLTÜRÜ

Özet: Bu çalışmada, Rus sofrası kültürü ve adetleri geçmişten günümüze incelenmektedir. Bu çalışmanın amacı, Rus sofrası kültürünü ve adetlerini çarlık zamanından itibaren günümüze kadar dönem dönem aktarmaktır. Bu amaç doğrultusunda, ilk önce çarlık dönemindeki ziyafetlerde kurulan sofralar ve uygulanan adetler incelenecektir. Daha sonra, Sovyet Rusya'sındaki sofralar ve o dönemin adetleri, nelerin değiştiği tespit edilecektir. Ardından, günümüzdeki geleneksel Rus sofrası incelenerek, hangi adetlerin günümüze kadar geldiğine değinilecektir. Araştırmanın sonunda, bu üç dönemdeki Rus sofrası kültürü kapsamında bir karşılaştırmaya gidilerek, dönemler arasındaki farklılıklar tespit edilip nedenleri konusunda yorumlarda bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Rus sofrası, kültür, adet

RUSSIAN FEASTS FROM ANCIENT TIMES TO NOWADAYS

Abstract: This study presents the culture and customs of the Russian feasts, from ancient times to nowadays. The purpose of this study is to review and periodize the culture and customs of the Russian traditional festivals from the Tsarist period to the present day in chronological order. In accordance to this purpose, the traditional features and customs of the feasts served during the Tsarist period are studied first. Then, we are going to describe the feasts customs and the changes that took place in the period of Soviet Russia. The modern traditional Russian banquet is also analyzed and it is indicated which customs have survived up to this day. At the

⁵⁰ Студентка 4 курса Анатолийского Университета, Эскишехир, Турция, ergocmenselena@gmail.com, Научный руководитель: К. ф. н.. Сарач Хакан

end of the study, the comparison of the Russian feasts culture in these three periods was made, the differences between them were identified and the reasons were commented on.

Keywords: Russian feasts, culture, customs

Введение

Культура русского застолья, отражающая традиции и обычаи, занимала значимое место в жизни Русских. Совместная трапеза то есть застолье, подразумевала общение с родственниками и память об умерших, Этимология слова «застолье» происходит от выражения «за столом», обозначая собрание людей для еды и общения. В сельской жизни застолье воспринималось как важное коллективное действие, оказывающее влияние на благополучие всей общины. В древней Руси пиры символизировали общественное единение, праздновали победы и радостные события. Застолье имело место быть во всех слоях общества — от царя до крестьян.

Цель данной работы — исследовать культурное и социальное значение русского застолья, его историческое развитие и роль в жизни общества. В работе использован сравнительный метод, чтобы выделить различия между застольями крестьян, богатых и царскими пирами. Поскольку застолья в крестьянских и богатых семьях, а также пиры у царей сильно отличались, они описаны отдельно, с уделением внимания уникальным особенностям каждого.

Культура Застолья в Царской России

Царские Пир

Говоря про Русское застолье в первую очередь стоит рассмотреть царские пиры. Пир обычно проводился в честь важных государственных событий, таких как коронация или победа на войне. Традиции таких торжеств практически не менялись с XV по XVII века. В XVIII веке при Петре I значение этих пиров еще больше возросло. Такие пиры часто организовывал Петр I, который любил собираться с друзьями за праздничным столом и веселиться (Аудин, 2022: 233). Есть даже стихотворение известного русского поэта Александра Сергеевича Пушкина «Пир Петра Великого».

В Кремле для царских пиров готовили большой зал. Царь занимал отдельный, богато украшенный стол. По левую руку от него сидели священнослужители, по правую — бояре, иностранные послы и гости. Пир мог длиться от 3-4 до 15-20 часов. Слуги, выносившие блюда, каждый раз переодевались в роскошные одежды разных цветов. Из столовых приборов на столе имелись только ложки и ножи, причем только у самых

важных гостей. Вместо салфеток использовали бороду или рукава. Интересный факт: суп (уха) всегда подавался в одной большой тарелке на двоих, и его полагалось есть по очереди, что дало начало поговорке: «едали из одной тарелки».

Когда гости занимали свои места за столами, государь давал знак, и две-три сотни слуг, называемых стольниками, в парчовых, расшитых золотом кафтанах кланялись ему в пояс, попарно выходили из зала и возвращались с блюдами. Во время пира гости часто вставали, произносили тосты за здоровье царя и его близких, выпивали и снова садились. Этот ритуал мог повторяться до ста раз за пиршество.

«Государь подавал ему знак подносить; и всякий раз как подавалось ему питье, чтоб не оставаться в долгу, пил он обыкновенно за здоровье кого-нибудь из сидящих за столом, о чем тотчас же давал тому знать один из приближенных государевых дворян, и тот немедленно вставал со скамьи, а вслед за ним и все прочие, и, поклонившись, опять мы садились; а эта церемония так часто происходила, что от этих движений у меня вместо того, чтоб досыта наесться, час от часу все еще усиливался аппетит» (Барберини).

Этикет при царском пире был строгим. Царь, внимательно следил за гостями. Гости знали, что пир для них был испытанием. Наказания за излишнее пьянство или обжорство могли быть суровыми, даже смертельными. Однако чаще царский пир был радостным событием, отмечавшим победы или важные события.

Застолье у Крестьян

Рассматривая застолье крестьян, мы видим, что оно отличалось совершенно иными правилами и реалиями. В старые времена обед в крестьянской семье напоминал обряд. Хозяин дома всегда садился за стол первым. Он занимал самое почётное место в красном углу, под иконами. Строго определённые места были и у других членов семьи, в зависимости от возраста и пола. Хозяйка подавала на стол еду (Кузнецов и др., 2014: 29). Хозяин дома следил за тем, чтобы никто не нарушал установленные правила. Главным символом был ржаной хлеб, который могли съесть до килограмма за обед. У русских традиционно существует уважительное отношение к хлебу: хлеб — всему голова (Баско, 2014: 62). Блюда подавались в большом чугушке на всех или на нескольких человек. Нельзя было громко разговаривать, отвлекаться или смеяться. Так как люди верили, что за столом вместе с ними сидит домовый, который может быстро стащить еду с ложки.

К еде относились с большим уважением. Крестьяне ели досыта только по праздникам. Плохие урожаи, тяжёлые феодальные повинности приводили к тому, что крестьянин с

трудом мог прокормить себя и свою семью. Возможно, этим объясняется особенность русского характера любовь к застолью, которая всегда удивляла иностранцев. Крестьяне устраивали застолья вкладчину то есть каждый участвовал в приготовлении праздничного стола. Все вместе варили пиво, готовили еду, накрывали стол. Существовал обычай: участники застолья пускали по кругу чашу с пивом или медовухой. Каждый пил немного и передавал соседу. Все вместе веселились: пели, танцевали, устраивали игры (Кузнецов и др., 2014: 29-30).

Застолье у Зажиточного Горожанина

Богатые русские люди любили устроить «пир на весь мир». Особенно часто это делали в Москве, за что она получила название «хлебосольная». Иностранцы, которые приезжали сюда, рассказывали, что Москва единственный город в мире, где богатые люди держат «открытый стол». Если гость приезжал после обеда, для него снова накрывали стол. По русскому обычаю хозяин должен был принять гостей со всей возможной щедростью. Гостя нужно было хорошо накормить и напоить. Этому учит русская пословица «Всё, что в печи, на стол мечи». (Кузнецов и др., 2014: 30)

Приглашение на праздничный пир в дом горожанина сопровождалось предварительными приготовлениями: самые важные гости получали приглашение лично от хозяина, в то время как остальные приглашались посредством слуг. Застолья проходили в палатах, где были дорогие ковры и богато украшенные столы. По прибытии гости ожидали выхода хозяйки, которая приветствовала их поклоном и угощала чаркой вина, прежде чем сесть за стол. После этого хозяин дома угощал гостей, сам перекладывая кушанья на тарелки и передавая им со слугами. На пирах подавалось до ста блюд, начиная с пирогов и заканчивая разнообразными десертами. Гости пили вино одним махом, а отказ от еды считался неприличным, в соответствии с правилами этикета того времени.

Традиция Хлеб-Соль

В дореволюционной России существует традиция встречать гостей с хлебом и солью. Во время церемонии девушка в национальной одежде держит поднос с хлебом и солью. Гость должен отломить кусочек хлеба, обмакнуть в соль и съесть, что символизирует уважение и гостеприимство. Хлеб в России означает достаток и изобилие, а соль, очень ценная в прошлом, а так же верили что соль защищает от нечисти. Еще существовало поверье, что совместное деление хлеба и соли сближает людей.

Культура Застолий в Советское Время

С началом Первой мировой войны появилась необходимость в умеренности в питании. Это было вызвано нехваткой продуктов, из-за которой даже царская семья не могла позволить себе прежние пиршества. Пышные банкеты и торжественные церемонии вернулись лишь в 1920-х годах. Пик культуры застолий пришёлся на сталинские времена, когда с большим размахом праздновали Первомай и годовщины Октябрьской революции. В 1936 году впервые состоялся новогодний ужин на государственном уровне, который впоследствии стал ежегодной традицией.

За обеденными столами всегда тщательно ухаживали. Перед крупными праздниками деревянные столы скребли до белизны и натирали воском. Покрывали их скатертями, украшенными местными узорами. Все предметы сервировки бережно хранили и часто передавали по наследству. Праздничная посуда в состоятельных семьях была преимущественно серебряной и фарфоровой, в простых домах – деревянной и глиняной. Хорошие вещи берегли, поэтому новая и качественная посуда могла годами оставаться в шкафу. На праздники же использовали парадные скатерти и лучшую посуду. Важной традицией праздничных застолий были разговоры. На праздниках обсуждали насущные проблемы, новости, дела друзей и родственников, говорили о политике. В завершение застолья пели песни: сначала веселые, под которые танцевали, а затем грустные.

Культура Застолья в Современной России

Современное русское застолье претерпело много изменений, однако многие обычаи и традиции сохранились и продолжают играть важную роль в жизни россиян. Современное застолье отличается большим разнообразием блюд и напитков, часто сочетающих традиционные и современные элементы. Основной упор делается на общение и совместное времяпрепровождение. Как и в прошлом, застолье остается важным элементом семейных праздников и общественных мероприятий. Одной из традиций, дошедших до наших дней, является церемония "хлеб-соль". Теперь эта традиция особенно популярна на свадьбах, где хлеб и соль подносятся молодоженам. Молодожены отламывают кусочек хлеба, обмакивают его в соль и съедают, что символизирует их готовность к совместной жизни, полной как радостей, так и трудностей.

Современное застолье сохраняет элементы коллективного празднования, в которых важную роль играют семейные чаепития. Чаепитие в России сегодня стало популярным способом собираться всей семьей или дружеской компании за столом. Во время таких

встреч обсуждаются новости, делятся воспоминаниями и просто наслаждаются общением друг с другом. Таким образом, хотя современное русское застолье изменилось под влиянием времени и культуры, оно по-прежнему остается важным социальным институтом, сохраняющим связь с традициями прошлого.

Заключение

Несмотря на многочисленные культурные и социальные изменения, традиция русского застолья продолжает существовать и сохранять свое значение.

Сравнивая царские пиры, советские застолья и современность, можно увидеть, как изменялось содержание, но оставалась неизменной сама суть. В царские времена застолья отличались богатством и роскошью, отражая высокий статус участников. В советский период, несмотря на дефицит продуктов, культура застолья сохранялась: люди собирались вместе, делились новостями и укрепляли социальные связи. Современное застолье отличается большим разнообразием блюд и напитков, но его основная цель остается прежней — общение и совместное времяпрепровождение. Таким образом, культура русского застолья, претерпевая изменения, не теряет своей сути. Это не просто трапеза, а важный социальный ритуал, укрепляющий связи между людьми и создающий атмосферу единства и взаимопонимания.

ЛИТЕРАТУРА

Aydın O. (2022). *Lev Gumilyov'un Passionarlık Kuramı ve Rus Edebiyatında Bir Uygulama Örneği: I. Petro*. Ankara: İksad Yayınevi.

Барберини, Р. *Путешествие в Московию Рафаэля Барберини в 1565 Году*. <https://www.vostlit.info/Texts/rus14/Barberini/text1.phtml?id=278>, дата обращения: 03 Апреля 2024.

Барисова, О. *Пир на весь мир: Застолья наших Правителей*, <https://histrf.ru/read/articles/pir-na-ves-mir-zastolya-nashih-praviteley>, дата обращения: 02 Апреля 2024.

Баско Н. В. (2014). *Знакомимся с Русскими Традициями и Жизнью Россиян*: Москва: Русский язык.

Буранов, Н. *Жареная Рысь, Павлины, Рейнское Вино... Чем Потчевали на Царском Пире?*, <https://histrf.ru/read/articles/zharienaia-rys-pavliny-rieinskoie-vino-chiem-potchievali-na-tsarskom-piru>, дата обращения: 02 Апреля 2024.

Гювен, С. *Традиция «Хлеб Да Соль» в России*. <https://inosmi.ru/20180128/241301223.html>, дата обращения: 22 Апреля 2024.

Канина, А., Лежнева, М. *Особенности Национального Застолья*.
<https://www.kommersant.ru/doc/4616184>, дата обращения: 15 Апреля 2024.

Кузнецов А. Л. (2014). Из Истории Русской Культуры, Москва: Русский язык.

Морозов И. А. (2008). Обычаи, Верования, Магия, Связанные с Началом и Завершением Трапезы. *Традиционное Русское Застолье*, 16-34 Москва: Государственный Республиканский Центр Русского Фольклора.

ДУХОВНЫЕ УРОКИ Л.Н. ТОЛСТОГО В РАССКАЗЕ «БОГ ПРАВДУ ВИДИТ, ДА НЕ СКОРО СКАЖЕТ»: АДАПТАЦИЯ НА ХИНДИ

Кумар АНУРАГ⁵¹

L.N. TOLSTOY'UN “TANRI GERÇEĞİ GÖRÜR AMA HEMEN SÖYLEMEZ” ÖYKÜSÜNDE MANEVİ DERSLER: HİNTÇE'YE UYARLAMA

Özet: Makale, L.N. Tolstoy'un çalışmasının Hindistan'daki algısını incelemektedir ve Munshi Premchand'ın "Tanrı Gerçeği Görür, Ama Hemen Söylemez" öyküsünün Hintçe çevirisini analiz etmektedir. Rus kültürünün yüksek ahlaki değerlerini ve Tolstoy'un dini felsefesini içeren hikâye, manevi potansiyel, olay örgüsü ve sosyo-ahlaki konular açısından Hintli okuyucuya yakın olması ve bunun sonucunda Hint kültürüne uyarlanmış, eğitim programlarına dahil edilmiştir. Dolayısıyla Hintçeye çevrildiğinde iki kültürün bir tür sentezini temsil eder ve bu anlamda etnik gruplar arası kültürel karşılıklılık alanına girmektedir.

Anahtar kelimeler. L. N. Tolstoy, çeviri, Hintçe, kültürel karşılıklılık.

SPIRITUAL LESSONS IN L.N. TOLSTOY'S STORY “GOD SEES THE TRUTH, BUT WILL NOT TELL SOON”: ADAPTATION INTO HINDI

Abstract: The article examines the reception of Leo Tolstoy's work in India, analyzes the Hindi translation by Munshi Premchand of the story "God sees the truth, but will not tell soon." The story, which includes the high moral values of Russian culture and Tolstoy's religious philosophy, is adapted to Indian culture because it is close to the Indian reader in terms of spiritual potential, plot and socio-moral issues and, as a result, is included in educational

⁵¹ Магистр русской филологии Делийского университета (Нью-Дели, Индия), аспирант-стажер Самарского национального исследовательского университета имени академика С.П. Королева (Самара, Россия) E-mail: anuragkmonu@gmail.com

programs. Thus, translated into Hindi, it represents a kind of synthesis of two cultures and in this sense is included in the international space of cultural reciprocity.

Keywords: L. N. Tolstoy, translation, Hindi, cultural reciprocity

Всемирно известный русский писатель Л. Н. Толстой пользуется особым уважением в Индии: его произведения востребованы индийским читателем, особенно те, которые связаны с народной традицией. Таким произведением является и «народный» рассказ Толстого «Бог правду видит, да не скоро скажет». Благодаря переводу на хинди Мунши Премчанда он стал известен индийской аудитории. В связи с этим возникают вопросы, каковы особенности перевода рассказа, какой переводческой стратегией пользовался Премчанд?

Мунши Премчанд – это псевдоним, его настоящее имя Dhanpat Rai Shrivastava, Дханпатрай Шривастава (31 июля 1880 – 8 октября 1936) – великий индийский писатель, публицист, сценарист. Он считается основоположником реализма на языках хинди и урду.

Премчанд при переводе рассказа Толстого «Бог правду видит, да не скоро скажет», чтобы приблизить произведение к индийскому читателю, использовал такую стратегию перевода: а) трансформация названия: название рассказа сокращается до одного слова – «Прощение», б) индианизирование имён и названий, в) проблемно-тематическое и семантическое калькирование нравственных категории (бедность, неграмотность, угнетение, лишения, религиозная слепота).

Перевод рассказа «Бог правду видит, да не скоро скажет» на хинди называется क्षमादान (Kshamadan) (Кшамадан). Слово «кшамадан» состоит из двух сложных слов: क्षमा [क्ष-кшх, मा- ма] и दान (दा - да, न - н]. Слова «क्षमा» и «दान» можно перевести как «прощать» и «дар», или «прощение». Прощение содержит в себе усиление смыслового компонента «дарение»: прощение как дар свыше, как милость и милосердие, проявленное к человеку.

Премчанд переводил рассказы Толстого в соответствии с индийскими именами и местами, пытался найти эквивалентный смысл проповеди Христа в Индуизме или индийской культуре. Как и в любом другом переводе Премчанда, в этом рассказе тоже присутствуют сюжетно-событийные эквиваленты: индийские имена и индийские места, узнаваемый социально-бытовой сюжет. Но переведенное на хинди по содержанию и по проблематике отражает те же нравственные понятия, как и в русской культуре.

Главный герой Аксенов получил индианизированное имя «Бхагеератх» (भागीरथ) (Bhagirath) [भ – бха, गी – gee, र – р, थ – тх], а его город Владимир заменен на «Дели» (दिल्ली) (Dilli) [दि- ди, ल – л, ली-ли]. По сюжету Аксенов отправляется в Нижний на ярмарку, а Бхагиратх- на священную индийскую реку Гангу на ярмаку Кумбх (कुंभ) (Kumbh) [कुं- к,म् – м, भ – бх]. (Ярмарка Кумбх- крупнейшее религиозное собрание в мире, которое проходит раз в 12 лет. Преданные верят, что, искупавшись в Ганге во время Кумбха, человек освобождается от всех своих грехов, и это освобождает его от цикла рождения и смерти).

В переводе на хинди купец Рызань – купец Рампура (रामपुर) (Rampur) [रा – ра, म – м, पु – пу, र – р], Сибирь – Лаухгадх (लौहगढ़) (Lauhghadh) [लौ – лау, ह – х, ग – г, ढ – дх]; (место в Харьяне, недалеко от Нью Дели), а Макар Семенов – теперь Балдев Сингх (बलदेवसिंह) (Baldev Singh) [ब – б, ल – л, दे – де, व – в; सिं – Син, ह – х].

А что значит «Прощение»? В антропологическом измерении «Прощение» – такое состояние ума и души, при котором человек терпит боль, причиняемую другими, и не желает мстить или наказывать его. Прощение – украшение храбрых. Несомненно, сила прощения является одним из редких достоинств человечества. Не следует удивляться, что результат рассказа больше сфокусирован на послании прощения, в котором Аксенов прощает человека, стоящего за всеми его несчастьями. Он потерял самые драгоценные годы своей жизни, потерял семью, и в конце концов, как только его оправдали в преступлении, которого он никогда не совершал, ему наградой стала смерть. Он умер, но правда восторжествовала. Это полная аналогия восшествия Христа на Голгофу. Действительно, Бог видит истину, и в конце рассказа истина открыта для всех.

Читатели могут почувствовать боль, которую испытывал Аксенов во время своего испытания. Он был человеком, который любил веселиться и пить до женитьбы, но он оставил все свои проступки: Бог вел его к духовной жизни путем тяжелого испытания. Ему пришлось пережить отказ царя поверить в его невиновность, сомнение жены: «И ты подумала на меня!» (Толстой 1957: XXI, 248). Поддерживает Аксенова укрепляющаяся в нем вера: «Видно, кроме Бога, никто не может знать правды, и только его надо просить и от него только ждать милости!» (Толстой 1957: XXI, 248); «बस, मालूम हो गया, परमात्मा के बिना और कोई नहीं जान सकता कि मैं पापी हूँ या नहीं। उसी से दया की आशा रखनी चाहिए।» (Tolstoy). Обратный перевод с хинди: «И, теперь мне открылось, что кроме Бога никто не может знать, грешник я или нет. От него следует ожидать милости».

Наконец, узнав о том, кто стоит за его несчастьями, он захотел отомстить, как обычный человек. Однако, несмотря на все свои несчастья, он преподал жизненно важный урок своему врагу: как важно иметь человеку веру и прощение. Вера Аксенова, возможно, не давала ему счастья в течение его жизни; он должен был провести 26 драгоценных лет своей жизни в тюрьме за преступление, которого он физически не совершал. В рассказе на вопрос Семенова, за что он получил пожизненное заключение, он отвечает: «По грехам своим 26-й год нахожусь в каторжной работе» (Толстой 1957: XXI, 248). Много раз он мог отомстить, просто сказав правду, если на то была бы воля Божья, но он решил простить Семенова. В рассказе восторжествовала известная истина Махатмы Ганди: «Око за око оставляет весь мир слепым». Аксенову и Семенову были предъявлены обвинения в преступлениях, которых они не совершали. Аксенову, который никогда не совершал преступления, было предъявлено обвинение в лишении свободы, а Семенов, который был обычным преступником, так и не был наказан за преступления. К концу истории оба героя признали свои преступления: Аксенов признал свой душевное преступление перед богом и был оправдан, а другой, наконец, был осужден за преступление, которое он совершил.

Аксенов, проведя 26 лет в тюрьме, старался быть духовным, но с того момента, как он узнал, что Семенов – вероятный убийца того купца, мысль о мести не выходила у него из головы; с другой стороны, Семенов признал, что заслужил наказание. Аксенова можно представить как персонажа, который дышит вместе с Богом. Семёнов насмеялся над ним и угрожал ему, но в конце концов пришел умолять о прощении, а Аксенов, который не считал его лучше Семенова, оставил все по воле Божьей. Кроме того, в данном случае названия рассказа как по-русски, так и на хинди оправдывают исход истории. Бог видит правду и ждет, что Семенов примет свое преступление. Аксенов же считает себя в сто раз хуже, чем Семенов; по крайней мере, прощение принадлежит Аксенову, который прощает Семенова.

ЛИТЕРАТУРА

Толстой Л. Н. (1957). Полное собрание сочинений: в 90 томах. Том 21. *Новая азбука и русские книги для чтения (1874 -1875)*, с. 246-253. Москва: ГИХЛ.

तोल्स्तोयकी कहानियाँ. प्रेमचंद. [Tolstoy ki Kahaniyan. Premchand]. *Leo Tolstoy's Stories. Premchand. Рассказы Толстого / Перевод М. Премчанда.* URL: <https://archive.org/details/premchand-tolstoys-stories> (Дата обращения: 24.01.2024)

Jahn, Gary R. and Hugh McLean (2008). “*Was the Master Well Served?: Further Comment on ‘God Sees the Truth but Waits.’*” pp. 95–102. In: *In Quest of Tolstoy*. Boston: Academic Studies Press.

Kumbh Mela. Merriam-Webster. Dictionary, URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Kumbh%20Mela> (Accessed 6 Mar. 2024)

Twenty Three tales by Tolstoy. (1907). Translated by L. and A. Maude, Originally published by funk and wagnalls company, New York.

ÇERNİŞEVSKİY'İN “NASIL YAPMALI?” ROMANINDA FEMİNİZMİN TOHUMLARI

Güzide Zeren DEMİRKARA⁵²

SEEDS OF FEMINISM IN THE CHERNYSHEVSKY'S NOVEL “WHAT IS TO BE DONE?”

Abstract: In Russian literature, What Is to Be Done?, written by Nikolay Gavrilovich Chernyshevsky. Until the work titled, female heroes appear before the reader as an element of romance or supporting characters. In the said work, where new types of people were born and solutions to social problems began to be found, it was aimed to investigate the roles of women on the road to the revolution and the feminist developments that emerged as a result. The review was carried out with the help of feminist analysis and descriptive research methods. As a result of the research, it was concluded that the main heroine, Vera Pavlovna, escaped from traditional acceptance despite her upbringing and family structure, encouraged other women to work with the sewing cooperative she established, enabled them to serve the common cause, and planned a women's organization for the revolution. The study aims to contribute to literary work and character analysis research through historical analysis methods.

Keywords: Chernyshevsky, feminism, woman, new type of person, revolution

СЕМЕНА ФЕМИНИЗМА В РОМАНЕ ЧЕРНЫШЕВСКОГО «ЧТО ДЕЛАТЬ?»

Аннотация: В русской литературе произведение “Что делать?”, написанное Николаем Гавриловичем Чернышевским. До этого произведения женские героини появлялись перед читателем как элемент романтики или вспомогательные персонажи. В данном произведении, где рождались новые типы людей и начинали находиться решения социальных проблем, ставилась цель исследовать роли женщин на пути к революции и феминистские разработки, возникшие в результате. Обзор осуществлялся с помощью

⁵² 4. Sınıf Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, demirkarazeren1@gmail.com. Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Onur AYDIN

феминистского анализа и методов описательного исследования. В результате исследования было сделано заключение, что главная героиня Вера Павловна, несмотря на свое воспитание и семейную структуру, вырвалась из традиционного признания, побудила других женщин заниматься швейной кооперативом, который она создала, позволила им служить общему делу и разработала женскую организацию для революции. Исследование направлено на вклад в литературные исследования и анализ персонажей с помощью методов исторического анализа.

Ключевые слова: Чернышевский, феминизм, женщина, новый тип человека, революция.

Giriş

Devrimin önemli temsilcilerinden sayılan ünlü Rus yazar Nikolay Gavriloviç Çernişevskiy (1828–1889) daha önce karşımıza çıkmayan ve “yeni insanlar” adı verdiği kesimden oluşturduğu *Nasıl Yapmalı?* adlı eserinde hayal edilen aydın bireylerden oluşan toplum algısında kadınlara da önemli bir rol vermeyi tasarlar. Aydınlik ne denli uzak olursa olsun kadınlar olmadan ulaşılması güç olarak görülebilir. Konusu ve eserin başlangıcında karşımıza çıkan kahramanın kadın olması nedeniyle okuyucu, bu romanı lirik bir aşk hikâyesi olarak değerlendirebilir. Bunun nedeni olarak bu zamana dek kadınların duygusal ilişkilere romantik unsurlar sunan yardımcı karakterlerden oluşmaları gösterilebilir. Fakat eserin içine girildikçe kadının toplumda nerede olduğu, nerede olması gerektiği ve bu konuma ulaşmak adına ‘ne yapılması’ gerektiğine dair bir rehber ile karşılaşılır. Çalışmada 1917 Ekim Devrimi’ne giden koşulların öncüllerinden biri olan *Nasıl Yapmalı?* adlı romanda kadınların üstlendikleri rollerin ve bunun sonucunda ortaya çıkan feminist gelişmelerin araştırılması amaçlanmaktadır. Araştırmada feminist inceleme ve betimsel araştırma yöntemlerinden yararlanılacaktır. Dönemin aile ve toplumsal yapısının bir portresi çizilerek adı geçen roman üzerinden feminist hareketin temelleri ortaya konacaktır. Çalışmanın tarihsel inceleme yöntemleri aracılığıyla edebî eser ve karakter analizi araştırmalarına katkı sunması hedeflenmektedir.

Dönemin ataerkil yapısı ve aile yaşamı

Geleneksel Rus toplumu ve aile yapısının yüzyıllar boyu devam edecek ve Ekim Devrimi’ne dek sürecek temelleri knyazlıklar döneminde atılır. Geleneksel yapı dinî inançlar aracılığıyla toplumda sağlam bir yer edinir. Gelecek yüzyıllarda ortaya çıkan mecburi sosyal değişimler de aile yapısı üzerinde etkiye sahip olmasına karşın geleneksel yapı kendini muhafaza etmiştir (Saraç 2020: 18-19). Rus coğrafyasında edebiyatın ve kadının yükselmeye başlaması aynı döneme rastlar. I. Petro’nun salon toplantılarına ve balolarına kadınların katılmasını teşvik

etmesi sonucu Rus kadını sosyal yaşama dâhil olur (Aydın 2022a: 162-163). Diğer yandan geleneksel normları ve tabuları yıkmak kolay olmaz çünkü Rusya, asırlardan beri süregelen bir ataerkil aile yaşantısına sahiptir.

XIX. yüzyılın ortalarında Rus halkının eşitlik, özgürlük, demokrasi talepleri daha da yoğunlaşır ancak yeni yaşama nasıl ve kimin önderliğinde başlanacağı sorusu yanıtız kalır (Aydın 2022b: 90). Rus edebiyatında bu konu hakkında yazılan ilk çalışmalardan biri Aleksandr V. Drujinin'in (1824-1864) *Polinka Saks* adlı hikâyesidir. Eserle aynı adı taşıyan kadın kahraman, dönemin Rus kadınının tipik bir örneğidir. Eserde kadın-erkek eşitliği konusu eşitlik, insanlık ve kölelik kavramları üzerinden okuyucuya aktarılır (Aydın 2022b: 90). Onun açtığı, Rus kadının özgürleşme yolundaki bayrağı Çernişevskiy'in romanında Vera Pavlovna taşımayı sürdürür. Romanın ana kahramanlarından Vera Pavlovna'nın, gelenek olarak kabul edilen ve yalnızca alışkanlıklardan oluşan ataerkil bir toplumda, bu göreneklere bağlı bir aile ortamında yetiştiği görülmektedir. Rus başpapaz Silvester tarafından 1578 yılında yazılan *Domostroy* adlı eserde, günümüzde etkisini sürdüren ve kadının hareketlerini sınırlayan kurallara rastlarız. Eserde kadına itaatkâr, iyi kalpli, çalışkan, sessiz, güler yüzlü, dürüst olması emredilir (Tetik 2020: 109-110). Karakterin, "doğduğun ve yetiştiğin çevreden etkilenirsin" düşüncesine karşıt olarak yaratıldığı söylenebilir. *Nasıl Yapmalı?* romanında da Vera Pavlovna oldukça neşeli, düşünceli, aydın bir kadındır fakat biz onu yaptığı evlilik ile özgürleşmesi ardından ancak bu hâlde görebiliriz. Aile evinde, bekâr bir kadın olarak ağırbaşlı olması gerektiği de düşünülebilir. Pişano çalar, güzel fakat eğitimsiz bir sesi vardır, bu ses ise ailenin çay saatinde veya bir konuk geldiğinde duyulur. O dönemde bir kadının saygı görmesi, iyi bir konuma yükselmesi için ya soylu, zengin bir aileden gelmesi ya da soylu ailenin gelini olması gerekir. İlk şartı karşılayamayan aile, bu nedenle kızları Vera Pavlovna için uygun bir damat arayışına girer. Eserdeki despot kahramanımız, anne Marya Alekseyevna'nın, yaptığı konuşma ile Vera Pavlovna'nın zihnini karıştıran ve olağandışı gelen düşüncelerin yeşermesine fark etmeden Vera'ya yardımcı olduğu söylenebilir. Kocası Pavel Konstantinoviç tarafından hor görülen ve kaba davranışlara maruz kalan Marya Alekseyevna, konyağı fazla kaçırdığı bir gece yaşadıklarından düzeni sorumlu tutarak şu sözleri sarf eder:

"Belki yeteri kadar şirret olmadığım için bana böyle davranmaya bakıyordu. Ben o zaman kötü değildim Veroçka! Kitaplarınız böyle yaşanmaz diyor. Bunu biliyorum ben. Böyle yaşanmaz, yaşama yepyeni bir düzen vermek gerek. Şimdiki düzen uygun değilse niçin o halde yeni bir düzen kuruyorlar, sorarım sana? (...) Ama ne sen ne de ben o günleri göreceğiz. Ulusumuz pek aptal ve de cahil. O yeni düzen nerede biz nerede" (Çernişevskiy 2017: 22).

Bu sözlere karşın Marya Alekseyevna geleneksel bakışını eser boyunca değıştirmez. Bunlar her kadının düşüncelerinde yer alabilecek cümleler gibi görülse de farkın ise bu düşünceleri eyleme dökmekte saklı olduğu söylenebilir. Vera Pavlona kendisini sıra dışı düşüncelere sahip sıradan

bir kadın olarak görür. Evlerine, kardeşine ders vermeye gelen ve yazarımızın yeni insanlarından biri olan tıp fakültesi öğrencisi Lopuhov ile tanışması ile bu düşüncelerin artık ideale dönüştüğü söylenebilir. Vera Pavlovna, burada özgürlüğüne uzanan ilk adımı atma teşebbüsünde bulunur. Bu iki yeni insan dostluk kurdukları zaman Vera, Lopuhov'dan kendisine de eğitmen olarak iş bulması konusunda yardım ister. Lopuhov günlerce Vera için uygun bir ev bulmaya çabalar fakat ya ücret az olacaktır ya da insanların şirreti ve kibriden çekinmişlerdir. Eğitmen olarak iş arayışları ise Vera'nın ailesinin onu yanına alması durumunda dava açmasından çekindiği için üzülen onu kabul etmeyen soylu bir kadın ile son bulur. Toplum da bu özgürleşmenin önüne ilk engelini çıkarmış olur. Geriye kalan tek seçenek ise evliliktir, Lopuhov, bu durumu şu sözlerle ifade eder: *“Ama demek istediğim şeydu, hiçbir yasa bir kadını kocasından ayıramaz. O zaman da siz özgürsünüz demektir”* (Çernişevskiy 2017: 45).

Evlilik, aşk ve boşanma

Evlilik konusu, eserin ana sorunsallardan birini oluşturmaktadır. Geleneksel formlarda gerçekleştirilmiş evlilik için 'kölelik' benzetmesi yapılır. Bu konu hakkında ilk sözler Serj adında bir subayın Fransız sevgilisi Juli'den gelir: *“Evlenmek? Boyunduruk yani? Kör inançların boyunduruğu?”* (Çernişevskiy 2017: 27). Mecburiyettendir ki Juli ve Serj toplum içerisinde yanlış düşüncelere sebep olmamak ve saygı görmek adına birbirlerine karı koca hitaplarında bulunurlar. Bahsi geçen dönemde aşkın apayrı bir konu olduğu da söylenebilir. Evlilikler genellikle ailelerin uygun gördüğü veya bireylerin mantıklı olduğunu düşündüğü koşullarda gerçekleşir. Bu türden evliliklerde ise eğitimsiz ve erkeğe kıyasla yoksul olan kadının, karşı cinsiyetin egemenliği altında kalmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Vera da bu durumun farkında olan ve endişesini taşıyan bir kadındır fakat Lopuhov ile verdikleri evlilik kararının yeşerttiği özgürlük heyecanı ve eserde yer alan dört metaforik rüyanın ilki ile bu endişenin göz ardı edildiği görülebilir. Rüyada Vera kilitli kaldığı bodrumdan yüzü seçilemeyen biri tarafından kurtarılır, sonrasında kendini felçli gören Vera, aynı kişi tarafından sağlığına kavuşturulur. Artık özgürce kırdan koşan Vera, duyulan yardım çığlıklarına yönelip diğer kadınları kurtararak onları iyileştirir. Bu ilk rüyadan, kadınların eyleme geçmesinin yalnızca kendileri değil birbirleri için de önemli olduğu anlaşılabilir. Vera'ya göre kurtarıcısı Lopuhov olmasına karşın kendi düşünceleri ve hareketleri, onu asıl özgür kılan etkenler olacaktır. Lopuhov ve Vera'nın evlilikleri, beraber yaşayan iki dostun yaşamını anımsatır. Birbirlerine hesap sormazlar, farklı ilgi alanları hatta odaları vardır. Fakat ne olursa olsun birbirlerini desteklerler. Örneğin, Vera terzi atölyesi açma fikri sunduğunda eşi onunla heyecanını paylaşır. Vera okuduklarını ve düşündüklerini eylem hâline getirme arzusunu ve cesaretini toplar ve evliliğinde de bağımsızlığını eline almak adına bu adımı atar. Bu eylemle beraber, kadının toplumda yer edinme hikâyesinin bir tohumunu toprağa ektiği söylenebilir. Fakat evlilikleri Lopuhov'un tıp fakültesinden arkadaşı olan Kirsanov ve Vera'nın

birbirlerinden habersiz besledikleri sevgi ile zedelenir. Lopuhov bu durumda sahte bir intihar süsü vererek aralarından çekilir. Henüz boşanma eyleminin söz konusu olmadığı eski Rus toplumlarında dul bir kadına bakışın eserin yazıldığı dönemde boşanmış kadınlara verilecek tepkinin bir temeli olduğu söylenebilir. *Vladimir Monomah'ın Öğretisi*'nde de yer alan açıklamada dul kadın "düşkün" ve sahip çıkılması gereken bir insan olarak gösterilmesi (Tetik 2020: 103), bu durumun tarihsel kökenlerinin de bulunduğunu ortaya koyar. XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başlarında aile ve toplum yapısının uğradığı değişimlerle boşanmanın da önü açılmış fakat halkın çoğunluğunun ve dinî inançların boşanmaya karşı olumsuz tutumları sebebiyle henüz özgür bir eylem hâline gelememiştir (Saraç 2020: 18). Doğal bir olgu olarak kabul görmemesine karşın eserde kulağımıza eleştiriler ve değişim çağrıları gelir. İlk evliliği süresince tasarladığı atölyesi ve daha nice gelişimleri ise ikinci evliliği sırasında eyleme geçme noktasında Vera sağlam adımlar atacaktır.

Eğitim ve kadının topluma edindiği yer

Vera Pavlovna, atölyenin kuruluşunun ilk günlerinden itibaren orada çalışması için seçtiği kızlarla birlikte kitap okumaya başlar. Bu okumalar sıklaşarak artar, Vera'nın meşgul olduğu günlerde kızlardan bazıları onun yerini alarak bu alışkanlığı sürdürür. Kızların bu ilgisini fark eden Vera, yakın çevresinden oluşan topluluk ile atölyede çeşitli alanlarda dersler vermeye başlar.

Vera'nın bu atölyede bir gelir beklemeksizin hobi amaçlı ilerlemesi de toplumun ve özelliklere kadınların gelişimine verdiği önemi göstermektedir. Atölyenin yönetim biçimi ve çalışan kızların yaşam tarzları da bunu destekleyici niteliktedir. Örneğin atölye gelirleri kızlar arasında eşit şekilde paylaşılır. Giderler de çalışan kızlar tarafından yapıldığından ortaya daha kaliteli, hızlı ve az maliyetli bir işçilik çıkar. Bu süreçte atölyedeki kızlar kültürel, sosyal kazanımlar elde eder. Atölyede işe başladıkları zamana paralel şekilde seviyeler değişse de artık her biri aydın bireylere dönüşmektedir. Konuşmaları, düşünceleri ve okudukları ile artık farklı noktadrlar. Toplumun en alt tabanlarından gelen halk ile başarıya ulaşan Vera Pavlovna'nın eylemleriyle feminist devrim konusunda ilk sağlam adımı attığı söylenebilir.

Vera Pavlovna, ikinci evliliği sırasında artık işlerini düzene koymuş ve büyütüştür. Hayatında şimdi eksikliğini fazlaca hissettiği tek şey kalmıştır, o da eğitimidir. Vera, hayallerindeki tam bağımsızlık için eğitim şartının farkındadır. Doktor kocası Kirsanov'dan aldığı güç ve destek ile öncelikle lise eğitimini tamamlar ardından tıp fakültesi derslerine çalışmaya başlar. Başlarda sıra dışı gördüğü düşüncelerinin aslında yaşamın bir parçası olduğunu fark eden Vera'nın doktor olması adına önünde hiçbir engel yoktur.

Vera, sözünü ettiğimiz rüyaların dördüncü ve sonuncusunu görür. Çoğunluğunu çiftçilerin oluşturduğu ve büyük şehirlere göç eden toplum karşısında büyülenir. Burada

bireyler yaşamlarını eşit şartlarda sürdürür. Bu toplum Çernişevskiy'in yeni tip insanların oluşturduğu aydın toplumdur. Belki Vera buna şahit olamayacaktır fakat gördüğü yaşamın temelini onlar, yani kadınlar atacaktır.

Sonuç

Çernişevskiy toplum için hayalini kurduğu ideal yaşam adına *Nasıl Yapmalı?* eseriyle karşımıza yeni aydın insanlar çıkarmıştır. Bu insanların düşünceleri ne olağanüstüdür ne de yeni. Farklarının, düşüncelerinin hem kendi hem de toplum çıkarları altında birleşerek eyleme geçirmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Vera Pavlovna ve yanında yer alan kadınlar da bu toplumun, onların katkısı ve gelişimi olmadan ütopya olarak kalacağına kanıtı olarak gösterilebilir. Aydın, sosyal, eşit bir toplum için ne para ne de yalnızca eğitim yeterlidir. İdeal toplumun oluşumu için Vera Pavlovna gibi kendini, çevresini ve ideallerini düşünen ve bu düşüncelerden aldıkları kuvvetle harekete geçen bireylerin gerekli olduğu sonucuna varılabilir. Eylem hareketi ise ilk olarak kadınlardan başlamalıdır çünkü XIX. yüzyıl Rus toplumunun demografik yapısına göre erkeklere göre kadınların eğitim ve istihdam olanaklarına erişimi daha sınırlıdır. Bu nedenle kadınların eğitim ve iş hayatına aktif katılımı Rus toplumunun gelişmesindeki ve yaklaşan devrimin önündeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Aydın O. (2022a). *Lev Gumilyov'un Passionarlık Kuramı ve Rus Edebiyatında Bir Uygulama Örneği: I. Petro*. Ankara: İksad Yayınevi.

Aydın O. (2022b). *Bir Doğalcı Okul Öğretmeni Aleksandr Drujinin ve Onun Öğrencisi Polinka Saks*, Uluslararası Dünya Dilleri ve Edebiyatları Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı, 1-3 Haziran 2022, 90. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Yayınları.

Çernişevski N. G. (2018). *Nasıl Yapmalı?*. İstanbul: Oda Yayınları.

Gürsoy Y. (2014), *Nikolay Çernişevski ve Devrimcinin El Kitabı "Nasıl Yapmalı?"*, Gamze Öksüz (Ed.), Rusya'da Eylemin Sanatla Buluşması: Edebiyatta ve Sinemada Devrim, 44-54 İstanbul: Çeviribilim Yayınları.

Saraç H. (2020), *Gelenekselden Moderne Rus Aile Yapısı*, Reşat Şakar (Ed.), Gelenekler Bağlamında Rus Kültürü, 15-36. Ankara: Nobel Yayınevi.

Sütcü G. (2020), N. G. Çernişevski'nin Nasıl Yapmalı? Adlı Romanında "Yeni İnsan" Tipleri, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 801-810.

Tetik K. (2020), *Kutadgu Bilig, Mârifetnâme, Vladimir Monomah'ın Öğretisi ve Domostroy Eserlerinde Kadın Algısı*, Tuna, D., Kuleli, M. ve Aliyev, J. (Ed.), Yazınsal Feminizmler: Yöndeşimler ve Kesişimler, 89-119. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

SLAV MİTOLOJİSİNDE İYİLİĞİN VE KÖTÜLÜĞÜN TEMSİLCİLERİ: “BELBOG” VE “ÇERNOBOG”

Belinay BAĞÇİÇEK⁵³

ПРЕДСТАВИТЕЛИ ДОБРА И ЗЛА В СЛАВЯНСКОЙ МИФОЛОГИИ: “БЕЛБОГ” И “ЧЕРНОБОГ”

Аннотация: В этом исследовании анализируются "Белбог" и "Чернобог", которые считаются божественными существами в славянской мифологии, с различных аспектов. Цель данного исследования заключается в определении верований, мыслей, установок и поведений, связанных с "Белбогом" и "Чернобогом" в культурной памяти славян. Для достижения этой цели в первую очередь проводится анализ названий этих мифологических существ в рамках этимологического и семантического подходов. Затем определяются мифологические, фольклорные и символические черты этих мифологических фигур в славянских народных верованиях, сказках и легендах. В конце работы обобщается информация, полученная в результате исследования, и предоставляются различные комментарии.

Ключевые слова: Славянская мифология, Белбог, Чернобог, культура.

REPRESENTATIVES OF GOOD AND EVIL IN SLAVIC MYTHOLOGY: “BELBOG” AND “CHERNOBOG”

Abstract: In this study, “Belbog” and “Chernobog”, who are believed to be divine beings in Slavic mythology, are analyzed from various perspectives. In this study, it is aimed to determine the beliefs, thoughts, attitudes and behaviors related to "Belbog" and "Chernobog" in the social memory of Slavs. For this purpose, first, the etymological and semantic aspects of the names of these mythological beings are analyzed. Then, the mythological, folkloric and symbolic features of these figures in Slavic folk beliefs, tales and legends are identified. At the end of the study, the information obtained from the research is compiled and various comments are made.

Keywords: Slavic mythology, Belbog, Chernobog, culture.

Giriş

Tarihin en eski devirlerinde bilimden uzakta yaşayan ilk insanlar tarafından doğada var olan unsurları ve doğada olup biten olayları yorumlamak ve anlamak için ortaya çeşitli mitler atılmıştır. İlkel şartlarda yaşayan insanoğlu, dünya üzerindeki en ufak bir doğa olayı hakkında

⁵³ 2. Sınıf Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, belinay.bagcicek14@gmail.com, Danışman: Dr.Öğr. Üyesi Hakan SARAÇ

bile kendisini tatmin edecek bir anlam bulamaz ve sonunda kendisinden üstün birtakım güçlerin bulunduğu kanaat getirmiştir (Uzelli, 2016: 11). Bu durum toplumların tanrılar ve tabiatüstü güçler hakkındaki inanç, düşünce ve anlatıları mitoloji biliminin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu açıdan mitolojiyi, tarih öncesi tanrılarının efsaneli serüvenlerini anlatan ve bir topluluğun duygularını, anlayışını ve özlemlerini göstermesi bakımından değeri olan mitlerin, efsanelerin bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Güncel Türk Dil Kurumu sözlüğü – TDK). Diğer yandan mitler, gerçek yaşamda karşılaşılandan daha farklı özellikler taşısa da onların yansımalarına toplumların gerçek yaşantısında rastlanır (Öksüz, 2014: 12). Çoğu mit; doğum, ölüm, yemek, içmek gibi yaşamsal ya da çalışmak, evlenmek gibi gündelik faaliyetlere ilişkin inanışların ve düşüncelerin bir sonucu olarak ortaya çıkar (Aydın, 2016: 1991).

Dünya üzerindeki çoğu toplumda olduğu gibi Slav halklarının mit, efsane, adet ve geleneklere en çok yansıttıkları mitolojik unsurlar yeryüzüne ve yeraltına ait olan iyi ve kötü ruhlardır (Öksüz, 2014: 37). Bu bağlamda, Slavlarda dünyanın iki zıt güç tarafından yönetildiği inancı kendisine yer bulmuştur. Aydınlık ve karanlık, yaşam ve ölüm, iyilik ve kötülük gibi bu güçler, birbirleriyle sürekli karşıtlık ve savaş halinde olmuşlardır. Geçmişte yaşamış insanlar, günlük hayatlarında gözlemledikleri olaylar sonucunda karanlık ve soğukun, iyi tanrılar tarafından gönderilen ışık ve ısının aksine, kötü ve yıkıcı bir gücün eseri olduğuna inanmışlardır. İyinin kötüyle her daim çatışma içinde olması, dini inançlarda, aslen insan ruhunun ahlaki taleplerinden değil, tamamen fizyolojik koşullardan ve bunların insan üzerindeki gözle görülür etkilerinden kaynaklanan düalizm yani ikicilik kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu ikili karşıtlık ilkesi, genellikle mitolojide olumlu ve olumsuz özelliklerle kuşatılmış karakterlerle somutlaştırılmıştır (Şaparova, 2001: 65). Bu çalışmada, Slav mitolojisinde iyilik ve kötülüğün temsilcileri olan Belbog ve Çernobog adıyla anılan tanrıların söz konusu düalizm yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu amaç doğrultusunda birbirine zıt olan iki mitolojik varlık ile ilgili Slav halk inanışları, anlatı ve düşüncelerine başvurulacaktır.

Belbog

Beyaz renk, eski çağlardan beri ışık ve parlaklık ile ilişkilendirilmiş, bu anlamlara gelen kelimeler aynı zamanda iyilik, mutluluk, sağlık, bereket ve zenginlik gibi kavramları ifade etmek için de kullanılmıştır (Şaparova, 2001: 65). İyiliğin, aydınlığın ve ışığın sembolü olan Belbog da adını, temsil ettiği bu olumlu kavramlarla bağdaştırılan beyaz (белый) kelimesinden almıştır.

Slav mitolojisinde Belbog, bela ve talihsizliğin göndericisi olan Çernobog'un aksine, gökyüzünde yaşayan, ışığı, iyiliği ve refahı simgeleyen bir tanrıdır. Genellikle insanların hayatlarındaki olumlu başlangıçlarla ilişkilendirilmiştir (Kryuçkova, 2014). Kurbanlar ona

oyunlar ve keyifli şölenler eşliğinde sunulmuştur (Gruško, 1995: 20). Belbog, uzun sakallı, beyaz giysiler giymiş ve elinde bir asa olan yaşlı bir adam olarak tasvir edilmiştir. Slavlar, Belbog'un elinde tuttuğu bu asayı kullanarak bulutları toplayabildiğine ve yağmur yağmasını sağlamak için onları delebileceğine inanmışlardır. Putu ise sağ elinde bir demir parçası tutarken resmedilmiştir (Kryuçkova, 2014). Belbog'un sayısız altın ve gümüş süsleri ışınları yansıtmış, geceleri bile tek bir gölgenin ya da kasvetli bir köşenin olmadığı, güneş ışığı alan bir tepede bulunan tapınağını aydınlatmıştır (Gruško, 1995: 20).

Belbog hakkında bilinen şeylerin sayısı çok azdır. Adının geçtiği mitlerde kendisinden çok belirsiz bir şekilde söz edilmiştir ve genellikle bir tanrıdan çok, evrenin iyi ve olumlu güçlerinin kişileşmesi olarak sunulmuştur. Slav paganlar arasında ise gerçekten Belbog adında bir tanrının varlığı kesin olarak söylenememektedir. Daha eski ve güvenilir kaynaklarda da Belbog'dan bahsedilmemiş, adı yalnızca 16. yüzyıldan itibaren ikincil kaynaklarda ortaya çıkmıştır. Belbog teriminin Hristiyanlıktaki tek tanrıyı ifade etmek için de kullanılmış olduğu düşünülmektedir (Şaparova, 2001: 65-66). Belbog'un anısı, günümüzde Belarus'un Belun efsanesinde kendisine yer bulmuştur. Efsaneye göre hasada ve kaybolanlara ormandan çıkmaları için yardım eden, kendisine iyilik yapanları da altınla ödüllendiren bir hasat ruhudur (Kryuçkova, 2014). Belun, tıpkı Belbog gibi beyaz giysiler giyen, uzun beyaz sakallı ve elinde bir asa tutan bir ihtiyar olarak tasvir edilmiştir. Ayrıca kendisine zenginlik ve bereket veren kişi olarak da saygı duyulmuştur (Gruško, 1995: 20-21). Arıların onun arkasında uçtuğu, kuşların sık sık omuzlarına konduğu ve tavşanların ayaklarının dibinde zıpladığı da Belun hakkında bilinenler arasındadır (Kryuçkova, 2014). Belun ve Belbog'un arasındaki benzerlikler azımsanmayacak kadar fazladır. İkisinin de isimleri olumlu kavramlarla bağdaştırılan beyaz kelimesinden gelmektedir. Görünüşleri birbirleriyle aynıdır. İkisi de insanların hayatlarını kolaylaştırıp onlara yardımcı olmuşlardır ve bu özellikleriyle insanların sevgisini ve saygısını kazanmışlardır.

Çernobog

“Черный” kelimesi, genellikle olumsuz, kötü ve düşmanca olan şeylerle ilişkilendirilen siyah rengin Rusçadaki karşılığıdır. Adını “черный” ve tanrı anlamına gelen “бор” kelimelerinin birleşiminden alan Çernobog'un temsil ettiği hastalık, kötülük, korku, karanlık ve kaos gibi kavramlar da siyahın sembolik anlam ve özellikleriyle örtüşmektedir.

Kötü olan her şeyin kişileştirilmiş hali olan Çernobog, Slav mitolojisinde talihsizlik ve bela getiren, kan dökülmesine ve vahşete bayılan korkunç bir tanrıdır. Bayramlarda ve şenliklerde yaptıkları ibadetlerde Slavlar, onlar hakkında sözler söyleyip bir kâseyi gezdirerek iyi tanrıdan mutlu, kötü tanrıdan ise talihsiz bir kader beklemişlerdir. Çernobog'dan korkan Slavlar, bu korkunç tanrıyı yatıştırmak ve gönderdiği talihsizliklerden kaçınabilmek umuduyla ona

tapmış; atları, tutsakları ve köleleri kurbanlar olarak sunmuşlardır (Şaparova, 2001: 532). Çernobog, aynı zamanda salgın hastalıkları ve kıtlığı yöneten tanrı olarak da kabul edilmektedir (Kryuçkova 2014). Güçlü bir zırh, öfke dolu bir yüz ve elinde her türlü kötülüğü yapmaya hazır bir mızrak ile tasvir edilen Çernobog'un tapınağı siyah taşlardan inşa edilmiştir. Demirden yapılma heykelinin önünde, tıpkı tapınağın merdivenlerinde olduğu gibi, verilen kurbanların kanıyla boyanmış bir sunak vardır (Gruško, 1995: 310-311). Batı Slavlarında ise bir aslan suretinde olan Çernobog, bazen alnında runik biçimde yazılmış bir yazıt olan fantastik bir canavar olarak tasvir edilmiştir (Saraç, 2023: 50). Slav masalları ile efsanelerinde Çernobog'un kötü bir büyücü olduğundan ve kötülüğün diyarı Karadağlar'dan gelen kuşların ona itaat ettiğinden bahsedilmektedir. Slavların ataları, insanların kötülükleri ve ahlaksızlıkları çoğaldığında, Çernobog'un isteğiyle yerde zehirli siyah otların büyüyeceğine inanmışlardır (Saraç 2023: 50).

Günümüzde hâlâ bazı Slav halkları şeytana Çernobog diye seslenmektedirler. Ukrayna'da "kara tanrı seni yesin!" (Чтобы тебя черный бог побил!) diye lanet okunur. Slav dünyasında hâlâ bu korkunç tanrının adıyla ilişkisi bulunan coğrafi isimler de bulunmaktadır: Çernobog dağı (гора Чернобог), Çernobog taşı (камень Чернобог), Kara tanrılar vadisi (урочище Черные боги) (Saraç, 2023: 50).

Bazı kaynaklara göre, Çernobog ile ilgili bir efsane bulunmaktadır. Efsaneye göre, çok uzun zaman önce karanlığın ve kasvetin tanrısı olan Çernobog – Kara Yılan adında bir tanrı doğmuştur. Kötü güçlerden olan Krivda, Çernobog'a çeşitli kötü düşünceler aşılayarak onu karanlık ve kötü eylemler yapmaya teşvik etmiştir. Sonrasında Çernobog, Krivda'nın telkinlerini kabul etmiş ve bu olaydan sonra tüm evreni kendisine boyun eğdirmeye ve Yav ile Prav'ı ele geçirmeye karar vermiştir. Slav düşüncesine göre Yav ve Prav, Nav ile birlikte dünyayı oluşturan üç bileşendir. Ölü günahkarların ve kara tanrılarının sığınağı olan Nav'ın aksine, Çernobog'un ele geçirmeye çalıştığı Yav tüm canlıların ve tanrılarının soyundan gelenlerin, Prav da tanrılarının ve ölmüş erdemli insanların evidir. Yav ile Prav'ı ele geçirme kararından sonra Çernobog bir yılan şekline bürünerek beyaz ışığa doğru sürünmüştür (Kryuçkova, 2014).

Dualizm (ikicilik) yaklaşımı çerçevesinde Belbog ve Çernobog

Temsil ettikleri zıtlıklarla birbirlerinden farklılık gösteren, dönemin insanların zihninde iyi ve kötü olarak ayrılmış iki tarafın yöneticileri olan Belbog ve Çernobog'a dair inançlar, bir zamanlar tüm Slav kabileleri arasında yaygın olmuş olup, Hristiyanlığın gelişinden sonra bile bir dereceye kadar varlığını sürdürmüştür. Eski büyücüler, birisi cennette diğeri de cehennemde olmak üzere iki tanrıya, günümüzde Moldova'nın yer aldığı bölgede bulunan Besarabya göçmenleri de Hristiyan inancına bağlı olup olmadıkları sorulduğunda gerçek ilahları olarak adlandırdıkları beyaz tanrıya taptıklarını dile getirmişlerdir. Güney Slavlar da

eski çağlardan beri şans ve kader tanrısı olarak gördükleri beyaz tanrıya inanmışlardır (Şaparova, 2001: 66).

Belbog ve Çernobog'un iki kardeş olduklarına dair bir inanış da bulunmaktadır. Birbirlerinden nefret eden, ancak temsilcileri oldukları iyilik ve kötülük, gündüz ve gece, yaşam ve ölüm kavramları gibi birbirlerinden ayrılamayan bu iki kardeş, insanların yaptıkları iyilik ve kötülükleri kaydettikleri kitaplara sahiptirler. Yapılan bir eylem kötü ise, yalnızca o günahı işleyen insanın içtenlikle tövbe edip telafisi için çabalamasıyla kayıt kaybolur. Ölümden sonra da tüm iyi ve kötü eylemleri saymaya başlarlar. Belbog ruhu savunurken, Çernobog suçlamalarıyla onu yok etmeye çalışır. Kötülüğün koruyucusu olarak Çernobog, yaşadığı süre boyunca insanı pek çok günah işlemeye özendirdiğini unutmış gibi en ufak günahlara bile tutunmak için çabalar. İki kardeş, hayatı boyunca yaptığı her şeyi ruha okurlar ve sonucunda ruh nereye gideceğini kendi gözleriyle görmüş olur (Gruško, 2008: 423).

Aslen edebi rakipler olarak karşımıza çıkan Belbog ve Çernobog'un sonsuza kadar birbirleriyle savaştıkları, ancak birbirlerini asla yenmeyi başaramadıkları düşünülmektedir (Kryuçkova, 2014).

Sonuç

Bu çalışmada, Slav mitolojisinde iyilik ve kötülük kavramlarının temsilcileri olarak kabul edilen Belbog ve Çernobog konu alınmıştır. Çağlar boyunca insanoğlunun doğayı ve içinde bulunduğu çevreyi tanıma ve öğrenme mücadelesinde tecrübe ettiklerini yorumlaması sonucu birtakım mitler ortaya çıkmıştır. Bu hususta insanların en çok ilgisini çeken ve önem verdikleri mitolojik unsurlar tanrılar olmuştur. İnsanların yaşadıkları olaylar sonucu aydınlık ve karanlık, yaşam ve ölüm gibi birbiriyle zıt kavramlarla ilişkilendirdikleri iyilik ve kötülük, çalışmada incelenen Belbog ve Çernobog'da kendisine yer bulmuştur. Onlar için yapılan ibadetler, bu tanrıların sahip olduğu güçler ve temsil ettikleri kavramların önemi, Belbog ve Çernobog'un önemli mitolojik karakterler olarak Slav mitolojisinin birer parçası olmalarını sağlamıştır. İki tanrı da Slav halkları arasında günümüzde hala varlıklarını farklı şekillerde sürdürmeye devam etmektedirler. Belbog ve Çernobog üzerine yapılmış olan bu çalışmanın, konuyla ilgili yapılacak daha kapsamlı araştırmalara ışık tutmasını temenni etmekteyiz.

KAYNAKÇA

Aydın, O. (2016). Mitolojiden Edebiyata Rus Kültüründe Letavitsa, *İdil Sanat ve Dil Dergisi* 5 (27), 1989-2000.

Gruško, Ye. & Medvedev, Yu. (1995). *Slovar slavyanskoy mifologii*. Nijni Novgorod: İzdatel'stvo «Russkiy kupets, Bratya slavyane».

- Gruško, Ye. & Medvedev, Yu. (2008). *Ruskiye i predaniya*. Moskva: EKSMO.
- Kryuçkova, O. Ye. (2014). *Slavyanskiye bogi, duhi, geroi bilin*. İllustrirovannaya entsiklopediya. Moskva: İzdatel'stvo «Litres».
- Öksüz, G. (2014). *Ana Hatlarıyla Rus Mitolojisi*. İstanbul: Çeviribilim Yayınları.
- Saraç, H. (2023). *İnanışlar ve Gelenekler Bağlamında Türk ve Slav Kültürlerinde Renk Sembolizmi*. Ankara: Günce Yayınları.
- Şaparova, N. C. (2001). *Kratkaya entsiklopediya slavyanskoy mifologii*. Moskva: Astrel' Russkiye Slovare.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). "Mitoloji". İçinde Tarama Sözlüğü. 12 Şubat 2022'de <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Uzelli, G. (2016). *Slav mitolojisi. İnanışlar ve söylenceler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ÇEHOV'UN VANYA DAYI OYUNU ÜZERİNE GÖSTERGE BİLİMSEL BİR İNCELEME

Zehra FİŞNE⁵⁴

A SEMIOTIC TREATISE ON CHEKHOV'S PRESENTATION UNCLE VANYA

Abstract: The signs are used in all areas of life, consciously or unconsciously. The main purposes of the signs are to communicate, to convey the forms that replace the concepts they represent. Anton P. Chekhov, one of the writers who mostly dealt with the subject of communication in XIX. century Russian literature, frequently uses signs in his plays. Within the scope of the study, the author's play *Uncle Vanya* was determined as research material and the signs in the work were aimed to be analyzed and interpreted. The study was carried out within the framework of Algirdas J. Greimas's semiotic analysis method. As a result of the research, it was concluded that in the play *Uncle Vanya*, an attempt was made to make the reader and the public feel the revolution whose footsteps are heard in Russia through signs. This study aims to contribute to literary studies by using linguistic methods.

Keywords: Sign, semiotics, Greimas, Chekhov, *Uncle Vanya*

⁵⁴ 4. Sınıf Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, zehrafisne@anadolu.edu.tr, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Onur AYDIN

СЕМИОТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПЬЕСЫ ЧЕХОВА ДЯДЯ ВАНЯ

Аннотация: В каждом аспекте жизни, осознанно или неосознанно, используются знаки. Основная цель знаков — передача и представление понятий, которые они обозначают. Антон П. Чехов, один из писателей XIX века русской литературы, который наиболее часто исследовал тему коммуникации, часто использует знаки в своих пьесах. В рамках данного исследования пьеса "Дядя Ваня" автора была выбрана в качестве исследовательского материала с целью анализа и интерпретации знаков, присутствующих в произведении. Анализ был проведен в рамках метода семиотического анализа Альгирдаса Ж. Греймаса. В результате исследования было сделано заключение, что в пьесе "Дядя Ваня" с помощью знаков читателю и публике передается ощущение надвигающейся революции в России. Настоящая работа направлена на вклад в литературные исследования с использованием лингвистических методов.

Ключевые слова: Знак, семиотика, Чехов, Дядя Ваня

Giriş

Çehov'un *Vanya Dayı* oyunu ilk kez 1898 yılında yayımlanmış ve 1899 yılında ise Moskova Sanat Tiyatrosunda gösterime girmiştir. Her eserin yazıldığı dönemden izler taşıdığı gibi *Vanya Dayı* da taşımaktadır. Çehov'un eser verdiği dönemde Rusya bir devrim arifesindeydi. Bu doğrultuda Çehov'un eserleri de bir geçiş dönemini yansıtmaktadır. *Vanya Dayı* Serebryakov adlı yüksek tabakadan bir aydının taşra kentine, yurtluğuna taşınmasını konu alan bir tiyatro oyunudur. Çehov bu oyunda toplumsal sınıflar arasındaki çatışmayı, ortak yönleri ve taşra hayatını ele almıştır.

Gösterge bilimi, edebiyat incelemelerine derinlik kazandıran önemli alanlardan birisidir. Gösterge bilimsel bir incelemeyi daha iyi anlayabilmek açısından öncelikle gösterge kavramının anlaşılması gerekmektedir. Gösterge, kendi dışında bir kavramı gösteren ve dil, sembol veya işaret gibi araçlarla gösterdiği kavramın yerini alan nesne, biçim ya da olgudur.

Göstergelerin temel amacı iletişimi sağlamak, bir mesaj iletmektir. Trafik ışıkları ele alındığında, kırmızı renk durmak gerektiğini, sarı renk hazırda olmak ve yeşil renk harekete geçmek gerektiğini iletir. Örnekten de anlaşılacağı üzere bu göstergeler durumun kendisinin yerine geçmemekte, yalnızca durumu temsil edip bir mesaj iletmektedirler. Göstergeler dil ve dil dışı (belirti, belirtke, ikon ve simge) olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Trafik ışıkları bir amaç ve anlam taşıması sebebiyle belirtkeye örnektir.

Göstergeleri inceleyen bilim dalı ise gösterge bilimdir. Gösterge bilimsel inceleme sinema filmleri, reklamlar, mimari, tiyatro ve anlatı metinleri gibi birçok farklı alanda

yapılabilmektedir. Doğası gereği tiyatro hem bir anlatı metni olarak hem de sahneleniş, temsil açısından incelenebilmektedir.

Bu çalışmada Anton Pavloviç Çehov'un *Vanya Dayı* oyunu Algirdas Greimas'ın geliştirdiği gösterge bilimsel yönteme göre çözümlenecektir. Bu yönteme göre metnin, yüzey yapı ve derin yapı olmak üzere iki ana boyutu vardır. Yüzey yapı ise anlatı ve söylem olmak üzere iki düzeyde incelenmektedir. Yüzey yapı metnin yüzeyde nasıl yazıldığıyla ilişkilidir, dilsel ve biçimsel özellikler taşımaktadır. Derin yapıda ise yüzey yapıda anlatılanların gerisinde yatan derin anlamlar incelenmektedir (Erkman Akerson 2016: 134). Çalışmada Greimas'ın gösterge bilimsel inceleme yönteminden yararlanılacaktır. Greimas'ın yönteminin Çehov'un *Vanya Dayı* oyununa uygulanmasıyla eserin karmaşık ve çok katmanlı yapısının daha iyi çözümlenebileceği varsayılmaktadır.

Yüzey Yapı

Anlatı Düzeyi

Anton Çehov'un *Vanya Dayı* eserinde karakterler geçmiş ve gelecek arasında sıkışıp kalmış ve yaşadıkları zamanı, şu anı kontrol edememişlerdir. Bir tarafta yanlış adımlarla kaybedilmiş bir geçmiş, diğer tarafta ise nasıl olacağı belli olmayan kaygılı bir gelecek bulunur. Karakterler bu çatışma arasında yaşamlarını devam ettirmeye yarayacak değerleri ve unsurları da kaybetmeye başlarlar. Bundan sonrası içinse: "Yapılacak tek şey vardır; gelecekte var olabilmek adına sabrederek, acı çekerek bugüne tutunmak" (Kasap 2012:52) cümlesi sayfalarda yerini alır.

Oyun, emekli Profesör Aleksandr Vladimiroviç Serebryakov'un eski karısından miras kalan yurtlukğunda geçer. Profesör ve yeni eşi Yelena Andreyevna bir süredir yurtlukta kalmaktadır. Serebryakov hastadır ve sürekli hastalığından şikâyet etmekte, herkesin ondan kurtulmak istediğini düşünmektedir. Genç ve güzel karısı Yelena Andreyevna ise bu evlilik nedeniyle gençliğini yaşayamamıştır ama kocasına sadık kalmıştır. Yelena ile Serebryakov yurtluğa geldikten sonra işler aksamaya başlamış, herkesin üzerine bir tembellik çökmüştür. İvan Petroviç Voynitskiy (Vanya) ise ömrünü profesöre para göndermek için yeğeni Sonya ile birlikte yurtluk işleriyle ilgilenerek geçirmiştir. Mariya Vasilyevna Voynitskaya ise Vanya'nın annesidir ve Serebryakov'a hayrandır. Onun hakkında kötü düşünmez, sürekli onun yazdıklarıyla ve sanatla ilgilenmeye çalışır. Vanya bu durumdan şikâyetçidir çünkü Serebryakov'un onlar için hiçbir şey yapmadığını düşünür. Serebryakov'a kızgın ve öfkelidir. Aynı zamanda Yelena Andreyevna'ya da âşıktır ve onu ikna etmeye çalışır fakat Yelena Andreyevna kabul etmez. Yelena, Mihail Lvoviç Astrov ile de bir yakınlaşma yaşayacaktır. Astrov doktordur ve entelektüel bir karakterdir. Gelecek için çalışır. Serebryakovların yurtluğunda en iyi anlaştığı kişi ise dadı Marina'dır. Sonya da Astrov'u sevmektedir. Oyunun

sonlarına doğru Serebryakov yurtluğu satmak önerisiyle tüm ailenin karşısına çıkar. Fakat Vanya çok sinirlenir ve kendilerinin ne yapacağını sorar. Daha sonra Telegin ve diğerleri her ne kadar Vanya'yı sakinleştirmeye çalışsalar da Vanya, Serebraykov'u vurmaya çalışır fakat ıskalar. Bu olaydan sonra önce Serebryakov ve Yelena Andreyevna daha sonra da Astrov evden ayrılmıştır. Vanya, Sonya ve yurtluk hayatı eski düzene dönmüştür.

Anlatının genel yapısını ortaya koymak amacıyla, anlatıdaki sonuç durumunun ve başlangıç durumunun gözlemlenmesi gerekmektedir (Uçan 2015: 112). Böylece anlatının ana noktaları saptanmış olacaktır. Bu doğrultuda anlatı metni kesitlere ayrılabilir. Kesitleme işleminde metin okuma birimlerine ayrılmakta ve bu doğrultuda grafiksel çözümler yapılmaktadır.

Vanya Dayı oyunu dört perdeden oluşmaktadır. Aynı zamanda bu dört perde anlatının kesitlerini de vermektedir. 1. perde bahçede ve saat üç sularında; 2. perde yemek salonunda ve gece; 3. perde konuk salonunda ve gündüz; 4. perde ise İvan Petroviç'in (Vanya) yatak odasında geçmekte ve zamansal belirtke olarak da "bir güz akşamı" ifadesi kullanılmaktadır (Çehov 2022: 69).

Gösterge bilimsel incelemelerde eyleyenlere "özne" ve eyleyenlerin gerçekleştirmek istedikleri amaçlarına veya elde etmek istediklerine ise "nesne" ya da "değer nesnesi" adı verilmektedir. Gösterge biliminde eyleyen-özne eylemi gerçekleştiren, icra eden öznedir. Bu özne eylemi gerçekleştirdikten sonra başlangıç durumu bozulmakta ve yeni bir durum oluşmaktadır. Böylece başlangıçta var olan durum sözcüğü bir edim sözcüğüyle yeni bir duruma dönüşmektedir. Bu dönüşüme anlatı izlencesi adı verilmiştir. Eyleyen-özne ve eyleyen-nesne bağlaşım veya ayrışım ilişkisi içinde olabilmektedir (Uçan 2015: 113).

Göstergebilimsel inceleme yapmak amacıyla anlatıdaki özneler numaralar verilir. Bu anlatıda özneler şu şekilde numaralandırılmıştır: Ö1 (İvan Petroviç Voynitskiy), Ö2 (Aleksandr Vladimiroviç Serebryakov), Ö3 (Yelena Andreyevna), Ö4 (Mihail Lvoviç Astrov), Ö5 (Sofya Aleksandrovna), Ö6 (Mariya Vasilyevna Voynitskaya), Ö7 (İlya İlyiç Telegin), Ö8 (Marina).

Anlatı izlencesi dört evreden oluşmaktadır: Eyletim, edinç, edim ve yaptırım. Ve her evrede farklı kiplikler bulunmaktadır. "Greimas, sözlüğünde altı ana "kiplik" ten söz eder: Mecbur olmak, istemek, gücü yetmek, bilmek, yapmak ve olmak. Bu kiplikler, anlatının akışı içinde değişebilirler: "Yapmaya mecbur olmak", "yapmaya mecbur olmamak", "yaptırmak", "oldurmak", "yapabilmek", "yapmayı bilmek" (Uçan 2015:115). Araştırmacı Onur Aydın'a göre, "eyletim evresinde; 'yaptırmak' kipliği çerçevesinde eyletici özne, başka bir özneye eylemde bulunmasını emreder ya da ister. Böylece gönderici ile özne arasında bir sözleşme gerçekleşmiş ve anlatı izlencesi başlamış olmaktadır. Edinç evresinde; 'gücü yetmek',

'bilmek', 'yapabilmek' kiplikleri çerçevesinde özne, eylemi gerçekleştirir. Yaptırım evresinde; özne, amacına-nesneye ulaşmışsa ödüllendirilir, ulaşamadysa cezalandırılır" (2016: 427).

Oyunun eyletim evresinde Ö1 (Vanya), Ö3'ten (Yelena) gençliğini yaşamasını istemektedir. Bu da ancak Ö2'den (Serebryakov) ayrılmasıyla veya ona sadakatsiz olmasıyla gerçekleşebilecektir. Burada eyletici-özne Vanya'dır. Ö1 (Vanya) aynı zamanda Serebryakov'a verilen değer de azalmasını istemektedir çünkü ona göre aslında yıllardır tüm işi yapan ve çileyi çeken kendisidir. Kendini Serebryakov için feda etmiştir. Edinç evresinde ise Ö3 (Yelena) ile Ö4 (Astrov) bir yakınlık kurmuş, edim için gerekli hazırlık yapılamamıştır. Edim evresinde, Ö1 (Vanya) bu yakınlaşmaya şahit olmuş ve Ö2 (Serebryakov) de yurtluğun satılması önerisiyle gelmiştir. Vanya buna karşı çıkmıştır. Eyletici öznenin istedikleri gerçekleşmemiştir. Bu doğrultuda yaptırım evresinde, Ö2 (Serebryakov) ile Ö3 (Yelena) yurtluktan ayrılmıştır. Onların hemen ardından ise Ö4 (Astrov) ayrılmıştır. Fakat bu durumda kime yaptırım uygulanıyor bunu çözmek güçleşmektedir. Çünkü yurtlukta kalanlar (Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8) için de gelecek kaygı doludur. Bu nedenle yaptırım evresinde her karakter cezalandırılmıştır denebilir. Tüm bunlara göre oyunun genel sözdizimsel yapısı şu şekilde gösterilebilir:

Başlangıç durumu: Ö1 V N

Sonuç durumu: Ö1 V N

Ö1 (Vanya) yani eyletici özne anlatının başında da elde etmek istedikleriyle bir ayrışım (V) ilişkisi içindedir. Anlatının akışında bu ilişki bozulmamakta, özne ve değer nesnelere arasındaki ayrışım ilişkisi devam etmektedir.

Söylem Düzeyi

Anlatı düzeyi gösterge bileşenlerinden yalnızca gösterilene ait bir düzeyken; söylem düzeyinde amaç içeriğin gösterge bilimsel biçiminin kurulmasıdır.

Zaman: Oyunun ilk perdesinde yazın sıcak günlerinin yaşandığını anlaşılabilir. Vanya bunu "Sıcaktan boğuluyor insan..." şeklinde dile getirmektedir. Dördüncü perde de ise "Bir güz akşamı" ifadesi kullanılmaktadır (Çehov 2022: 7). Gün içindeki zaman dilimleri ise, 1. perde saat üç sularında, 2. perde gece, 3. perde gündüz ve 4. ise perde akşam olarak geçmektedir.

Uzam: Oyun Serebryakovların yurtluğunda geçmektedir. 1. perde evin terasının görüldüğü ve ağaçların arasındaki yolda, bir kavak ağacının altına konulmuş çay masasında; 2. perde evin yemek salonunda; 3. perde sağında solunda ve ortasında üç kapı olan konuk salonunda; 4. perde ise İvan Petroviç'in (Vanya) yatak odasında geçmektedir. Bu oda aynı zamanda yurtluk işlerinin yönetildiği odadır. Vanya'nın masasının üstü gelir-gider defterleri gibi yurtluk işlerine ait araç gereçlerle doludur.

“Astrov için konulmuş bir küçük masanın üzerinde resim gereçleri, boyalar, bir evrak çantası durmaktadır. Bir kafes, içinde bir sığırcık. Duvarda kimseye gerekli olmadığı belli bir Afrika haritası. Muşamba kaplı çok büyük bir divan. Solda başka odalara açılan bir kapı; sağda, salona açılan kapı. Sağdaki kapının önüne, köylüler yeri kirletmesin diye bir yolluk serilmiştir” (Çehov 2022: 69).

Oyunun en önemli mekânının İvan Petroviç’in odası olduğu söylenebilir. Burası oyunun kısa bir özetini de içermektedir. Odanın içindeki eşyalar hayatlarının sıkıcılığını ve karmaşıklığını yansıtmaktadır. Buna ek olarak “Bir kafes, içinde bir sığırcık” ifadesi tam olarak Vanya’yı temsil etmektedir. O da bir sığırcık kuşunun kafese hapsedildiği gibi yurtluğa hapsedilmiştir.

Söylem düzeyi simgesel veya figüratif düzey olarak da adlandırılabilir. Anlatı metnindeki simgeler (figürler) bağlamlarına göre farklı anlamlar da kazanabilirler. Söylem düzeyinde bu figürler ve kazandıkları anlamlar da incelenmektedir (Uçan 2015: 148).

Toprak sahiplerinin, taşra insanların nasıl bir yerde yaşadıklarını ve nasıl yaşadıklarını tasvir eden ilk figür yurtluktur. Olayların tümü yurtlukta geçer. Bir diğer figür ise aile figürüdür. Oyunda bahsedilen Serebrkyakov ailesinde soğuk ve birbirine yabancı insanların ilişkileri hüküm sürmektedir. Bu ailede çıkarlar ön plana çıkmaktadır. İlk perdeden karşımıza çıkan bir diğer figür ise aşktır. Aşk adı altında Vanya içinde bulunduğu durumdan çıkmak istemiştir. Yelena’ya karşı beslediği hisler eğer karşılık bulursa geçmişte yaşayamadığı hayatını yaşayabileceğini düşünmektedir.

İzleksel Roller: Anlatı düzeyinde karakter sadece eylemleri yapan, eyleyen olarak birer özne konumundadırlar. Söylem düzeyinde ise bu karakterlerin özellikleri ve çözümlemeleri yapılmaktadır. “İzleksel rollerde, bir kişinin sınıflandırılması, bir kişilik çözümlemesi söz konusudur: bu kişi tatlı, cimri, cömert, sinirli, mutlu veya mutsuzdur; eyleyenlerin rollerinde ise bir eylem söz konusudur” (Uçan, 2015:120). Anlatı düzeyindeki özne ve söylem düzeyindeki karakter çözümlemeleri birbirini tamamlamaktadır.

Tablo 1: Oyuncular ve İzleksel Roller

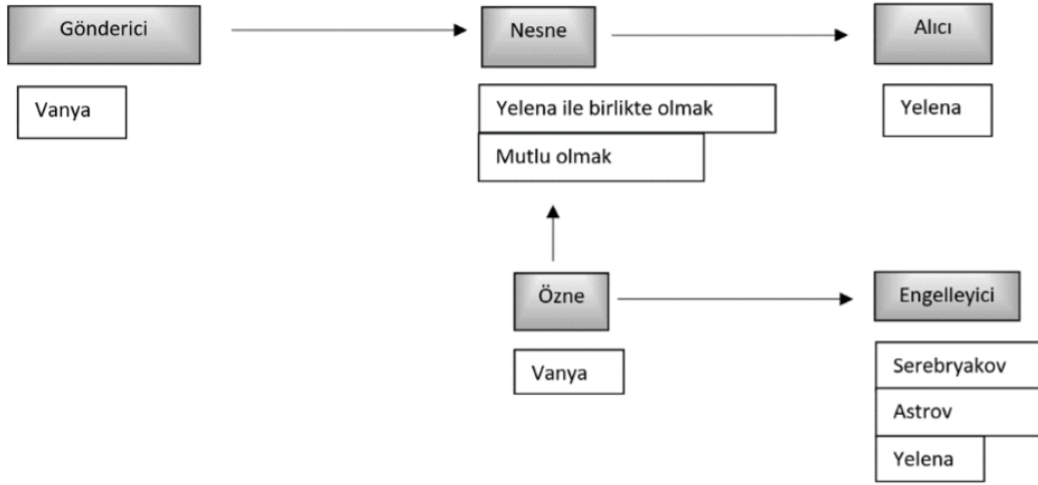
Oyuncular	İzleksel Roller
İvan Petroviç Voynitski	‘toprak sahibi’, ‘mutsuz’, ‘acılarla dolu’, ‘takıntılı’, ‘yurtluk işleriyle ilgilenen’, ‘insanları sevmeyen’, ‘insanlardan kaçan’, ‘çevresindekileri alaya alan’, ‘fedakâr’, ‘kültürlü’,
Aleksandr Vladimiroviç Serebryakov	‘profesör’, ‘yaşlı’, ‘hasta’, ‘kendini beğenmiş’, ‘bilim insanı’, ‘hastalıklarından dolayı söylenen’, ‘sürekli şikayet eden’, ‘korkak’

Yelena Andreyevna	'genç', 'güzel', 'Serebryakov'un eşi', 'kaderine boyun eğmiş', 'bıkkın', 'gençliğini yaşayamamış'
Mihail Lvoviç Astrov	'doktor', 'aydın', 'rahat', 'duyguları ve düşünceleri gözlemleyen', 'geleceğe dair umutlarını yitirmiş', 'ormanları ve doğayı seven', 'akıllı', 'alkol bağımlısı',
Sofya Aleksandrovna	'zarif', 'gösterişsiz', 'kendini çirkin bulan', 'yurtluk işlerine yardım eden', 'mutsuz', 'sabırlı', 'çalışkan', 'cesur', 'aşık'
Mariya Vasilyevna Voynitskaya	'anne', 'Serebryakov'a hayran', 'sürekli broşür okuyan', 'çevresinde olan bitene kayıtsız'
İlya İlyiç Telyegin	'toprak sahibi', 'maddi durumu iyi olmayan', 'Sofya'nın vaftiz babası', 'karısı tarafından terk edilmiş', 'iyi yürekli', 'saf', 'komik'
Marina	'dadi', 'şefkatli', 'iyi yürekli', 'dindar', 'yaşlı', 'sıradan, monoton bir hayatı seven', 'rahatlatıcı', 'huzurlu', 'evin düzeninin bozulmasına sinirlenen'

A. J. Greimas karakterlerin ve eylemlerin daha iyi anlaşılabilmesi adına bir eyleyenler şeması sunmaktadır. Bu şema anlatıya aktif olarak katılanlardan oluşmaktadır. Şema *gönderici*, *alıcı*, *nesne*, *özne*, *yardım edici* ve *engelleyici* unsurlardan oluşur. Gönderici bir nesneyi veya eylemi alıcıya iletmek, yaptırtmak ister. Anlatıda aynı nesneyi elde etmek isteyen bir karşı-özne de bulunabilir. Ve anlatıda özneye, nesneye ulaşmasında yardımcı olana yardım edici; öznenin nesneye ulaşmasını engelleyene ise engelleyici denmektedir. Bir anlatıda bu şemanın oluşturulabilmesi için sayılan unsurlardan en az ikisinin var olması gerekmektedir (Uçan 2015:118).

Çehov'un *Vanya Dayı* adlı oyununda gönderici (Vanya), alıcı öznenin (Yelena) gençliğini yaşamasını ve onun aşkına karşılık vermesini istemektedir. Böylece Vanya içinde bulunduğu mutsuz durumdan kurtulabilecektir. Ayrıca Vanya da geçmişte yaşayamadığı duyguları Yelena ile yaşamak istemektedir. Yelena'dan kocasına sadık olmamasını beklemektedir. Alıcı özne (Yelena) ise bu istek ve beklentilere karşılık vermek istememiştir. Vanya ilgisini çekmez onu yakın bir arkadaşı olarak görmektedir. Oyunun ilerleyen bölümlerinde Yelena, Astrov'dan hoşlanmaya başlamıştır. Astrov ve Yelena'nın ona karşı olan duygularının burada engelleyici rolde olduğu söylenebilir. Aynı zamanda Astrov bir karşı-öznedir. Buna ek olarak, zaten kocası olarak var olan Serebryakov da engelleyici roldedir.

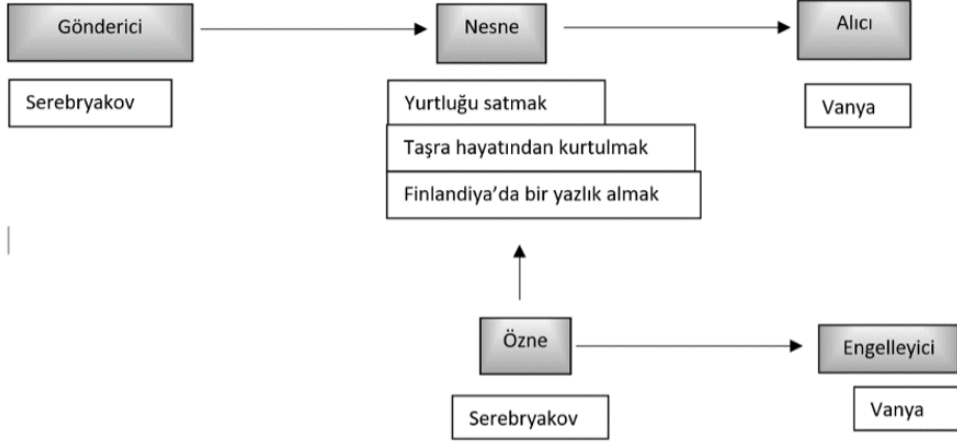
Tablo 2: Vanya-Yelena Durumunun Eyleyenler Şeması

Oyunda Sonya, Yelena ve Astrov arasındaki durum da şemada bu şekilde gösterilebilir. Sonya Astrov'a aşiktir yani değer nesnesi, elde etmek istediği şey Astrov'dur fakat Astrov Yelena'yı sevmektedir. Bu durumda Astrov hem değer nesnesi hem alıcıdır. Durumun engelleyicileri ise yine Astrov ve Yelena olarak gösterilebilir.

Oyunun üçüncü perdesinde Serebryakov yurtluğu satmak istemiştir. Bu durumda Serebryakov gönderici öznedir. Alıcı özne Vanya ve yurtlukta yaşayanlardır. Serebryakov yurtluğu satıp gelen parayı hisse senedine ve tahvile yatırmak, ayrılan birkaç bin rubleye de Finlandiya'da bir yazlık almak ister. Serebryakov yurtluğun fazla para getirmediğini, eşinin ve kızının geleceği için kendini kötü hissettiğini söyler. Fakat Serebryakov'un asıl amacı taşra hayatından kurtulup şehirde yaşamaktır. Vanya bu duruma karşı çıkar. Ömrünü bu yurtluk ve profesöre adamıştır. Ona düzenli olarak her yıl para göndermiş, kendi hayatını yok saymıştır. Şimdi Serebryakov ise onu asla düşünmemektedir. Bu durumda engelleyici Vanya'dır.

Tablo 3: Vanya-Serebryakov Durumu Eyleyenler Şeması

Derin Yapı

Anlamsal-Mantıksal Düzey

Gösterge bilimsel analizde derin yapıda, anlam ve metnin mantığını düzenleyen karşıt çiftler saptanmaktadır. Bu doğrultuda anlamsal-mantıksal düzeyde önceki düzeylerde anlatılan ilişkileri düzenleyen temel mantık çözümlenmektedir.

Oyunda karakterlerin hepsi geçmiş ve gelecek arasında arafta kalmış gibidirler. Bir de karakterlerin kendi içlerinde temsil ettiği toplumsal sınıflar vardır. Vanya dönem Rusya'sında toprak sahibi taşra insanını, Astrov yine dönem Rusya'sındaki rahat ama geleceğini, umutlarını kaybetmiş Rus aydınlarını temsil etmektedir. Serebryakov ise bilim ve sanat adamı olan fakat sızlanmaktan başka bir şey yapmayan sözde aydınları ve yüksek tabakayı yansıtır. Bu tabaka topluma hiçbir şey katmazken toplumdan geçinir. Oyunda da Serebryakov'un hiç çalışmadan Vanya'nın emekleriyle geçinmesi bu şekilde tasvir edilmiştir. Sonya'nın ise birleştirici bir güç olduğunu söylemek mümkündür. Bunun arkasındaki anlama baktığımızda Sonya'nın da dönem Rusya'sındaki umutlu ve sabırlı halkın temsilcisi olduğu söylenebilir.

Eserdeki temel karşıtlık unsurları toprak sahibi/taşra insanı-yüksek tabaka/sözde aydınlar olarak belirlenebilmektedir.

Temel Karşıtlıklar	Temsilcileri
Yüksek Tabaka/Sözde Aydınlar	Serebryakov ve Yelena
Toprak Sahibi/Taşra İnsanı	Vanya ve Sonya (Marina, İlya İlyiç vd.)

Sonuç

Çehov, oyunlarında gerçekçi bir yazım tarzı benimsediğinden derin yapıdaki anlamların çözülmesi zor hâle gelse de bu oyununda Rusya'da ayak sesleri işitilen devrim ve eski düzen arasında kalmış taşra halkının ve yüksek tabakanın karşıtlığı çerçevesinde yazıldığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Greimas'ın gösterge bilimsel çözümleme yöntemi bu çerçevede kolaylık sağlamış, anlamları ortaya çıkarmıştır. Bu gösterge bilimsel okuma, oyunun içerdiği çok katmanlı yapıyı açmış, yazarın aktarmak istediği anlamları gözler önüne sermiştir. Gösterge bilim sayesinde Çehov'un *Vanya Dayı* adlı oyununun çözümlemesinde eski, yeni ve arada kalmış düzenin bıraktıklarının karakterlerin hayatlarındaki olumsuz etki ettiğine ve bir araf hissiyatı yaşattığı sonucuna ulaştık. Normal bir okumaya kıyasla gösterge bilimsel okuma, okuru daha farklı ve kesin anlamlara yönlendirmiştir. Ayrıca oyun analizi sırasında, karakterler arasındaki ilişkilerin ve diğer olayların şemalar hâlinde betimlenmesi metnin anlamını daha ayrıntılı gözleme olanağı da sunmuştur. Bu incelemede ele alınan *Vanya Dayı* adlı oyunda olduğu gibi, gösterge bilimin tiyatro oyun metinlerindeki anlam düzeylerini ortaya çıkarmada etkili bir yöntem olduğu da bir gerçeklik kazanmıştır.

KAYNAKÇA

- Erkman Akerson, F. (2016). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Aydın, O. (2016). *Maksim Gorki'nin Tiyatro Sanatı ve Küçük Burjuvalar Oyunu Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme*. İçinde Öksüz, G. (Ed.) (2016). *Rus Tiyatrosu Gelenekselden Moderne* (s. 403-439). İstanbul: Çeviribilim Yayınları.
- Çehov, A. P. (2022). *Vanya Dayı* (Çev. A. Behramoğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kasap, F. (2012). *Anton Çehov'un "Vanya Dayı" Oyununun İncelenmesi ve Edebi Tahlili* (Kayıt No. 32330). Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi. YÖK Tez Merkezi.
- Uçan, H. (2015). *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim*. İstanbul: İz Yayıncılık.

РУССКИЙ МИР В РОМАНЕ И.С. ТУРГЕНЕВА «ДВОРЯНСКОЕ ГНЕЗДО»

Виктория ОСТАПЕНКО⁵⁵

İ.S. TURGENYEV'İN “SOYLU YUVASI” ROMANINDA RUS DÜNYASI

Özet: Makale, Anavatanın imajını İ.S. Turgenyev'in «Soyluların yuvası» adlı romanının ideolojik, sanatsal ve manevi ve ahlaki merkezi olarak ele almakta, eserde Rus dünyasını yaratmanın yollarını ortaya koymaktadır. Ulusal-vatansever ve Hıristiyan ilkelerin birleşmesinin, Rusya'nın en içteki Kutsal Rusya imajını yarattığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Rus dünyası, inanç, dua, sessizlik

THE RUSSIAN WORLD IN I.S. TURGENEV'S NOVEL "NOBLE HOME"

Abstract: The article examines the image of the Motherland as the ideological, artistic, spiritual and moral center of I.S. Turgenev's novel "The Noble Nest", identifies ways to create the Russian world in the work. It is concluded that the combination of national-patriotic and Christian principles creates the image of Russia as the innermost Holy Russia.

Keywords: Russian world, faith, prayer, silence

Идейно-художественным и духовно-нравственным центром одного из самых совершенных романов И.С. Тургенева «Дворянское гнездо» является образ Родины, Русского мира как особого духовного и культурного пространства, неразрывно связанного с национальной историей, православными традициями и преданиями. Главными носителями ценностей Русского мира являются центральные персонажи – Фёдор Лаврецкий и Лиза Калитина. Уже «семантика их имён: Елизавета – «почитающая Бога» и Фёдор – «Божий дар» – высвечивает духовную сущность героев, их сопричастность жизни в Боге» (Новикова-Строганова 2015: 65) как высшего идеала русского человека.

Одной из основ Русского мира является преемственность поколений, ощущение духовной связи со своими предками, с родной землей, общность святынь, нравственных ценностей. Неслучайно большое внимание в романе уделяется истории рода Лаврецких,

⁵⁵ Магистрантка 2 курса Липецкого государственного педагогического университета имени П.П. Семенова-Тян-Шанского (Липецк, Российская Федерация) ostapenko.viktoria.1999@mail.ru

которая предстает в перспективе отечественной истории. В родословии главного героя соединяются дворянская (по отцу) и крестьянская (по матери) ветви, которые составляли основу соборной государственности и были носителями национально-патриотического и православного начал русской жизни.

Вера и Родина являются высшими ценностями, которые помогают преодолевать трагические разрывы и сохранять целостность семьи и народа. Так, перед лицом страшных испытаний 1812 года происходит примирение Петра Андреевича Лаврецкого с сыном, который был изгнан из дома и лишен наследства за тайное венчание с крепостной крестьянкой: «Увидавшись в первый раз после шестилетней разлуки, отец с сыном обнялись и даже словом не помянули о прежних раздорах; не до того было тогда: вся Россия поднималась на врага, и оба они почувствовали, что русская кровь течет в их жилах» (Тургенев 1981: 36-37). После рождения внука Петр Андреевич прощает Малашу, принимает ее в свою семью. Именно он провожает ее в последний путь, исполняя православный обряд: «Прости – прощай, моя безответная!» – прошептал он, кланяясь ей в последний раз, в церкви. Он плакал, бросая горсть земли в ее могилу» (Тургенев 1981: 37).

Показательна и судьба Ивана Петровича Лаврецкого – вольтерьянца и вольнодумца, который большую часть жизни провел в Европе, а в конце вернулся в Россию, поселился в глухой русской деревне, «начал ходить в церковь и заказывать молебны» (Тургенев 1981: 42). По мнению А. Новиковой-Строгановой, в образе отца Лаврецкого «писатель показал неизбежность стремления заплутавшей души возвратиться в свое духовное “домой”, к своему вечному пристанищу – Христу» (Новикова-Строганова 2015: 71). Единство национально-патриотического и православного начал отчетливо прослеживается и в образе Марфы Тимофеевны – достойной наследницы древнего русского рода, чьи предки за верную службу Отечеству были занесены в царское поминание на богослужениях: «недаром же она была Пестова: трое Пестовых значатся в синодике Ивана Васильевича Грозного» (Тургенев 1981: 57).

Глубинную связь с Русским миром сохраняет и Федор Лаврецкий. Неслучайно ведущей портретной характеристикой героя является русскость, богатырское начало: «От его краснощекого, чисто русского лица, с большим белым лбом, немного толстым носом и широкими правильными губами, так и веяло степным здоровьем, крепкой, долговечной силой» [Тургенев 1981: 26]. Живя в Европе, слушая лекции в Сорбонне и Коллеж де Франс, он не перестает испытывать духовную пустоту, тоску по Родине: «...к будущей зиме надобно непременно вернуться в Россию и приняться за дело» (Тургенев 1981: 51).

Русская земля, среднерусские пейзажи становятся для Федора Лаврецкого «живоносным источником», врачующим его израненную душу. Возвращение героя на родину начинается с соприкосновения с родовыми святынями. Символично, что Федора встречает иконописный образ «Введения во храм Пресвятой Богородицы», который «словно вводит героя... во храм его родины, святой Руси, под покровительство ее заступницы и хранительницы Матери Божией» (Новикова-Строганова 2015: 76). Так, «дворянское гнездо» становится собирательным образом России как удела Пресвятой Богородицы, а возвращение «блудного сына» в родовое поместье оказывается прежде всего возвращением к своим корням, духовным истокам Русского мира, возрождением «мертвой души» к новой жизни.

В господском доме все дышит историей, памятью поколений, древними преданиями: фамильные портреты; рассказы старого слуги о «баснословных временах»; легенды рода Лаврецких, в том числе о чудотворной ладанке, подаренной прадеду главного героя афонским монахом; старый сад как метафора рая.

Лейтмотивом пейзажных зарисовок в романе становится традиционный для русской литературы образ особого духовного состояния тишины, который заключает в себе Божественный момент ощущения глубинной причастности человека общему миру – своей Родине, народу, природе. Благодатная тишина деревенской жизни заставляет героя задуматься над вечными тайнами бытия, возвращает «к покою, гармонии, ладу, к миру, в котором и осуществляется земное внутреннее очищение, созидательное совершенствование, развитие человека и народа» (Троицкий 2001: 72). Заветное стремление русского человека к тишине как безусловной нравственной ценности («да тихое и безмолвное житие поживем во всяком благочестии и чистоте» – 1 Тим. 2:2) руководит поисками Федора Лаврецкого, заставляет его благоговейно вслушиваться в тишину родной земли в поисках ответов на мучающие его вопросы и сомнения: «И он снова принимается прислушиваться к тишине, ничего не ожидая – и в то же время как будто беспрестанно ожидая чего-то; тишина обнимает его со всех сторон, солнце катится тихо по спокойному синему небу, и облака тихо плывут по нем; кажется, они знают, куда и зачем они плывут. В то самое время в других местах на земле кипела, торопилась, грохотала жизнь; здесь та же жизнь текла неслышно, как вода по болотным травам; и до самого вечера Лаврецкий не мог оторваться от созерцания этой уходящей, утекающей жизни; скорбь о прошедшем таяла в его душе, как весенний снег, и – странное дело! – никогда не было в нем так глубоко и сильно чувство родины...» (Тургенев 1981: 65).

Главной носительницей традиционных ценностей Русского мира в романе является Лиза Калитина. Благодаря няне, простой крестьянке Агафье, Лиза с ранних лет впитала в себя религиозно-нравственные идеалы Православия. Жития святых, молитвы,

церковные службы сформировали глубокий и цельный характер. Все происходящее героиня оценивает с точки зрения евангельских заповедей. Именно Лиза выражает христианское представление о таинстве брака, счастье и долге, необходимости покаяния как условия прощения и спасения. Она убеждена, что «счастье на земле зависит не от нас» (Тургенев 1981: 92), т.е. не от человеческой воли, а от благого Промысла Божия. Лиза доносит до Федора Ивановича пасхальную весть о бессмертии человеческой души, наполняя его радостью и надеждой, заставляя ощутить себя не «отжившим», а возрожденным, обновленным человеком. Своими молитвами героиня духовно укрепляет Лаврецкого, возжигает в нем погасший светильник веры, возвращает в лоно церкви, обращает его сердце к Богу, готовя к служению на благо Отечества. Так, в образе своего героя И.С. Тургенев показал возвращение «русского скитальца» к народной правде, к духовным основаниям жизни, укорененным в православной вере. Лиза же выбирает «высший подвиг самоотвержения» (Писарев 1955: 31) – служение Богу, монашеское делание, заключающееся в непрестанной молитве за мир, за русский народ. Любовь героев переходит на новую ступень – духовное родство перед лицом Небесного Отца.

Таким образом, художественное своеобразие романа определяется соединением национально-патриотического и христианского начал, создающих образ России как сокровенной Святой Руси. И.С. Тургенев утверждает главные ценности Русского мира – веру, соборное единение народа, любовь к Родине, смирение, самоотречение.

ЛИТЕРАТУРА

- Новикова-Строганова А.А. (2015). *Христианский мир И.С. Тургенева*. Рязань: Изд-во «Зерна-Слово».
- Писарев Д.И. (1955). *Сочинения: В 4 т. Т. 1*, Москва: Изд-во ГИХЛ.
- Троицкий В.Ю. (2001). *Духовность слова*. Москва: Изд-во ИТРК.
- Тургенев И.С. (1981). *Полное собрание сочинений и писем: В 30 т. Т. 6*. Москва: Изд-во «Наука».

СТИХОТВОРЕНИЕ И.А. БУНИНА «МАГОМЕТ И САФИЯ»: К ВОПРОСУ О ЕДИНСТВЕ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Прагья МИИПРА⁵⁶

İ.A. BUNİN'İN “MUHAMMED VE SAFİYE” ŞİİRİ: İNSANLIĞIN BİRLİĞİ SORUNU ÜZERİNE

Özet: Makale, Bunin'in tarih bilimi, antropolojik ve dini düzeylerde doğruladığı insanlığın birliği kavramını güncelliyor. Bunin, Muhammed'in, peygamberin en yüksek manevi bilgeliğini göstererek, gündelik ulusal zeminde ortaya çıkan çatışmayı nasıl çözdüğünü gösteriyor ve Arapların "Yahudi" diye dalga geçtiği Safiye'den, kabile arkadaşlarına Arapların ve Arapların orijinal akrabalığını hatırlatmasını istiyor. Yahudiler: İbrahim ve Musa, Arapların kan ve manevi babalarıdır, Muhammed, İbrahim'in oğlu İsmail'in doğrudan soyundan gelir. Bunu her Müslüman bilir. Sonuç olarak Safiye onların kız kardeşidir. "Muhammed ve Safiye" şiiri, Bunin'in insanlığın "Aryan" ve "Semitik" dallarının ortak kökü fikrini içeren insanlığın birliği kavramının etkileyici bir örneği haline geliyor.

Anahtar kelimeler: Bunin, tarih felsefesi, insanlığın birliği

I.A. BUNIN'S POEM “MOHAMMED AND SAFIYA”: ON THE QUESTION OF THE UNITY OF HUMANITY

Abstract: The article updates Bunin's concept of the unity of humanity, which he affirms at the historiosophical, anthropological and religious levels. Bunin shows how Mohammed, showing the highest spiritual wisdom of the prophet, resolves the conflict that arose on everyday national grounds, and asks Safiya, whom the Arabs tease as a “Jew,” to remind his fellow tribesmen of the original kinship of Arabs and Jews: Abraham and Moses are blood and spiritual fathers of the Arabs, Mohammed is a direct descendant of Ishmael, son of Abraham. Every Muslim knows about this. Consequently, Safiya is their sister. The poem “Mohammed and Safiya” becomes an expressive example of Bunin's concept of the unity of humanity, which includes the idea of the common root of the “Aryan” and “Semitic” branches of humanity.

Keywords: Bunin, historiosophy, unity of humanity

И.А. Бунина волновали историософские вопросы: не только вопрос, по какому пути идет Россия, но и вопросы о судьбах человечества и цивилизаций. Такого рода волнения нашли концептуальное отражение в ряде произведений Бунина: это стихотворение

⁵⁶ Магистр русской филологии Делийского университета (Нью-Дели, Индия), аспирант-стажер Самарского национального исследовательского университета имени академика С.П. Королева (Самара, Россия), E-mail: gayatri.pragya2001@gmail.com

«Стамбул», рассказы «Город Царя Царей», «Братья», «Соотечественник», «Старуха», «Третий класс». Как писал Н.А. Бердяев, «Национальное самосознание всегда находит своё философское оформление в построении философии истории» (Бердяев 1912: 144).

В стихотворении «Магомет и Сафия» (24 марта 1914) Бунин поднимает вопрос о единстве человечества и решает его в религиозно-антропологическом ключе, противопоставляет свое видение проблемы другим точкам зрения. Дело в том, что в XIX веке оформились и стали противоборствовать две историософские концепции: одна из них – это концепция национального превосходства (Карпенко 2022). Другая концепция, которую разделял Бунин, была направлена на утверждение единства человечества: восточного происхождения и «восточного пути» народов. Но первая и вторая концепции восходили к лингвистической – индоевропейской – теории (Карпенко 2024). Из первичного – индоевропейского – единства языков ученые вывели и первичное единство народов. Так, А.Н. Афанасьев в труде «Поэтические воззрения славян на природу» писал: «Племя, которое говорило на этом древнейшем языке, – называло себя ариями, и от него-то <...> произошли народы, населяющие почти всю Европу и значительную часть Азии» (Афанасьев 1865: I, 15-16].

С другой стороны, в лингвокультурологических построениях таилась скрытая угроза: сравнительно-историческое языкознание давало материал не только для создания концепций о единстве народов, но и о их разобщении.

Языковые различия между двумя языковыми – «арийской» и «семитской» – группами способствовали образованию их обособленности, – со всеми вытекающими идеологическими и политическими последствиями.

Немецкое языкознание открывало возможность говорить о превосходстве германской нации. Так, И.Г. Фихте в «Речах к немецкой нации» (1806-1808) настойчиво проводит мысль о духовном превосходстве немцев как «пранароде нового мира» (Фихте 2009: 166).

В этом направлении шли и американские ученые: «В Америке сравнительные филологи были побуждены доказывать невозможность общего происхождения языков и пород, желанием оправдать научными доводами нечестивую теорию рабства» (Мюллер 1865: 9). Сравнительная филология давала антропологический, историософский, идеологический и политический поводы для формирования двух противоположных концепций.

Э. Ренан, осуждая национальные претензии на мировое господство, восклицал: «Это весьма крупная ошибка, которая погубила бы европейскую цивилизацию, если бы сделалась господствующей» (Ренан 1902: 94).

Бунин, хорошо знавший разные лингво-историософские теории, в своем творчестве придерживается концепции о единстве человечества. В рассказе «Город Царя Царей» писатель сводит «арийскую» и «семитскую» ветви к одному корню, излагает легенду, согласно которой первыми действующими лицами «арийского царства» были библейские герои Адам, Ева, Авель и Каин: «Создатель сделал его раем, местом сотворения человека, и отдал Адаму в полное владение». Адам, нарушив запрет Бога, перебрался вместе с Евой по сооруженному им Адамову мосту в Индию, положив начало развитию всего человечества.

В русле данной концепции о единстве народов Буниным создается и стихотворение «Магомет и Сафия». Бунин очень тонко передает чувства духовно-кровного родства пророка с ветхозаветным прошлым. Одиннадцатая жена Магомета Сафия жалуется ему, что все арабы дразнят ее «жидовкой» (Бунин 1965: I, 366). Магомет просит Сафию назвать его соплеменникам имена библейских пророков. Просит ее, чтобы она не только призналась, что она еврейка, но и напомнила им о их собственном родовом корне: Авраам и Моисей – кровные и духовные отцы арабов, Магомет – прямой потомок Измаила, сына Авраамова. Каждый мусульманин знает об этом. Следовательно, и Сафия – их родная сестра. И она, и они как бы друг к другу ни относились, люди одного происхождения, одного духовного древа.

Как видим, Бунин в стихотворении «Магомет и Сафия» воссоздает очень простую бытовую ситуацию. Люди ссорятся между собой на национальной почве. То есть Бунин дает как бы повод мысленно развернуть сюжет в логике противоборства и обид на национальной почве. Ведь Сафию арабы дразнят: она говорит об этом Магомету, «сквозь слезы, не стирая слез» (Бунин 1965: I, 366). Казалось бы, Магомет должен был бы разгневаться, заступиться за свою жену. Но он поступает мудро. Магомет – носитель высшей духовной мудрости. Его религия – это религия не вражды, а любви и примирения. Магомет утверждает очень по-человечески простую, но глубокую мысль, стремится пробудить сердечное чувство любви к другому. Магомет просит Сафию, чтобы она напомнила его соплеменникам о духовно-кровном родстве арабов и евреев. Данное стихотворение становится выразительным примером общей художественной концепции Бунина о единстве человечества, которую он утверждает на историософском, антропологическом и религиозном уровнях.

ЛИТЕРАТУРА

Афанасьев А.Н. (1865). *Поэтические воззрения славян на природу. Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований, в связи с мифическими сказаниями других родственных народов: в 3 томах.* Москва: Издание К. Солдатенкова.

Бердяев Н.А. (1912). *Алексей Степанович Хомяков.* Москва: Товарищество типографии А.И. Мамонтова.

Бунин И.А. (1965-1967). *Собрание сочинений: в 9 томах.* Москва: Художественная литература.

Карпенко Г.Ю. (2024). Путь с Востока: И.А.Бунин и Н.К. Рерих о единстве человечества (литературно-историософский и антропологический контекст), *Известия Южного федерального университета. Филологические науки*, № 1, с. 123-134. Ростов-на-Дону.

Карпенко Г.Ю. (2022). Филология – историософия – идеология (начало пути), *Конфликт идеологий: философские, социально-политические и культурно-исторические аспекты.* с. 19-26. Самара.

Мюллер М. (1865). *Лекции по науке о языке.* Санкт-Петербург: Издание редакции «Библиотеки для чтения».

Ренан Э. (1902). *Собрание сочинений: в 12 томах,* Киев: Издание Б.К. Фукса.

Фихте И.Г. (2009). *Речи к немецкой нации.* Санкт-Петербург: Наука.

TRANSLATION IN THE DIGITAL WORLD

L.V. KHOKHASHVILI⁵⁷

DİJİTAL DÜNYADA ÇEVİRİ

Özet: Küreselleşme her zaman çevirinin önemli bir yönü olmuştur. Dijital bilgisayarların, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) ve web'in kullanıma sunulması, küresel olarak iletişimin kapsamını genişletmiştir. Makale, çeviri teknolojisinin tarihiyle iç içe geçmiş temel bilgi ve iletişim teknolojisi geliştirme arka planını vurgulamaktadır. Küreselleşmenin ayrılmaz bir parçası olarak çeviri, farklı ülkelerin insanları, dilleri ve kültürleri arasındaki uçuruma aracılık eder ve köprü kurar. Çeviri, dünya kültürünün ve dünya edebiyatının gelişmesindeki temel faktör olmuştur. Makalede dijital dünyanın sosyal ve kültürel yönleri çeviribilimle bağlantılı olarak tartışılmaktadır.

⁵⁷ Bachelor's Program in Information Technology Gori State University, Gori, Georgia, khokhashvililuka@gmail.com

Anahtar kelimeler: Çeviri, küreselleşme, kaynak dil, internet, iletişim.

ПЕРЕВОД В ЦИФРОВОМ МИРЕ

Аннотация: Глобализация всегда была важным аспектом перевода. Внедрение цифровых компьютеров, информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) и Интернета расширило сферу общения во всем мире. В статье освещаются существенные предпосылки развития информационно-коммуникационных технологий, которые переплелись с историей переводческой техники. Являясь неотъемлемой частью глобализации, перевод является посредником и устраняет разрыв между людьми, языками и культурами разных стран. Перевод был основным фактором развития мировой культуры и мировой литературы. В статье обсуждаются социальные и культурные аспекты цифрового мира применительно к переводоведению.

Ключевые слова: Перевод, глобализация, исходный язык, Интернет, коммуникация.

Introduction

In the age of globalization, translation has made it possible to produce and disseminate global information flows across different linguistic communities and cultures. Globalization, which usually refers to the integration of economic, political, and cultural systems around the world, is made possible by translation. In fact, translation has become a major mediator of global communication and thus translators have always played a crucial role in disseminating ever-increasing knowledge and information and bringing about social and cultural change in society.

With the increasing pace of globalization, the need for translation and interpretation has also increased manifold. As a result of globalization, minority cultures and communities have been able to make their voices heard through translation. In fact, translation and globalization have broken down barriers between nations and function as bridges between countries.

Fundamentally, translation is a unique type of communication that assumes a priori cultural knowledge and cognitive space from at least two languages.

The introduction of information and communication technologies (ICT) and the Internet have expanded the field of communication in a way unprecedented in human history, which has also affected translation.

The article examines the social and cultural aspects of the digital world, introducing some areas of digital studies in relation to translation studies.

The digital age, and most notably the past few years, has witnessed an upsurge in the public use of MT (Google Translate, MS/Bing Translator, Yandex Translate, iFLYTEK Translator). The first half of the 20th century set the historical stage for these technologies as well. Like the history of computing and information technologies, the history of computational language processing and translation has its roots in earlier ideas and initiatives.

Localization technologies included not only CAT functionalities but also the capacity to technically adjust software program source code files, in order to adapt user interface (UI), help files, manuals, and culturally-specific items like units of measurement and language scripts for non-native usage. By the early 1990s, commercialized CAT software (e.g. IBM Translation Manager, TRADOS MultiTerm/Translator's Workbench) was routinely used by technical translators commissioned as outsourced expertise by either direct clients or specialized language service providers (LSPs) for translation. CAT and localization software tools were thus subsumed within the digital technology landscape.

Translation and Global Communication

Cronin emphasizes the activist dimension of the translator's role in the age of globalization. According to Cronin, translation plays a crucial role in globalization because one of its main functions is to "replenish the intertextual resources of culture."

Although the translation of texts from one language to another has been going on for centuries, the systematic study of the linguistic process of translation has attracted the attention of linguists only recently. In the 1950s, translation became a profession. It has further developed as a result of growing international trade, increased migration, globalization, recognition of linguistic minorities, and the expansion of mass media and technology.

Derrida sees translation as a continuous process that aims to change the original text, which not only rejuvenates the text but also rejuvenates the language. (Kaliani, 2001).

In fact, translation is a dynamic activity of transferring texts and messages from the source language to the target language.

The term globalization, which usually refers to the integration of economic, political, and cultural systems around the world, has been increasingly used since the mid-1980s. But globalization is a concept that is very difficult to define, just like the concept of translation.

Translation is a kind of intercultural communication. Translation is essential for the survival and continuity of cultural heritage. As an independent discipline, translation proved to be a bridge between different peoples and, as a unifying medium, it made available literature written in different languages. As a result of the disappearance of national borders, classics are

translated into many languages and become available to readers all over the world. The existence of world literature and comparative literature is unthinkable without translation. Ivir believes that "translation is a means of establishing contact between cultures" (Ivir, 1987).

According to Nida, translation is not only a linguistic act, but also an act of communication between cultures (Nida, 1964). In translation, two cultures come into contact. Language is embedded in culture.

Internationalization, multiculturalism, globalization, localization, globalization of language—all this is possible thanks to language translation.

Through translation, diverse cultures have been brought together across all distances. It was through translation that the Renaissance spread throughout Europe and the world.

Intercultural interactions due to globalization have increased the need for translators and interpreters. Globalization has created texts that do not belong to any culture or language. Translation is a by-product of globalization as well as an integral part. "

Translation practice and communication in the digital world

A brief overview of translation and localization technologies indicates the extent to which translation practice has evolved in sync with the evolution of the digital world—technologically, technically, socially, and culturally.

Professional and non-professional users involved in translation activities benefit from Web 2.0 features; They easily transmit, exchange and consult information online through portals, video and audio channels, webinars, blogs, digital publications.

As the Internet user base expands, initiatives for social inclusion and accessibility for disabilities too have acquired more value. Translation activity has not only been subsumed in the digital world; it plays an active role in its formation, through the many voices and needs of its users.

Translation studies in digital context

Academic digital studies and translation studies share important points in common. Like all disciplines, the positioning of the Internet/Web and ICTs as an integral component of research inquiry provokes the daunting question of how to scientifically investigate a complex socio-technical infrastructure whose technologies and effects so rapidly change.

For translation studies, approaches to the digital aspects of translation practices have been especially prolific in the research areas of audiovisual and multimedia translation, localization

(software, Web, mobile apps, games), accessibility for disabilities, CAT tools, education and training, and in terminology, online interpreting, and corpus-, cognitive-, and process oriented domains.

Over the past several years, digitally-focused work in translation studies has been gradually widening to embrace topics and issues that are of similar import and concern to digital studies.

Digital aspects of translation practices have also been introduced within existing translation studies frameworks and paradigms. They include, for example, skopos-oriented approaches, descriptive translation studies research, historical traditions (Sin-Wai, 2015), genre and critical discourse analyses, translation and localization strategies, retranslation and reception, tool evaluation, and quality metrics. Equally present are sociologically oriented approaches to translation that analyze professional and non-professional social networks, participatory culture, interactivity, and crowdsourcing and collaborative practices (Jiménez-Crespo, 2017). Social network analysis is used to quantitatively, qualitatively, and statistically measure diverse types of social relationships and structures through network and graph theories, for example, translator networks and digital publishing networks. Translated and localized UGC in open content online encyclopedias like Wikipedia, or on discussion lists and social media sites (Desjardins, 2017), are analyzed as well. Other works explore power dynamics (Baumgarten and Cornellà-Detrell, 2019) and issues of trust, responsibility, ethics, and translation activity from the perspectives of theory (Pym, 2004), digitality (Cronin, 2013), post-industrial, techno-capitalism, globalization, and sustainability.

Finally, a basic assumption in the digital context is the constant need for users of all kinds to retrain and self-learn. Translators-as-users of technology also constitutes a critical research focus. Corpus-based (concept-mapping, terminology, specialized discourse, etc.) and cognitive approaches study not only the challenges posed by digital technologies but also the translator's cognitive space and human-machine interface (Kenny, 2017; Jakobsen and Mesa-Lao 2017). Translators and users of translations are implicated in issues of quality with regard to MT output and post-editing as well (O'Brien et al, 2014), with a growing body of research focusing on how MT is used on the public Web.

Conclusion

In the era of globalization, translation and globalization have not only brought nations closer together, but also enhanced interaction between the people and cultures of these countries. Translation has always been an integral part of human history.

In this globalized world, translation and interpretation not only fills the knowledge gap but also helps in building the profession.

Digital studies and translation studies research are potentially a complementary and natural fit. For instance, almost all digital studies research is monolingually-focused (Goggin et al. 2017); a translation perspective could provide a distinct critical lens through which to consider all digital relations. Taking into account the translational layers of computing, ICT, and Internet-mediated communication would only enrich analyses of the multilingual digital world.

In order to participate in these global discussions on digitality, now and in the future, translation studies must position itself wholly within the digital sphere.

REFERENCES

- Kalyani, P. K. (2001). *Translation Studies*. New Delhi: Creative Books.
- Ivir, V. (1987). *Procedure and Strategies for the Translation of Culture*. Translation Across Cultures (Ed.). Gideon Tourey. New Delhi: Bahri Publication.
- Nida, E. A. & Charles R. Taber. (1969). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E.J. Brill.
- Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. (2015). Sin-Wai C. (ed.). Abingdon: Routledge.
- Jiménez-Crespo M.A. (2017). *Crowdsourcing and Online Collaborative Translations*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Desjardins R. (2017). *Translation and Social Media. In Theory, in Training, and in Professional Practice*. L: Palgrave Macmillan.
- Pym A. (2004). *The Moving Text. Localization, translation, and distribution*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Cronin, M. (2003). *Translation and Globalization*. London: Routledge.
- Human Issues in Translation Technology*. (2017). Kenny D. (ed.). L.: Routledge.
- Post-editing of Machine Translation. Processes and Applications*. (2014). O'Brien S., Balling L.W., Carl M., Simard M., Specia L. (eds.) Newcastle-upon-Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- The Routledge Companion to Global Internet Histories*. (2017). Goggin G., McLelland M. (eds.) N. Y.: Routledge.

МЕЖДУСЛАВЯНСКИЙ ЯЗЫК: ОБЩИЕ ЧЕРТЫ И ЗНАЧЕНИЕ

*Эльвин ВАЛИЕВ*⁵⁸

ORTAK SLAV (INTERSLAVIC) DİLİNİN TANITIMI VE ÖNEMİ

Özet: Doğu, Batı ve Güney Slav olmak üzere üç alt gruba bölünen Slav Dillerinden bazıları Kiril, bazılarıysa Latin alfabesini kullanır. Dilbilgisi ve söz varlığı belli ölçüde ortak çizgiler taşır; bununla birlikte bu dillerin karşılıklı olarak anlaşılır olduğu söylenemez. Bu duruma çözüm getirmek için Jan van Steenbergен “Slovianski” (2009) dilini ve Vojtech Merunkа “Neoslavonic” (2009) dilini oluşturdu ve 2017 Interslavic konferansında bu iki dil birleşerek tek bir dil olarak Interslavic (Ortak Slav Dili) adı altında birleşti. Bu çalışma, Ortak Slav Dilini örnekler üzerinden genel hatlarıyla tanıtmak ve bu dilin ilgili lisans programlarında öğretmenin önemine dikkat çekmek gibi amaçlar güder.

Anahtar kelimeler: Yapay dil, Interslavic.

INTRODUCTION AND IMPORTANCE OF INTERSLAVIC LANGUAGE

Abstract: Slavic languages are divided into three subgroups as Eastern, Western and Southern Slavic; some of them use the Cyrillic alphabet and some use the Latin alphabet. Their grammar and vocabularies share some common features; however, these languages cannot be said to be mutually intelligible. To solve this situation, Jan van Steenbergен created the “Slovianski” (2009) language and Vojtech Merunkа created the “Neoslavonic” (2009) language, and at the 2017 Interslavic conference, these two languages were merged into a single language called “Interslavic”. This study aims to introduce the Interslavic Language in general terms through examples and to draw attention to the importance of teaching this language in relevant undergraduate programs.

Keywords: Interslavic, auxiliary language

Введение

Общий язык всегда был спорным вопросом среди славянских народов. С этой целью было проведено множество языковых исследований, и межславянский язык, один из центральных предметов этих исследований, сегодня очень популярен и используется многими людьми. На межславянском языке написано множество научных статей.

⁵⁸ Студент 4-го курса, Анатолийский Университет, Эскишехир, Турция, elvinvaliyev@anadolu.edu.tr. Научный руководитель: К.ф.н., доцент Денисова Н.

Обширность и многочисленность академических исследований свидетельствует о важности данного зонально-структурированного языка. Прежде всего, если мы посмотрим, что такое «зональный вспомогательный язык», то этот концепт детально объяснен в научных работах Б.А. Щеголева и В. Мерунки:

Зональные языки – это искусственные языки, созданные для облегчения общения между носителями определенной группы близких языков. Они принадлежат к международным вспомогательным языкам, но в отличие от языков, как эсперанто или волапюк, они не предназначены для обслуживания всего мира. Они предназначены только для ограниченной лингвистической или географической области, где они пользуются тем фактом, что люди этой области понимают эти языки без необходимости их длительно изучать. Зональный дизайн можно найти в старославянском и ещё некоторых современных языках, напр. иврите, индонезийском и суахили. (Щеголев, Б.А. Мерунка, В. 2021:128)

Конечно, межславянский язык является «зональным вспомогательным языком», и мы можем определить его следующим образом:

*Это вспомогательный язык, на котором могут общаться славяне разных народов. Он описан на двух эквивалентных алфавитах – латинице и кириллице как напр. сербский. Не всем людям нужно изучать межславянский, а только тем, которые активно работают в сфере туризма, бизнеса, культуры или государственного управления. Однако все миллионы славяноговорящих людей в мире могут извлечь выгоду из понимания письменного и устного межславянского языка без необходимости длительного обучения. Межславянский язык в его нынешнем виде возник летом 2017 года и основан на двух языковых проектах. Эти языки *Slovianski (Jan van Steenbergen)* и *Neoslavonic (Vojtech Merunka)*. (Щеголев, Б.А. Мерунка, В. 2021:128)*

Межславянский язык на сегодняшний день довольно распространен и в 2019 году межславянский язык можно было услышать в фильме «Нарисованная птица», где он служил языком сельского населения. На межславянском фильм называется «Kologovana ptica».

Language	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ruski jezik (<i>Križanić</i>)	једен	два	три	четири	пет	шест	седам	осем	девет	десет
Sveslavjanski jezik (<i>Ban</i>)	jedin	dva	tri	četiri	pjat	šest	sedm	osem	devjat	desjat
Vsjeslovianьskъ (<i>Bambas</i>)	jedinъ	dva	tri	četyri	piatъ	šestъ	sedmъ	osmъ	devjatъ	diesjatъ
Uzajemni Pravopis Slavjanski (<i>Majar</i>)	једен	два	три	четири	пет	шест	седм	осм	девет	десет
Neuslawisch (<i>Hošek</i>)	jeden	dva	tri	četiri	pjat	šest	sedem	osem	devjat	desat
Občeslovjanski (<i>Hošek</i>)	odin	dva	tri	četyre	pjatj	šestj	sedem	osem	devjatj	desatj
Slavina (<i>Konečný</i>)	én	dva	tre	čver	pět	šest	sedm	osm	devět	deset
Slovanština (<i>Kolcop</i>)	prv	vter	tret	čtvrť	pet	fest	sedm	osm	devet	deset
Slavski (<i>Holý</i>)	en	dva	tri	četir	pet	šest	sedm	osm	devet	deset
Slovan (<i>Zidek</i>)	edna	dva	tri	čtor	piat	shest	sodum	osum	davet	dasot
Meždunarodski jazik	једин	два	три	четири	пет	шест	седем	осем	девет	десет
Slovio, Ruslavsk	din дин	dva два	tri три	sxtir чтир	piat пиат	sxes шест	siem сием	vos вос	dev дев	des дес
Slovo	jedin једин	dva два	tri три	čtyri чтыри	peť пять	šest' шесть	sedm седм	osm осм	devet' девать	deset' десать
Glagolica	jeden	dva	tri	četyri	pět	šest	sedm	osem	devět	desat

Таблица 1: Количественные числительные. Зональные вспомогательные языки славянской основы (http://steen.free.fr/interslavic/numbers_1-10.html, Дата доступа: 25.05.2024.)

На основе славянских языков было создано множество других «зональных вспомогательных языков», помимо межславянского. Некоторые из них, с примерами числительных, даны в таблице 1.

Цели Interslavic охватываются ключевыми словами «коммуникация» и «образование». Их можно свести к следующим пунктам:

1. Быть хорошо понятым носителями любого славянского языка без предварительного изучения;
2. Легко изучаться и/или использоваться носителями любого славянского языка;
3. Помочь тем, кто его выучил, лучше пассивно понимать другие славянские языки;
4. Предоставить не славянам полезное введение в мир славянских языков.

Почему в университетах, где преподают славянские языки, следует преподавать межславянский язык? Необходимость, пользу и важность такого курса можно описать так:

1. Он может помочь учащимся найти общие славянские слова (особенно из праславянского языка).
2. Позволит подготовиться к изучению других славянских языков.
3. Познакомит с другими славянскими языками и позволит в какой-то степени понимать устную и письменную речь.

Как этот язык помогает в изучении других славянских языков?

- Несколько дней изучения межславянского помогают выучить любой славянский язык (например, когда русский изучает чешский или наоборот) и значительно ускоряют их понимание. (Щеголев, Б.А. Мерунка, В. 2021:132)
- Не-славяне люди могут использовать межславянский язык как дверь в большой славянский мир. (Мерунка, 2018:1)

В качестве примера текста можно привести молитву «Отче Наш», знакомую большинству славян. Данные ниже текст написан обоими алфавитами (латиницей и кириллицей), на межславянском языке:

Отче naš	Отче наш
<p>Отче naš, ktory jesi v nebesah, nehaj sveti se ime Tvoje. Nehaj prijde kraljevstvo Tvoje, nehaj bude volja Tvoja, kako v nebu tako i na zemji. Hlěb naš vsakodenny daj nam dnes, i odpusti nam naše grěhy, tako kako my odpuščajemo našim grěšnikom. Í ne vvedi nas v pokušenje, ale izbavi nas od zlogo. Íbo Tvoje jest kraljevstvo i moč i slava, na věky věkov. Amin.</p>	<p>Отче наш, кторы јеси в небесах, нехај свети се име Твоје. Нехај пријде краљевство Твоје, нехај буде воља Твоја, како в небу тако и на земји. Хлеб наш всакоденны дај нам днес, и одпусти нам наше грехы, такo како мы одпушчајемо нашим грешникам. И не введи нас в покушенје, але избави нас од злого. Ибо Твоје јест краљевство и моч и слава, на веки веков. Амин.</p>

ЛИТЕРАТУРА

- Богочанская Н. Н., Торгашова А. С. (2009). *Большой русско-турецкий словарь*, Москва: Изд-во «Дом Славянской книги».
- Мерунка, В. (2018). *Interslavic zonal constructed language- an introduction for English-speakers.*, 1st ed., Prague: Lukáš Lhořan publishing.
- Jan van Steenberg, *Interslavic*. Доступ: <http://steen.free.fr/interslavic/index.html> (2024)
- Филипов, В. А. (2022). *Современный межславянский язык (проект междусловянскы језык) как искусственный язык международного общения*. Особенности структуры и функционирования. Выпускная квалификационная работа. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет.
- Щеголев, Б.А., Мерунка, В. (2021). *Межславянский язык- стратегия и развитие проекта. Язык, мышление, цифровизация: к 160-летию журнала «Филологические*

записки». стр. 127-133. Воронеж: Издательско-полиграфический центр «Научная книга».

РУССКИЙ ЯЗЫК: СИНХРОНИЧЕСКИЙ И ДИАХРОНИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Эъзога ИСОМИДДИНОВА⁵⁹

RUS DİLİ: ARAŞTIRMANIN SENKRONİK VE DİYAKRONİK YÖNLERİ

Özet: Bu makale, Rus dilinin oluşumunun artzamanlı bir bakış açısıyla dönemselleştirilmesini tanımlayan “senkronizasyon ve artzamanlılık” terimlerini inceliyor; eşzamanlılık ve artzamanlılık birbirine bağlıdır, çünkü biz artzamanlılık açısından geldik. Modern dünyada kullandığımız dil. Grafik söz, dilbilimin konusudur, F. de Saussure'ün gelişimsel gerçekler, eşzamanlı unsurlar ve eşzamanlı yaklaşım ile art zamanlı yaklaşım arasındaki fark hakkındaki görüşleri. Fonetik ve morfoloji alanındaki değişiklikler dikkate alınır.

Anahtar kelimeler: Eşzamanlılık, artzamanlılık, dilbilim, eşzamanlılık ögesi, dilsel durum, artzamanlı olgu, Proto-Slav dili, dilin dönemselleştirilmesi

RUSSIAN LANGUAGE: SYNCHRONIC AND DIACHRONIC ASPECTS OF RESEARCH

Abstract: This article examines the terms “synchrony and diachrony,” which describes the periodization of the formation of the Russian language from a diachronic point of view; synchrony and diachrony are interconnected, because it is from the point of view of diachrony that we came to the language we use in the modern world. The graphic word is the subject of linguistics, F. de Saussure's opinion on developmental facts, synchronic elements and the difference between the synchronic approach and the diachronic one. Changes in the field of phonetics and morphology are considered.

Keywords: Synchrony, diachrony, linguistics, synchronic element, linguistic state, diachronic fact, Proto-Slavic language, periodization of language

Рассмотрим, что же такое «синхрония» и «диахрония». Синхрония- это описание текущего состояния языка, а диахрония- это описание истории языка. Язык и письмо

⁵⁹ Студентка 2 курса группы «А» направления русского языка и литературы НГПИ, ezoza182@gmail.com, Научный руководитель: д.ф. по ф.н. Рузиева З.М.

суть две различные системы знаков; единственный смысл второй из них — служить для изображения первой; предметом лингвистики является не слово звучащее и слово графическое в их совокупности, а исключительно звучащее слово. Но графическое слово столь тесно переплетается со словом звучащим, чьим изображением оно является, что оно в конце концов присваивает себе главенствующую роль; в результате изображению звучащего знака приписывается столько же или даже больше значения, нежели самому этому знаку (де Соссюр, 1999: 31).

Чтобы коренным образом преодолеть антиномию между синхронией и диахронией — в том смысле и в той степени, в какой она преодолима, — необходимо снова вернуться к «Курсу» Соссюра. Как известно, Соссюр считал антиномию между «статическим фактом» и «развивающимся фактом» радикальной: «Отношение между одновременно существующими элементами — это одно, замещение одного элемента другим с течением времени, т. е. следование элементов, — это другое»; синхронические элементы «сосуществуют и образуют систему, в то время как диахронические элементы следуют одни за другими и замещают друг друга, не создавая системы». Синхронические факты системны; диахронические специфичны, разнородны, изолированы и, кроме того, являются «внешними» по отношению к системе: «В диахронической перспективе мы занимаемся явлениями, которые нисколько не связаны с системами, хотя они и обуславливают системы». Соссюр признает, что синхрония («языковое состояние») зависит от диахронии. Он несколько раз замечает, что любое изменение «отзывается на всей системе» и что синхронная система обусловлена диахронными фактами. Однако Соссюр не допускает наличия обратной зависимости: изменения — это явления, чуждые системам; в частности, звуковые изменения представляют собой, по его мнению, «слепую силу, которая борется с организацией системы знаков» (де Соссюр, 1999: 171).

По мнению Соссюра, различие синхронического подхода от диахронического заключается в разном подходе к языку, то есть они дополняют друг друга, «диахронический факт» формирует «факт синхронический».

Рассмотрим русский язык с диахронического и синхронического точки зрения. Как мы знаем русский язык относится к древнему языку праязыку, который называют праславянским языком. Потом славянские языки разделились на три группы это: восточнославянские, западнославянские, южнославянские. К первой группе относится русский, украинский, белорусский, ко второй: чешский, словацкий, польский, лужицкий, к третьей: болгарский, словенский, македонский и т.д. С 14 века появляются собственно русские слова, сюда относится все слова кроме заимствованных. Например сказка, вьюга, мальчик, дедушка и т.д. (Изотов, 2010: 9).

В раннем праславянском языке были открытые, закрытые, длинные и краткие слоги. Долгие слоги произносились с различной высотой тона, который мог повышаться или понижаться. Восходящая долгота (акут) была менее длительная, чем нисходящая (циркумфлекс). В соответствии с концепцией Фердинанда де Соссюра, первичной была акутовая интонация, то есть с долгим гласным, ср. mater, semen, bermen. В чешском, словацком и польском – краткий гласный (breh, breh, brzeg), в русском (берег). (Изотов, 2010: 31)

Были изменения в области морфологии например: постепенно утрачивается форма звательного падежа: отче, учителю, сыну, сестро (отец, учитель, сын, сестра); была флексия -ьмь (-ьмь) в мужском и среднем роде в творительном падеже единственного числа: родьмь, сельмь, морьмь и др. (Пенка Филкова, 1973: 44).

Было несколько периодов в истории русского литературного языка как: литературно-письменный язык Киевской эпохи; литературный язык Московского государства; русский литературный язык пушкинской эпохи и т.д. В каждом периоде происходили изменения в области русского языка, например, формируется стилистическое развитие литературного языка и русский национальный язык, происходит интеллектуализация литературного языка, появляются новые языковые нормы и т.д.

Мы в своей научной статье хотели показать процесс диахронии и синхронии на примере некоторых старославянских слов: град-город, одежда-одежда, озеро-озеро, здоровый-здоровый, хождение-хожу, брег-берег, чуждый-чужой, один-один и т.д.

Мы не можем изучать «диахронию» и «синхронию» по отдельности, они являются взаимодополняющими элементами языка. Одно (диахрония) указывает на истоки того или иного слова, а второе (синхрония) на итог процесса.

ЛИТЕРАТУРА

Филкова П. (1973). *История русского литературного языка 11-18 вв.* София: издательство «Наука и искусство»

де Соссюр Ф. (1999). *Курс общей лингвистики.* Екатеринбург.

Изотов А. И. (2010). *Старославянский язык в сравнительно-историческом освещении.*

<https://www.hse.ru>.

<https://russkiiyazyk.ru/leksika/staroslavyanizmy>.

TİCARİ VE HUKUKİ ÇEVİRİLERDE TERİMCE SORUNU

Elif Dila ÇOBAN⁶⁰

THE PROBLEM OF TERMINOLOGY IN COMMERCIAL AND LEGAL TRANSLATION

Abstract: The translation of terminology in documents of any field, such as law or commerce, can be difficult for the translator. In this case, the translator must have the knowledge and skills that allow him/her to choose the correct term in the target language. It is often stated that the translator should have at least a general understanding of the legal and commercial procedures in the target culture. Terminological dictionaries are also of critical importance as the main source of accurate and consistent terms for texts on similar topics. Besides this, the quality of translation of legal and commercial texts indicates the overall professional competence of the translator. In this study, information about the terminology dictionaries available on Turkish book market is provided, the lack of such sources is specified and the opinion that every translator should have his/her own terminology glossary, developing it meticulously over time is highlighted. As a result, terminology glossaries are documents that have been developed with the time and experience necessary for the translator to translate from the native language to the target language in such a way that the transfer is closest and most accurate. Since the sources of such terminology are not sufficient in print, a professional translator should carefully work on his/her own glossary.

Keywords: Commercial Translation, Terminology, Dictionaries

ПРОБЛЕМА ТЕРМИНОЛОГИИ В КОММЕРЧЕСКО-ЮРИДИЧЕСКОМ ПЕРЕВОДЕ

Аннотация: Перевод терминов в документах всех видов областей, таких как право или коммерция, может составить особую сложность для переводчика. Здесь переводчик должен обладать знаниями и навыками, которые позволят ему выбрать наиболее правильный термин на языке перевода. Часто утверждается, что переводчик должен иметь как минимум общее представление о юридических и деловых процедурах в стране языка перевода. Терминологические словари также имеют решающее значение в качестве основного источника точных и последовательных терминов для текстов одной области. Помимо этого, качество перевода юридических и коммерческих текстов со сложной специфической терминологией позволяет оценить и профессиональную пригодность переводчика. В этом исследовании приводится информация о

⁶⁰ 4. Sınıf Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, elifdilacoban@anadolu.edu.tr. Danışman: Doç. Dr. Nilüfer DENİSSOVA

терминологических словарях, доступных в Турции и упоминается острая нехватка таких словарей в различных областях. Выражается мысль, что каждый переводчик должен иметь свой собственный словарь такого рода и со временем, в зависимости от опыта, тщательно его разрабатывать. Следовательно, терминологические рабочие словари- это документы, разработанные с учетом времени и опыта, необходимых переводчику для перевода с родного языка на целевой язык таким образом, чтобы перевод был наиболее точным и последовательным. Поскольку источников в печатном виде недостаточно, хороший переводчик должен тщательно работать над созданием собственного словаря.

Ключевые слова: Коммерческий Перевод, Терминология, Словари

Terimce, özellikle teknik metin çevirilerinde ihtiyaç duyulan, alandan alana hatta bazen aynı alanda faaliyette bulunan firmalar arasında bile farklılık gösterebilen jargonlarla en uyumlu terimlerin kullanılması amacıyla çeviri şirketleri ya da bizzat çevirmen tarafından hazırlanan terim listelerine verilen addır. (Mirora, 2024)

Terimceler, erek dilde ifade edilmek istenenin hedef dile doğru ve anlaşılır şekilde aktarılması adına önemlidir. Terimceleri şirketler için ele alacak olursak da şirketin imajı, çevirilerin doğruluğu ve güvenilirliği aynı zamanda müşteri memnuniyetinin sağlanması, özellikle hedef dildeki okuyucunun ifade edileni doğru anlaması adına da büyük önem taşımaktadır.

Terimceler, çevirmenin kişisel olarak hazırlayabileceği belgeler dışında basılı olarak piyasada bulunabilecek kaynaklardır. Genel terimleri ele almış basılı terimce kaynakları yerine tek bir alan üzerine (ticari, hukuki, ekonomi, askeri vb.) yoğunlaşan kaynaklar çevirmen için çok daha işlevsel olacaktır.

Türkiye kitap piyasasını ele alındığında, bu tür kaynaklarda gözle görülür bir eksiklik olduğu kanısına ulaşılabilir. Temin edilmesi kolay olmayan terimce kaynaklarının azlığı ve tek bir alan üzerinde yoğunlaşmaktan çoğunlukla kaçınmaları gibi nedenlerle bu tür basılı kaynaklar çevirmen için yeterince yarar sağlayamamaktadır.

Birkaç basılı terimce kaynağı ele aldığınızda karşılaşacağınız en büyük problemlerden biri terimcelerin kalıplar halinde değil de kelime çevirisi yapılmaya çalışması olabilir. Terimce oluştururken terimlerin kalıplar halinde ele alınması çeviri kalitesi açısından önemlidir. Özellikle Rusça-Türkçe çeviri yaparken iki dilde de bir kelimenin tek başına farklı bir anlam ifade ederken yanına aldığı başka bir kelimeyle tamamıyla farklı bir terime dönüşmesi mümkündür. Örneğin; Rusçada ‘настоящий’ kelimesi ‘gerçek’ anlamına gelmektedir, ‘контракт’ ise ‘sözleşme’ ye karşılık gelir. Ancak resmi bir belgede ‘işbu sözleşmenin’ demek istediğimizde ‘настоящего контракта’ terimini kullanırız. Bu tarz kalıplaşmış terimler sözlüklerde ya da çeviri uygulamalarında çoğu kez birebir karşılık alınamayan kullanımlardır.

Birçok resmî belge çevirisi yapmış ve terimcesine bu terimi eklemiş bir çevirmen bir sonraki çevirisinde hiç zorluk çekmeden bu karşılığı kullanabilecek ve doğru bir çeviri yapmış olacaktır. Bu yüzden, iyi bir çevirmenin, kuşkusuz, basılı terimce kaynaklarından da faydalanması beklenir ancak daha doğru bir çeviri için kendi terimcesini oluşturması ve geliştirmesi önemlidir.

Bir çevirmen terimcesini oluşturmak için; ilk olarak, çeviri yapacağı belgedeki bir kelimedenden çok tam bir cümleden az olan kelime gruplarını, benzer metinlerde tekrarlanma olasılığı yüksek terimleri tespit etmelidir. Daha sonra, bu terimlerin çeviri yapacağı hedef dildeki en iyi karşılıklarını araştırmaya başlamalı, gerekirse hedef dilde benzer kapsamda olan belgelerden (koşut metinlerden) yararlanarak en iyi ve doğru olduğunu düşündüğü karşılığını bulmalı, son olarak bu terimleri bir liste haline getirerek, alfabetik olarak sıralanmış terimcesini oluşturmalıdır.

Hukuki ve ticari çeviriler, çevirmenin alanında uzmanlaşmış olması beklenen çeviri türlerindedir. Özellikle resmî belgelerde yapılabilecek en küçük kayma büyük yanlış anlaşılmalara varabileceği ve istenmeyen sonuçlar doğurabileceği göz önüne alındığında çevirmenin terimlere ve yasaya hâkim olması beklenmektedir. Bu çevirilerin her çevirmen için zorlayıcı olabilecek ortak noktası yasal terimler ve kısaltmalardır. Terimler, çevirmenin kolaylıkla çeviri uygulamaları ya da basılı sözlüklerden bulamayacağı durumda olduğunda ek kaynak gereksinimi ortaya çıkar. Bu alanda yararlanılabilecek basılı terimce kaynakları olsa da günümüzde Türkiye kitap piyasasında bulunan basılı terimce kaynakları çevirmenin ek bir araştırma yapmadan aradığı terimlere ulaşmasında sınırlı kaynak oluşturabilmektedir.

Çevirmen, çeviri yaparken hedef dildeki benzer hukuki, ticari belgeleri araştırarak karşılık bulamadığı terimleri, iki kaynak dili ülkesindeki yasal süreç farklılıklarını da göz ardı etmeden en doğru olduğuna inandığı karşılığı bularak çevirisini yapmalıdır.

Sonuç olarak, çevirmen çevirilerinde tecrübeyle gelişip en doğruya evrilmesine yardımcı olması adına çeviri yaptığı sözleşmelerinde her karşılık elde ettiği terimleri bir terimce altında kendisine özgün olarak toplayıp titizlikle geliştirirse bir sonraki çevirilerinde hem zaman kazanacak hem de çeviri kalitesi gelişecektir.

KAYNAKÇA

Akademik Redaksiyon, *Akademik Çevirinin Önemi*
<https://www.akademikredaksiyon.com/akademik-cevirinin-onemi/> (Erişim Tarihi:
14.05.2024)

Gültekin, T. (2009). *Rusça Ticari Yazışmalar*. Derin Yayınları.

Gültekin, T. (2009a). *Akademik Rusça Ticari & Elit Yazışmalar*. Derin Yayınları.

- Kaytukova, E. (2000). *Türkçe-Rusça Ekonomi Sözlüğü*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Mirora. *Çeviri Belleği ve Terimce Ne İşe Yarar, Müşteriler İçin Neden Önemlidir?* <https://www.mirora.com/ceviri-bellegi-ve-terimce-ne-ise-yarar-musteriler-icin-neden-onemlidir/> (Erişim Tarihi: 15.05.2024)
- Rusça Teknik Terimler*. (1996). Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Öztürk, M. (2011). *Tefsirde Bâtınîlik ve Bâtınî Te'vil Geleneği*. Düşün Yayınları.
- Rençberler, A. (2020). Terimbilim Odağında ve Çevirmenin Tanıklığında Kurumsal Çeviri, *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi* (28), 25-55.
- Yılmaz, S. (2021). Askeri ve Hukuki Çevirilerde Çevirmenin Rolü, *Turkish Studies- Language and Literature*, 16(4), 2701-2710.

АФФИКСАЛЬНЫЕ НОВООБРАЗОВАНИЯ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Римма БИКСАЛИЕВА, Окула АБДИРАХМОНОВА⁶¹

RUSÇADA EKLEME YÖNTEMİYLE OLUŞTURULAN YENİ SÖZCÜKLER

Özet: Çalışma, Rusçada ekleme işlemini aktif kelime oluşturma yöntemlerinden biri olarak analiz etmektedir. Neotürevlerin, ulusal dilin dış faktörlerin etkisi altında değişen işleyiş koşullarına uyum sağlama yöntem ve mekanizmalarını yansıttığı belirtilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yeni sözcük, ekleme, kitle iletişim araçları, anlambilim, dil dışı faktörler.

AFFIXAL NEW FORMATIONS IN RUSSIAN

Abstract: The article analyzes affixation as one of the active methods of word formation in the Russian language. It is noted that neoderivatives reflect the methods and mechanisms of adaptation of the national language to the conditions of its functioning, changing under the influence of external factors.

Keywords: Neologism, affixation, mass media, semantics, extralinguistic factors.

Активное участие в процессе словообразования в русском языке конца XX века отмечается применением аффиксоидов, представляющих собой морфемы переходного типа, происходящие как от исторически русских, так и от греко-латинских, а также

⁶¹ Навоийский университет инноваций, rina-sun@mail.ru

персидских и в настоящее время от английских корневых морфем. Одной из характерных особенностей аффиксоидов (полуаффиксов) является их высокая продуктивность в словообразовании, разнообразие сочетаемости с различными основами, а также семантическая и генетическая связь с корневыми морфемами [4: 66]. В работе В.Н. Немченко, посвященной морфемике и словообразованию, отмечается, что производные слова, содержащие аффиксоиды, часто рассматриваются как сложные [4: 66]. Однако некоторые исследователи, включая Е.И. Коряковцеву, Л.В. Рацибурскую и других, в настоящее время выделяют аффиксоидацию как самостоятельный метод словообразования [3]. Учитывая значительный объем и специфические особенности словообразовательного форманта (морфемы переходного типа), оправданным является особое внимание к производным словам, образованным с использованием аффиксоидов.

Традиционно формирование новых лексических единиц с применением аффиксоидов рассматривается как процесс сложения. Однако в рамках нашего диссертационного исследования выделяется альтернативный метод, называемый аффиксоидацией. Последняя, в свете её разнообразных форм, таких как префиксоидация и суффиксоидация, не подпадает ни под аффиксальную деривацию (префиксацию или суффиксацию), ни под композицию (процесс словосложения). Это объясняется тем, что аффиксоидация представляет собой автономный механизм формирования слов. Как отмечает Е.А. Коряковцева, параллельно со словосложением и аффиксацией, аффиксоидация получает всё более активное развитие в славянских языках, что свидетельствует о динамичности их лексикообразовательных систем [3: 128].

Как указывалось ранее, из общего массива сложных слов была выделена специфическая категория новообразований, сформированных при помощи аффиксоидов. Среди таких новообразований выделяются те, которые образованы с применением префиксоидов, таких как авиа-, авто-, астро-, био-, вело-, зоо-, медиа-, микро-, нарко-, теле- и другие, а также с суффиксоидами, такими как -вед, -лог, -ман и другие. Известно, что префиксоиды преобладают в этой категории, и результаты нашего исследования показывают их более высокую деривационную активность по сравнению с суффиксоидами.

Проблемы экологии находят отражение в новообразованиях с префиксоидом эко- в значении «связанный с охраной природы, окружающей среды» [2: 278]: Эко-взгляд (заголовок). Итоги IV Медиа-конкурса «Эковзгляд–2022» при участии международных организаций, в том числе и Узбекистана, занимающихся решением проблем охраны окружающей среды; («Пестициды: угроза реальна». М., 2004); «Эко-культура создаст в Узбекистане крупнейшее производство помидоров («Ведомости». 31 октября 2018 г.);

Подразделение Экополиции представили в Ташкенте (заголовок) («Газета.uz». 24 августа 2021 г.); Как сообщают организаторы, V ежегодная церемония вручения премии Экопозитив–2015, учреждённой движением ЭКА с 2011 года, прошла в субботу («Зеркало». 06 декабря 2015 г.); Система добровольной эко-маркировки может появиться в Узбекистане (заголовок) («Газета.uz». 06 марта 2019 г.); Вознаграждение эко-активистов: как работает система и когда её запустят («Kun.uz». 25 апреля 2022 г.).

Невысокую активность демонстрируют префиксоиды астро-, вело-, гидро-, зоо-, крио-, полу-, психо-, ретро-, эко-, этно- и некоторые другие: астроминералогия, астропсихолог; велощорты; гидроаэробика; зоозащита, зооиндустрия; криолечение, криопорошок; полубомж, полудиссидент, полурынок; психопрограммирование; ретроавтомобиль / ретро-автомобиль; экобезопасность, экомузей; этнотуризм, этночистка и др.

Другие префиксоиды оказываются более активными в процессе словопорождения – зафиксировано свыше 20 новообразований с формантами аудио-, кибер-, медиа-, нео-, промо- и др.: аудиомэгнитофон, аудиопират, аудиорынок; кибервойна, киберкафе, киберпреступность; медиаимперия / медиа-империя, медиакороль / медиа-король, неонэпман, неопанк / нео-панк, неототалитаризм; промо-клип, промо-команда, промо-сайт и др. Некоторые из рассмотренных префиксоидов, такие как "медиаменеджер", "наноконпьютер", "экотерроризм" проявляются в заимствованиях из английского языка.

ЛИТЕРАТУРА

- Зайцева Е.А. (2014). О некоторых способах образования окказиональных слов (на материале современных СМИ). *Самарский научный вестник*. №1(6). С. 50–53.
- Козулина Н.А., Левашов Е.А., Шагалова Е.Н. (2009). *Аффиксоиды русского языка. Опыт словаря-справочника*. Отв.ред. Е.А. Левашов. 288 с. СПб.
- Коряковцева Е.И. (2016). *Очерки о языке современных славянских СМИ (семантико-словообразовательных и лингвокультурологических аспекты)*. 152 с. Siedlce.
- Немченко В.Н. (1994). *Современный русский язык. Морфемика и словообразование*. 296 с. Нижний Новгород: Изд-во Нижегородского ун-та.

ОБРАЗ САДА В РОМАНЕ И.С. ТУРГЕНЕВА «ДВОРЯНСКОЕ ГНЕЗДО»

Екатерина НОВИКОВА⁶²

İ.S. TURGENYEV'İN “ASILZADE YUVASI” ROMANINDA “BAHÇE” İMGESİ

Özet: Makale, İ.S. Turgenyev'in «Asilzade Yuvası» romanındaki Rus kültürünün ikonik imgelerinden birinin temsilini ele almaktadır. Yazarın sanat dünyasında bahçenin, bir yandan asillerin yuvasının, anavatanının anısıyla, diğer yandan kayıp ve kazanılmış cennet fikriyle bağlantılı soylu malikanenin ayrılmaz bir parçası olduğu belirtilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bahçe, Asilzade yuvası, cennet, Paskalya arketipi

THE IMAGE OF “GARDEN” IN I.S. TURGENEV'S NOVEL "HOME OF THE GENTRY"

Abstract: The article considers the representation of one of the iconic images of Russian culture in the novel by I.S. Turgenyev "The Home Of The Gentry". It is noted that in the writer's artistic world, the garden is an integral part of the home of the gentry, connected, on the one hand, with the memory of the ancestral home, Homeland, and, on the other, with the idea of a lost and found paradise.

Keywords: Garden, The Home Of The Gentry, paradise, Easter archetype

Сад – одна из важнейших универсалий русской культуры, обладающая смысловой многоплановостью: он может рассматриваться как «микрокосм», «сакральная модель вселенной», выступать как пространство самопознания и постижения «теологической правды», но может быть и пространством любви, местом увеселений и забав, в котором доминируют радость и блаженство (Дмитриева, Купцова 2003: 83).

Д.С. Лихачев отмечает, что в средневековой символике сад имел два значения: «1. Богоматерь (непорочность); 2. Рай, символизировавший вечную весну, вечное счастье, обилие, довольство, безгреховное состояние человечества» (Лихачев 1998: 61).

В художественном мире И.С. Тургенева образ сада является важным элементом усадебного метатекста, неотъемлемой частью дворянской усадьбы, связанной, с одной

⁶² Магистрант 2 курса Липецкого государственного педагогического университета имени П.П. Семенова-Тян-Шанского (Липецк, Российская Федерация), novikovakaterina750@gmail.com

стороны, с памятью о родовом гнезде, Родине, а с другой – с представлением о потерянном и обретенном рае.

Немаловажное место занимает сад в создании образа Васильевской усадьбы Лаврецкого, куда герой возвращается после скитаний по Европе и где он обретает покой и утешение, получает исцеление своих душевных ран, с новой силой переживает чувство Родины. Сад, как и имение в целом, напоминает герою о связи времен и поколений, истории рода Лаврецких, неотделимой от истории русского народа: «в нем было много тени, много старых лип, которые поражали своею громадностью и странным расположением сучьев; они были слишком тесно посажены и когда-то – лет сто тому назад – стрижены» (Новикова-Строганова 2015: 62-63).

Медоносные липы – любимые тургеневские деревья, которые напоминают о Земле обетованной, в которой, согласно библейскому описанию, «течет молоко и мед». В имении Лаврецкого хозяин и его гость Лемм пьют «чай в саду под старой липой» (Тургенев 1981: 70). «Тень от близкой липы» (Тургенев 1981: 81) падает на Лизу с Лаврецким в сцене на пруду. «Зеленая сплошная стена лип» (Тургенев 1981: 158) украшает и сад Калитиных.

Как правило, в тургеневском саду всегда есть пруд, что также соответствует библейской традиции, согласно которой в раю протекала река, впоследствии райский источник становится символом вечной жизни. Не исключение и Васильевское имение: «Сад оканчивался небольшим светлым прудом с каймой из высокого красноватого тростника» (Тургенев 1981: 63). Именно здесь происходит знаменательный разговор Лизы и Лаврецкого (XXVI глава), в котором сердечной вере Лизы противостоит самоуверенный разум Лаврецкого, который не может постичь благодатных истин христианства. Лиза обращается к Лаврецкому с пасхальной вестью о бессмертии человеческой души, выражая самую суть православной веры: «Христианином нужно быть... не для того, чтобы познавать небесное... там... земное, а для того, что каждый человек должен умереть» (Тургенев 1981: 82).

По словам архимандрита Рафаила (Карелина), «память о смерти ... отрывает от земли ... дает силы для молитвы, наполняет душу миром и тишиной (цит. по: Новикова-Строганова 2015: 105).

Неслучайно Лаврецкий обращает внимание, что у Лизы «веселое, светлое лицо», она улыбается, говоря о смерти, и сам он ощущает отраду и утешение, к нему возвращается жизнь, надежда на будущее: «Я говорю с ней, словно я не отживший человек» (Тургенев 1981: 83). Душа героя открывается навстречу пасхальной радости, которая «изгоняет страх смерти, наполняет сердца ликующей верой в то, что вслед за Господом воскреснут

и возрадуются в нескончаемой жизни любящие Его» (Новикова-Строганова 2015: 105-106).

Вся сцена пронизана библейской символикой. Во время диалога герои ловят рыбу, т.е., по меткому замечанию А. Новиковой-Строгановой, «заняты... апостольской работой» (Новикова-Строганова 2015: 106). Действительно, Лиза словно продолжает апостольский подвиг – быть «ловцами человеков», проповедовать Евангелие («благуо весть») о воскресении Христовом. Расположение фигур тоже многозначительно: Лиза стоит на плоту, воспаряя, точно ангел, над землей и водой, духовно возвышаясь над Лаврецким, который сидит рядом на стволе ракиты. Героиня становится духовным оплотом для утратившего веру Федора Ивановича. Ее белые одежды напоминают о светоносных одеяниях Господа, ангелов и святых, символизируют чистоту, праведность, печать Божьего избранничества. Этот разговор становится для Лаврецкого поворотной точкой в осмыслении своей жизни, важной вехой на пути к отеческой вере.

В саду Калитиных с его липовой аллеей, кустами малины, сирени и орешника, соловьем разворачивается главный любовный сюжет героев. В саду, под аккомпанемент соловьиной песни и мерцание звезд, напоминающих о нетленной красоте, дивной гармонии и величии сотворенного Богом мира, единстве земного и небесного, разрастается взаимное чувство героев, происходит объяснение в любви. Выбор растений представляется неслучайным. Помимо традиционных символов дворянской усадьбы, они имеют устойчивые христианские коннотации. Так, липа считается символом Богородицы, сирень – символом Пасхи, воскресения, напоминающим что, благодаря Божьей благодати, «расцвести» может душа любого человека, даже самого закоренелого грешника. Малина – символ сладкой жизни, рая, и одновременно малиновый цвет – цвет крови Христа. Многозначная и религиозная семантика ореха: «внешняя зеленая оболочка – плоть Христа, скорлупа – древо Его креста, ядро – Его божественная природа» (Шарафадина 2005: 20). Если цветы символизируют рай, то орешник в соседстве с ними знаменует крест, свидетельствуя о возможности обретения этого рая. Таким образом, сад выступает как образ рая, утраченного вследствие грехопадения и вновь открытого для человека благодаря искупительной жертве Христа. По мнению К.И. Шарафединой, «соседство в саду Калитиных сирени и орешника отражает антиномию мотивов любви и отречения» (Шарафадина 2005: 21).

Образ сада вновь появляется в эпилоге романа: «веселые клики сильнее прежнего раздавались в саду за зеленой сплошной стеной высоких лип» (Тургенев 1981: 158). Беззаботное веселье молодого поколения рождает в Лаврецком чувство грусти о несбывшемся счастье, но эта печаль пронизана пасхальной радостью о возрождающей и воскрешающей силе любви, дает ощутить, что жизнь «в виду ожидающего Бога» не

«бесполезна»: «...прошло восемь лет. Опять повеяло с неба сияющим счастьем весны; опять улыбнулась она земле и людям; опять под ее лаской все зацвело, полюбило и запело» (Тургенев 1981: 153). Образ весеннего сада напоминает о воскресении Христа и обетовании вечной жизни, представляет собой метафору возрождения человеческой души через осознание собственных грехов и ошибок, возвращение в лоно Небесного Отечества.

ЛИТЕРАТУРА

Дмитриева Е.Е., Купцова О.Н. (2003). *Жизнь усадебного мифа: утраченный и обретенный рай*. Москва: Изд-во ОГИ.

Лихачев Д.С. (1998). *Поэзия садов: к семантике садово-парковых стилей; сад как текст*. Москва: Изд-во «Согласие».

Новикова-Строганова А.А. (2015). *Христианский мир И.С. Тургенева*. Рязань: Изд-во «Зерна-Слово».

Тургенев И.С. (1981). *Полное собрание сочинений и писем: В 30 т. Т. 6*. Москва: Изд-во «Наука».

Шарафадина К.И. (2005). Обновление традиций флоропоэтики в лирике А. Фета, *Русская литература*, № 2, с. 18-54.

RUS EDEBİYATINDA TAŞRA PORTRESİ: POŞEHONYE

İnci MAHMUTOĞLU⁶³

ПОРТРЕТ ПРОВИНЦИИ В РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ: ПОШЕХОНЬЕ

Аннотация: Настоящее исследование посвящено изучению образа русской провинции, представленному в романе М. Е. Салтыкова-Щедрина «Пошехонская старина» (1887-1889). Целью данной работы является выявление характерных черт русской провинции периода крепостного права, представление целостного образа провинции через анализ менталитета её жителей, а также определение роли Пошехонья в формировании образа провинции в русской литературе. Автор, глубоко знакомый с провинциальным бытом, в своём романе детально изобразил крепостной строй, его характерные черты и исторические реалии, акцентируя внимание на их негативных аспектах. Созданный автором «портрет» провинции восполнил пробел в русской литературе, оставленный такими великими писателями, как И. С. Тургенев и Л. Н. Толстой. В этом отношении данное произведение занимает особое место в русской литературе.

Ключевые слова: Провинция, Пошехонская старина, Салтыков-Щедрин.

PORTRAIT OF THE PROVINCES IN RUSSIAN LITERATURE: POSHEKHONYE

Abstract: The study focuses on the portrait of the Russian province presented in M. Ye. Saltykov-Shchedrin's novel 'The Old Times of Poshekhonye' (Poshehonskaya starina, 1887-1889). It aims to identify the characteristic features of the Russian province during the serfdom period, to present a holistic image of the province by analyzing the mentality of its inhabitants, and to show the role of Poshekhonye in the formation of the image of the province in Russian literature. Author, who was closely acquainted with the provincial life, the provincial life, which staged the serfdom order, was dealt with in the novel in question with its typical features, and historical realities were described with all their negativities. The provincial 'portrait' created by the author filled the gap left by great writers such as Turgenev and Tolstoy in Russian literature. In this respect, this work has a special place in Russian literature.

Keywords: Province, The Old Times of Poshekhonye, Saltykov-Schedrin

⁶³ Yüksek lisans öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, injimahmutoglu@gmail.com

Taşra kavramı, Rus edebiyatının ana malzemesi ve kültürel uzamın ayrılmaz bir unsurudur. Nitekim taşra, edebi eserin yalnızca durağan bir arka planını oluşturmakla kalmaz, karakterleri ve olayları yaratarak taşra sakinlerinin dünya görüşlerini ve anlayışlarını aktarır. Edebi eserlerde taşranın bu sanatsal uzamı, gerçek coğrafi uzamın bir modeli olmakla birlikte, sadece uzamsal ilişkileri değil, aynı zamanda dönem, toplum ve etik ile ilgili kavramları da ifade eder. Lotman'a göre, “*sanatsal uzam, yazarın dünyasının bir modelidir ve yazarın uzamsal düşünceleriyle ifade edilir. Bu düşünceye göre dil, sanatsal mekân ifade etmek için kullanılan bir araçtır ve genellikle daha az bireysel ve daha çok döneme, çağa, toplumsal ve sanatsal gruplara aittir. Sanatçının bu dilde anlattıkları, kendi bireysel dünya modelinden daha azdır*” (Lotman 1988: 252-253).

Taşranın tarihsel, sosyal ve kültürel kodları Rus edebiyatının temel unsurlarından biri olmakla birlikte önde gelen Rus yazarlarının edebi miraslarında tema ve araştırma konusu olarak önemli bir yer tutar. Rus taşrasının bu kültürel uzamı, XIX-XX. yüzyıl Rus yazarlarının yazınsal abidelerinde korunmuştur. Ostrovski, Lermontov, Turgenyev, Tolstoy gibi Rus yazarlar taşranın yaşam biçimi ve kültürü bağlamında edebi kimliklerini şekillendirmiştir. Nekrasov, Gonçarov, Dostoyevski, Çehov gibi yazarlar ise gençlik yıllarını büyük şehirlerin dışında, taşra yaşamının içinde geçirmiştir. Taşrada geçirdikleri bu zaman, yazarların edebi kişiliklerinin gelişimi ve eserlerinin konularına yön vermesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Bu bağlamda, XIX. yüzyıldaki serflik düzeni ile bütünleşen Rus taşra yaşamı yine taşralı kimliğine sahip olan yazar Saltıkov-Şçedrin'in *Poşehonye Eski Zamanları* (Poşehonskaya starina, 1887-1889) adlı son yapıtında somutlaştırılmıştır. Yazar, söz konusu eserde taşra yaşamının sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerini inceleyerek detaylı ve derinlemesine bir çözümlemesini sunar ve Rus toplumunun genel yapısını ve dönemin sosyal sorunlarını ele alır. Bu bağlamda yazar tarafından tasvir edilen taşra portresi, XIX. yüzyıl Rus taşra yaşamının tüm yönlerini kapsayan bir kaynak niteliğinde olmasından dolayı söz konusu dönemdeki Rus taşra yaşamının ansiklopedisi olarak da değerlendirilebilir.

Poşehonye Eski Zamanları, olayların geçtiği zaman ve mekân hakkında bilgi sunar. Yazarın söz konusu romanda mekân olarak verdiği Poşehonye, Rus taşrasının ücra köşelerinden biridir. Adını Rusya'nın Vologda bölgesinde bulunan Şehon (daha sonra Şeksna) nehrinden alan Poşehonye'nin romandaki anlamı, yer adı anlamını aşar: “(...) okuyucudan Poşehonye'yi doğrudan algılamamasını rica ediyorum. Bu adlandırma ile Poşehonye ülkesini, yani eski bir halk efsanesine göre ellerinden bir iş gelmeyen insanları kastediyorum” (Saltıkov-Şçedrin 1973: 477). Ayrıca yazar bir yandan memleketi Yukarı Volga (Verhneye Povoljye) bölgesinin folklorundan ve gelenek göreneklerinden yararlanırken, diğer yandan “*her türlü geri kalmışlığın ve vahşiliğin, cehaletin ve karanlığın, bilinçsizliğin ve karışıklığın temsilcileri*” (Saltıkov-Şçedrin 1973:301) olan Poşehonyelilerin (poşehontsi) başlıca özelliklerini bir araya

getirip tipik bir taşra imgesi yaratır. Böylece, Poşehonye kavramı beraberinde taşralı anlamına gelen Poşehonyeli tanımlamasını da getirir. Yazarın “eski zamanlar” (starina) olarak tanımladığı çocukluk yıllarına denk gelen zaman diliminde yaşanan tipik olaylar da eserde Poşehonye olarak adlandırılır. Poşehonye, Saltıkov-Şçedrin için serflik dönemi Rusya’sındaki “her şeyin düzenini oluşturan unsurların ve olguların çeşitliliğidir” (Saltıkov-Şçedrin 1975:24). Poşehonye yaşamını oluşturan bu olguların çeşitliliği bölgenin önde gelen soylularından Zatrapeznıy ailesinin serflik dönemindeki yaşamı üzerinden aktarılır. Romanın odağında Zatrapeznıy ailesi ve bireylerinin yaşam biçimleri yer alır. Olaylar Zatrapeznıyler’in soylu yuvası olan Malinovets malikanesinde başlar. Zamanla anlatıya Poşehonye’nin çeşitli malikanelerindeki yaşanan olaylar da dahil edilir.

Saltıkov-Şçedrin tarafından yaratılan Poşehonye, sakinleriyle, yaşam düzeniyle, doğa betimlemeleriyle birlikte bütünleştirici bir özelliğe sahiptir. Poşehonye, betimlenen karakterleri, düzeni, zamanı, olayları kendi görüngesi içinde bir bütün halinde sunar ve bellek niteliğinde bir taşra olarak romanın zeminini oluşturur.

Poşehonye’nin zemin olarak ortaya çıkmasında doğa betimlemeleri ve taşranın genel görünümü elverişlidir. Doğa betimlemeleri kısadır. Ancak, betimlenen mekânın genişliği değil; kapalılığı, boğukluğu ve uzaklığı vurgulanır: “Doğduğum ve çocukluğumun geçtiği bölge (...) Poşehonye kasabada bile taşra sayılırdı. Bu bölge sanki doğanın kendisi tarafından serfliğin gizemleri için tasarlanmış gibiydi. Bataklıklar ve ormanlar arasında yer aldığı için halk arasında “sapa” ve “varoş” olarak adlandırılırdı” (Saltıkov-Şçedrin 1975:9).

Poşehonye sakinlerinin yaşadığı yerlerin betimlemesinde malikane ön plana çıkarılır. Toprak sahiplerinin malikaneleri birbirine benzer şekilde “ne güzel ne de rahattır” (Saltıkov-Şçedrin 1975:11). Malikanelerin hemen hemen hepsi aynı tiptedir: “*Tek kath, uzun çekmecelere benziyordu. (...) Parklar ve bahçelerden eser yoktu (...) Yan tarafta, ahırlara yakın bir yerde kötü kokusunu etrafa yayan küçük bir (...) gölet kazılmıştı. Malikanenin arka tarafında bir sebze bahçesi vardı (...) Burada ne güzellik ne rahatlık ne de sadelik söz konusuydu; sıcak bir köşeye sahip olmak ve gerektiğinde beslenmek yeterliydi*” (Saltıkov-Şçedrin 1975:12). Çevre betimlemeleri de malikane betimlemelerinden farklı değildir. “İğne yapraklı ormanlar ve bataklıklarla dolu bir ova” (Saltıkov-Şçedrin 1975:10) olan Poşehonye’nin genel görünümü ise bakımsızdır. Poşehonye’nin bu görüntüsü yalnızca romanın başında verilmiş olsa da okuyucunun mekân hakkında bir izlenim edinmesi için yeterlidir. Genel olarak, Poşehonye sıkışmışlık, kapalılık ve unutulmuşluk hissi ile nitelendirilir. Bu nitelikler yaşam alanının daralmasını da etkiler: “*Evimizde yeterince geniş, aydınlık ve oldukça havadar odalar vardı ancak bunlar misafir odalarıydı. Çocuklar gündüzleri küçük bir sınıfta, geceleri ise yine küçük, alçak tavanlı ve kışın aşırı sıcak olan ortak bir çocuk odasında sürekli sıkıştırdı*” (Saltıkov-Şçedrin 1975: 290).

Poşehonye'nin sıkışmışlığına ve kapalılığına rağmen Saltıkov- Şçedrin razdolye (раздолье) kelimelesini sıklıkla kullanarak tırnak içinde gösterir, bunu da “poşehonskoye” tanımıyla belirtir. D. N. Uşakov, Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü'nde (Tolkoviy slovar russkogo yazıka) razdolye kelimesini iki anlamla açıklar. Biri enginlik, geniş ve ferah bir boş alan, ikincisi mecaz anlamdaki serbest, eğlenceli vakit geçirme, kişinin kendi iradesine göre davranma özgürlüğüdür (Uşakov 1939:1151). Saltıkov-Şçedrin'in söz konusu eserinde yarattığı anlam bu anlamların hiçbirini karşılamaz. Çünkü Poşehonye sınırlıdır ve eylem özgürlüğü yoktur. Yazar, Poşehonye Eski Zamanları'nda bu kelimeye zıt bir anlam yükler. Poşehonye'de her şey bu razdolye kurallarına tabidir: “Bu sistem uğruna durmadan serflerin posası çıkartılır” (Saltıkov-Şçedrin 1975:10). Böylelikle “poşehonskoye razdolye” olarak tanımlanan bu sistem, Poşehonye yaşamının özeti niteliğindedir.

Araştırmacı Dmitrenko, Poşehonye Eski Zamanları romanının Slavlar için en önemli kozmogonik imge olan yumurta ile bağlantılı yuvanın hikayesiyle başladığına ve Maslenitsa'nın kısa “*Krepler, krepler de krepler! Karabuğday, buğday (kırmızı) krepleri, yumurtalı, balıklı, soğanlı...*” (Saltıkov-Şçedrin 1975:459) bir tanımıyla sona erdiğine dikkat çekmiştir: “*Kreplerin Maslenitsa'da tüketildiği herkesçe bilinir. Krep sembolünün “ölümle ve öteki dünya olarak gökyüzüyle”, düşün törenleriyle bağlantısı da iyi bilinir. En önemlisi, krep şekli güneşin şeklini yansıtır. Bilerek ya da bilmeyerek Saltıkov bu Maslenitsa krepleriyle dünyadaki yıllık döngüyü, yaşam döngüsünün belirli bir kapalılığını simgeler*” (Dmitrenko 2022: 296). Poşehonye'de de yaşam kısır döngü içinde ilerler, toprak sahibinden köylüye kadar her Poşehonyelinin hayatını nitelendiren zaman birimi bir gündür. Zaman birimi olarak gün, romanın tüm bölümleri boyunca tekrarlanır. Baş kahraman Nikanor Zatraperznyi'nin halalarının sıradan bir günü şöyle özetlenir: “*İşte gün de geçti! Nasıl geçtiğini fark etmedik bile! Sessizce, usul usul! (...) Dua et, (...) yarınki gün de aynı olsun!*” (Saltıkov-Şçedrin 1975:142). Bu sözler Poşehonye felsefesini özetler çünkü onun gündelik düzeyi “sadece aynı günün tekrarını” gerektirir ve döngüseldir.

Poşehonye'de yaşam herhangi bir sıra dışı olayın yaşanmadığı bir takvim yılıyla sınırlı ve gündelik hatta yıllık bir yaşam üzerine kuruludur (Mahmutoğlu 2023: 121). Taşradaki insanlar, sürekli tekrarladıkları işleri farkında olmadan yapar, yaşamları boyunca başka bir şeyin olmasını beklemezler (Ciobanova 2019: 88). Poşehonye sakinlerinin geçirdiği günler birbirini tekrarlar, niceliksel çeşitliliklerine rağmen niteliksel olarak aynıdır. Burada yaşam hıza ve rakamlara değil, kış ve yaz olarak doğa olaylarına bölünür. Zaman, taşra için bu doğa olayları üzerinden belirlenir. Böylece bir gün etrafında dönen Poşehonye yaşamının tasviri, Poşehonye'nin tarih akışını bozmayan ve yavaş ilerleyen bir zaman imgesini oluşturur. Buradaki bu yavaşlık sonucunda günlük faaliyetler tekdüzeliğe indirgenir. Günlerin biteviyeliği, genelleştirilmiş Poşehonye gününün bir imgesini yaratır. Gün içerisinde serflerin

zorla çalıştırılması ve onların tamamen toprak sahiplerine bağlı ve güçsüz varlıklar olarak görülmesi ön plana çıkarılır. Taşra soylularının malikaneleri, bu düzenin merkezi ve tüm yönleriyle gözlemlenebildiği yerdir. Serflik düzeninin merkezi olan malikanelerde serflerin her türlü sömürüsü doğrudan yaşanır. Romanda malikanenin mimarisi, güzelliği, salonları ve parkları yerine çalışanların odası, avlusu, bahçesi ve ahır betimlenir. Makaşin'e göre yazar, taşra yaşamına dışsal pastoral yönden yaklaşmaz, "(...) emekleri ve cefaları sayesinde toprak sahibinin refahını sağlayan ve soylu yaşamının ekonomik temelini oluşturan serflik halkı tarafından iyi bilinen "korkunç astarı" tarafından yaklaşır" (Makaşin 1989: 445). Saltıkov-Şçedrin'in bu yaklaşımına göre malikane dışarıdan bakıldığında her türlü güzelliğe sahip olsa da herhangi bir toprak sahibinin malikanesinin gerçek özünü belirleyen nitelik serf sömürüsüdür. Bu yüzden yazar "Poşehonye soylularının yaşamını, yani yüksek gelirli sosyete Rus yaşamından uzak ancak daha tipik olan orta sınıf toprak sahiplerinin yaşamını tasvir eder" (Mahmutoğlu, 2023: 104).

Poşehonye'nin günlük yaşam akışında yarı aç ya da fazlaca doymuş taşra sakinleri ile karşılaşmak mümkündür. Tyunkin, Poşehonye soylularının dünyasını devasa bir "mideye" benzetir, mutluluklarını ve amaçlarını onun doyurulmasında görür (Tyunkin 2009: 439). Taşra soylularının İncil'den uzak olmaları, İncil'in sosyal ve ahlaki öğretilerine karşı derin kayıtsızlığını da bu mide etrafında dönen yaşamlarından kaynaklanır: "[İncil] en kültürlü insanlara bile kapalı kalmıştı. Bunun nedeni İncil'in bir yargılama olması değil, sadece mide etrafında şekillenen yaşam sisteminin genel alçaklığıdır..." (Saltıkov-Şçedrin 1975: 70). Bu yaklaşıma rağmen Poşehonye sakinleri Ortodoksluğa bağlı olarak gün içerisinde kilise ayinlerine de zaman ayırır ve ibadetlerini kaçırmaz. Ancak dini unsurlar sadece ayin derecesine indirgenir: "Her Pazar özenle akşam yemeğine giderler, büyük bayramların arifesinde evde bütün gece ibadet ederler ve dualar okurlar, su ile kutsama yaparlar ve çocukların özenle kutsanıp eğilmelerine dikkat ederlerdi" (Saltıkov-Şçedrin 1975: 36). Bu bağlamda kilise ayinleri, taşra soylularının yaşamının önemli bir unsuru olsa da gerçek manevi içeriği ihmal edilir.

Roman karakterlerinin büyük bir çoğunluğunun yaşamı, başından sonuna kadar tüm tarihsel ve entelektüel gelişmelerden bağımsız olarak sunulur. Poşehonye soyluları kitaplardan, dergilerden, gazetelerden uzaktır ve okuma alışkanlıkları yoktur. *Moskovskiye Vedomosti* gazetesi sadece üç dört eve gelir. Dış politika bilinmez, gündem takip edilmez (Saltıkov-Şçedrin 1975: 333). Bu uzaklık, kapalılık, sınırlılık ve hayatı ıskalama romandaki karakterler ile özdeşleşerek Poşehonye soylusunun çocukluğundan itibaren hayatına boğulma ve darlanma hissi eşlik eder.

Poşehonye tasvirlerinde boğucu ve olumsuz bir hava hakimken yalnızca Slastyona halanın malikanesinde "güzel koku" (blagouhaniye) kelimesi kullanılır (Saltıkov-Şçedrin 1975: 147).

Saltıkov-Şçedrin, bu bağlamda doğanın ve çevrenin insanın iç dünyasındaki etkisini vurgular. Poşehonye sakinlerinde belirgin bir şekilde “bataklık” ve durgunluk hakimdir. Yazara göre neredeyse hiç kimse saf, samimi duygular sergilemez, insanlar cehalet ve bilgisizlik “bataklığında” varlığını sürdürür. Poşehonye’nin genel tipik görüntüsü her bir poşehonyelinin görüntüsüyle benzerlik gösterir. Poşehonye’deki gündelik yaşam, döngüsellik, zihinsel ve kültürel yaşamdaki sıradanlık ve cehalet ile nitelendirilir. Burada taşra yaşamı durağanlık ve değişmezlik ile nitelendirilir. Rus halkının yüzyıllardır süregelen köklü gelenek ve göreneklerine göre yaşama alışkanlığı, tipik bir Rus taşrasını simgeleyen Poşehonye’nin yıllarca süregelen ve değişmeyen gelenek ve görenekleri ile aynıdır.

Taşra yaşamı, edebiyatta evrensel bir tema olarak kabul edilir ve her ulusal edebi geleneğin içerisinde yer alır. İçerisinde yer verdiği karakterleri ile ulusal yaşamın ve zihniyetinin tipik özelliklerini yansıtmak ve dönemin hâkim konjonktürünü göstermek için sıkça kullanılır. Saltıkov-Şçedrin de Rus edebiyatına kazandırdığı eserlerinde, taşra yaşamının geniş bir panoramasını sunmuştur. Bu eserler, başkent odaklı metinlerde tam gözlemlenemeyen toplumsal ruh halinin anlık bir kesitini de sunarak, Rusya’nın sosyal ve kültürel tarihine dair önemli ipuçları verir. Bu bağlamda Saltıkov-Şçedrin, *Poşehonye Eski Zamanları* adlı yapıtında tarihçi olarak rol almıştır. Yazar, kapalı bir kronotop olan taşra portresi üzerinden taşra yaşamının tekdüze varoluş betimlemeleri ile zamanın durmuşluğunu açık ve eleştirel bir şekilde resmeder. Poşehonye portresi, zamanın akışından soyutlanmış gibi görünse de kültür ve vahşet arasındaki çatışmanın varoluşsal verilerini sunarak gerçek renklere boyanmış geçmişin sahneleriyle doludur. Yazarın yarattığı bu portre, serflik üzerine kurulu Rus taşrasının tarihini yansıtan bir imge ve temsili haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Ciobanova N. (2019). *Mekân/Zaman Bağlamında İvan Gonçarov’un Romanlarında Taşra*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dmitrenko S.F. (2022). *Saltıkov (Şçedrin)*. Moskva: Molodaya gvardiya.
- Lotman Yu. (1988). *V şkole poetičeskogo slova. Puşkin, Lermontov, Gogol*. Moskva: Prosveşçeniye.
- Mahmutoğlu İ. (2023). *M. Ye. Saltıkov-Şçedrin’in Roman Sanatında Rus Taşra Soylu Yaşamı*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Makaşin S. (1989). *Saltıkov-Şçedrin. Posledniye godı. (1875-1889)*. Moskva: Hudojestvennaya literatura.
- Saltıkov-Şçedrin M. Ye. (1973). *Sobraniye soçineniy v 20 tomah. Tom 15*. Moskva: Hudojestvennaya literatura.

Saltıkov-Şçedrin M. Ye. (1975). *Sobraniye soçineniy v 20 tomah. Tom 17*. Moskva: Hudojestvennaya literatura.

Tyunkin K. (2009). *Saltıkov-Şçedrin*. München: ImWerdenVerlag.

Uşakov D.N. (1939). *Tolkoviy slovar russkogo yazıka*. Tom III. Moskva: Gosudarstvennoye izdatelstvo inostrannıh i natsionalnıh slovarey.

COLORONYMS IN THAI, KAZAKH AND RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF THE NATIONAL LINGUISTIC CULTURE

Prantawan Anankarnkit, Chayanan Sujaree⁶⁴

ULUSAL DİL KÜLTÜRÜNÜN YANSIMASI OLARAK TAY, KAZAK VE RUS DİLLERİNDEKİ RENK ADLARI

Özet: Bu makalede yazarlar Tay, Kazak ve Rus dillerindeki renk adlarını karşılaştırmalı olarak ele almaktadırlar. Yazının başında her dilin kendi içindeki “olumlu” ve “olumsuz” renkleri tanımlanmaktadır. Renklerdeki bu farklılığa etki eden sebeplerden (kültürel, dini, geleneksel) bahsedilmektedir. Renk adlarının belirli özelliklerine dikkat çekilmiştir. Yazarlar, dünyanın tüm kültürlerinde ve dinlerinde rengin her zaman sembolik bir anlama sahip olduğu yönünde ayrıntılı bir sonuca varmışlardır.

Anahtar kelimeler: Renk adları, dil kültürü, anlam.

КОЛОРОНИМЫ В ТАЙСКОМ, КАЗАХСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ КАК ОТРАЖЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация: В данной статье авторы рассматривают колоронимы в сравнительном аспекте в тайском, казахском и русском языках. Определены «благоприятные» и «неблагоприятные» цвета в языках. Рассматриваются причины, влияющие на различие цветов, специфические особенности названий цветов во всех культурах и религиях мира.

Ключевые слова: Колоронимы, лингвокультура, значение.

⁶⁴ 3rd year students of the Faculty of Philology, Specialties 6 B01718 – Russian language and literature Thammasat University, Pathum Thani Thailand, pprrtwn@gmail.com, chayanansj2@gmail.com, Scientific supervisor – M.K. Sharipova

Introduction

The connection of color meanings (coloronyms) with certain culturally fixed emotional states and situations allows us to consider color designation as a kind of "concept of worldview", understood as a cross-cutting image, significant for national worldviews. One of the actively developing areas of modern linguistics is the study of the language of perception, that is, the system of linguistic representations of the physiological indications of the five senses. The connection of color meanings (coloronyms) with certain culturally fixed emotional states and situations allows us to consider color designation as a kind of "concept of worldview", understood as a cross-cutting image, significant for national worldviews [1, 60]. Thailand – The belief in the auspiciousness of flowers has been closely intertwined with Thai culture for many centuries, colors in Thailand are formed under the influence of religion, especially Buddhism and Brahmanism. Thai culture and its views on colors can be divided into two types: favorable and unfavorable. The ideas about colors in Thailand are associated with religious overtones, they act with the meaning of "favorable" and "unfavorable" colors [2].

Favorable colors include: Yellow: A symbol of wisdom, peace, tranquility and enthusiasm. This color is associated with those who adhere to the moral values of Buddhism, such as "monks". Thai beliefs state that anyone who wears yellow clothes is probably a monk. Yellow is also considered a symbol of Buddhism, similar to gold, which is manifested in Buddha statues and sacred sites in Thailand. In addition, yellow is associated with protection from dangers, as it is the color of the brightness of the flame, which helps to navigate in the dark. White: Represents truth, purity, honesty and loyalty. This color symbolizes immortality and the transition from this world to the next, according to the belief in rebirth according to Buddhist teachings. Those who are close to the Triple Gem of Buddhism often wear white at religious ceremonies as a sign of commitment to the «Dhamma»; Unfavorable colors include: Black: Conveys the meaning of death, sadness and mourning, is considered the color of negative energy, dark and devoid of life. It is commonly used in religious ceremonies, especially funerals. Red: Symbolizes human desires and immorality, representing hatred, cruelty and change. It is often associated with bloodshed and death. In Buddhism, red also symbolizes hell and sin [3]. People here believe in luck and bad luck in everyday things, giving things meaning according to beliefs. They can be divided into coloronyms that contain the meaning of "favorable" colors, for example, the following colors can be attributed here: White, symbolizing daytime, is a color embodying happiness, benevolence, purity and purity, with white daisies symbolizing mutual love, the color of their parents' hopes and dreams; for example, "ana" translates as good wishes, and "khan" literally means "pure soul". This is the color of the Kazakh wedding dress. It also embodies a food culture such as white powder, white milk and white kefir. Red means beauty and youth. Brown – peace, warmth and security of Kazakhstan. It also represents neutrality.

Blue is the color of the flag of Kazakhstan, symbolizing the sky. Freedom to fight for the future, like the word "kokotman", means "very powerful" [4]. A distinctive feature of the Turkic languages is the so-called "Turkic color blindness", that is, the designation with one word kök of colors such as blue, light blue, green, gray. For example, in Slavic languages these are independent color lexemes. But despite the fact that "Turkic color blindness" is a common Turkic trait, this does not mean that the composition of color meanings and their speech behavior are the same in all Turkic languages [5]. The yellow color symbolizes wisdom, abundance of seeds and wealth, like the yellow color on the flag of Kazakhstan with the image of the sun. The green color symbolizes pride and hope. This is a symbolic color of youth and Kazakhstan's entry into spring. The unfavorable color of Kazakhstan is black. It's a symbol of bad things. Russia – Every culture has its own beliefs related to the favorability of flowers, and Russia is no exception. Traditional and respected colors bearing semantic meaning in Russian traditional culture are white and red. The brightest and most positive color in Russia is red. In Russian culture, the color red has been important since the days of Old Russia (Soviet) and became famous in the early 20th century. It has been identified as a color associated with the political ideology of the Communist Party. After the Bolshevik Revolution of 1917, red became the color of the Russian flag until 1991, symbolizing the existence of the Soviet Union. This connection is obvious in modern Russian, where the term for a beautiful girl or woman is "pretty woman", while a handsome and good man is called "handsome". When complimenting a pretty girl or woman, men use "beautiful" and "handsome". In addition, many places in Russia also use red as their main decoration- the names of the city, such as Krasnodar or the main square of Moscow, also known as "Red Square". In the past, it was believed that the square got its name not because of the presence of red buildings, but because of the outstanding beauty of the structures themselves. Handicrafts such as the towel and khokhloma contain red berries such as viburnum opulus as an integral element of Russian folk culture. This color appears in many Russian folk songs, the most famous of which is "Kalinka". Russian Easter eggs are often painted red, and the color red plays a vital role in the Russian Orthodox Church, as evidenced by Russian icons [6]. Currently, the following interpretation of the colors of the Russian flag is most often (unofficially) used: white means peace, purity, purity, perfection; blue is the color of faith and fidelity, constancy; red symbolizes energy, strength, blood shed for the Fatherland.

Conclusion

As we can see, color has always had a symbolic meaning in all cultures and religions of the world. Verbal units denoting color also acquired symbolic meanings.

The color serves:

- to indicate and express emotions: black is the color of mourning in most countries; see also verbalized: black thoughts, black thought, black envy;
- to denote spiritual and moral qualities: a bright soul, a black person, a white one – a symbol of inner purity, sinlessness: angelic vestments, the bride's wedding outfit;
- to denote personal qualities: a bright mind, a clear mind, a bright personality, etc.

REFERENCES

Kharchenko, V.K. (2009) Prospects of sensory linguistics development. *Theoretical Problems of Modern Linguistics*. P. 60-67. Voronezh: "İstoki" Publishing House.

Chalermchai S. *Colors in Thai Culture and Beliefs*. URL: <http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects>

Thai Color URL: <https://www.monstermom.net> p.5404

North American Academic. *Symbolism and Semantics Colors in Kazakh Culture*. URL: <https://www.researchgate.net/>

Baskakov N.A. (1952). *On the issue of Turkic languages classification*. *İzv. AN SSSR. Dept. of Literature and Language*. Vol. 11, Iss. 2. P. 121-134.

Mikheev A. *Color symbolism in the Russian language*. URL: <https://www.rbth.com>

NUMERONYMS IN THAI, KAZAKH, RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF THE NATIONAL LINGUISTIC CULTURE

Pawaritsara Tehawiwatkun, Nutchaya Kanpoom⁶⁵

ULUSAL DİL KÜLTÜRÜNÜN YANSIMASI OLARAK TAY, KAZAK, RUS DİLLERİNDE SAYI ADLARI

Özet: Bu makalede yazarlar, Tayca, Kazakça ve Rusçadaki rakamları karşılaştırmalı olarak ele almaktadırlar. Yazarlar, söz konusu dillerdeki “şanslı”, “şanssız”, “mutlu”, “olumsuz” vb. sayı

⁶⁵ 3rd year students of the Faculty of Philology, Specialties 6 B01718 – Russian language and literature Thammasat University, Pathumthani, Thailand, auntechwiwatkul@gmail.com, nutchayabam563@gmail.com, Scientific supervisor – M.K. Sharipova

adlarını tespit etmekte, bu tür adların nedenleri isimlendirilmekte ve sayıların anlamlarını incelemektedir.

Anahtar kelimeler: Sayı adlar, dil kültürü, anlam.

НУМЕРОНИМЫ В ТАЙСКОМ, КАЗАХСКОМ, РУССКОМ ЯЗЫКАХ КАК ОТРАЖЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация: В данной статье описаны числительные в сравнительном аспекте в тайском, казахском и русском языках. Выделены «счастливые», «небезучие», «счастливые», «неблагоприятные» значения нумеронимов, названы их причины таких наименований, описана нумерологическая семантика чисел.

Ключевые слова: Нумеронимы, лингвокультура, значение.

Introduction

Numeronyms are words whose elements are replaced by consonant numbers, or combinations of words and numbers, where the number carries a certain semantic meaning. Number and numerical relations often serve as the explicit basis of various cultural and social concepts. Numerological semantics can have both a general cultural character and be culturally specific, that is, have ambiguous evaluative content in different linguistic cultures. This is explained, on the one hand, by the universality of the primary nomination of numeronyms, which is due to the direct function of number – to name the number, the order of objects, as well as the objective laws of the development of human society and science. On the other hand, the peculiarities of the historical and cultural development of national thinking determine the specifics of the evolution of the concept of number and its evaluative perception by representatives of a particular linguistic and cultural community. Conceptualization and categorization of the world in language in the psycholinguistic, linguocultural, and communicative aspects of folk culture, the number, in addition to its abstract and ordinal meaning in folk numerology and folk axiology, "becomes the object of evaluation and symbolization" [1, 207].

Numeronyms in Thai language. Most numbers in Thai are related to Buddhism and culture. Buddhism was born in India, which has spread its influence throughout the Indian subcontinent, including Thailand, which is why Thailand is a country that accepts Buddhist beliefs. Each culture interprets the meaning of numbers in its own way, but this does not make them less significant. Even in ancient times, people attributed a mystical meaning to numbers. For example, in Buddhism, the number seven means: connection with the Lord Buddha, birth, ready to walk along the lotus flower 7 steps instead of the meaning of enlightenment, for

example, there is an expression "Then please the animals from the seven lands or in the people where the pillars of the Wesson people", 7 animals must be sacrificed in the ceremony, namely: elephants, horse, cows, slaves, slave girl, male slaves, chariot and 700 concubines. The seven steps of the Buddha symbolize the ascent to the seven cosmic steps that transcend time and space. Number eight is completeness, the totality of all possibilities, "balancing the cosmic function." Number nine is a heavenly number, the highest spiritual power. Number forty is of great importance in Buddhism. Most Hindu prayers contain 40 slokas (couplets). The most common of them is considered to be Hanuman Chalisa, which consists of 40 verses. Representatives of Hinduism believe that with the help of this prayer, even the most difficult problems can be solved. The influence of numbers on the branch of Buddhism can be traced in meditation practices. So in Visuddhimagga meditation, its participant is invited to concentrate on 40 subjects, among which are natural objects, gods, body processes and sensations"

Numeronyms in Kazakh language. Number three- The numerym three speaks of perfection, it is considered the most favorable figure. Three and a quarter add up to the number seven. This is the most magical number; it is revered by many elders. For Kazakhs, this is also a special number, there is completeness in it. For example, in the Kazakh language, the verb "zhetu" is translated as "finish, achieve, grow up, accomplish". Cf.: "er zhetu, boy zhet, boyzhetken" – "grow up, mature", "armanyn zhetu, maksatyna zhetu" – "achieve your dreams, realize plans", in the Kazakh language there is a saying "Zhol muraty – zhetu" – "the meaning of the road is its finish"; Number seven- The commemoration is held on the seventh day. Memorial cakes-shelpeks- are prepared in the amount of seven pieces. The steppe law was called "Zheti jargy". Everyone should know their ancestry before "Zheti ata" so that there is no incest. On the Nauryz holiday, nauryz-kozhe is cooked, where the number seven is also present, because this dish consists of seven components. Number nine among the Kazakhs is mainly associated with the wedding ceremony. Recently, the ancient board game "togyz kumalak" has been gaining popularity- nine pebbles, it looks like a game of chess. Number forty- When a child turns 40 days old. The girl is banned from forty houses. After the death of a person, they commemorated him seven, forty days later, a year later." Numeronyms in Russian language. Number three has been liked by Russians since ancient times and has a special meaning for them. Russians say the Russian saying "God loves the Trinity" when I advise someone to do something for the third time, which carries the meaning of wishing good luck; proverbs: "remember three things: pray, endure, work"; "up to three times forgive". In the Russian language, such stable expressions are recorded as "to bend (whom) to three deaths...", "to bend to three deaths". Number Nine- In everyday life and vocabulary, the number 5 falls with the words "five", "Friday", "five", in symbolism – with a five- pointed star. Another symbol that is associated with the five is the Christian cross: five dots form it. Number seven - The Russian nation considers the number "seven" to be a mythical and lucky number, found in Russian proverbs, sayings, phraseological

units, stable expressions and even in folk tales, for example, "measure seven times – cut once"; "for a dear friend, seven versts is not a neighborhood"; "seven nannies have a child without an eye"; "seven Fridays in one week"; "seven do not wait for one"; "seven troubles – one answer"; "seven in the family, eight of them are big"; "seven corporals over one"; "seven sweat has gone down"; "to work (to work) to the seventh sweat"; "seven wonders of the world, to be in seventh heaven with happiness"; "seven-wool boots"; "seven heroes"; "seven-colored rainbow"; Russian numerical world "seven" is considered the most magical, wonderful, even a special number, expressing the meaning of "many, many, great pleasure, happiness". Number nine- Nine often appears in Russian legends, but at the same time it is associated with the three. In Slavic fairy tales, a snake has not only three, but three times three heads, which the hero must cut down with a mace sword.

Conclusion

Thus, the attitude to numbers among the Thai, Kazakh, and Russian nations is different, the culture of numbers shows internationality and nationality under the influence of natural conditions, different customs, traditions, habits, different religions, superstitions, beliefs, and other factors. In general, these numeronyms act with the meaning of "favorable", "lucky", "lucky" number.

REFERENCES

- Tolstaya S.M. (2011). Semantic categories of culture: *Essays on Slavic ethnolinguistics*. Ed. 2-E. 300s M.: Book house "LIBROCOM".
- Vladimir Orlov. *Thai numbers: how to count in Thai, spelling and pronunciation*. URL: <https://grandisvillas.ru>
- Voltaire. *Thailand's Lucky Number*. URL: <https://americanexpatchiangmai.wordpress.com>
- Dossymbekova R. *Linguocultural Aspects of Numerology in the Kazakh and Chinese Languages*. URL: <https://pdf.sciencedirectassets.com>
- We determine our lucky number by date of birth a simple way*. URL: <https://amurmedia.ru>
- Which numbers were considered "lucky" numbers in Russia?* URL: <https://weekend.rambler.ru>

GASTRONOMY IN THAI, KAZAKH, RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF NATIONAL LINGUO CULTURE

*Nattawat Jetiyanun*⁶⁶

ULUSAL DİL KÜLTÜRÜNÜN YANSIMASI OLARAK TAY, KAZAK, RUS DİLLERİNDE GASTRONOMİLER

Özet: Bu makalede yazar Tay, Kazak ve Rus dillerindeki gastronomileri ulusal dil kültürünü yansıması açısından incelemektedir. Yazar, Tayland, Kazakistan ve Rusya'nın ayırt edici özelliği olan yemeklerin özel adlarını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Gastronomiler, dil kültürü, anlam.

ГАСТРОНИМЫ В ТАЙСКОМ, КАЗАХСКОМ, РУССКОМ ЯЗЫКАХ КАК ОТРАЖЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРЫ

Аннотация: В данной статье автор рассматривает гастрономии в тайском, казахском и русском языках в аспекте отражения национальной лингвокультуры. Автор показывает конкретные названия блюд, которые являются визитной карточкой стран Таиланда, Казахстана и России.

Ключевые слова: Гастрономии, лингвокультура, значение.

Introduction

Gastronomy is a science that studies the relationship between the culture of nations and the dishes and drinks. The scope includes: the art of preparing, combining and serving rich, delicate, authentic and appetizing dishes and drinks; cooking styles and technologies; territorial specificity of dishes and products that make up the dishes; subtleties of culinary art in specific territories. It is also one of the ways to "get to know the social, cultural, religious, historical and economic characteristics of a given geographical area ... includes dynamic and static activities, in particular not only the tasting of food and drinks, but also all activities related to local products, culture and heritage" [1].

Gastronomy of national cuisines is of particular interest. Each nation has its own special popular national cuisine. In each such cuisine one can find the characteristics of the culture of the people, passed on from generation to generation.

⁶⁶ 3rd year student of the Faculty of Philology Specialties 6B01718–Russian language and literature Thammasat University, Ayutthaya Thailand, natthawatjet2001@gmail.com, Scientific supervisor – M.K. Sharipova

Nothing characterizes any nation more than its cuisine. The study of national cuisine is understood as a social phenomenon that acts as a conductor of national identity. National cuisine is a set of culinary customs, traditions, and local food products. Over time, it is subject to transformations, but, nevertheless, leaving its own basic ideas about food intake unshakable [2, 172].

Gastronomy is a reflection of the culture of a people and gives a primary idea of it. The pleasure of eating helps to spread a positive image of the people. What dishes are the hall mark of Russia, Kazakhstan, Thailand? Thai dishes come in different types: spicy, sweet and sour. The most popular Thai food is *Tom Yum Goong*. Tom – means “boil”, Yam “spicy salad”. If shrimp is added to the dish, it’s called TomYumKung, fish–TomYumPla, chicken- Tom Yam Kai.

Dish – *Pad Kra Pao*, the word Pad means "fried " and Kra Pao is the Thai name for holy basil, which is one of the main ingredients in local dishes. *Pad Kra Pao* this menu is one of the most popular menus in Thailand. Thais eat this dish almost every day, such as breakfast, lunch and dinner. The reason why Thais always eat the dish is because it is easy to eat any time. Pad Thai means “free” in Thai, so the ingredients added depend only on the taste preferences of the cook, but this dish is not easy to prepare. The word "eat " is translated from Thai "to eat rice" [3]. The reason why Thais eat this kind of food is because there are many rivers in Thailand, such as the Chao River Praya or Pasak River, so shrimp, fish and other important vegetables. This food is the national food of the Kazakhs, which is eaten with bare hands. Beshbarmak ingredients: horse meat, lamb onion, flour, egg, carrots, bay leaf. Particular attention is paid to the order in which the meat is served. “Bass tabak” is a main dish with meat. It is usually served to respected guests, the elders of the family. There is also “kos tabak”. The largest beshbarmak in Kazakhstan was prepared during the celebration of Capital Day, July 6, 2015. The total weight of the dish was 736.5 kilograms. Then representatives of the Guinness Book of Records recorded a new record. Kazy- fat from the peritoneum, used in the preparation of delicious homemade horse meat sausage among a number of Turkic peoples. Boursaks- This is a traditional Kazakh national flour product, without which a festive table is not complete, symbolize the sun and happiness among nomadic peoples. Shelpeks are flatbreads that used to replace bread for nomads; for Friday prayers, when remembering ancestors, when guests are expected, traditionally they are made in seven or nine pieces. Kuyrdak- hot, fatty roast made from lamb, beef, horse meat, mainly liver, kidneys, heart, and tail fat. Kespe is a Kazakh dish, translated from Kazakh as broth. Nauyryz-kozhe is a hearty, rich soup, is a symbol of prosperity and abundance in the coming new year among the Kazakhs [4].

Russian cuisine is famous for its satiety. A Russian dinner consisting of three courses creates a trait of hospitality in a Russian person for a foreigner. Soups predominate in Russian cuisine;

they bear the honorary title of first courses, although they are not served first in order, but after cold and hot appetizers. Soups in Russia are prepared in a variety of ways-borsch, cabbage soup, rassolnik, ukha, solyanka, okroshka, etc. Dumplings are considered the first Russian dish. Dumplings- This is the national dish of Russia. These are puff pastry dumplings, usually stuffed with minced meat and wrapped in a thin pasta-like dough. They can be served separately, spread with butter and topped with sour cream, or in soup broth. Dumpling ingredients: salt, pepper, milk, cold water, egg, flour, ground beef/pork, yellow onion.

Borsch is a beetroot soup that originated from Ukraine and quickly became a Russian specialty. To many Westerners, beets may seem like an odd base for soup, but there are many reasons why this hearty soup is one of Russia's most famous dishes. It's full of meat and steamed vegetables including cabbage, carrots, onions and potatoes. Wed: Borscht Yes, porridge is our food. Solyanka- This is a thick soup, which is large enough that you can prepare it yourself. "A truly Russian dish-porridge. No wonder the proverb "Porridge is sour mother" is popular in Russia. Porridge always took pride of place on the table. A tall time in Russia, bread was treated with great respect: they called bread "the sun", "the master"; Guests in Rus 'were always greeted with bread and salt. "Bread and salt!" - this is exactly how they greet respected guests in Russia even now, presenting them with a loaf of bread with a salt shaker; they also present it to newlyweds at their wedding, and they, according to custom, bow to the loaf. In Russian bread baking there are many original and unusual products for European and Eastern countries. Let's try to list them: loaves, buns, pancakes, pies, cakes, ginger bread, bagels, crackers, liver. Maslenitsa, when they said *good bye* to the winter, they always baked pan cakes, for Easter they prepared Easter cakes, and in the spring, when the first birds fly, they baked "larks" – small "bread" birds with raisins in eyes. "Pies are truly Russian food, which has no analogues in any of the world's cuisines, and it's not for nothing that proverbs and sayings associated with pies are so popular in Russia: "The hut is red with its corners, and lunch is with pies." The role of pies in family traditions and ritual is especially great. Also, the pie was the center of the birthday table, and they called it the "birthday boy": "Without a pie, there is no name day!" [5]. Russia is a huge country, and each region has its own way of life, climate, and a wide variety of food.

Gastronomic preferences vary in different countries, for example: game is one of the main components of the berries, fruits; vegetables [6].

Conclusion

As we see, the main factors influencing a person's attitude towards food, his choice of basic food products and methods of preparing and consuming food are:

1. natural and climatic conditions;
2. geographical and territorial location;
3. customs and tradition so ethnic groups;
4. religious views.

REFERENCES

Alexandrova M.S. *Conceptual model of building a gastronomic brand of tourist territories food*. URL : <https://ras>.

Egorova O.A. (2021). *The paradigm of people's cooking as an important component of material culture (based on Russian fairy tales)*. 173p. — P. 164-172. Nizhny Novgorod: "Open Knowledge".

Thai food [Electronic resource]. URL: <https://horosho-tam.ru/tailland/>

Kazakh food [Electronic resource]. URL: <https://www.advantour.com>

Russian food [Electronic resource]. URL: <https://www.advantour.com>

Teremova, R. M., Gavrilova, V. L., Belous B. S. [and others]. (2021). *Intensive Russian language course for foreign students: textbook*. 240 p. St. Petersburg: Russian State Pedagogical University named after. A. I. Herzen.

ZOONYMS IN THAI, KAZAKH, RUSSIAN LANGUAGES AS A REFLECTION OF THE NATIONAL LINGUISTIC CULTURE

*Wanghamklang Maruai, Saentamyae Taiphop*⁶⁷

ULUSAL DİL KÜLTÜRÜNÜN YANSIMASI OLARAK TAY, KAZAK, RUS DİLLERİNDE HAYVAN ADLARI

Özet: Bu makalede yazarlar Tayca, Kazakça ve Rusça dillerindeki zoonimleri incelemektedir. İncelenen kültürlerdeki zoonimlerin yeri ve özellikleri saptanmaya çalışılmıştır. Olumlu nitelikleri simgeleyen fil, at ve ayı zoonimlerinin karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Yazarlar ayrıca etnokültürel, tarihi ve etimolojik bilgiler vererek, hayvanları ifade eden kelimelerin dünyanın tüm dillerinde en eski kelime dağarcığı katmanına ait olduğunu ve farklı dillerdeki anlamlarının özelliklerini yansıttığını tespit etmiştir.

Anahtar kelimeler: Zoonimler, dil kültürü, anlam.

⁶⁷ 3d year students, Pathum Thani Thailand Specialties 6 B01718 – Russian language and literature Thammasat University, madina_pgu@mail.ru, Scientific supervisor – M.K. Sharipova

ЗООНИМЫ В ТАЙСКОМ, КАЗАХСКОМ, РУССКОМ ЯЗЫКАХ КАК ОТРАЖЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация: В данной статье авторы рассматривают зоонимы в тайском, казахском и русском языках. Определить место и особенности зоонимов в рассматриваемых культурах. Проведен сравнительный анализ зоонимов слон, лошадь, медведь, которые символизируют положительные качества. Авторы также приводят этнокультурную, историческую и этимологическую информацию, определяя, что слова, обозначающие животных (зоонимы), относятся к древнейшему пласту лексики всех языков мира и отражают специфику своих значений в разных языках.

Ключевые слова: Зоонимы, лингвокультура, значение.

Introduction

The white elephant occupied a special place in the life of the Thais. Any white elephant found in the wild was required to be handed over to the king. The white elephant served as a symbol of royal power. If there was a white elephant in the kingdom, it was believed that the country was destined for prosperity, prosperity and happiness. The white elephant is an element of prestige and belongs to the king, so all the animals caught were presented to him and this was considered a great honor. White elephants are still highly valued today. They are kept at the expense of the royal treasury and cannot be used as working animals. Thailand is the “kingdom of the white elephant”. It is smaller in size than the African one, has not such large ears.

Nowadays they are under state protection. Elephants are highly developed, intelligent and sensing animals. Together they protect elephant calves, help their relatives in trouble, grieve for their dead brothers, learn quite easily and follow commands, love to play ball, and enjoy swimming, can swim. March 13 is an official holiday in Thailand- Elephant Day. When in many places, in temples, monasteries, national parks, reserves, colorful holidays are held with elephant performances for the public and with treats given to them. In Thailand, the best qualities are associated with the elephant, inherent in man. Comparison with an elephant is a compliment. In Russian there is a saying “like an elephant in a china shop,” which means “the slowness and clumsiness of an elephant.” In fact, the actual behavior of an elephant does not correspond to this saying. The elephant is an intelligent and amazingly graceful animal. He is aware of his size and power, so he tries to step carefully and not hurt those who are nearby. The elephant's gait is majestic and cautious. The white elephant is considered as a sacred creature, it is a sacred animal in both Hinduism and Buddhism- the second heritage of Ancient India, adopted by the Thais- the religion professed by the majority of the population of Thailand. Buddhist legend says that the birth of Prince Siddhartha Gautama, the future

Buddha, was preceded by a dream of his mother Maha Maya, as if a white elephant with six tusks and a white lotus in its trunk entered her right side. According to the law, the sacred royal white elephant cannot be worked, it cannot be sold, or given as a gift to kill. Ganesha is an elephant-headed baby, whose sculpture can be seen in many temples in Thailand. In Thai, his name is Phra Phi Kane or Phra Phikhanesawora. It is believed that an elephant's mother is the elephant's hind legs, and the children are the elephant's tail. Ganesha is considered the patron saint of writers, travelers, and traders. You can gain his favor by bringing him offerings of fruits and sweets. Ganesha, as the patron of creative professions and arts, is the emblem of the Department of Fine Arts. “The white elephant is born only in the jungle” ช้างเผือกเกิดในป่า means “good is hard to find. You can't problems. “Riding on an elephant to catch grasshoppers” ช้างจับตั๊กแตน – “from a cannon at sparrows.” “Buy a white elephant”- buy something that requires a lot of expense, “Don't stand next to an angry elephant.” "There is no running elephant by the tail stop. The Thais say: “If there were no elephant, the history of Thailand would have to be rewritten” [1]. Cattle breeding as the main occupation of the nomadic Turks was reflected in the names of animals and numerous pastoral terms. “The names of animals, especially domestic ones (camel, cow, ram, horse), with which the Turkic-speaking peoples dealt for thousands of years, formed word-forming nests that contain all aspects of the life of the people associated with this animal, its role in the economy of the people. This is especially noticeable in the names of sheep and horse, on the basis of which numerous new words are formed both synthetically and analytically” [2, p. 64].

In the Russian language, the word mare is used, without specifying in its meaning the sign “foaled- unfoaled”. In the Kazakh language, a one-year-old is called kulyn, a two-year-old is called tai, which are not yet particularly suitable for performing any work, i.e. still small, hence the affectionate names kulynym, kulynshak, tayym, translated as “my foal.” The horse was perceived by nomads as a messenger of heaven or a heavenly inhabitant with magical properties. Therefore, he acted as a talisman, a protector from misfortunes and illnesses, and it is also a force capable of ensuring the revival of life. The closeness of man and horse on Kazakh soil has deep roots [3].

In both Russian and Kazakh culture, horse/horse denotes an experienced person: An old horse will not spoil the furrow. Although old in years, but full of high aspirations is used to describe people who are still ambitious even though they are already old. Good horses keep on plowing, good cattle keep plowing- to describe a hardworking person. The cow feeds the whole family, the house is supported by her. In the Russian consciousness, it is again not social, but family well-being that dominates.

The bear has a symbolic meaning in Russian culture. There are a huge number of bear species in Russia, and all of them have a positive, sometimes ironic assessment.

The totem, which is a symbol of Russia and Russians as a nation in the world, is of a warlike nature: Make friends with the bear, but hold on to the axe. It's good to tease a bear out the window. Thus, he is called the king of the forest, the owner of the house: Two bears cannot get along in one den; The owner of the house is like a bear in the forest. It is interesting that in Russia a bear can also symbolize the groom; if a girl dreams of a bear in a dream, it means she is getting married [4].

Conclusion

So, when comparing the symbolic meanings of the basic images of animals, we can conclude that animal symbols are an important part of the culture of many countries, they reflect the history, nature and culture, traditions of peoples, and also play an important role in national unity.

REFERENCES

- Fomicheva E.A. (2021). Kingdom of the White Elephant: Historical, Cultural and Religious Significance of the Elephant in Thai Society. *Southeast Asia: Current Problems of Development*. Volume I, No. 1 (50). – pp. 220–231.
- Musaev K.M. (1975). *Vocabulary of Turkic languages in comparative light (Western Kipchak group)*. 253 p. M.: Nauka.
- The image of a horse in the dombra kyuis of the Kazakhs of China*. URL: <https://elibrary.ru/>
- Ju Chuanting. Differences and integration of the symbolic meanings of animals in the Chinese and Russian national cultural traditions (using the example of proverbs and sayings). *World of science, culture, education*. No. 5 (72) 2018. – P.559-560.

III. ULUSLARARASI BİLİMSEL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE RUS DİLİ, EDEBİYATI VE KÜLTÜRÜ

*(Varlam Şalamov'un kaleminden
GULAG gerçekleri)*

Düzenleyenler:

Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü
Rossotrudničestvo Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği

25-26 Nisan 2024

10.00

Anadolu Üniversitesi
Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi,
Eskişehir

* Sempozyum hibrit formatında gerçekleştirilecektir.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

**АНАТОЛИЙСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ГУМАНИТАРНЫЙ ФАКУЛЬТЕТ
ОТДЕЛЕНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ
ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО РОССОТРУДНИЧЕСТВА В ТУРЕЦКОЙ
РЕСПУБЛИКЕ**

**III Международная научная студенческая конференция
«РУССКИЙ ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, КУЛЬТУРА: ОТ ПРОШЛОГО К
НАСТОЯЩЕМУ»,
посвящённая творчеству Варлама Шаламова**

**25-26 апреля 2024 г.
г. ЭСКИШЕХИР, Турция**

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
ROSSOTRUDNİÇESTVO TÜRKİYE CUMHURİYETİ TEMSİLCİLİĞİ**

**III. ULUSLARARASI BİLİMSEL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU
“GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE RUS DİLİ, EDEBİYATI VE KÜLTÜRÜ”
(Varlam ŞALAMOV’un kaleminden GULAG gerçekleri)**

**25-26 Nisan 2024
ESKİŞEHİR**

SEMPOZYUM PROGRAMI / ПРОГРАММА КОНФЕРЕНЦИИ

(Sempozyum hibrit formatında gerçekleştirilecektir. Конференция будет проводиться в гибридном формате.)

Tarih / Дата:	25.04.2024
Yer / Место проведения :	Anadolu Üniversitesi, Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi, Kırmızı Salon ve Mavi Salon / Анатолийский Университет, Центр культуры и искусства им. Ататюрка. Красный Салон и Синий Салон
09.30 – 10.00:	Kayıt / Регистрация
10.00 – 11.00:	Açılış / Открытие конференции <ul style="list-style-type: none">• Varlam Şalamov'un eserlerinden oluşan gösteri / Литературно-музыкальная композиция, посвящённая памяти В. Т. Шаламова. Açılış Konuşmaları / Приветственные выступления <ul style="list-style-type: none">• Prof. Dr. Makbule SABZİYEVA, Anadolu Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı / Марбуля САБЗИЕВА, проф., доктор наук, Заведующая отделением Русского языка и литературы Анатолийского университета.• Prof. Dr. M. Erol ALTINSAPAN, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dekanı / М. Эрол АЛТЫНСАПАН, проф., доктор наук, Декан гуманитарного факультета Анатолийского университета.• Doç. Dr. Aleksandr SOTNİÇENKO, "Rossotrudniçestvo" Federal Ajansı Türkiye Cumhuriyeti Temsilciliği Başkanı / Александр СОТНИЧЕНКО, кист.наук, Руководитель представительства Федерального агентства «Россотрудничество» в Турецкой республике.• Prof. Dr. Fuat ERDAL, Anadolu Üniversitesi Rektörü / Фуат ЭРДАЛ, проф., доктор наук, Ректор Анатолийского университета.
11.00 – 12.00:	Misafir Konuşmacıların Sunumları / Выступления приглашённых спикеров: <ul style="list-style-type: none">• Sergey SOLOVYOV, Varlam Şalamov uzmanı, Rusya Bilimler Akademisi Rusya Tarihi Enstitüsü Kıdemli Araştırmacısı, 'shalamov.ru' internet sitesinin genel yayın yönetmeni. / Сергей СОЛОВЬЁВ, исследователь-шаламовед, старший научный сотрудник Института российской истории РАН, главный редактор сайта 'shalamov.ru'.• Olga KLYUÇARYOVA, gazeteci, sanat eleştirmeni, tiyatro uzmanı, 'shalamov.ru' sitesi üyesi. / Ольга КЛЮЧАРЁВА, журналист, искусствовед, театровед, участник сайта 'shalamov.ru'.
12.00 – 13.30:	Öğle Yemeği Arası / Перерыв на обед
13.30 – 15.00:	I. Oturum / Заседание секции I
15.00 – 15.30:	Çay-Kahve Molası / Кофе-брейк
15.30 – 17.30:	II. Oturum / Заседание секций II
17.30 – 19.00:	Şehir Gezisi (Odunpazarı) / Экскурсия по городу (Район Одунпазары)

SEMPOZYUM PROGRAMI / ПРОГРАММА КОНФЕРЕНЦИИ

(Sempozyum hibrit formatında gerçekleştirilecektir. Конференция будет проводиться в гибридном формате.)

Tarih / Дата:	26.04.2024
Yer / Место проведения :	Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Salon 20 ve Salon 21 Анатолийский Университет, Гуманитарный Факультет, Зал No 20 и Зал No 21
09.30 – 12.00:	III. Oturum, Salon 20 ve Salon 21 / Заседание секций III, Зал No 20 и Зал No 21
12.00 – 13.30:	Öğle Yemeği Arası / Перерыв на обед
13.30 – 15.00:	IV. Oturum, Salon 20 ve Salon 21 / Заседание секций IV, Зал No 20 и Зал No 21
15.00 – 15.30:	Çay-Kahve Molası / Кофе-брейк
15.30 – 17.00:	IV. Oturum devamı, Salon 20 ve Salon 21/ Продолжение заседания секций IV, Зал No 20 и Зал No 21
17.00:	Kapanış ve Sertifika Dağıtımı / Закрытие конференции, вручение сертификатов участникам Yer: Prof. Dr. Taciser TÜFEKÇİ SİVAS Salonu Место проведения: Зал им. Проф. Таджисер Тюфекчи Сивас

I. OTURUM / ЗАСЕДАНИЕ СЕКЦИИ I

Tarih / Дата:	25.04.2024 Perşembe / Четверг
Yer / Место проведения :	Anadolu Üniversitesi, Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi, Kırmızı Salon / Анатолийский Университет, Центр культуры и искусства им. Ататюрка, Красный
Oturum Başkanları / Руководители секции:	Doç. Dr. Nilüfer DENİSSOVA – Öğr. Gör. Dr. Şekip AKTAY
Sunum süresi / Регламент:	10 dakika / 10 минут
13.30 – 15.00:	Bildiriler / Доклады Cemal Öztürk (Türkiye, Eskişehir) Tarihsel Dönemlerle GULAG Алёна Р. Темирова (Ўзбекистан, Навои) Творчество Варлама Шаламова в мировом литературном пространстве (дистанционное) Bengisu Macit (Türkiye, Eskişehir) Рассуждения о смерти в рассказах Шаламова Emre Belci (Türkiye, İzmir) V. Şalamov'un "Tifo Karantinası" Adlı Öyküsünde İnsan Kişiliğinin Bozulması Sorunu. (çevrimiçi) Mustafa Kemal Savcı (Türkiye, Eskişehir) The Soviet Impact On Biological Science: Nikolai Vavilov's Story And The Gulag Experience Гульбахар Закирджанова (Türkiye, İzmir) Хлеб насущный - как символ смерти в рассказе Варлама Шаламова «Шерри-Бренди» (дистанционное)
15.00 – 15.30:	Çay-Kahve Molası / Кофе-брейк

II. OTURUM / ЗАСЕДАНИЕ СЕКЦИЙ II

Tarih / Дата:	25.04.2024 Perşembe / Четверг	
Yer / Место проведения :	Anadolu Üniversitesi, Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi, Kırmızı Salon ve Mavi Salon / Анатолийский Университет, Центр культуры и искусства им. Ататюрка, Красный Салон и Синий Салон.	
Sunum süresi / Регламент:	10 dakika / 10 минут	
SALON / САЛОН:	KIRMIZI SALON / КРАСНЫЙ САЛОН	MAVİ SALON / СИНІЙ САЛОН
Oturum Başkanları / Руководители секции:	Dr. Öğr. Üyesi Kevser TETİK Arş. Gör. Dr. Cihan KARA	Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARAÇ Öğr. Gör. Dr. Sevinç NASİBOVA
15.30 - 17.30:	<p>Bildiriler / Доклады</p> <p>Sena Su Odabaş (Türkiye, Eskişehir) Varlam Şalamov'un Kolima Öykülerinin Kamp Nesri Bağlamında İncelenmesi</p> <p>Burak Ayvaz (Türkiye, İzmir) Varlam Şalamov'un "Kolima Öyküleri"nin Yaratılış Tarihi (çevrimiçi)</p> <p>İrem Sü Zeynep Akmanoğlu (Türkiye, Eskişehir) Varlam Şalamov'un Tiyatro Sanatı</p> <p>Buse Kuyun (Türkiye, Eskişehir) Öykülerinin Gölgesinde Kalan Bir Şair: Varlam Şalamov</p> <p>Deren İbrahim Çokağır (Türkiye, İzmir) Varlam Şalamov'un "Yol" Adlı Öyküsünde Yalnızlık Teması (çevrimiçi)</p> <p>Аделина И. Файзуллина (Ўзбекистан, Навои) «Снеговой перстень» судьбы поэта Шаламова (дистанционное)</p> <p>Анастасия А. Николаева (Россия, Барабинск) Турция в лирике И.А. Бунина (дистанционное)</p> <p>Ануша Тураева (Россия, Барабинск) Стамбул в лирике русских поэтов (дистанционное)</p> <p>Nart Kaan Eroktay (Türkiye, Eskişehir) Arkadi Averçenko'nun Bir Safdil'in Hatıra Defteri Adlı Eserinde İstanbul İmgesi ve Türk Kültürü</p>	<p>Bildiriler / Доклады</p> <p>Антон А. Феоктистов (Беларусь, Минск) Диалог «больнично-лагерных» рассказов «Госпиталь» М.Ю. Елизарова и «Тифозный санаторий» В.Т. Шаламова (дистанционное)</p> <p>Елизавета С. Туманова (Россия, Волгоград) Индивидуально-авторские особенности использования повтора в лирике В.Т. Шаламова (дистанционное)</p> <p>Мария А. Лисицкая (Россия, Волгоград) Индивидуально-авторские особенности использования развернутой антитезы в поэзии А.А. Блока. (дистанционное)</p> <p>Mervener Ural (Türkiye, Bolu) Karşılaştırmalı açıdan Rus dili ve Türk dili (Çevrimiçi)</p> <p>Зиёда Курбоналиева (Ўзбекистан, Навои) Короткая жизнь «Пушкина Востока»... (о жизни и творчестве Усмана Насыра) (дистанционное)</p> <p>Vusala Agayeva (Türkiye, İstanbul) Rus Halk Destanlarında Bilge Ana ve Toprak Ana İmgesi (çevrimiçi, doktora)</p> <p>Анна И. Потаенко (Россия, Москва) Проблемы переводческой интерпретации поэтического текста (дистанционное)</p> <p>Айым Мыркасымова (Қазақстан, Астана) Эмоционально-оценочный компонент мифологемы-демонима джинн в русском, казахском, английском языках (дистанционное)</p> <p>Гузалхон Собирова (Таджикистан, Душанбе) Образы матерей в рассказах Н. Тэффи (дистанционное, магистратура)</p>

III. OTURUM / ЗАСЕДАНИЕ СЕКЦИЙ III

Tarih / Дата:	26.04.2024 Cuma / Пятница	
Yer / Место проведения :	Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Salon 20, Salon 21 / Анатолийский Университет, Гуманитарный Факультет, Зал No 20, Зал No 21	
Sunum süresi / Регламент:	10 dakika / 10 минут	
SALON / САЛОН:	SALON 20 / ЗАЛ NO 20	SALON 21 / ЗАЛ NO 21
Oturum Başkanları / Руководители секции:	Dr. Öğr. Üyesi Sonnur AKTAY Öğr. Gör. Dr. Şekir AKTAY	Dr. Öğr. Üyesi Onur AYDIN Arş. Gör. Dr. Cihan KARA
09.30 - 12.00:	<p>Bildiriler / Доклады</p> <p>Алина Д. Цьретарова (Беларусь, Минск) Русская культура в условиях современной глобализации (дистанционное)</p> <p>Ксения С. Балаева (Россия, Москва) Поездка А. С. Пушкина в Эрзурум (дистанционное)</p> <p>Eylül Melina Demirel (Türkiye, İstanbul) A. S. Puşkin'in "Erzurum Yolculuğu" Adlı Eserinde Doğu ve Doğulu İmgesi</p> <p>Дениз Кыр (Беларусь, Минск) Учёт особенностей родного языка при изучении русского языка как иностранного (дистанционное)</p> <p>Aişa Vagif (Türkiye, Eskişehir) Роль учебных пособий при обучении русскому языку как иностранному: На примере Анатолийского университета.</p> <p>Елизавета А. Мамаева (Россия, Санкт-Петербург) Русские синонимичные прилагательные обаятельный и харизматичный (функционально-семантический и лингвокультурологический аспекты) (дистанционное)</p> <p>Özge Kuray (Türkiye, Eskişehir) Rusça Deyimlerde Kuş İmgesi: Kültürdöbilimsel İnceleme</p> <p>Bedirhan Üçgöl (Rusya, Moskova) Rus- Türk İş Dünyasındaki İletişimin Linguo-Kültürel Özellikleri (Çevrimiçi)</p> <p>Yusuf Kökkaya (Türkiye, Eskişehir) Türk ve Rus Atasözlerinde Ahlakî Değerler</p> <p>Евгения А. Лукова (Россия, Смоленск) Семантика славянских гидронимов (на примере Тверской области) (дистанционное)</p> <p>Yasemen Nur Karaul (Türkiye, Eskişehir) Ana Dilin Dilbilgisel Cinsiyet Algısına Etkisi</p> <p>Şebnem Kesdi (Türkiye, Eskişehir) Rusya'nın Avrupa'ya Açılan Penceresi Petersburg: Yeradöbilimsel İnceleme</p>	<p>Bildiriler / Доклады</p> <p>Бадма Б. Убушаев (Россия, Москва) Русская культура в условиях современной глобализации (дистанционное)</p> <p>Максим В. Акулов, Дарья А. Шмыгарева (Россия, Оренбург) К проблеме эмотивной лексики в современных социальных сетях (дистанционное)</p> <p>Aybuke İşıkgül (Türkiye, Eskişehir) Nedenleri ve Sonuçlarıyla IV. İvan'ın Korku İmparatorluğu</p> <p>Лаура А. Рашидова (Россия, Санкт-Петербург) Белые голубки – подвижницы милосердия в литературе 19 века (дистанционное)</p> <p>Eylül Tüfekçi (Türkiye, İstanbul) Сравнительный анализ Владимира Маяковского и Назыма Хикмета</p> <p>Селена Эречмен (Türkiye, Eskişehir) Культура русского застолья от прошлого к настоящему</p> <p>Атилла Конук (Турция, Конья) Произведения «Преступление и Наказание» Ф. Достоевского и «Чужой» А. Камю в сравнительном аспекте.</p> <p>Мераль Саблева (Турция, Конья) Философские концепции в пьесе «На дне» русского писателя Максима Горького</p> <p>Кумар Анурат (Индия, Нью-Дели) Духовные уроки Л.Н. Толстого в рассказе «Бог правду видит, да не скоро скажет»: адаптация на хинди. (дистанционное)</p> <p>Güzide Zeren Demirkara (Türkiye, Eskişehir) Çerçuşevski'nin "Nasil Yapmalı?" Romanında Feminizmin Tohumları</p> <p>Belinay Bağçişek (Türkiye, Eskişehir) Slav Mitolojisinde İyiliğin ve Kötülüğün Temsilcileri: Çernobog ve Belobog</p> <p>Zehra Fişne (Türkiye, Eskişehir) Çehov'un Vanya Dayı Oyunu Üzerine Gösterebilimsel Bir İnceleme</p>
12.00 - 13.30:	Öğle Yemeği Arası / Перерыв на обед	

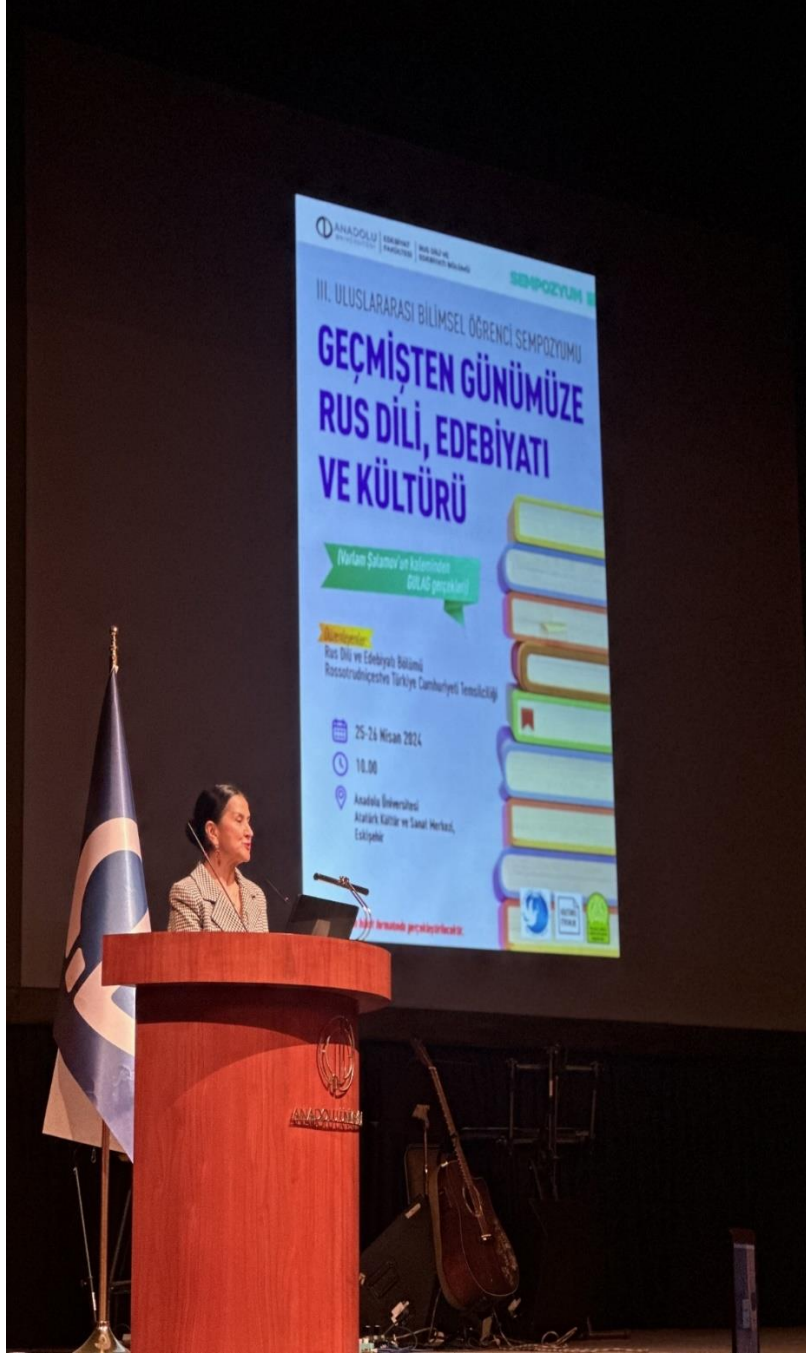
IV. OTURUM / ЗАСЕДАНИЕ СЕКЦИЙ IV

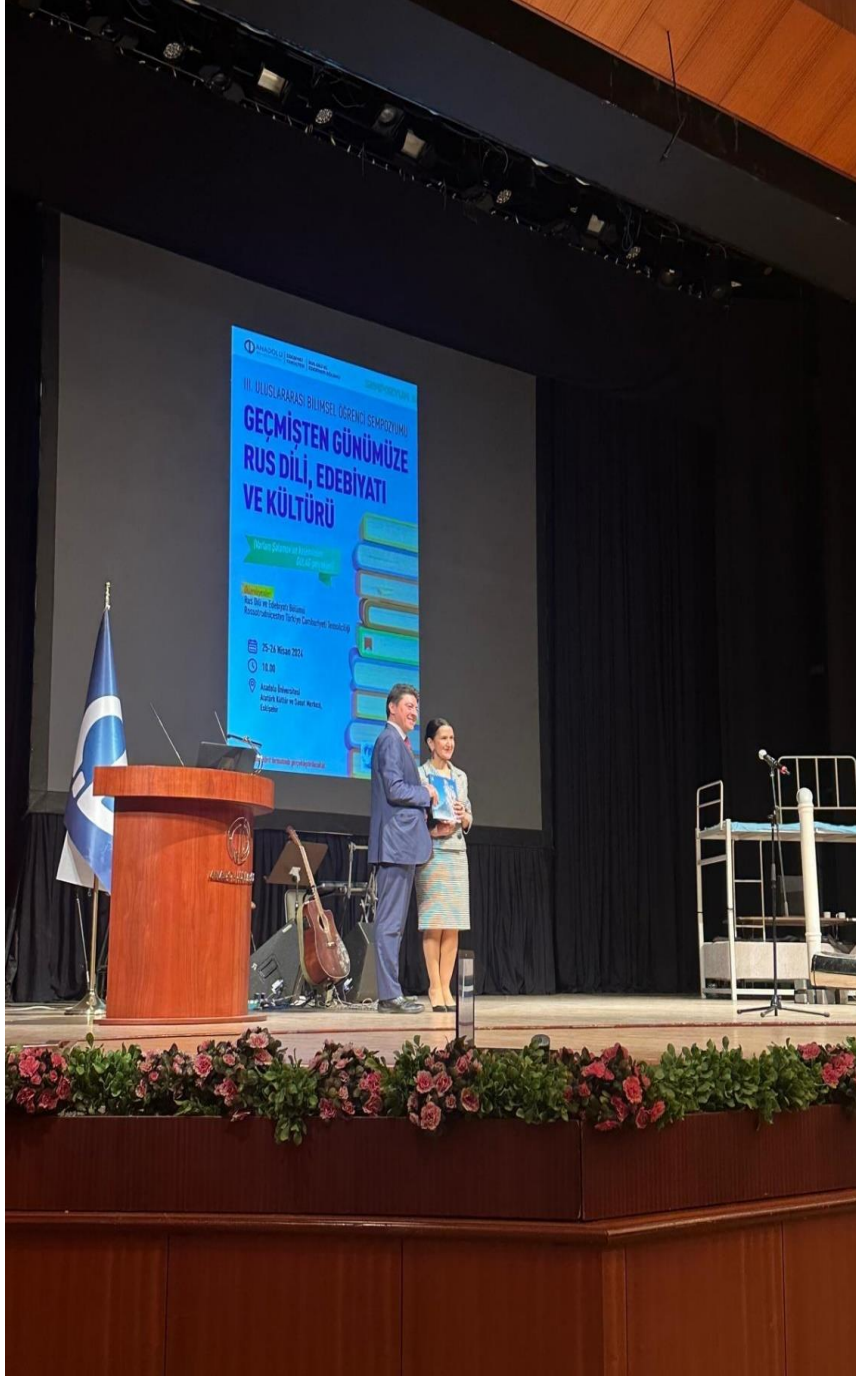
Tarih / Дата:	26.04.2024 Cuma / Пятница	
Yer / Место проведения :	Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Salon 20, Salon 21 / Анатолийский Университет, Гуманитарный Факультет, Зал No 20, Зал No 21	
Sunum süresi / Регламент:	10 dakika / 10 минут	
SALON / САЛОН:	SALON 20 / ЗАЛ NO 20	SALON 21 / ЗАЛ NO 21
Oturum Başkanları / Руководители секции:	Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARAÇ Öğr. Gör. Dr. Şekip AKTAY	Dr. Öğr. Üyesi Murat TOPÇU Arş Gör. Dr. Cihan KARA
13.30 – 15.00:	<p>Bildiriler / Доклады (Yüksek Lisans ve Doktora / Магистратура и Аспирантура)</p> <p>Дарья С. Пога (Россия, Волгоград) Культурный код в творчестве В.Токаревой (дистанционное, аспирантура)</p> <p>Ван Хань (Россия, Волгоград) Современный социум в зеркале неформальной номинации (аспирантура)</p> <p>Hande Özkasap (Türkiye, Ankara) Makine Çevirisi ve Diploması Metinlerinden Rusça Örneklerin Türkçeye Çevirileri (Yüksek Lisans)</p> <p>Виктория А. Остапенко (Россия, Липецк) Русский мир в романе И.С. Тургенева «Дворянское гнездо» (дистанционное, магистратура)</p> <p>Şule Nur Kalkavan (Türkiye, Trabzon) Rusça ve Türkçede Kelime ve Kelime Gruplarının Oluşumu (çevrimiçi, yüksek lisans)</p> <p>Прагья Мишра (Индия, Нью-Дели) Стихотворение И.А. Бунина «Магомет и Сафия»: к вопросу о единстве человечества. (дистанционное, аспирантура)</p>	<p>Bildiriler / Доклады</p> <p>Luka Khokhashvili (Georgja, Gori) Translation in the Digital World (online)</p> <p>Elvin Valiyev (Türkiye, Eskişehir) Ortak Slav (Interslavic) Dilinin Tanıtımı ve Önemi</p> <p>Эъзоза С. Исомиддинова (Ўзбекистан, Навои) Русский язык: синхронический и диахронический аспекты исследования. (дистанционное)</p> <p>Elif Dila Çoban (Türkiye, Eskişehir) Ticari ve Yasal Çeviride Terminoloji Sorunu</p> <p>Римма Биксалиева, Окила Абдурахмонова (Ўзбекистан, Навои) Аффиксальные новообразования в русском языке</p> <p>Марина А. Елтышева (Россия, Оренбург) К проблеме актуализации коммуникативной значимости буквы Ё в русском языке (дистанционное)</p>
15.00 – 15.30:	Çay-Kahve Molası / Кофе-брейк	

IV. OTURUM DEVAM / ПРОДОЛЖЕНИЕ ЗАСЕДАНИЯ СЕКЦИЙ IV

Tarih / Дата:	26.04.2024 Cuma / Пятница	
Yer / Место проведения :	Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Salon 20, Salon 21 / Анатолийский Университет, Гуманитарный Факультет, Зал No 20, Зал No 21	
Sunum süresi / Регламент:	10 dakika / 10 минут	
SALON / САЛОН:	SALON 20 / ЗАЛ NO 20	SALON 21 / ЗАЛ NO 21
Oturum Başkanları / Руководители секции:	Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARAÇ Öğr. Gör. Dr. Şekip AKTAY	Dr. Öğr. Üyesi Murat TOPÇU Arş Gör. Dr. Cihan KARA
15.30 – 17.00:	<p>Bildiriler / Доклады</p> <p>Екатерина С. Новикова (Россия, Липецк) Образ сада в Библии и русской литературе (дистанционное, магистратура)</p> <p>Akif Alperen Arısoy (Türkiye, Erzurum) Valentin Katayev'in "Alayın Oğlu" Adlı Eserindeki Savaş Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme (çevrimiçi, yüksek lisans)</p> <p>Aleyna Korkmaz (Türkiye, Ankara) Metaforların Dil-Kültür Boyutunun Çeviri Sürecine Etkisi (Yüksek Lisans)</p> <p>İnci Mahmutoğlu (Türkiye, İstanbul) Rus Edebiyatında Taşra Portresi: Poşehonye (çevrimiçi, Yüksek Lisans)</p> <p>Екатерина С. Новикова (Россия, Липецк) Образ сада в романе И. С. Тургенева «Дворянское гнездо» (дистанционное, магистратура)</p> <p>Виктория А. Остапенко (Россия, Липецк) Основные христианские мотивы в творчестве И.С. Тургенева (дистанционное, магистратура)</p>	<p>Bildiriler / Доклады</p> <p>Prantavan Anankarnkit, Chayanan Sujari (Thailand, Phra Nakhon Si Ayutthaya) Coloronyms in Thai, Kazakh, Russian languages as a reflection of national linguoculture</p> <p>Pawaritsara Tehawiwatkun, Nuchaya Kanpum (Thailand, Phra Nakhon Si Ayutthaya) Numeronyms in Thai, Kazakh, Russian languages as a reflection of national linguoculture</p> <p>Natthawat Jetiyanun (Thailand, Phra Nakhon Si Ayutthaya) Gastrononyms in Thai, Kazakh, Russian languages as a reflection of national linguoculture</p> <p>Wanghamklang Maruai, Saentamyae Taiphop (Thailand, Phra Nakhon Si Ayutthaya) Zoonyms in Thai, Kazakh, Russian languages as a reflection of national linguoculture</p> <p>Маргарита Г. Сухоцкая (Россия, Москва) Травелог как средство формирования образа России в преподавании русского языка иностранцам (дистанционное)</p> <p>Виктория С. Алексеева, Елизавета С. Усачева (Россия, Москва) Процесс создания видео в жанре травелог в практике преподавания русского языка. (дистанционное)</p>
17.00:	<p>Kapanış ve Sertifika Dağıtımı / Закрытие конференции, вручение сертификатов участникам</p> <p>Yer: Prof. Dr. Taciser TÜFEKÇİ SİVAS Salonu Mесто проведения: Зал им. Проф. Таджисер Тюфечки Сивас</p>	

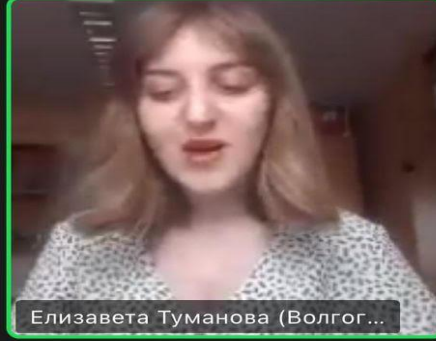

REC

Hakan SARAC

Елизавета Туманова (Волгог...

Sevinç Nasibova

Мария Лисицкая

Vusala Aghayeva

Zehra Fi

Bu toplantı kaydediliyor.

Toplantıdan Çık

Tamam

İnan ki, burada, çok uzaklarda
Birçok şey gözden kayboluyor
Fırtına bulutları dağılıyor
Dargınlıklar güllüğe dönüşüyor
Beklemevi öğrenmek olarak sadece

